SFÂNTUL MAXIM GRECUL

Viața şi cuvinte de folos

SFÂNTUL MAXIM GRECUL

Viața şi cuvinte de folos

I

Traducere de Florentina Cristea

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preasfinţitului părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

la Editura Bunavestire, Galaţi, 2002

ediţie electronică

APOLOGETICUM
2006

Scanare text: Corina
Corectura I: Paula
Corectura II: Apologeticum
Digitalizare pdf : Apologeticum

Editura Bunavestire
I.S.B.N 973-85652-8-6

INTRODUCERE

Sfântul Maxim Grecul sau despre litera care ucide

Foarte puţin cunoscut credincioşilor din România, Sfântul Maxim „Grecul" reprezintă una din cele mai tulburătoare figuri ale aghiografiei ortodoxe. În cele ce urmează, se va încerca oferirea unui corpus complet, compus din viaţa, opera şi slujba acestui mare Sfânt, umplându-se astfel un gol - realizat din păcate de foarte puţini dintre noi - din literatura noastră teologică şi duhovnicească.

Ca orice altă scriere patristică, opera Sfântului Maxim nu reprezintă un simplu hrisov istoric prăfuit, uitat într-un raft al istoriei, ci ea poartă în ea cuvintele cele dătătoare de viaţă ale lui Hristos, Dumnezeul nostru, transpuse într-un limbaj accesibil nouă.

Secolul XVI - în care a trăit şi pătimit Cuv. Maxim - a fost, în Rusia, unul dintre cele mai tulburate din punct de vedere religios. Credincioşii, ducând mare lipsă de preoţi cât de cât învăţaţi, se mulţumeau cu cele auzite la amvon şi nu numai că nu se îndoiau cu nimic de adevărul celor predicate ci ar fi fost oricând în stare să moară sau - aşa cum s-a şi întâmplat în cazul Sfântului Maxim - să ucidă pentru „adevărurile" auzite. Credinţa ortodoxă căzuse în superstiţii, magii şi alte multe practici păgâne şi nimeni nu încerca să facă ordine. Singurele izvoare de zidire duhovnicească, operele Sfinţilor Părinţi, căzuseră de mult în uitare. Şi chiar dacă ar fi dorit cineva să le studieze, nu ar fi reuşit deoarece marea majoritate dintre ele erau în greaca veche. Ce-i drept, existau aşa numitele „selecţii" care, la începuturile lor, conţineau extrase tematice din operele patristice. Şi spun „la începuturi" deoarece, cu timpul, au devenit nişte compilaţii grosolane în care se amestecau ca într-un autentic ghiveci, adevărurile de credinţă cu ereziile, creştinismul cu păgânismul, magia cu pronia dumnezeiască. Oamenii le ţineau însă ca pe nişte talismane sacre, crezând că dacă ele sunt atât de vechi, în mod sigur sunt şi bune. Ce făceau păstorii în tot acest timp? Iată un fragment dintr-o cronică a epocii care va face lumină asupra activităţii acestora:

„Păstorii bisericii" numai cu numele sunt păstori iar la fapte sunt lupi, numai cu numele şi exteriorul sunt învăţători însă în realitate sunt chinuitori ai sufletelor omeneşti". Ca argument pentru cele spuse, autorul anonim al acestei scrisori, vorbeşte despre beţiile din rândul clericilor şi despre lipsa de evlavie faţă de sfintele slujbe. Preoţii fac chiar şi slujbele în stare de beţie, încalcă ordinea lor, străduindu-se să le sfârşească cât mai repede. Nu sunt atenţi la comportamentul necuviincios al credincioşilor, nici în biserică şi nici în afara ei. Călugării "iubesc argintul şi aurul, înfrumuseţarea chiliilor", duc o viaţă destrăbălată, dau mită autorităţilor bisericeşti pentru a primi locul egumenului ori a chelarului. Autorul socoate la fel de nedemnă şi conduita arhiereilor. (Extras dintr-o plângere a unui necunoscut către Patriarhul Iosif 1642-1652)

După cum spuneam mai sus, cărţile folositoare de suflet ale Sfinţilor Părinţi ajunseseră de nerecunoscut. În aceeaşi stare se aflau însă şi cărţile de cult: „Mineiele", „Psaltirea", „Triodul" etc. care, din cauză că fuseseră copiate neatent şi de cele mai multe ori în grabă, aveau foarte multe greşeli dintre care unele se învecinau cu hula. Însă să-l fi ferit bunul Dumnezeu pe cel care ar fi îndrăznit să schimbe vreun cuvânt sau chiar vreo literă din ele. Era imediat pus la stâlpul infamiei ca un al doilea Iuda care încerca să-L vândă din nou pe Mântuitorul, prezent de această dată în rândurile cărţii sfinte. Tot din vechime îşi făcuseră

apariția în Rusia foarte multe cărți de inspirație bogomilică cum ar fi: *„Apocalipsa lui Avraam”*, *„Visul şi Apocalipsa Maicii Domnului”*, *„Testamentul celor 12 Patriarhi”*, *„Porțile lui Aristotel”*, *„Sestocril”* şi altele, care au contribuit şi ele nu puțin la introducerea de noi practici rituale în Biserică. Poate că unele din aceste lucruri ni s-ar părea nouă, celor de azi, nişte copilării. Nu trebuie însă să uităm faptul că în acele timpuri, mentalitatea era cu totul alta. Oamenii erau cu mult mai mult legați de tradiții şi obiceiuri, care, cu cât erau mai exotice, cu atât erau declarate mai adevărate de cei simpli, decât cei de azi. Un alt motiv care ajuta la întreținerea acestui duh pseudo-ultraconservator - deoarece inovații se făceau şi atunci destule - era fobia față de occident. Occidentul era privit de către omul simplu ca un teritoriu al diavolului, ca un loc unde mişună cele mai oribile creaturi ale iadului, ca un spațiu în care Dumnezeu de mult nu mai era prezent. Bineînțeles că toate acestea nu erau decât nişte exagerări întreținute în mod voit de şi în anumite cercuri. Totuşi, la o privire obiectivă, ne dăm seama că prin filiera vestică începuseră deja să pătrundă în prea patriarhala societate rusă primii germeni ai liber cugetării. Este clar că ei nu aveau încă evidența şi puterea pe care o vor dobândi începând cu secolul XVIII-lea, dar totuşi au constituit un semnal de alarmă real pentru Marele cneaz al Moscovei Vasile III Ivanovici (1505-1533) care, în dorința de a apăra tradiția ortodoxă de influențele mai sus arătate, s-a adresat patriarhului de Constantinopol Teolipt I, cu rugămintea de a i se trimite un cleric - sau chiar un monah învățat - care să facă „puțină” rânduială în cărțile manuscrise greceşti şi să traducă în slavonă cele mai importante opere din biblioteca lui. Singurul care putea să îndeplinească o astfel de lucrare s-a arătat a fi Sfântul Maxim. A părăsit liniştea Sfântului Munte pentru a ajuta un popor să iasă din negurile neştiinței în care zăcea, neştiind că nu va mai reveni niciodată înapoi.

Spre deosebire de toți Sfinții Bisericii noastre, Sfântul Maxim Grecul are o pătimire mai puțin obişnuită. Dacă Sfinții Mucenici au pătimit - în general - de la cei de alte credințe şi dacă Cuvioşii şi-au topit trupurile prin mari nevoințe, acest Sfânt a pătimit de la cei pe care a încercat să-i ajute, de la cei de aceeaşi credință cu el, de la cei care se doreau a fi fala ortodoxiei universale. Aşa au ştiut ei să răsplătească binele făcut. „Mă torturau cu fumul, frigul şi foamea pentru păcatele mele cele multe şi nu pentru vreo erezie” - mărturisea el. Întemnițat fiind, el nu avea voie să scrie, să primească scrisori sau să predice. Lucrurile personale i-au fost confiscate iar în schimbul lor şi a bunătății pe care a avut-o față de toți i-au dat lanțuri şi carceră. O altă „particularitate” a pătimirii acestui mare sfânt ortodox a fost locul de detenție. Dacă marii mucenici au suferit în cumplitele temnițe romane iar neomartirii Greciei şi-au dat duhul în şi mai cumplitele temnițe turceşti, Sfântul Maxim şi-a sfârşit viața pământească într-o mănăstire - “ales-am a fi lepădat în casa Domnului în toate zilele vieții mele” (Ps. 26, 7). Cu toate acestea, prin tot ceea ce a pătimit, el va ajunge la o cunoaştere foarte adâncă a firii omeneşti, la a-şi da seama că omul, fără harul lui Dumnezeu, nu este altceva decât un lup pentru cel de lângă el. Sfântul spunea: “Din ceea ce eu însumi am îndurat mulți ani, am putut să îi învăț şi pe alții să aibă o astfel de răbdare în necazurile neaşteptate care vin asupra lor prin judecățile tainice ale lui Dumnezeu, pentru unele păcate ale noastre.”

Scrise într-un limbaj uneori ciudat de aspru pentru urechile noastre, scrierile acestui mare Sfânt Părinte - în număr de 60 - acoperă aproape toată panoplia teologică: 15 împotriva islamului, 7 contra latinilor şi a protestanților, 5 contra apocrifelor şi a “Zapisului lui Adam” de sorginte bogomilică, 15 morale, 7 istorice, etc. Deschizător de drumuri în teologia rusă, a fost urmat de Ioasaf, mitropolitul Moscovei şi mai ales de mitropolitul Macarie al Moscovei, ilustru cărturar şi teolog. Acesta a redactat împreună cu alți ucenici ai Sfântului Maxim, *“Domostroi”*-ul, publicat în 1526, care este un fel de *“Hristoitie”* a Sfântului Nicodim Aghioritul. A mai pregătit pentru tipar şi o uriaşă ediție a Vieților Sfinților - 12 volume masive conținând 1300 de vieți - dar care din păcate nu a mai apărut. Pe bazele puse de acest mare mitropolit, a putut să apară în 1564 prima carte tipărită - *„Apostolul”*. Acest apostol mai conținea şi cele 10 porunci, Tatăl nostru şi Crezul. A avut o răspândire foarte mare şi prin părțile noastre, întărind peste tot Ortodoxia.

Odată cu trecerea sa în împărăția cea veşnică, Sfântul Maxim Grecul a rămas totuşi în

conştiinţele oamenilor ca un mare povăţuitor duhovnicesc şi ca un mare luptător pentru dreapta credinţă. Chiar dacă nu a fost canonizat oficial decât în anul 1988, totuşi în bisericile Lavrei se aflau portrete de-ale lui şi i se făcea pomenire în fiecare an la 21 Ianuarie. Mai jos vom da pe larg despre cum au fost descoperite Sfintele lui moaşte.

Nouă celor de azi, nu ne rămâne decât să ne hrănim duhovniceşte cu operele pline de înţelepciune nu de la oameni ci de la Duhul Sfânt primită ale acestui Cuvios Părinte şi, atunci când vom avea o clipă de răgaz, să rostim acest vechi tropar al Sfântului, pentru a-l dobândi ca ajutător atât în suferinţele pe care trebuie să le trecem în timpul pământeştii noastre vieţi, cât şi ca mijlocitor înaintea scaunului Prea Sfintei Treimi, mijlocire de care - trebuie să recunoaştem - avem cu toţii atâta nevoie:

"Fiind luminat cu lumina Duhului Sfânt, te-ai învrednicit de înţelegerea celor ce trăiesc cu înţelepciunea lui Dumnezeu. Şi, luminând cu lumina credinţei inima oamenilor cea întunecată de necunoştinţă, te-ai arătat sfeşnic luminător al ortodoxiei, Cuvioase Maxime care, pentru râvna către Cel ce pe toate le vede, ai fost înstrăinat de patrie şi locuitor al ţărilor ruseşti te-ai arătat. Fie ca pentru suferinţele tale cele din temniţă, să te încununeze dreapta Celui de Sus şi să faci minuni. Şi fii apărător neschimbat pentru noi, cei ce cinstim cu dragoste pomenirea ta cea sfântă"

Descoperirea Sfintelor moaşte ale Sfântului Maxim Grecul

Prin şedinţa din 6-9 iunie 1988 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Rusia, ţinut la Mănăstirea Sfântului Serghie din Radonej, Sfânta Treime, s-a hotărât trecerea oficială în rândul Sfinţilor a Cuviosului Maxim Grecul (1480-1556). În actul de canonizare se putea citi printre altele:

„Plăcutu-i-a Duhului Sfânt şi nouă a trece în rândul Sfinţilor lui Dumnezeu din Biserica Rusă pe marele atlet a evlaviei creştine. Cuviosul Maxim Grecul care este cinstit ca fiind făcător de minuni, călugăr ascet şi povăţuitor al vieţii monahiceşti. Ca unul care a răbdat mulţi ani de temniţă, şi şi-a păstrat cugetul neînfrânt şi dreapta credinţă iar ca autor a diferite scrieri duhovniceşti, a afirmat adevărurile sfinte ale Ortodoxiei. Ca povăţuitor duhovnicesc, a tâlcuit vechile învăţături ale Sfinţilor Părinţi" spre a fi înţelese atât de cei din vremea lui cât şi de noi cei de astăzi.

Sfintele moaşte ale Sfântului sunt atestate încă de la începutul secolului XVI, fiind făcătoare de minuni. Tot în acea perioadă i s-a compus un condac, un tropar şi o slujbă. Puţin mai târziu au apărut şi icoane cu chipul lui. Cu toate acestea, Sinodul mai sus amintit a avut o mare şi singură nedumerire: unde se află exact Sfintele moaşte? În documentele oficiale emise cu această ocazie, se spunea că Sfintele moaşte, cele mai slăvite şi mai curate decât aurul, s-ar afla la peretele de nord-vest al bisericii Sfântului Duh din Lavra. Dar, între momentul hotărârii canonizării şi cel al începerii săpării locului mormântului Sfântului, la suprafaţă nu mai exista nici un indiciu. Bineînţeles că această situaţie nu a existat din totdeauna. Există posibilitatea ca la sfârşitul secolului XVI, să fi existat deasupra mormântului o capelă care, cu trecerea timpului, a fost de mai multe ori reconstruită şi mărită. În anul 1930 exista o astfel de capelă dar, ca extrem de multe alte locaşuri sfinte care au avut „îndrăzneala" să reziste timpului şi să ajungă în timpul comunismului, a fost rasă de pe faţa pământului.

Deoarece conform celor spuse mai sus, nu se ştia exact locul Sfintelor moaşte, a fost nevoie să se facă excavaţii arheologice. Înainte de începerea săpăturilor, la 24 iunie 1996, s-a făcut o slujbă în cinstea Sfântului Maxim în biserica Sfântului Duh. A slujit arhimandritul Kiril (Pavlov) din Lavra, unul dintre cei mai mari duhovnici ai Rusiei contemporane. Apoi au început săpăturile. Deoarece zona demarcată era pavată, în unele regiuni, de dalele trotuarului, a fost nevoie ca mai întâi să se îndepărteze pavajul. Pentru a se evita orice greşeală, a fost îngrădită şi excavată o zonă destul de întinsă: pe axa est-vest, aproximativ 10 metri, iar pe axa

nord-sud, aproximativ 6 metri. Pe parcursul săpăturilor, au fost descoperite fundațiile mai multor structuri, majoritatea din secolul al XIX-lea, precum şi un paraclis şi o anexă din anul 1867. Marea descoperire a fost făcută de-a lungul colțului de nord-vest al zidului bisericii Sfântului Duh. Aici au fost scoase la lumină fundațiile unuia dintre cele mai vechi paraclise construite pe mormântul Sfântului Maxim. De îndată ce aceste fundații au fost descoperite, lucrările s-au concentrat în special în această zonă. Solul era acoperit de o argilă grea şi lipicioasă de culoare gri.

În jurul prânzului din ziua de 30 iunie, dinspre partea de sud a săpăturilor, a venit o mireasmă frumoasă şi nu a mai durat mult şi a ieşit la suprafață Sfântul cap al Cuviosului Maxim. Această mireasmă a durat mai multe zile. Lucrările au continuat până noaptea târziu. Pe la 2 dimineața toți s-au retras. După ce s-a mai înaintat cu săpăturile, au putut fi trase următoarele concluzii: trupul Sfântului a fost înmormântat pe o scândură de lemn foarte groasă, o adevărată lespede. Aceasta s-a păstrat intactă. Sfintele moaşte se aflau exact pe locul indicat de planul mănăstirii din anul 1745. Alte locuri de îngropare în perimetrul fundației paraclisului descoperit, nu se mai aflau. Dovezile istorice şi arheologice precum şi mireasma distinctă care persista de mai multe zile, dovedeau toate că acele Sfinte rămăşițe pământeşti aparțineau Sfântului Maxim. Patriarhul Alexei II al întregii Rusii, şi-a dat binecuvântarea pentru examinarea antropologică a rămăşițelor păstrate. Acest lucru s-a făcut în ziua de 2 iulie de către antropologi de frunte, membri ai Academiei de ştiințe din Moscova. În urma cercetărilor, aceştia au confirmat faptul că Sfintele moaşte descoperite aparțineau unei singure persoane, această persoană era bărbat şi a murit la vârsta de aproximativ 80 de ani. O comparație a Sfântului cap cu cele mai vechi icoane existente ale Sfântului, pe care au făcut-o tot antropologii, a arătat asemănările evidente. Aşadar, şi antropologii au confirmat faptul că acele rămăşițe sfinte aparțineau Sfântului Maxim Grecul. În urma acestor lucruri, Patriarhul şi-a dat binecuvântarea, în ziua următoare - 3 iulie 1996, de a se ridica Sfintele moaşte. Pentru ca să nu rămână în pământ nici cea mai mică părticică din Sfintele moaşte, s-a hotărât ca ele să fie ridicate dimpreună cu lespedea şi cu un strat de sol. Pentru aceasta a fost necesar să se sape solul de sub lespede deşi acea argilă s-a rupt şi a împiedicat multă vreme ridicarea întregii piese.

Sfintele moaşte au fost mutate într-o raclă provizorie, pregătită special pentru aceasta, şi au fost acoperite cu o mantie călugărească. Racla a rămas pe locul unde a fost descoperit mormântul până a venit în Lavră Patriarhul Alexei II. Odată cu venirea lui, s-a început slujba în cinstea Sfântului Maxim. La sfârşitul rugăciunii citite de Patriarh, corul a început a cânta „mărimurile": „Te cinstim Sfinte Părinte Maxim...". În timpul acestei cântări, arheologii care au săpat, au ridicat racla pe marginea gropii de unde au luat-o călugării din Lavră precum şi viețuitorii din metocul moscovit al Mănăstirii Sfântul Pantelimon din Muntele Athos. În timp ce corul continua să cânte, racla a fost mutata în biserica Duhului Sfânt unde a fost depusă într-un loc special pregătit.

Descoperirea Sfintelor moaşte ale Sfântului Maxim Grecul a fost o mare sărbătoare atât pentru Biserica Rusă cât şi pentru întreaga Ortodoxie deoarece acest mare Cuvios este cinstit atât de Biserica din Constantinopol cât şi de Biserica Greacă. Şi, poate datorită apariției pentru prima dată în româneşte a operelor sale, îşi va găsi un loc binemeritat şi printre Sfinții noştri.

VIAȚA
Cuviosului părintelui nostru
MAXIM GRECUL

„Iar sufletele drepților sunt în mâna lui Dumnezeu şi nu se va atinge de dânsele muncă. Părutu-s-au în ochii celor nepricepuți a muri şi s-a socotit pedepsire ieşirea lor. Şi mergerea de la noi sfărâmare, iar ei sunt în pace. Că înaintea feții oamenilor de vor lua şi munci, nădejdea lor este plină de nemurire. Și puțin fiind pedepsiți, cu mari faceri de bine se vor dărui, că Dumnezeu i-a ispitit pe dânşii şi i-a aflat Luişi vrednici." (Înțel. 3, 1-5)

Acest cuvânt ai Scripturii şi-a găsit deplina expresie în persoana Cuviosului Maxim, a cărui viață sfântă s-a scurs, în cea mai mare parte a ei, în temnițe şi suferințe unde a dat dovadă de spirit de sacrificiu, îndurând greutăți spre folosul şi mântuirea aproapelui. Acesta este soarta tuturor celor care încep cu adevărat „să slujească Domnului" (Sirah 2, 1). Nu degeaba spune Scriptura că „toți care voiesc cu bună credință a viețui întru Hristos Iisus, goniți vor fi." (II Tim. 3, 12). Ei se supun prigonirilor din partea celor de rea-credință pentru care viața dreptului este insuportabilă. Aceştia spun despre el: „Greu ne este nouă şi a-l vedea că viața lui nu este ca a celorlalți, şi schimbate sunt cărările lui. Necurați suntem socotiți înaintea lui şi se fereşte de căile noastre ca de nişte necurății, fericeşte cele mai de pe urmă ale drepților... Deci să vedem de sunt cuvintele lui adevărate şi să ispitim cele ce se vor întâmpla lui. Cu ocară şi cu muncă să-l cercăm pe el ca să cunoaştem blândețile lui şi să ispitim răbdarea răului lui." (Înțel. 2, 14, 15, 16, 17, 19). Prin aceste trăsături adevărate Scriptura a zugrăvit în Vechiul Testament destinul celui drept pe pământ. Deoarece întotdeauna cuvântul lui Dumnezeu este viu şi lucrător, el se împlineşte cu o precizie uimitoare în fiecare din cei ce doresc „cu bună credință a viețui în Hristos Iisus", aşa cum vom vedea şi din viața dreptului bărbat pomenit aici.

Cuviosul Maxim a fost la origine grec, din oraşul Arta din Albania, lângă Epir. S-a născut în jurul anului 1480, din părinți bogați şi evlavioşi, Manuel şi Irina. Tatăl lui a fost un demnitar renumit şi s-a distins prin apărarea dreptei credinței ortodoxe, de aceea l-a educat şi pe fiul său în spiritul evlaviei şi fricii de Dumnezeu.

La început, Maxim a dobândit formația şcolară de la însuşi părintele său, căci în vremea aceea, din cauza căderii Constantinopolului şi subjugării tuturor provinciilor greceşti de către mahomedani, toate şcolile au fost distruse. Mâna cea distrugătoare a turcului a trecut prin foc şi sabie toate cele cu care se mândrea Grecia înaintea celorlalte popoare. În acea perioadă vrednică de milă învățații Greciei s-au răspândit în toate statele apusene, care, din respect pentru tezaurul literaturii greceşti, i-au primit cu dragoste pe savanți şi au încurajat ştiințele. Pentru ei erau deschise curțile domnitorilor, catedrele universităților şi prietenia celor bogați şi renumiți.

Deoarece în Grecia acelor timpuri nu mai era posibil ca o minte însetată de cunoştințe să dobândească o formație şcolară mai înaltă, mulți tineri se îndreptau spre țările europene pentru a studia. În acele vremuri, Italia se distingea printr-o grijă deosebită față de ştiințe şi pretutindeni în oraşele ei cele mai cunoscute se înființau biblioteci. Papii, domnitorii şi cetățenii bogați s-au grăbit să salveze manuscrisele greceşti de la distrugerea provocată de turcii ignoranți. De aceea, pentru tânărul Maxim era firesc, din dragostea pentru cunoaştere, să caute să se formeze în afara țării sale. De aceea s-a îndreptat prima dată spre Paris, unde a studiat la renumitul grec Ioan Lascaris teologia, filosofia, istoria, literatura şi limbile: greaca veche, latina, franceza şi italiana.

După ce a terminat studiul la Lascaris, Maxim, dorind să cunoască mai bine limbile vechi, s-a îndreptat spre Veneția. Acolo s-a împrietenit cu renumitul tipograf Aldo Manucci, care avea o cunoaştere profundă a limbilor vechi, deoarece la el întotdeauna se afla un grup de oameni învățați, care îl ajutau la tipărirea cărților alcătuite din manuscrise vechi. Cu ajutorul unor astfel de profesori, Maxim a făcut cunoştință cu operele literare ale vechii Elade, aşa încât, mai târziu, el însuşi a tradus adesea vechii poeți în operele sale.

Din Veneția, Maxim a plecat în Florența unde, de asemenea, a petrecut mult timp printre învățați. Însă, din păcate, aceştia erau contaminați de credințe păgâne. Dar el, ca o albină înțeleaptă, a extras din filozofie numai ceea ce nu contravenea religiei creştine. În secolul al XV-lea, Italia suferea cumplit de boala necredinței şi, aşa cum se întâmpla de obicei în urma dreptei judecăți a lui Dumnezeu pentru lepădarea credinței celei curate, ea a fost lăsată în voia jalnicei superstiții. Contemporanul lui Maxim, italianul Dominic Beniven vorbeşte despre acest lucru astfel: „păcatele şi faptele rele s-au înmulțit în Italia pentru că această țară a pierdut credința în Hristos". Atunci oamenii credeau că totul în lume şi, în special, soarta omenească este doar un lucru întâmplător. Câțiva gândeau că totul este condus prin mişcarea şi influența stelelor, nu credeau în viața viitoare şi râdeau de religie. Filozofii o găseau prea simplă, bună numai pentru femeile bătrâne şi inculți. Alții vedeau în ea un vicleşug şi o plăsmuire omenească. Aşa era în toată Italia, cu deosebire în Florența. Toți bărbații şi femeile se îndreptau spre obiceiuri păgâne, credeau în poeți, astrologi şi în orice putea fi numit superstiție. Chiar şi reprezentanții bisericii apusene îşi pierduseră credința.

Această contaminare generală a necredinței nu a putut să nu îl influențeze şi pe Maxim care, la vârsta lui fragedă, învârtindu-se printre molime, nu a putut să deosebească întotdeauna cu exactitate rătăcirea filozofică de adevărul evanghelic. Însă, din pricina adâncii sale evlavii moştenită de la părinți, s-a învrednicit de o deosebită, tainică şi binefăcătoare iluminare care l-a păstrat nevătămat de la înecul în valurile necredinței. „Dacă n-ar fi fost Dumnezeu, Cel ce se îngrijeşte de mântuirea tuturor, - scrie Maxim - Care să mă miluiască şi să mă învrednicească de harul Său şi să lumineze gândul meu, atunci demult aş fi murit şi eu împreună cu propovăduitorii relei credințe care se aflau acolo".

Şi într-adevăr, prin contaminarea generală a necredinței, era imposibil ca, fără ajutorul deosebit al lui Dumnezeu, tânărul să stea drept când înşişi învățătorii mergeau acolo unde îi trăgea valul obiceiurilor păgâne. De aceea Maxim, nu fără temei, se minunează de modul în care el a putut să fugă din calea acestui val care înghite tot şi cu adevărat îi atribuia voii lui Dumnezeu dreapta sa credință şi faptul că, printre atei fiind, el a rămas nevătămat de patimi şi a păstrat credința curată în Dumnezeu.

După ce şi-a cules destule informații din ştiințele vremii şi a învățat temeinic limbile greacă, latină, franceză şi italiană, Maxim a părăsit Florența însă nu s-a întors în țară ci s-a îndreptat spre Athos, preferând viața liniştită şi singuratică în loc de zarva lumească.

Unii teologi consideră că alegerea unui astfel de mod de viață de către Maxim s-a făcut sub influența propovăduirii unui renumit predicator de atunci. În Florența el l-a ascultat pe renumitul Savonarola care, cu înfocata râvnă a proorocului de demult, demasca desfrâul locuitorilor Florenței şi îi chema la pocăință. Cuvântul lui însuflețit a avut o mare influență astfel încât societatea semipăgână şi răsfățată a lepădat desfătările deşarte şi a trecut la nevoințe aspre, la pocăință şi la fapte de milostenie. Însă autoritatea bisericească a pus capăt activității marelui predicator care şi-a imortalizat învățătura prin moarte mucenicească pe rug. În acea vreme învățații, chiar şi cei din rândul preoților, îşi băteau joc de biserică şi nu îşi ascundeau necredința. Când apăreau personalități care se străduiau să trezească în societatea creştină credința cea vie şi lucrătoare, biserica latină îi persecuta, îi întemnița şi îi tortura; căci, năzuind mai înainte de toate spre puterea acestei lumi, ea cerea de la fiii săi doar supunere oarbă şi socotea primejdioasă orice manifestare a forțelor sufleteşti vii în legătură cu credința. Din câteva cuvinte ale lui Maxim se poate trage concluzia că propovăduirea înflăcărată a lui Savonarola şi moartea lui martirică, a cărui martor a fost (1498), au produs o schimbare în viața lui. El a hotărât să se dedice cu totul lui Dumnezeu şi a trăit zece ani la

Athos în aspre nevoințe monahale.

Faptul că Maxim şi-a ales Athos-ul ca loc pentru nevoințele monahale se explică prin acea împrejurare în care mai sus numitul Ioan Lascaris, la care a studiat în Paris şi care, mai târziu, a locuit în Veneția în calitate de ambasador al lui Ludovic al XII-lea, a fost la Athos, plecând din Florența după manuscrise şi a adus de acolo până la 200 de cărți vechi. Nu o dată a auzit Maxim de la el că în bibliotecile mănăstirilor athonite se mai păstrează o mulțime de asemenea comori prețioase şi că, în afară de cărți, în aceste mănăstiri se află mulți stareți-filozofi mari, care slujesc cu deplină înțelepciune duhovnicească, strălucind atât prin contemplație cât şi prin viața dusă în nevoințe.

Într-adevăr, în acel timp la Athos, în cele douăzeci de mănăstiri, se aflau cele mai bogate biblioteci greceşti, însă mai cu seamă mănăstirea Vatopedu poseda prețioasele comori ale literaturii duhovniceşti pe care le-au lăsat după moartea lor doi împărați care s-au călugărit acolo: Andronic Paleologul şi Cantacuzin.

Maxim a ajuns la Athos în jurul anului 1507 şi a intrat în obştea mănăstirii Vatopedu, ce avea hramul Buna Vestire. Tot aici a primit şi tunderea în monahism. Aici în singurătate, departe de zgomotul valurilor lumeşti, de diferitele înşelăciuni şi polemici, dar aflându-se în mijlocul stareților celor plini de experiență şi cu viață sfântă, Maxim a început să-şi ducă viața după pravilele mănăstirii, îndeplinind cu sârguință jurămintele monahale ale nealipirii de cele pământeşti şi tăierii voii proprii. Astfel, i s-a dat nu o dată ascultarea de a pleca din mănăstire pentru a strânge ajutoare deoarece în vremea aceea mănăstirea Vatopedu nu mai putea să se întrețină prin mijloacele proprii. Deşi pentru tânărul călugăr, care tindea spre singurătate era dureros să se despartă de obşte şi să pribegească prin aşezările lumeşti, totuşi, ca un adevărat lucrător al ascultării, având în vedere folosul celor apropiați în acel timp de cruntă sărăcie, pleca cu dragoste în călătorie şi, mergând prin sate şi oraşe, strângea de la cei binevoitori şi darnici ajutoare bogate. Pe binefăcătorii săi îi răsplătea din izvorul nesecat al înțelepciunii sale dându-le un cuvânt de folos prin care îi învăța să-şi păstreze firea curată şi credința nepătată.

Cuviosul Maxim a trăit aproape zece ani în mănăstirea Vatopedu în nevoințe, înfrânare şi rugăciune, studiind scrierile Sfinților Părinți şi operele diferiților autori renumiți din literatura duhovnicească. Ca o albină harnică Maxim a adunat mierea duhovnicească din toate florile înmiresmate ale Athos-ului şi s-a gândit ca aici, în liniştea cea netulburată, să-şi sfârşească în pace zilele închinate lui Dumnezeu. Însă Domnul a hotărât altfel: l-a dus pe un drum - un drum de mucenic - fără slavă deşartă, într-o țară străină unde i-a fost dat să îndure greutăți apostolice ce au culminat cu ani mulți de chinuri în diferite închisori.

Fiul marelui unificator al Rusiei, țarul Ioan al III-lea şi al Sofiei, fiica conducătorului Greciei, a fost marele cneaz Vasili Ioanovici. Acesta, domnind într-o perioadă de linişte, a acordat atenție multor cărți greceşti vechi din biblioteca personală care au fost aduse de mama sa țarina şi a dorit să găsească un învățat grec ce ar putea să se ocupe de aranjarea acestor cărți şi de traducerea câtorva dintre ele. A mai existat şi o altă inițiativă: aceea de a găsi şi a chema din Grecia în Rusia un bărbat învățat. Aceasta era necesară pentru a se aduce îmbunătățiri cărților de cult, Sfintei Scripturi şi scrierilor Sfinților Părinți care fuseseră expuse în timp unei alterări puternice din cauza lipsei de experiență atât a traducătorilor cât şi a copiştilor.

Încă de la începutul creştinismului în Rusia, oamenii au înțeles că aceste cărți sunt necesare şi de aceea transcrierea lor a început să fie considerată un lucru plăcut lui Dumnezeu. Primii țari creştini şi stareții de mănăstiri s-au îngrijit să înmulțească cărțile, au cumpărat şi au comandat manuscrise. Înşişi țarevicii şi prințesele au transcris adesea cărțile sfinte şi le-au donat bisericilor şi mănăstirilor spre pomenirea sufletelor lor. Cărțile au fost transcrise îndeosebi în mănăstiri de către călugării învățați care începeau această muncă bineplăcută lui Dumnezeu cu binecuvântarea starețului. Transcrierea cărților era adeseori responsabilitatea şi obligația călugărului învățat care începea întotdeauna acest lucru cu frică şi cu evlavie, ca pe un lucru sfânt față de care nu trebuia să se poarte cu nepăsare. Însă, chiar şi în timpul unei atenții pline de evlavie pentru lucrul cel bineplăcut, puteau uşor să facă greşeli de transcriere. Acestea au început să se întâmple mai des când, o dată cu trecerea timpului, necesitatea

cărților a sporit iar transcrierea lor a devenit o meserie avantajoasă. Astfel, au ajuns să se ocupe cu ea diferiți copiști care nu înțelegeau întotdeauna importanța lucrului lor. În măsura în care se răspândea corectarea gramaticală, în fiecare an era nevoie de mai multe cărți iar această muncă se plătea scump; se înțelege că începuseră să fie scrise cât se poate de repede. De acest lucru profitabil se apucau deseori copiști cu experiență slabă; în manuscrise greşelile se înmulțeau şi nu exista nimeni care să le îndrepte; copiştii cu puțină carte scriau pentru cititorii cu puțină carte iar cărțile se deteriorau gramatical din ce în ce mai mult; în diferite manuscrise s-au făcut greşeli care au pătruns şi în slujbele bisericeşti.

La acest lucru trebuie să adăugăm şi neglijența traducătorilor. Mulți au început traducerea cărților greceşti fără să cunoască îndeajuns limba greacă. O făceau doar pentru că „s-au deprins puțin cu ea”, aşa cum s-au exprimat ei înşişi. Împreună cu ruşii, care se deprinseseră puțin cu limba greacă, au tradus şi slavii, care ştiau prost limba slavă-rusească. Putem arăta la ce greşeli a fost supus primul text: câteva cuvinte neînțelese au fost trecute cu vederea, pe altele nici nu s-au străduit să le traducă şi le-au publicat direct în limba greacă, altele au fost explicate de traducător - însă nu întotdeauna corect. În mâinile copiştilor inculți, aceste traduceri au fost supuse la noi şi variate greşeli. Un copist care a întâlnit în manuscris o expresie neînțeleasă de dânsul, a scris pe margine presupunerile sale; altul, care a copiat manuscrisul aceluia, a introdus acea notă chiar în text; un altul, care nu a înțeles un oarecare cuvânt, l-a schimbat cu altul. E imposibil să evaluăm toate schimbările şi greşelile la care au fost supuse textele cărților sfinte de cult. Se subînțelege la ce mare degradare au fost supuse cărțile cele mai necesare cum ar fi: *„Evanghelia”*, *„Psaltirea”* şi cărțile de cult, care au fost copiate des.

Sfințiții noştri slujitori au acordat de mult atenție denaturării cărților. Mitropolitul Alexie s-a îngrijit de îndreptarea lor şi el însuşi a pornit la traducerea *„Evangheliei”* deoarece cunoştea bine limba greacă. Cu cărțile s-a ostenit şi Mitropolitul Ciprian însă a introdus în ele multe cuvinte şi construcții verbale sârbeşti. Cu cât erau mai vechi cu atât erau mai deteriorate cărțile; treburile au evoluat până acolo încât nu s-a putut găsi nici o transcriere corectă a *„Psaltirii”*. În cele din urmă s-a ajuns la convingerea că este necesar să fie confruntate cărțile noastre [cele ruseşti - n. n.] cu cele greceşti şi îndreptate sub îndrumarea unui bărbat învățat care să fie chemat din Grecia.

De aceea, marele cneaz Vasili Ioanovici în anul 1515 s-a adresat cu o cerere către patriarhul ecumenic Teolipt şi către cel mai bătrân dintre stareții Sfântului Munte, Simeon, ca să îl trimită la el la timp pe starețul mănăstirii Vatopedu, Sava pentru a traduce cărțile greceşti. Este evident că pe Sava l-a recomandat ieromonahul Neofit din mănăstirea Vatopedu, cel ce fusese la Moscova şi se întorsese acum din Rusia. Cu această cerere şi cu o donație bogată, au fost trimişi de către marele cneaz la Sfântul Munte boierul Vasili Kopâlov şi negustorul Ivan Varavvin. După ce au ajuns la Sfântul Munte, trimişii s-au oprit la mănăstirea Vatopedu şi l-au vizitat pe starețul Sava. La auzul invitației marelui cneaz al Moscovei, acesta a răspuns că, datorită bătrâneții şi stării bolnăvicioase a picioarelor, nu poate să meargă în Rusia. Însă nu era cuviincios ca cererea marelui cneaz al Moscovei, de la care Grecia şi Muntele Athos s-au folosit de multe binefaceri să rămână nesatisfăcută. Aşa că Protul (cel mai bătrân dintre stareții de la Athos) împreună cu obştea mănăstirii Vatopedu au hotărât să-l înlocuiască pe Sava, cel împovărat de ani, cu monahul Maxim. Egumenul mănăstirii Vatopedu, Antim, le-a scris Marelui Cneaz şi Mitropolitului că starețul Sava, pe care îl recomandase trimisul rus, din cauza bătrâneții adânci şi a stării bolnăvicioase a picioarelor, nu poate să îndeplinească porunca împăratului şi a preasfințitului. De aceea cuviosul părinte prot l-a ales pe cel mai cinstit dintre ei, pe fratele Maxim din sfânta mănăstire Vatopedu. Acesta era priceput în scrierile dumnezeieşti şi talentat în interpretarea tuturor cărților bisericeşti şi elineşti şi deşi nu ştia limba rusă (doar greacă şi latină) o putea învăța în scurt timp.

Astfel, pornind la drum cu rugăciunea şi binecuvântarea părinților din Sfântul Munte, Maxim a plecat împreună cu trimişii în Rusia, luându-l cu el pe Neofit, ieromonahul pomenit

mai sus, şi pe Lavrentie. care aveau câteva cunoştinţe de limbă rusă.

Călătoria lor a fost foarte lungă, deoarece trimişii ruşi au avut nevoie să petreacă mult timp în Krîm pentru câteva treburi. Maxim a folosit acest timp pentru studiul limbii ruse. La Moscova au ajuns abia la începutul anului 1518.

Cu bucurie şi cu mare stimă l-a întâmpinat pe Maxim marele cneaz. Reşedința i-a stabilit-o la Mănăstirea Minunilor iar plata o lua de la Curte. De asemenea Cuviosului Maxim i-a acordat o deosebită atenţie şi Înaltpreasfinţitul patriarh al Moscovei, Varlaam, care era un bărbat cu viață sfântă. Biblioteca marelui cneaz nu fusese descuiată timp de o sută de ani şi numai acum s-a deschis pentru Maxim. Ea conţinea o mulţime de manuscrise vechi şi cărţi în greacă şi latină care fuseseră aduse de către marea țarină Sofia Fominişna din Constantinopol în vremea când a venit în Rusia pentru căsătoria cu Ioan al III-lea, tatăl lui Vasili Ioanovici. Însă câteva cărţi îi fuseseră trimise în dar de către patriarhii din Constantinopol. Comorile erudiţiei greceşti l-au umplut de încântare pe grecul iubitor de învăţătură. Maxim i-a spus cu uimire marelui cneaz că nici pe pământul grecesc nu i-a fost dat să vadă o asemenea mulţime de cărţi. Trebuie să spunem că împărații greci nu doreau ca popoarele apusene, care se despărţiseră de Biserica Orientală, să aibă în traducere latină operele învăţaţilor orientali şi au interzis cu severitate aducerea cărţilor greceşti în ţările apusene. Prin urmare, pentru apus literatura grecească era inaccesibilă deşi acesta dorea cu ardoare să aibă traduceri din ea. Însă, când a fost trimis de voia lui Dumnezeu neamul barbar peste regatul grecesc şi după căderea Constantinopolului, turcii înverşunaţi au început să ardă toate acele comori preţioase cu care Grecia se mândrea aşa de mult înaintea celorlalte popoare, comori inaccesibile pentru popoarele străine ca religie. Atunci, câţiva creştini cucernici, temându-se să nu se stingă până la sfârşit astrul ortodoxiei greceşti, au luat o mulţime de cărţi greceşti şi au plecat cu ele la Roma.

Aici aceste cărţi au fost întâmpinate cu mare bucurie deoarece romanii le aşteptau de mult. Cu atenție încordată au început sa traducă şi să tipărească în limba latină toate cărțile aduse iar originalele greceşti le-au ars cu perfidie. Astfel, erudiţia grecească s-a epuizat complet fiind distrusă în Grecia de mâinile barbarilor iar în apus de faptele nu mai puţin barbare ale latinilor. Însă nici în Rusia nu a rezistat mult timp biblioteca marelui cneaz, mort în vremurile tulburi care au urmat; s-a păstrat numai ceea ce a reuşit Cuviosul Maxim să scoată din ea.

Maxim s-a apucat cu râvnă de aranjarea depozitului de cărţi în care a găsit multe opere netraduse în limba slavă. Prin comun acord s-a hotărât ca, înainte de toate, să înceapă traducerea Psaltirii tâlcuite deoarece aceasta carte, mai mult decât altele, slujeşte ca obiect al lucrării evlaviei; după abecedar, oamenii au început să înveţe să citească pe Psaltire; ea foloseşte mai ales în rostirea rugăciunilor bisericeşti dar slujeşte şi pentru pravila personală de rugăciune - atât a nevoitorului singuratic cât şi a fiecărui mirean. Ca ajutoare, i s-au dat lui Maxim doi traducători - Dimitrie Gherasimov şi un alt bărbat învăţat, Vlas, de care marele cneaz avea nevoie în relaţiile cu străinii, pentru că ei ştiau limbile latină şi germană. Însă nici unul nici altul nu ştia limba greacă. La rândul lui, Maxim stăpânea destul de puţin limba slavă bisericească. De aceea, el le traducea textul grecesc în limba latină iar ei transmiteau, în ruseşte, traducerea lui către doi copişti desemnați pentru acest lucru: călugărul Siluan de la mănăstirea Sfânta Treime din Serghiev Posad şi Mihail Medovarţev.

Au muncit astfel aproape un an şi jumătate la Psaltirea tâlcuită la care învăţatul Maxim a anexat mărturiile istorice despre cei ce au tâlcuit-o. La această traducere Maxim a trebuit să-şi dea silinţa nu numai pentru ca să redea cu deplină claritate expresiile corecte ale Sfinţilor tâlcuitori ci ca să îndrepte chiar şi tâlcuirile greşite, deoarece în tâlcuirea generală a psalmilor au fost unite explicaţiile a douăzeci de interpreţi diferiţi, între care nu au existat asemănări nici în felul tâlcuirii, nici în explicaţiile unora şi aceloraşi psalmi - căci între tâlcuitori se aflau câţiva din aceia care în Biserica veche erau numiţi eretici iar pe alţii ortodoxia îi considera îndoielnici. De exemplu: în rând cu numele Sfântului Vasile cel Mare şi al lui Ioan Gură de Aur au stat Origen, Apolinarie, Sever din Antiohia şi alţii.

Lui Maxim i-a fost greu să separe grâul curat al tâlcuirii Sfinților Părinți de amestecul de pleavă eretică; pentru acest lucru era necesară o atenție aspră şi o cunoaştere temeinică a Teologiei. Cu toate acestea, datorită ajutorului lui Dumnezeu şi efortului sporit, Maxim a biruit toate greutățile şi după un an şi cinci luni i-a prezentat marelui cneaz finalul muncii sale printr-o scrisoare în care, printre altele, a scris: „ar trebui ca această carte, ce cuprinde asemenea valori, să aibă un traducător mai priceput în creația literară. Acesta ar putea nu numai să redea corect cuvântările adânci ale celor înțelepțiți de Dumnezeu ci şi să recupereze vremea pierdută şi să repare stricăciunile provocate de ignoranța copiştilor. Căci chiar şi noi, grecii, deşi am studiat la profesori renumiți, totuşi stăm la poalele muntelui Tabor cu cei nouă ucenici deoarece, datorită grosolăniei minții, nu suntem încă în stare să participăm la vederea dumnezeiască a lui Iisus Cel schimbat la față de care se învrednicesc numai cei ce strălucesc prin înalte fapte bune. Spun acest lucru deoarece limba greacă, prin bogăția de sensuri ale cuvintelor şi ale modurilor diferite de exprimare inventate de ritorii antici, prezintă destule greutăți în traducere iar pentru biruirea lor ne-ar mai trebui mult timp şi efort. După cât ne-a dăruit Dumnezeu de sus şi după cât am putut să înțelegem noi înşişi, nu ne-am reținut de la osteneală pentru ca cele ce ne-au fost încredințate să fie traduse clar, corect şi convingător. Iar daunele provocate de copişti sau de trecerea timpului, acolo unde a fost posibil cu ajutorul manualelor sau prin presupuneri personale, ne-am străduit să le îndreptăm. Unde nu am putut să facem nimic, a rămas aşa cum a fost". Prin aceasta Maxim nu a negat că în traducerea lui se pot găsi şi greşeli, care provin din neatenție şi neînțelegere, şi a cerut, dacă e posibil, să fie îndreptate de cineva care cunoaşte bine limba greacă, gramatica ei, retorica şi sensurile cuvintelor greceşti. Maxim a cerut mai departe țarului răsplată demnă pentru colaboratorii săi: traducătorii şi copiştii iar pentru sine a cerut o singură favoare - să i se dea voie să se întoarcă la Sfântul Munte împreună cu însoțitorii săi, Neofit şi Lavrentie. „Izbăvindu-ne de tristețea despărțirii îndelungate - a scris el țarului - să ne întoarcem în cinstita mănăstire Vatopedu după care râvnim de mult. Îngăduiți-ne să săvârşim jurămintele monahale acolo unde le-am făcut înaintea lui Hristos şi a straşnicilor Săi îngeri, în ziua călugăriei. Slobozeşte-ne mai repede în lume ca să vestim şi ortodocşilor ce se află acolo, slava ta împărătească. Să vadă creştinii sărmani din acele țări că există în lume un Țar care nu numai că stăpâneşte multe popoare ci e şi bogat în adevăr şi ortodoxie, asemenea lui Constantin cel Mare şi a lui Teodosie cel Mare. Să dea ție Domnul să domneşti vreme îndelungată iar nouă să fim sloboziți de tine din robia celor rău credincioşi".

Însă lui Maxim nu i-a fost rânduit să se mai întoarcă vreodată în țara sa. Marele cneaz, primind de la Maxim psaltirea tradusă, a predat-o mitropolitului. Bogăția de cugetări pilduitoare, claritatea şi limpezimea traducerii, toate acestea au adus aprobarea tuturor pentru această lucrare, după cum se mărturiseşte în *„Povestire despre Maxim"*:

„Preasfințitul mitropolit a sosit la palatul țarului împreună cu întreaga adunare a celor sfințiți fiind însoțiți de preotul care ducea *Psaltirea* nou tradusă. Toți cei adunați au aprobat-o şi au numit-o „izvorul evlaviei". Atunci marele cneaz a primit cu bucurie această carte şi i-a cinstit pe lucrători nu numai cu laude mari ci şi cu răsplată îndoită".

Astfel, traducerea a arătat că se puteau aştepta multe din partea învățatului grec. De aceea marele cneaz cu nici un chip nu a fost de acord să îl lase să plece ta Sfântul Munte ci i-a încredințat, după cum l-a sfătuit mitropolitul, traducerea tâlcuirilor vechilor părinți la Faptele Apostolilor şi comentariul lui Ioan Gură de Aur la Evangheliile după Matei şi după Ioan. Traducerea acestor cărți a fost foarte importantă pentru noi [Biserica rusă - n. n.] deoarece ea ne-a adus tot ce era mai bun la greci. De asemenea, mai târziu au fost traduse de către el şi canoanele apostolice, ale sinoadelor ecumenice şi ale celor locale; extrasele proorociilor din cărți cu tâlcuiri şi viața Maicii Domnului scrisă de Metafrast. Marele cneaz l-a copleşit cu darurile sale pe traducătorul învățat. Însă cu acestea nu s-a terminat activitatea lui: i-au încredințat corectarea cărților bisericeşti de cult. În aceste cărți existau o mulțime de greşeli care, aşa cum am spus mai sus, proveneau din ignoranța copiştilor şi a traducătorilor. Munca nu era puțină şi Maxim s-a apucat cu sârguință să curețe pleava cu ambele mâini, după cum el

însuşi a mărturisit. Se subînţelege că toate acestea cereau un efort de mulţi ani. Cu trecerea timpului, Maxim a învăţat limba rusă, a făcut cunoştinţă cu viaţa rusească şi a urmărit cu atenţie tot ce s-a întâmplat în jurul lui. Vioi şi receptiv, înzestrat cu minte ascuţită, pregătit întotdeauna să răspundă la fiecare întrebare, Maxim a fost imediat antrenat în toată agitaţia vieţii contemporane. Mai mult de 130 de articole mici care au ieşit de sub peniţa lui Maxim mărturisesc despre interesul viu pe care el îl avea faţă de tot ceea ce preocupa şi frământa gândirea moscovită în acea vreme. Toate se resimt în operele lui Maxim care, pentru acest motiv, reprezintă pentru noi un preţios monument istoric; în ele se oglindeşte toată viaţa lui modernă cu concepţiile, întrebările şi frământările ei. Aici întâlnim şi tâlcuirile învăţăturii bisericeşti despre ritualul bisericesc, şi obiecţiile celor de altă credinţă, şi analiza creaţiilor literare de atunci, şi demascarea intensă a viciilor care domneau, a superstiţiei şi a ignoranţei. Un astfel de om ca Maxim, învăţat, evlavios, ortodox riguros şi în acelaşi timp cu o atitudine înflăcărată faţă de toate evenimentele din viaţa rusească, trebuia să aibă o influenţă puternică asupra contemporanilor. În scurt timp i s-au alăturat toţi aceia în care s-a născut simpatia pentru ştiinţă şi dorinţa de cultivare duhovnicească.

Perioada în care a avut loc activitatea culturală a Cuviosului Maxim în Rusia a fost o perioadă de diferite confuzii triste care proveneau pe de o parte din influenţele diverşilor oameni veniţi de pe alte tărâmuri iar pe de altă parte din problemele interne. Trăind în Rusia, Maxim, spre mâhnirea lui, a văzut în viaţa de zi cu zi puţine roade ale credinţei. Aici, acest lucru nu era consecinţa pasiunii pentru o ştiinţă păgână sau orice altă ştiinţă, ca în apus ci, dimpotrivă, era consecinţa absenţei cultivării şi a dezvoltării intelectuale. Nu li se putea reproşa ruşilor nepăsarea în credinţă: ei îi erau devotaţi cu înfocare însă orbeşte; majoritatea nu ştiau nici cele mai elementare adevăruri ale învăţăturii creştine şi, din aceasta cauză, îşi îndrumau puţin viaţa şi aveau puţină activitate viabilă. Preţuindu-şi credinţa ca pe o comoară care trebuie să fie păzită cu grijă, majoritatea s-a limitat la împlinirea exterioară a datinilor ei considerând că acest lucru este suficient pentru mântuire, îndeplinind cu sârguinţă ritualul exterior, puţini erau cei care-i ştiau semnificaţia lui fundamentală, mistică. Puţini erau cei care se străduiau să afle acest lucru. Absenţa cultivării şi a dezvoltării intelectuale a lăsat libertate deplină superstiţiei. Râvna pentru propria credinţă s-a manifestat nu numai ca o dorinţă de a o studia şi a îndeplini ceea ce arată ea ci şi printr-un dispreţ faţă de credinţele străine, mai ales în ceea ce priveşte credinţa bisericii latine faţă de care aveau o ură deosebită.

În timpul lui Vasili Ioanovici, precum şi, mai înainte, în timpul tatălui său, au apărut în Moscova soli din partea domnitorilor apuseni, care au căutat cu tot dinadinsul să îl convingă pe marele cneaz să se unească cu ei împotriva turcilor. S-a vorbit şi despre unirea Bisericii, prin aceasta înţelegându-se, desigur, supunerea Bisericii noastre faţă de Papa, capul lumii creştine; s-a spus că Constantinopolul este moştenirea legală a marelui cneaz, ca fiu al ţarinei elene şi că nu va fi împiedicat să-l stăpânească dacă se supune Papei. În foarte scurt timp de la venirea lui Maxim în Moscova a sosit aici şi agentul papei Leon al X-lea, Shomberg, şi a vorbit cu scopul de a-l convinge pe cneaz să se împace cu Lituania spre a folosi toate forţele împotriva turcilor. Shomberg spunea că Biserica Rusă nu poate să îl recunoască pe patriarh ca şi conducător al ei deoarece este supus necredincioşilor; iar papa doreşte să-i primească pe ruşi în comunitatea şi armonia Bisericii Romane, fără să ştirbească şi fără să schimbe legile şi obiceiurile bune ci, dimpotrivă, să-i întărească şi să-i binecuvânteze cu învăţătura apostolică. Atunci Papa îl va ridica pe mitropolitul rus în rangul de patriarh iar pe marele cneaz îl va încorona cu coroana de rege. La aceste propuneri linguşitoare, Vasili a răspuns că este pregătit pentru reiaţii prieteneşti cu papa privind treburile oficiale ale Europei, dar că Rusia, cu ajutorul lui Dumnezeu, va păstra credinţa cea grecească [ortodoxă - n. n.]. Mai târziu papa Clement al VII-lea a reînnoit aceste propuneri dar a primit acelaşi răspuns.

Uneltiri secrete în folosul latinităţii s-au făcut prin câţiva străini, care locuiau în Moscova pentru comerţ - în special prin medicul german Nicolae Liuev sau Bulev, cunoscut mai mult sub numele Nicolae Neamţul. Fiind un doctor priceput, el se bucura de bunăvoinţa şi încrederea marelui cneaz şi a celor mai renumite persoane de la curte, deoarece locuia de mult

timp în Moscova şi cunoştea limba rusă. El a intrat în discuţii cu Maxim, care cu această ocazie a prezentat în scris învăţătura Bisericii Ortodoxe şi a demascat abaterea de la adevăr a bisericii latine. În scrisorile către Maxim Liuev a arătat posibilitatea unirii Bisericii sub conducerea Papei. Şi Maxim dorea cu ardoare unirea Bisericii însă pentru aceasta considera necesară îndreptarea latinilor către ortodoxia orientală.

Liuev sau Bulev, numindu-se pe sine profesor în medicină şi ştiinţe astrologice, a răspândit în societatea rusească diferite concepţii. În această perioadă, în Europa occidentală, oamenii învăţaţi erau puternic atraşi de astrologie. De asemenea, astrologia prezenta la noi o vie curiozitate - însă o curiozitate amestecată cu o oarecare teamă faţă de ştiinţa osândită împreună cu magia, vrăjitoria şi altele de către Biserică. Însă oamenii care se aflau în relaţii cu străinii şi primeau de la ei o oarecare instruire - foarte superficială însă, erau mai puţin incomodaţi de această teamă decât ceilalţi şi erau pe deplin convinşi şi atraşi de ispitele ştiinţelor secrete. Nicolae Neamţul, ca tâlcuitor al astrologiei, avea influenţă în rândul unor astfel de oameni. Unul dintre cei mai cultivaţi boieri ai acelei vremi, Teodor Karpov a fost atras de concepţiile doctorului german, însă, adresându-se lui Maxim pentru sfat, a primit de la el o scrisoare în care acesta i-a vorbit despre astrologie ca despre o ştiinţă falsă care şovăie în credinţa în voia lui Dumnezeu. În câteva articole, el a atins acest subiect care a dat naştere multor zvonuri.

Lui Maxim i-a fost dat să ducă o luptă cruntă împotriva oricărui gen de superstiţie: credinţa în vise, în ghicitori şi în semnele de tot felul. Au fost supuse analizei severe a învăţatului grec şi cărţile apocrife care fuseseră aduse la noi îndeosebi din Bulgaria şi care au avut o influenţă puternică asupra dezvoltării intelectuale a vechii societăţi ruseşti. În mare parte aceste cărţi au fost elaborate de eretici, însă, aşa cum erau privite obiectele sfinte, aşa erau cinstite şi cărţile acestea „dumnezeieşti”. În afară de povestirile false despre Hristos, Maica Domnului şi Sfinţi şi diverse „rugăciuni”, oamenii şi-au însuşit din ele diferite descântece împotriva bolilor, diferite cunoştinţe conform cărora soarele nu apune în ziua a şaptea cea sfântă care din aceasta cauză este considerată singura „zi mare” precum şi alte învăţături ca de exemplu: datorită îngropării unui om înecat sau omorât vin gerurile. Din timpuri străvechi, preoţii noştri i-au avertizat pe ortodocşi cu privire la cărţile apocrife, le-au interzis să le citească şi au ameninţat cu excomunicarea din Biserică a celor care încep să folosească „rugăciunile şi canoanele false”. Însă acest lucru a ajutat puţin, astfel încât oamenii, chiar şi cei cultivaţi, nu ştiau cu precizie ce cărţi anume trebuie considerate scrieri sfinte şi ce cărţi sunt povestiri apocrife. Chiar şi în sentimentul viu al credinţei nu ştiau clar ce trebuie să creadă şi de aceea credinţe diferite, uneori cu totul străine de învăţătura creştină, înlocuiau credinţa multora acoperind adevărul sfânt. Însă aceste credinţe erau viaţa acelora care se deprindeau cu ele. De aceea mulţi au fost indignaţi atunci când Maxim, analizând critic aceste cărţi apocrife, a început să le demonstreze că ele nu respectă Sfânta Scriptură, că nu sunt scrise de acele persoane cu numele cărora sunt semnate şi că ele comunică informaţii false. Multora li se părea că el atacă şi că acoperă însăşi sfânta credinţă atunci când divulgă superstiţiile din ele.

Cu un astfel de sentiment al neîncrederii au primit şi corectura cărţilor. Monahul Maxim a încercat o grea soartă fiind deseori lovit de cei ce se înălţau mai presus de societatea contemporană pe care năzuiau să o lumineze şi să o transforme. Cu toate că oamenii buni ai acelei vremi preţuiau mult ostenelile învăţatului grec şi acordau multă atenţie şi recunoştinţă sfaturilor lui iar mulţi dintre ei, din fericire, se considerau ucenicii lui, în cealaltă parte a societăţii se auzea încă rumoarea şi se exprimau îndoieli. „Se poate oare, se întrebau mulţi, să fie corectate cărţile datorită cărora atâţia bărbaţi sfinţi au făcut pe plac lui Dumnezeu? Maxim nu corectează, ci distruge cărţile sfinte şi aduce o mare insultă făcătorilor de minuni ruşi”.

Demascările îndrăzneţe făcute de Maxim au amplificat mânia împotriva lui. În multe articole de-ale sale, el i-a mustrat aspru pe ascultători pentru necunoaşterea şi nerespectarea legii creştine, pentru superstiţia care a înlocuit credinţa, pentru împlinirea unor obiceiuri exterioare care nu sunt sfinţite printr-o nevoinţă duhovnicească interioară, pentru toate viciile

care locuiau în mulţi alături de o evlavie aparentă. El i-a convins pe ortodocşi să nu-şi lase mântuirea numai în împlinirea exactă a hotărârilor exterioare ale Bisericii, în înfrânarea de la carne şi peşte în timpul postului şi în plecăciuni dese ci să se străduiască din toate puterile sufletului să înţeleagă legea lui Dumnezeu, să-I facă pe plac prin milostenie, pocăinţă şi curăţenia vieţii; el a spus că oamenii nu fac decât să-l mânie pe Dumnezeu deoarece îi oferă „cântări bineglăsuite şi dangătul clopotelor, împodobirea de mult preţ a icoanelor, fără să îi miluiască pe săraci şi orfani sau să se lase de răutate şi viciu. Şi atunci, astfel zice Dumnezeu: „voi împodobiţi din belşug cartea Mea şi pe dinăuntru şi pe dinafară cu argint şi aur; cele scrise în ea, însă, nu le primiţi şi nu le împliniţi". Într-un articol de-al său, Maxim scrie: „Cuvântul Născătoarei de Dumnezeu către răuvoitori şi orice răutate, împlinit prin canoane mari, este de ajuns pentru cei ce aşteaptă mântuirea". Ca din partea Născătoarei de Dumnezeu, el spune creştinului: „Ceea ce să faci des e să te bucuri". Îmi vei fi mie plăcut, însă, atunci când te vei lăsa de răutăţi, minciuni, desfrâu, furtul avutului străin. Atât timp cât îi vei asupri pe săraci, copleşindu-i cu biruri, tu nu te vei deosebi nicicum de păgâni şi de ucigătorii lui Hristos, chiar dacă te lauzi cu botezul".

În asemenea cuvinte mulţi au fost gata să vadă dacă nu o erezie directă, cel puţin o desconsiderare a datinilor sfinte. La acest lucru s-a alăturat uneori şi nemulţumirea personală. Când îndrăzneţul acuzator al răului a arătat cruzimea şi nedreptatea celor puternici în relaţiile cu supuşii, neadevărul şi corupţia din tribunale, indiferenţa preoţimii faţă de morala socială şi alte vicii, atunci nu puţine persoane s-au simţit jignite de mustrările lui şi s-au supărat pe el. Aceşti duşmani ai lui Maxim s-au revoltat împotriva lui foarte mult timp în secret, căci avea mulţi prieteni şi ocrotitori puternici: mitropolitul Varlaam - care a fost permanent binevoitor faţă de el şi marele cneaz căruia îi plăcea să discute cu el. Maxim avea trecere liberă la el şi deseori a stăruit înaintea lui pentru cei nenorociţi şi osândiţi.

Însă a venit timpul când Maxim şi-a pierdut puternicii ocrotitori. Marelui cneaz nu i-a mai plăcut foarte mult exprimarea liberă a părerilor lui atunci când i-a mustrat propriile fapte; acest lucru l-a încercat şi vrednicul mitropolit Varlaam prin următoarea întâmplare. Cneazul Şemiakin a ieşit de sub tutela Lituaniei şi a intrat în slujba marelui cneaz al Moscovei. El i-a slujit cu credinţă însă numele său dădea de bănuit. Vasili l-a chemat la Moscova, făgăduindu-i siguranţă, iar când Şemiakin a venit, l-au închis în temniţă. Egumenul Porfirie al mănăstirii Sfintei Treimi şi mitropolitul şi-au exprimat înaintea marelui cneaz nemulţumirea pentru o asemenea trădare. Când marele cneaz, la scurt timp după întemniţarea lui Şemiakin, a sosit la mânăstirea Sfintei Treimi, egumenul l-a întâmpinat cu cuvintele: „Dacă tu, cneazule, ai venit la biserica Preasfintei Treimi să ceri iertare pentru păcatele tale, atunci fii mai înainte tu însuţi milostiv faţă de cel prigonit pe nedrept". La mânie, Vasili l-a izgonit pe Porfirie, care s-a retras în mănăstirea Belozerscaia. O astfel de bărbăţie creştinească a avut şi mitropolitul. Fiind martor şi chezăşie pentru actul oficial de încreştinare al lui Şemiakin, l-a mustrat aspru pe marele cneaz pentru trădare şi i-a predat cârja sa. Cneazul i-a poruncit să se retragă în mânăstirea Spaso-Kamennîi, iar locul lui l-a ocupat Daniil, ucenicul Sfântului Iosif din Volokolamsk, cel care a fost timp de şapte ani egumenul mânăstirii Volokolamsk, după Sfântul Iosif. Daniil, făcându-i în toate pe plac marelui cneaz, a dobândit în scurt timp o mare putere.

Încă de la început Daniil a manifestat lipsă de bunăvoinţă faţă de Maxim ca urmare a participării lui la discuţiile despre averile mănăstireşti. La acest lucru au contribuit şi alte pricini. Era cunoscut faptul că Maxim considera necanonică aşezarea lui Daniil ca mitropolit fără a avea legături cu patriarhul grec; de asemenea el numea necanonică introducerea obligatorie în jurământul arhieresc a faptului că nimeni nu trebuie să primească cinul preoţesc prin punerea mâinilor Patriarhului ecumenic din Constantinopol. Aceste introduceri noi l-au tulburat realmente pe cel ce sprijinea unitatea dintre Biserica Rusă şi Biserica Grecească. Din această cauză, el s-a străduit să dezmintă ideea falsă care apăruse în Rusia în vremea aceea şi conform căreia cele mai sfinte locuri din Orient au fost profanate de şederea îndelungată „în teritoriu a turcilor fără Dumnezeu şi a împăratului păgân" şi de aceea nu trebuie acceptată

punerea mâinilor Patriarhului Bisericii din Constantinopol aşa cum nu e acceptată cea a bisericii latine şi să nu li se dea voie în biserică celor hirotoniţi acolo. La întrebarea lui Maxim de ce noul mitropolit e instalat fără acordul Patriarhului grec, i s-a răspuns că pentru acest lucru se află în Moscova o scrisoare binecuvântată de la Patriarhul Constantinopolului prin care i se permite Mitropolitului Rusiei să-şi instaleze proprii episcopi. Totuşi, în cadrul unei cercetări minuţioase, o astfel de scrisoare nu s-a găsit.

Se înţelege că asemenea întrebări şi nedumeriri nu i-au plăcut lui Daniil. La nemulţumirea lui definitivă faţă de Maxim a contribuit şi următoarea împrejurare: noului mitropolit i-a venit în minte să traducă din limba greacă în limba rusă „Istoria Bisericească a Fericitului Teodoret" şi a vrut să-i încredinţeze lui Maxim să se ocupe de acest lucru. Maxim însă a refuzat spunând că în această carte se află multe documente eretice care pot aduce daune poporului de rând. Mitropolitul s-a supărat foarte mult din cauza unui astfel de refuz luând acest lucru drept neascultare. Ca atare, intriga împotriva lui Maxim a crescut. Acesta nu a fost însă tulburat de acest lucru ci a continuat să facă îndreptarea primită, să mustre viciile şi bolile morale pe care el le-a observat în societatea contemporană. Cu o deosebită fermitate a demonstrat răul provocat de faptul că mănăstirile stăpâneau domenii populate.

Încă din timpurile străvechi, oamenii evlavioşi de la noi se deosebeau prin generozitatea faţă de mănăstiri: cât erau în viaţă le dăruiau pământuri, bunuri agricole sau renunţau la ele prin testament spre pomenirea sufletului. Cu trecerea timpului, averile mănăstireşti au devenit foarte mari. Însă, în acelaşi timp, chiar şi printre monahi a existat părerea că mănăstirile n-ar trebui să aibă în stăpânire sate deoarece grijile pentru averi şi administrarea lor îi îndepărtează pe călugări de viaţa duhovnicească. O astfel de părere avea şi mitropolitul Ciprian iar Sfântul Chiril Belozerski a refuzat să primească în dar un sat spunând că stăpânirea feudelor nu foloseşte călugărilor. În ultimul timp acest punct de vedere a început să fie exprimat tot mai des.

În anul 1503 problema averilor mănăstireşti a fost supusă dezbaterii Sinodului. Ioan al III-lea a poruncit ca în numele său să fie pusă Sinodului întrebarea: se cuvine ca preoţimea şi, în special, călugării să aibă sate în stăpânire? Cuviosul Nil Sorski a răspuns imediat negativ. Paisie Iaroslavov şi câţiva călugări din mănăstirea Belozerski au fost de aceeaşi părere „căci - scria un contemporan - dacă îşi amintesc bine învăţăturile părinţilor despre nealipirea de cele pământeşti necesară pentru cel îmbrăcat în negru, se vor întrista pentru faptul că mănăstirile posedă localităţi, că în zadar e rostită lepădarea de lume de către monahi atunci când ei se frământă ca şi mirenii şi se ceartă, merg la tribunale, duc procese...". Sfântul Iosif din Volokolamsk a fost de părere contrarie: el considera că mănăstirile trebuie să fie bogate şi fără griji ca să aibă resurse pentru binefaceri generoase (ca cele pe care el le făcea realmente în mănăstirea sa) şi să pregătească viitorii păstori ai Bisericii. S-au pornit dezbateri înflăcărate. În încheiere, mitropolitul Simon i-a răspuns marelui cneaz în numele întregului sinod: „de la cneazul Vladimir cel întocmai cu apostolii şi în vremurile cele mai înaintate, preoţii şi mănăstirile de pretutindeni au stăpânit oraşe şi sate; nici un sinod nu a interzis acest lucru şi chiar şi necinstiţi împăraţi ai dinastiei Ordîn, temându-se de Dumnezeu, au cruţat averile preoţilor. Prin urmare noi nu vom îndrăzni şi nu vom binevoi să restituim averea bisericească deoarece ea este a lui Dumnezeu şi de neatins".

Fiecare membru al Sinodului şi-a susţinut propria părere, însă, în general, în cadrul Sinodului nu şi-a putut da acordul pentru predarea averilor care aparţineau Bisericii. Marele cneaz nu a insistat şi la scurt timp după aceea a murit. Pentru fiecare faptă hotărâtă dinainte voia lui Dumnezeu alege instrumentele potrivite: Ioan al III-lea, datorită evlaviei sale, neţinând cont de recunoaşterea faptului că este nepotrivită pentru mănăstiri posesiunea feudelor, nu a putut să hotărască restituirea lor şi să fie împotriva părerii Sinodului.

Însă problema ridicată nu a încetat ci a stârnit dezbateri înflăcărate. Principalii reprezentanţi ai celor două orientări contradictorii referitoare la această problemă erau două personalităţi importante, ambele incluse mai târziu în rândul sfinţilor: Cuviosul Nil Sorski şi Cuviosul Iosif din Volokolamsk. Primul dintre ei vedea în monahism numai viaţa tainică în

Hristos, dedicată rugăciunii şi lucrării interioare a sufletului. Cuviosul Nil acorda puțină atenție laturii exterioare a vieții monahale, nu cerea nici post aspru, nici număr mare de metanii; el chiar şi-a exprimat gândul că nevoințele nemăsurate pot deveni primejdioase, hrănindu-l pe fariseul lăuntric şi aducând nevoitorului gândul la meritul înaintea lui Dumnezeu. Însă cerea ca nevoitorul să-şi conducă cu strictețe gândurile şi mişcările interioare ale sufletului, urmărind ca mintea şi voința sa se îndrepte după poruncile evanghelice. Poruncile acestea să fie mai întâi îndeplinite lăuntric deoarece numai în acest caz ele vor fi îndeplinite fără piedici şi fără greşeală şi în faptele exterioare. Iar dacă cineva nu se călăuzeşte lăuntric după porunci, acela nu poate să le îndeplinească nici prin comportamentul său exterior. De asemenea, el i-a învățat pe oameni şi cele despre rugăciune şi a pretins mai ales rugăciunea interioară. „Rugăciunea minții, scrie el, e mai înaltă decât cea exterioară. Cine se roagă numai cu buzele iar de minte nu se îngrijeşte, acela se roagă în văzduh căci Dumnezeu ascultă mintea. Nevoința rugăciunii lăuntrice îl conduce pe om până la înalta treaptă a desăvârşirii duhovniceşti... Dacă nu te poți ruga fără gânduri, şi chiar le vezi înmulțindu-se, nu te descuraja, ci fii permanent în rugăciune”. La Sinoade, Cuviosul Nil a cerut călugărilor nealipirea de cele pământeşti şi să fie milostivi față de ereticii care se pocăiesc.

Cuviosul Iosif din Volokolamsk vedea monahismul oarecum diferit. În vremea aceea, Cuviosul Nil vedea în călugăr persoana care s-a lepădat complet de lume şi nu dorea ca monahii să primească funcții bisericeşti. Sfântul Iosif însă vedea în monahism o forță care trebuie să influențeze lumea şi să educe între zidurile mănăstirii viitori lucrători pentru activitatea bisericească exterioară: învățători înțelepți, păstori ai Bisericii etc. Aspru față de eretici şi sever cu el însuşi, Sfântul Iosif s-a întristat pentru slăbirea vieții monahale şi considera că este necesar ca monahii să fie supuşi unui regulament mai sever, folosindu-se măsuri mai aspre împotriva celor care îl încalcă. Învățăturile Sfântului Iosif, deşi nu se refereau atât de profund la viața lăuntrică, erau foarte ziditoare. Cnejii i se adresau pentru sfaturi şi el îi îndemna verbal şi în scris să fie drepți cu supuşii, milostivi cu săracii, să nu îi copleşească pe robii lor cu munci nemăsurate şi să se îngrijească de bunăstarea lor. Mila şi generozitatea fața de cei nevoiaşi erau o regulă în mănăstirea Sfântului Iosif. Ea era întotdeauna deschisă pentru săraci, îi ospăta pe cei înfometați şi îi adăpostea pe cei străini şi bolnavi. Pentru aceştia din urmă a fost construită în mănăstire o casă de primire a străinilor. În timpul foametei, mănăstirea Volokolamsk a hrănit zilnic până la 700 de săraci, aprovizionându-i pe cei deportați cu semințe şi cu tot ce aveau nevoie. Pe toți cei care veneau după ajutor, Sfântul Iosif îi primea cu bucurie. Binefacerile generoase necesitau resurse foarte mari - şi mănăstirea lui Iosif le primea din belşug de la donatori binevoitori. Având păreri diferite față de cuviosul Nil în felul de a privi monahismul şi modul de a acționa împotriva ereticilor, totuşi nu a fost în dezacord cu el în ceea ce priveşte râvna slujirii lui Dumnezeu, deşi amândoi mergeau către aceasta pe drumuri diferite.

Convingerile Cuviosului Nil s-au dezvoltat îndeosebi în mănăstirile Belozersk şi Vologod, şi în general în aşa numita Zavolj; ucenicii Cuviosului Iosif din mănăstirea Volokolamsk țineau cu tărie pravila lui. După moartea Cuviosului Nil, dezbaterea despre averile bisericeşti s-a amplificat atunci când Vassian Kosoi a devenit principalul potrivnic al Sfântului Iosif din Volokolamsk.

Vassian, în lume Vasili, a fost fiul cneazului Ivan Iurievici Patrikiev-Kosov, ruda marelui cneaz Ioan al III-lea şi primul boier de la curtea acestuia. Din cauza căderii în dizgrație survenită Patrikievilor, Vasili Patrikiev s-a tuns în monahism la mănăstirea Chirilo-Belozerski cu numele Vassian. Renumit în lume datorită vitejiei în luptă, inteligenței şi aptitudinilor, cneazul-călugăr s-a evidențiat în scurt timp şi în monahism printr-o viață aspră şi o erudiție vastă. El a studiat profund operele Părinților Bisericii, a ascultat învățăturile cuviosului Nil, a început să-şi exprime pe deplin părerile sale privind monahismul şi în articolele sale l-a atacat puternic pe Sfântul Iosif din Volokolamsk. Această dispută era în toi atunci când a venit Maxim la Moscova. Aici el s-a apropiat imediat de Vassian ca de un om mai cultivat decât ceilalți iar Vassian a devenit partizanul înfocat al lui Maxim în care şi-a

găsit un învăţător şi un îndrumător. Ei aveau acelaşi punct de vedere cu privire la aproape toate problemele bisericeşti, printre care şi la monahism.

În articolele sale despre mănăstiri, Maxim condamnă cu tărie posesiunea feudelor şi atacă puternic monahismul contemporan cu el pentru că unii călugări au dat ţăranilor, pe datorie, bani cu dobânzi mari iar apoi, când ei nu au putut să plătească datoria sau dobânda, s-au purtat aspru cu ei şi, în general, i-au împovărat pe ţărani cu munci peste măsură. În acest sens este scris de către el articolul cu privire la discuţiile dintre Aktimon şi Filoktimon (cel ce iubeşte avuţia şi cel ce nu iubeşte avuţia). E foarte posibil să fi existat o exagerare în cuvintele lui Maxim şi ale lui Vassian atunci când ei au descris viaţa luxoasă a monahilor şi sărăcia cruntă a ţăranilor care munceau pentru ei. După câteva date exacte se poate trage concluzia că ei au admis generalizarea cazurilor unice şi excepţionale care pot avea loc întotdeauna în orice societate şi că aceste cazuri au fost prezentate de ei pentru boala generală, care se întâmplă des în asemenea cazuri. Nefiind în Rusia de prea mult timp, Maxim cunoştea mai bine mănăstirile din apus decât pe ale noastre; el a înfăţişat monahismul rus după modelul mănăstirilor apusene în care, după cum spunea, se menţinea cu severitate deplina nelipire de cele pământeşti. Printre altele e cunoscut faptul că în acea vreme în Italia exista o dispută fierbinte cu privire la uriaşele averi mănăstireşti şi grupul reformatorilor vieţii bisericeşti din apus ataca puternic viaţa răsfăţată şi luxoasă a autorităţilor mănăstireşti şi bisericeşti. Pe de altă parte, în Rusia nu toate mănăstirile foloseau rău averile lor şi nici nu îi asupreau pe ţărani. Majoritatea dintre ele îşi folosea resursele pentru binefaceri şi îi ajutau pe ţărani în nevoile lor. Ca dovadă pentru acest lucru slujeşte chiar mănăstirea Volokolamsk al cărei egumen, Cuviosul Iosif, era principalul apărător al menţinerii averilor mănăstireşti. Desigur, nu puţine erau alte asemenea mănăstiri; în general egumenii şi călugării acelui timp în mare parte trăiau simplu şi chiar sărăcăcios. Iată, de exemplu, cum descrie situaţia călugărilor din acel timp un contemporan, Zenovie Otenski, mustrându-l astfel pe Vassian care locuia în acea vreme în Simonov întreţinut fiind de marele cneaz.

> „Îmi vine să plâng din cauza tristeţii inimii când îmi amintesc cum trăiesc aceşti călugări osândiţi pentru stăpânirea satelor: pielea de pe mâinile lor a crăpat din cauza muncii, mâinile şi picioarele li s-au umflat, feţele s-au scofâlcit; perceptorii de impozite îi chiuie; au atâţia bani încât un cerşetor are mai mulţi decât ei; hrana lor - pâine de ovăz nevânturat, spice de secară pisate, mâncare fiartă din frunze de varză; legume - sfeclă şi ridichi; dulciuri - scoruşă şi călin”...

Disputa s-a tot înrăit; murmurul şi mânia faţă de Maxim s-au amplificat. Aceste atacuri la adresa călugărilor-proprietari păreau o hulă împotriva Sfinţilor Ruşi, care au stăpânit sate, exact aşa cum îndreptarea cărţilor era considerată o jignire adusă Sfinţilor care prin ele au plăcut lui Dumnezeu. Însuşi mitropolitul Daniil se afla în rândul celor nemulţumiţi de Maxim şi privea cu neîncredere corectura cărţilor. În cele din urmă o împrejurare le-a luat lui Maxim şi Vassian bunăvoinţa marelui cneaz, care îi protejase până atunci.

Neavând copii din căsătoria de douăzeci de ani cu virtuoasa Solomonia, marele cneaz s-a gândit să divorţeze de ea şi să se căsătorească din nou. El s-a sfătuit cu mitropolitul, prezentându-i ca scuză intenţia sa căci, neavând moştenitor pentru tron după moartea sa, statul poate fi expus pericolului de a nu avea conducător. Daniil a fost de acord cu el şi pe virtuoasa Solomonia au călugărit-o cu forţa la mănăstirea Rojdestven din Moscova. După aceea au dus-o în Suzdal şi au închis-o în mănăstirea de maici Pokrov iar marele cneaz, cu blagoslovenia mitropolitului, în anul 1524 s-a căsătorit cu Elena Glinskaia, fiica unui nobil originar din Lituania. O astfel de încălcare a legii bisericeşti a provocat nemulţumire exprimată cu voce tare de mulţi care i-au condamnat şi pe marele cneaz şi pe mitropolit. Vasili a început să-i pedepsească aspru pe cei care au îndrăznit să ridice glasul împotriva lui. În rândul celor care au condamnat această faptă nelegiuită a marelui cneaz au fost Maxim Grecul şi prietenul său, stareţul Vassian. Îndemnat de râvnă, Cuviosul Maxim i-a scris marelui cneaz o povaţă în care a încercat să-l convingă să nu se lase cucerit de patimile trupeşti, „Să-l cinsteşti ca monarh

absolut adevărat, o binecredinciosule ţar - a scris el - pe acela care îşi conduce supuşii după adevăr şi după lege iar dorinţele arzătoare ale sufletului său se străduieşte să le biruiască în sine. Cine e biruit de ele, acela nu este modelul însufleţit al Stăpânului Ceresc ci numai chipul omenesc şi asemănarea firii necuvântătoare".

Se înţelege că o asemenea scrisoare îndrăzneaţă nu putea să placă marelui cneaz care, de obicei, nu iubea împotrivirile. Şi iată că în locul bunăvoinţei de dinainte, peste Maxim s-a revărsat mânia lui. Acum, duşmanii lui Maxim care aşteptau de mult această întâmplare, au putut să acţioneze mai îndrăzneţ. Au căzut peste el reclamaţii şi învinuiri şi, începând să-l supravegheze, au observat că oamenii căzuţi în dizgraţie şi nemulţumiţi de marele cneaz îl vizitează des; au spus că el îi compătimeşte şi este atent la tânguielile lor, că el însuşi îi mustră pe marele cneaz şi pe mitropolit, că el analizează împreună cu cei maziliţi treburile statului, că se întâlneşte cu trimişii Turciei, ai Greciei dezbinate, şi doreşte să îi aducă pe turci pe pământul rusesc. Toate aceste învinuiri, evident, au fost nedovedite. Dintre vizitatorii frecvenţi ai lui Maxim, suspectaţi în mod special de guvern, erau vestitul boier Bersen-Beklemişev, un om cult care făcea treburi de ambasador şi diacul Fedor Jarenîi. Pe ei i-au prins şi i-au supus interogatoriului.

Din interogatoriu s-a aflat că, într-adevăr, Bersen se plângea de marele cneaz care i-a luat cu forţa casa şi de aceea i-a mustrat faptele şi modul de guvernare. În cuvintele lui a fost exprimată nemulţumirea întregului grup al vechilor boieri care în trecut participaseră la treburile statului iar acum fuseseră înlăturaţi datorită absolutismului puternic. „Împăratul nu se sfătuieşte cu nimeni - a spus Bersen - hotărăşte totul singur şi se supără atunci când este contrazis. Însă tatălui său Ioan îi plăcea ca adevărul să fie exprimat liber. Toată dezordinea noastră a venit de la mama marelui cneaz, de la ţarina Sofia. Iar mitropolitul! Ştim noi, oare, că avem mitropolit? Mitropoliţii dinainte se mâhneau pentru cei asupriţi iar cel de azi nu se mâhneşte pentru nimeni şi nici cuvinte de învăţătură nu auzi de la el. Toate obiceiurile vechi s-au zdruncinat iar tu, domnule Maxim eşti singurul care ştii. Am auzit însă de la oameni pricepuţi, că pământul care îşi pierde obiceiurile nu va dăinui mult timp".

La aceste ultime cuvinte, Maxim a răspuns: „Nu, domnule. Pământul care încalcă legile lui Dumnezeu va primi de la Dumnezeu pedeapsă iar obiceiurile împărăteşti şi împăraţii pământeşti se vor schimba după cum e mai bine pentru stat". De altfel şi Maxim s-a plâns de faptul că cneazul nu îl lasă să se întoarcă la Athos deşi l-a rugat de multe ori. „Şi nici nu te va lăsa, a spus Bersen; tu eşti un om priceput şi ai locuit mult timp la noi; ai aflat cele bune şi cele rele ale noastre şi dacă vei pleca din Rusia, vei putea să povesteşti totul; de aceea nu-ţi vei vedea ţara".

Aceste cuvinte au fost analizate şi discutate de persoanele care îi purtau ură lui Maxim. Cu toate acestea, nu au putut dintr-o dată să-i aducă o învinuire importantă. Totuşi, l-au ţinut întemniţat în Simonov iar pe Bersen l-au executat.

Au trecut câteva luni şi l-au chemat iarăşi pe Maxim la interogatoriu, cercetându-l direct pentru activitatea cărturărească. Pentru acest lucru a fost convocată o adunare în palatul împărătesc care s-a ţinut în prezenţa marelui cneaz şi a fraţilor lui, a mitropolitului şi a preoţimii, a cnejilor, a boierilor şi a guvernatorilor. Pe Maxim l-au învinuit de distrugerea cărţilor şi au arătat greşelile din traducerile lui. Erau într-adevăr greşeli care proveneau, evident, din cunoaşterea puţină a limbii ruse. Aceştia însă le-au dat semnificaţia unei ereziei intenţionate. L-au învinuit, printre altele, şi pentru că în Triod ar fi denaturat intenţionat înţelesul Sfintei Scripturi şi că în Scriptură se vorbeşte de un timp continuu iar el a tradus la timpul trecut.

Maxim a arătat importanţa gramaticală a cuvintelor citate care se găseau la timpul trecut însă nu au vrut să îl asculte şi l-au condamnat ca pe un eretic. Maxim şi-a cerut cu smerenie iertare pentru această greşeală care nu a depins de el, spunând faptul că în vremea aceea el nu cunoştea bine limba slavă bisericească şi a avut intenţia de a preda traducătorilor ruşi textul în limba latină. Cu privire la cuvântul „circumscris" s-a străduit să se justifice cu dovada din Sfânta Scriptură însă în murmurul şi zgomotul general, acestei îndreptăţiri a lui nu

i s-a acordat atenţie. Fericitul Maxim s-a aruncat la pământ de trei ori în faţa Sinodului implorând milostivire de dragul milei lui Dumnezeu şi pentru neputinţele cele omeneşti. A cerut cu lacrimi să-i fie iertate greşelile, dacă acestea au fost tolerate de el în cărţi însă totul a fost în zadar: mândria rănită cerea răzbunare şi l-au osândit ca pe un eretic. Şi, ca pe un păcătos nepocăit, l-au îndepărtat de la împărtăşania cu Sfintele lui Hristos Taine şi i-au interzis să meargă la biserică. În secret, l-au scos din Moscova şi l-au dus în mănăstirea Volokolamsk unde li s-a poruncit egumenului şi stareţilor să nu dea voie să meargă la el nici unul dintre străini. În acel timp, egumen era Nifon, ucenicul mitropolitului Daniil, un om străin în ceea ce priveşte iubirea de oameni şi milostenia şi care, de dragul mitropolitului, îl jignea în fel şi chip şi îl persecuta pe cel întemniţat.

Şase ani a petrecut Cuviosul Maxim în mănăstirea Volokolamsk într-o strictă captivitate, printre călugări care îl urau, într-o chilie umedă şi strâmtă, unde a îndurat foame, frig şi miros greu - fără ocupaţie, căci i-au luat cărţile şi i-au interzis să scrie. Din cauza suferinţelor grele deseori a ajuns la capătul puterilor şi a fost ca mort. Lipsit de bucuria Sfintelor Taine şi de orice ocupaţie, prizonierul s-a mângâiat numai cu rugăciunea. Dar Domnul nu l-a lăsat fără mângâiere pe mucenicul Său: i-a apărut la sfârşit îngerul Domnului, care l-a întărit în răbdare, zicând: „Rabdă, stareţule: prin aceste chinuri vremelnice te izbăveşti de chinurile veşnice”. Mângâiat de această vizită cerească, Maxim i-a mulţumit lui Dumnezeu din toată inima şi a cântat Canonul Sfântului Duh Mângâietorul pe care l-a găsit scris cu cărbune pe peretele chiliei sale şi care începe cu cuvintele: „Cu mană fiind hrănit Israel în pustie”... Prin aceste cuvinte el gândea bineînţeles la mângâierea lăuntrică binefăcătoare cu care, asemenea manei, l-a hrănit vizita cerească. Al doilea vers al canonului începea cu cuvintele: „Împreună cu slujitorii Tăi fără de trup, îndrăznind, Te cânt şi eu”... Aici este arătată apariţia către el a slujitorului netrupesc al Domnului. Acest canon a fost acceptat în rânduiala bisericească şi în câteva mănăstiri se citeşte în ziua Pogorârii Sfântului Duh.

În anul 1531, Sinodul l-a chemat din nou pe Maxim. Acum a fost şi Vassian chemat la răspuns şi învinuit de vătămarea cărţilor, de hulă la adresa făcătorilor de minuni ruşi, de liberă cugetare, de păreri tăioase cu privire la treburile bisericeşti şi la autorităţile bisericeşti. Vassian se ocupase demult de alcătuirea unei culegeri complete a regulilor bisericeşti. La întrebările puse, el a răspuns cu asprimea lui obişnuită, şi-a exprimat părerile liber şi a condamnat unele fapte ale autorităţilor bisericeşti, care s-au ridicat cu putere împotriva lui. Mitropolitul Daniil a fost deosebit de potrivnic faţă de el. Împotriva lui Maxim au repetat învinuirile de mai înainte şi în mod special au arătat legăturile lui cu trimisul turc, care nu demult a murit în Moscova. L-au învinuit de faptul că ar fi vorbit fără respect despre Biserica Rusă; că, nefiind de acord cu independenţa ei faţă de Patriarh, ar fi spus: „Mitropoliţii şi episcopii ruşi, instalându-se fără binecuvântarea Patriarhului, se instalează necuviincios”. Maxim s-a purtat foarte umil, a plâns, s-a căit şi s-a rugat pentru iertare. L-au mutat în mănăstirea Otroci din Tver, fără să înlăture de la el interdicţia bisericească. Vassian a fost exilat în mănăstirea lui Sfântului Iosif pe care o ura şi unde, peste câţiva ani, a murit în strictă captivitate.

Au suferit şi colaboratorii lui Maxim: Medovarţev şi Siluan. Unul a fost exilat în Kolomna iar altul la mănăstirea din insula Soloveţ. Numai pe Dimitrie Gherasimov nu l-au atins.

Odată cu mutarea lui Maxim în mănăstirea Otroci, situaţia lui s-a îmbunătăţit prin faptul că a intrat sub supravegherea bunului şi milosului episcop Acachie din Tver care l-a tratat cu blândeţe, l-a cercetat cu bunăvoinţă şi deseori l-a invitat la masa lui. Aici, fericitul mucenic, în afară de duioşie a avut mare mângâiere prin faptul că i s-a dat voie să citească şi să scrie cărţi. El a luat peniţa şi, pentru mângâierea şi întărirea lui în răbdare, a scris: „Nu te întrista şi nu te necăji iubitul meu suflet pentru că duci dorul după adevărul din mâinile acelora de la care ar trebui să primeşti tot binele deoarece tu i-ai hrănit la masa duhovnicească, pregătită de Sfântul Duh - tâlcuirea psalmilor lui David insuflaţi de Dumnezeu, pe care i-am tradus din limba greacă în limba rusă. De aceea mulţumeşte

Stăpânului tău şi preamăreşte-L pentru că te-a învrednicit în această viață cu necazuri vremelnice ca să-ți plăteşti cu folos toata datoria. Ia seama la tine însuți, dar nu te gândi că vremea aceasta este vremea tânguirii ci, dimpotrivă, recunoaşte că aceasta este vremea bucuriei dumnezeieşti, nu tânji după o sărăcie de două ori mai mare, care să te chinuie pentru nerecunoştința ta în veacul acesta şi în veacul viitor. Dacă te înarmezi aşa întotdeauna, bucură-te şi veseleşte-te căci răsplata ta multă este în ceruri, după cum grăieşte Adevărul Ceresc".

În anul 1534 Maxim a aflat că Marele Cneaz Vasili Ioannovici a murit şi s-a gândit să se folosească de timpul prielnic pentru ca să se justifice în acuzațiile care îi fuseseră aduse. El a presupus că, odată cu moartea țarului care l-a izgonit, noul guvern va acorda atenție întemnițării lui de mulți ani şi, făcându-i-se milă, îl vor pune în libertate. Pentru a câştiga şi mai mult bunăvoința cârmuitorilor ca să îl judece drept, el a scris o mărturisire prin care a dezmințit calomniile ce-i fuseseră aduse. „Unora - scria el - nu ştiu de ce, nu le e frică să mă numească eretic deşi sunt un om complet nevinovat şi ei mă numesc chiar duşmanul şi trădătorul statului rus. De aceea socotesc că e necesar să le explic defăimătorilor mei faptul că, din mila marelui Dumnezeu, cred cu adevărat în Mântuitorul meu Iisus Hristos şi mărturisesc cu tărie dogmele Sfintei Biserici. Deşi eu nu sunt înzestrat cu rațiune înaltă şi nu sunt priceput în înțelegerea scrierilor dumnezeieşti, totuşi am fost trimis aici de la Sfântul Munte de către marii părinți cuvioşi în urma rugăminții marelui cneaz binecredincios, de la care, pe parcursul a nouă ani, m-am bucurat de considerație şi respect. După porunca sa, eu am tradus nu numai tâlcuirea psaltirii greceşti ci şi alte cărți insuflate de Dumnezeu care erau denaturate de copiştii ignoranți - şi acestea toate prin mine, cu ajutorul Sfântului Duh, au fost îndreptate. Însă nu ştiu de ce susțin aceia cu duşmănie față de mine că eu aş fi distrus cărțile prin corectură. Dimpotrivă, conştiința mea e curată şi nu voi răspunde pentru aceasta în fața înfricoşătoarei judecăți a lui Dumnezeu deoarece m-am străduit cu toată atenția şi frica de Dumnezeu să corectez în cărți numai ceea ce era denaturat de copiştii nepricepuți. Datorită acestui lucru, pot exista duşmani care să mă învinuiască de faptul că sfinții plăcuți lui Dumnezeu care au strălucit prin minunile făcute în Rusia, au plăcut lui Dumnezeu şi prin cărțile neîndreptate; de aceea eu aş fi adus jignire marilor făcători de minuni ai Bisericii Ruse. La acestea, eu îl am martor pe Apostolul Pavel care spune: „Iar fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia prin Duhul se dă cuvântul înțelepciunii; iar altuia cuvântul cunoştinței întru acelaşi Duh; şi unuia credința întru acelaşi Duh; iar altuia darurile tămăduirilor întru acelaşi Duh; unuia lucrarea puterilor, iar altuia proorocie; unuia alegerea duhurilor, iar altuia feluri de limbi; şi altuia tălmăcirea limbilor; şi toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărțind deosebi fiecăruia precum voieşte." (I Cor. 12, 7-11). Din acest text, fiecare trebuie să vadă că nu se dau fiecăruia împreună toate darurile duhovniceşti. Eu cred din toată inima mea că Sfinții Ruşi făcători de minuni, după darurile date lor de sus, au strălucit ca stelele, luminând pământul rusesc; eu le mulțumesc şi mă închin lor ca celor plăcuți lui Dumnezeu. În ceea ce priveşte cunoaşterea limbilor şi tălmăcirea acestora, ei nu le-au primit de la înțelepciunea atotbună a Sfântului Duh. De aceea nu trebuie să ne mirăm dacă atâția bărbați sfinți au evitat îndreptarea acelor locuri din cărțile insuflate de Dumnezeu care sunt corectate de mine căci lor, datorită smeritei înțelepciuni, blândeții şi sfințeniei vieții, le-au fost date darurile vindecării şi minunilor mari. Altuia, deşi e mai păcătos decât toți oamenii, i s-a dat darul cunoaşterii şi tălmăcirii limbilor".

„Dumnezeu mi-e martor mie, nevrednicului, înaintea voastră, a binecredincioşilor: nu vă scriu cu fățărnicie ca să vă linguşesc sau să dobândesc de la voi uşurare în necazul vremelnic ce se află asupra mea de 19 ani".

În încheierea scrisorii sale, Cuviosul Maxim a implorat să fie lăsat să plece la Muntele Athos la mănăstirea lui de mai înainte, arătând şi faptul ca judecata asupra lui aparține nu episcopilor ruşi ci patriarhului ecumenic. Însă, la glasul mucenicului nu s-a dat nici o atenție deoarece boierii răzvrătiți care conduceau statul în perioada copilăriei lui Ioan al IV-lea erau ocupați cu uneltirile lor şi, în planurile ambițioase pe care le aveau, se distrugeau unul pe

altul. Maxim a rămas la mănăstirea Otroci însă şi aici situaţia lui s-a schimbat în mai rău, el pierzând simpatia blândului Acachie din următoarea cauză. Incendiul care a distrus minunata biserică din Tver, construită de Acachie, i-a dat ocazia lui Maxim să expună, după obiceiul său, adevărul despre locuitorii din Tver şi despre păstorul lor. Acest lucru a stârnit puternica nemulţumire a lui Acachie faţă de el şi a declarat că acuzaţia lui nu este ortodoxă.

În sfârşit a venit şi vremea judecăţii lui Dumnezeu asupra prigonitorilor martirului nevinovat. Ţarina Elena, după patru ani de la moartea bărbatului ei, a murit, după cum se presupune, din cauza otrăvii. În scurt timp, Mitropolitul Daniil, care cârmuise timp de zece atât de prost Biserica Rusă, a fost exilat în mănăstirea Volokolamsk. Aici, trăind în nevoinţe exterioare, a continuat să-şi hrănească sufletul cu răutatea de mai înainte pentru Cuviosul Maxim. Aflând despre acest lucru şi dorind să împace conştiinţa Mitropolitului izgonit, Maxim, cu blândeţe, l-a rugat în scris în numele Tatălui Ceresc să renunţe la ură şi, cu smerenie adâncă, i-a vorbit despre nevinovăţia sa, explicându-i că învinuirea de erezie pe care oamenii nu încetează să o arunce împotriva lui este numai lucrarea mândriei rănite care întotdeauna e neîndurătoare faţă de ceilalţi. Daniil nici acum nu a acordat atenţie explicaţiei şi rugăminţii lui Maxim şi a rămas în răutatea lui de mai înainte. Această împrejurare a confirmat încă o dată superioritatea virtuţilor lăuntrice, sufleteşti, faţă de nevoinţele exterioare, trupeşti, lucru despre care Maxim a scris cu atâta fermitate în operele sale, atrăgând spre el atitudinea duşmănoasă a adepţilor evlaviei exterioare.

În locul lui Daniil pe scaunul Mitropoliei din Moscova a fost adus în anul 1539 virtuosul Ioasaf, egumenul mănăstirii Sfânta Treime a Sfântului Serghie, din familia nobililor Skripiţîn. Maxim, fiind acuzat de erezie şi condamnat pentru ea, a considerat că este necesar să îi prezinte situaţia despre neprihănirea lui în credinţa cea adevărată. Ioasaf a cunoscut şi mai înainte nevinovăţia lui Maxim însă, năpădit fiind de boierii răzvrătiţi, nu a putut imediat să facă ceva în folosul lui ci doar l-a mângâiat printr-o scrisoare în care, printre altele, a scris: „Îţi sărutăm lanţurile ca unuia dintre sfinţi însă nu putem să facem nimic spre uşurarea ta". Totuşi, el a hotărât ca Maxim să se împărtăşească cu Sfintele lui Hristos Taine şi să meargă la biserică.

Faptul că virtuosul Ioasaf nu a putut în realitate să facă nimic spre uşurarea sorţii martirului nevinovat - reiese din aceea că duşmanii lui Maxim au hotărât ca interdicţiile să-i fie ridicate numai în cazul în care e cuprins de o boală înainte de moarte. Însă Maxim, socotind umilitor adaosul plin de vicleşug faţă de un lucru atât de sfânt, nu a fost de acord cu o asemenea condiţie şi a fost dezlegat de Mitropolit fără această condiţie.

Vă puteţi închipui cu ce bucurie şi cu ce sentiment de adâncă umilinţă s-a apropiat Cuviosul, după treisprezece ani de excomunicare, de împărtăşirea cu Preacuratul Trup şi Cinstitul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos deşi, în realitate, nu a fost excomunicat şi de El. Ca dovadă a legăturii pe care o avea cu Hristos, sluješte acea vizită cerească de care s-a învrednicit în temniţă, după ce a fost excomunicat din Biserică. Excomunicarea pricinuită de invidia şi ura omenească îi îndepărtează mai repede pe cei ce afurisesc ca pe unii care au întrebuinţat rău puterea bisericească şi au încălcat legea dumnezeiască; pentru cel excomunicat însă, aceasta are o semnificaţie opusă, după cum se spune în Scriptură: „blestema-vor ei, şi tu vei binecuvânta" (Ps. 108, 27).

Preasfinţitul Ioasaf nu a stat mult timp la mitropolie. El a devenit victima uneia din acele discordii care, în vremea de atunci, erau provocate de boierii răzvrătiţi ce năzuiau către putere având în vedere copilăria marelui cneaz. Astfel, după moartea ţarinei Elena, soţia lui Vasili Ioanovici, puterea a fost luată de familia Şuiski. Însă guvernarea ei, crudă şi lacomă, nu a fost de lungă durată. După doi ani, familia Şuiski a căzut şi puterea a trecut în mâinile cneazului Ivan Belski şi ale mitropolitului Ioasaf. A sosit o perioadă mai îmbucurătoare: persecuţiile au încetat, prizonierii nevinovaţi au fost puşi în libertate, pretutindeni domnea ordinea. Însă, în anul 1542, această cârmuire bună a fost doborâtă prin violenţă de uneltirile familiei Şuiski a cărei dorinţă de putere nu avea margini. Adunând câteva sute de soldaţi răzvrătiţi, tânărul Şuiski, în noaptea de 4 ianuarie a anului 1542 l-a atacat pe Belski, l-a prins

şi l-a dus la mănăstirea Kirilov unde, după porunca lui Şuiski, a fost sugrumat. În acelaşi timp, răzvrătiţii au înconjurat casa mitropolitului din mănăstirea Minunilor şi au început să arunce cu pietre în ferestre. Tulburat de un asemenea atac neaşteptat, preasfinţitul stareţ s-a retras la curtea cneazului însă răzvrătiţii l-au atacat şi acolo, sculându-l şi speriindu-l pe tânărul ţar. Pentru ca să nu îl expună pericolului, mitropolitul s-a îndreptat spre lăcaşul Sfintei Treimi. Acolo s-a năpustit asupra lui şi mulţimea care se pregătise să-l sfâşie şi numai rugămintea cu lacrimi la egumen l-a izbăvit de la moarte. În cele din urmă l-au prins şi l-au dus tot în mănăstirea Kirilov de unde, peste câtva timp, i s-a dat voie să se întoarcă în mănăstirea Cuviosului Serghie, unde a stat până la sfârşitul vieţii sale.

Samavolnicia şi violenţa boierilor-guvernatori nu au cunoscut margini în acea vreme. Până şi robii lor deveniseră stăpânii Rusiei şi asupreau poporul. Nu exista nici tribunal, nici judecată. Nimeni nu era sigur de averi şi nu avea siguranţă personală. Aşa descrie cronicarul situaţia tristă a Rusiei: „Pe atunci (după moartea lui Vasili Ioanovici) cnejii, boierii şi judecătorii orăşeneşti, erau cuprinşi de samavolnicie şi trăiau fără frică, judecând nedrept şi umblând după mită. Erau oameni violenţi şi nu se temeau de nimeni deoarece marele cneaz era tânăr şi nu le păsa nici de întreţinerea pământurilor ruseşti. Acolo, păgânii cei mârşavi se luptau cu creştinii şi îi distrugeau deoarece guvernatorii şi boierii îi distrugeau mai înainte prin mită şi biruri mari. Pe atunci, în oraşe şi sate se înmulţiseră minciunile şi insultele, se înmulţiseră tâlhăriile şi scandalurile şi erau multe jafuri”. Datorită unei asemenea guvernări inumane au existat „lacrimi şi bocete şi multă jale pe tot pământul rusesc” (Nikon. Cronic. VII, 48).

Toate acestea au stârnit râvna în Cuviosul Maxim şi, sfidându-i pe toţi cei care avuseseră puterea de a a-l arunca în primejdii, a hotărât să zugrăvească alegoric, cu mână pricepută situaţia imperiului rus din acea vreme prin următoarea parabolă: „Mergeam pe drumul greu şi plin de jale şi am văzut o femeie care stătea în drum cu capul plecat, plângând amarnic şi tânguindu-se nemângâiată, îmbrăcată în veşminte negre, de văduvă. În jurul ei erau o mulţime de animale sălbatice: lei, urşi, lupi, şacali. Eu m-am îngrozit de această întâlnire ciudată şi neaşteptată. Totuşi, am îndrăznit să mă apropii de femeie cu întrebări: cine este ea, care este numele ei şi de ce stă pe acest drum şi plânge? Femeia aceea uimitoare a refuzat mult timp să răspundă la întrebările mele, deoarece se temea ca nu cumva să aştern în scris cele auzite de la ea şi să mă expun prigoanei din partea acelora care s-au abătut de la adevăr căci, după spusele ei, va pricinui moarte sigură conducătorilor şi autorităţilor omeneşti. În cele din urmă, cedând rugăminţilor mele fierbinţi, a răspuns: „Eu, o străine, sunt una dintre nobilele şi slăvitele fiice ale Împăratului Ceresc. Numele meu este Vasilia, ceea ce înseamnă Împărăţie. Eu am primit acest nume de la Cel de Sus pentru ca cei pe care îi conduc să slujească cu tărie şi convingere pentru supuşii lor iar nu din motive de prăpăd şi neorânduială”. La întrebarea mea despre cauza tristeţii ei şi pentru ce şade pe drumul cel pustiu, ea a răspuns: „fără să mai vorbesc despre multe alte necazuri grele - cei conduşi astăzi de mine, după marea lor cruzime, nu mai primesc nicicum sfaturile bune care le fac bine. Din cauza dezvoltării nemăsurate a patimilor din ei, m-au făcut să nu mai fiu folositoare nicăieri şi m-au necinstit iar ei înşişi au devenit robii tuturor celor ce îi înconjoară. Toţi iubitorii de plăceri şi de putere se străduiesc să mă supună pe mine lor dar sunt foarte puţini aceia care ar râvni, într-adevăr, după mine şi care m-ar împodobi, care, fiind vrednici de Tatăl meu şi de numele meu împărătesc, ar îmbunătăţi situaţia oamenilor ce trăiesc pe pământ. O mare parte din supuşii mei, fiind stăpânită de iubirea de argint şi de răutate, îi chinuie pe datornici prin orice supliciu, prin sancţiuni băneşti, prin munci forţate la construirea clădirilor valoroase care nu contribuie nicicum la înrădăcinarea puterii ci slujesc numai pentru mulţumirea exagerată de sine şi pentru satisfacerea dorinţelor sufletului lor desfrânat... Casele lor sunt case ale fărădelegii deoarece sunt construite prin nedreptate şi violenţă şi întotdeauna sunt pline de răutate şi necuviinţă... Ei (fiind la putere), prin fiecare minciună şi răutate a lor şi prin rătăcirile păcătoase, distrug armonia şi evlavia din imperiu. Picioarele lor se grăbesc la vărsarea de sânge din cauza mâniei lor nedrepte şi a înverşunării crunte... Ei nu primesc nici o

învățătură folositoare de suflet de la preoți, nici sfaturile stareților pricepuți, nici amenințările scrierilor insuflate de Dumnezeu. Față de acestea toate ei sunt surzi şi ca viperele surde îşi astupă urechile şi se lasă numai în voia unui joc satanic, a beției şi robiei patimilor trupeşti. De aceea ei sunt părăsiți de Dumnezeu şi lăsați în puterea duhurilor viclene iar demonii îi călăuzesc..." Fiind cuprins de mâhnire pentru toate acestea, eu am întrebat-o pe acea femeie nobilă: „ce înseamnă acest drum pustiu şi aceste animale sălbatice care te înconjoară?" Ea a răspuns: „Acest drum pustiu este imaginea acestui ultim veac blestemat care şi-a pierdut țarii binecredincioşi şi înțelepți ce tânjeau după Tatăl meu cel Ceresc"(Cuvânt pentru cneazul Akad. 26, Sinod. 28).

Deşi toate aceste nenorociri ale Rusiei au umplut de tristețe adâncă sufletul Cuviosului Maxim totuşi, au existat şi zile de bucurie pentru inima lui chinuită. Astfel, în anul 1541, datorită apariției Împărătesei Cereşti, Moscova s-a bucurat de retragerea neaşteptată din Rusia a armatei înspăimântătoare a Hanului din Krîm. Maxim a cântat un psalm de mulțumire Domnului Iisus pentru salvarea Rusiei. În acelaşi timp, în singurătatea sa, şi-a exprimat mâhnirea pentru soarta sufletului păcătos dincolo de marginile mormântului şi a tradus cuvântul Sfântului Chiril despre ieşirea sufletului.

În anul 1545 Patriarhii Orientali: Dionisie al Constantinopolului şi Ioachim al Alexandriei şi-au îndreptat atenția spre chinul îndelungat din Rusia al martirului pentru adevăr şi l-au rugat pe țarul Ioan al IV-lea să-l elibereze pe fericitul Maxim. Cu deosebire a intervenit pentru martirul nevinovat Ioachim, care i-a scris lui Ioan: „Avem un cuvânt şi o mică cerere către imperiul tău şi te rugăm să asculți bine. Aici, pe pământul împărăției tale, se află un anume om, un călugăr de la Sfântul Munte Athos, învățător al credinței ortodoxe, al cărui nume este Maxim. Datorită lucrării diavoleşti şi uneltirilor oamenilor răi, asupra lui s-a mâniat cu putere majestatea ta şi l-a închis în temnița şi în lanțuri şi nu poate să meargă nicăieri să învețe cuvântul lui Dumnezeu după cum i-a fost dat de Dumnezeu. Noi am auzit despre el şi am primit scrisori de la mulți oameni mari care trăiesc acolo şi de la Sfântul Munte Athos şi am aflat că acel Maxim este pe nedrept legat şi ținut captiv de imperiul şi puterea ta. Creştinii ortodocşi nu fac aşa celor sărmani, mai ales călugărilor iar împărații sunt învredniciți cu rațiune înaltă şi cinstiți de Dumnezeu ca judecători drepți şi trebuie să aibă uşa deschisă către toți cei ce vin la ei. E drept să-i pui în lanțuri pe cei care nu se tem de tine, care sunt îndârjiți şi să-i legi pe cei care îți vor răul însă pe cei săraci, cum e acel învățător Maxim, care i-a învățat şi i-a îndrumat pe mulți creştini şi le-a fost de folos în imperiul tău nu se cuvine şi nu e drept să-i prinzi şi să-i închizi cu forța - căci suspinele săracilor nu pier până la sfârşit, mai ales ale călugărilor. Nu e bine ca înălțimea ta să dea crezare fiecărui cuvânt şi fiecărei scrisori care vin către tine fără să le analizeze şi să le cerceteze. De aceea te rugăm ca, atunci când vei vedea scrisoarea noastră, să-l eliberezi pe călugărul pomenit mai sus, pe Maxim de la Sfântul Munte şi să-i acorzi toată libertatea de a merge unde doreşte, mai ales acolo unde a fost tuns în monahism. Ajută-l şi zoreşte-l, atât cât ajută Dumnezeu inima ta, după obiceiul înălțimii tale demne de laudă şi fără să ne faci de ruşine. Dacă vei asculta cuvintele mele, vei avea laudă la Dumnezeu iar de la noi rugăciune şi binecuvântare. Eu nu ți-am scris niciodată până acum şi nu ți-am cerut mângâiere pentru nimeni - nu mă insulta şi nu mă forța să scriu o altă scrisoare către înălțimea ta cu o a doua rugăminte căci nu voi înceta să fac asemenea cereri până nu mă va asculta înălțimea ta şi nu mi-l va da pe acest om" (Istor. Act. l. pag. 339-341).

Însă probabil că, după voia lui Dumnezeu, măsura răbdării martirului încă nu era deplină şi Cuviosului i-a fost dat să mai trăiască şase ani în exil căci rugămintea Patriarhilor nu a fost ascultată. Se prea poate ca duhul neîncrezător al acelui timp să nu fi putut să admită acest lucru din motive politice, aşa cum i-a vorbit despre acestea Cuviosului Maxim boierul Bersen care fusese în Dumă.

În sfârşit, în anul 1551, după douăzeci şi cinci de ani de exil, egumenul mănăstirii Sfânta Treime a Sfântului Serghie, Artemie, prietenul fericitului Maxim, împreună cu câțiva boieri virtuoşi l-au rugat pe țar să-l elibereze pe nevinovatul martir din exil. Fericitul Maxim a fost primit cu blândețe în Moscova şi apoi a intrat cu cinste în obştea Sfântului Serghie. Însă

mucenicul era istovit din cauza greutății lanțurilor şi a încarcerării, a durerilor şi suferințelor interioare şi exterioare, avea picioarele şi tot trupul slăbite însă sufletul lui era viguros şi apt pe deplin pentru nevoințele cele duhovniceşti.

Liniştindu-se după atâtea furtuni şi tulburări în obştea Cuviosului Serghie, Cuviosul Maxim, la rugămintea ucenicului său Nil, din neamul cnejilor Kurliatev, s-a ocupat de traducerea psaltirii din limba greacă în limba rusă.

În anul 1553 țarul Ioan Vasilievici, în timpul şederii sale la mănăstirea Cuviosului Serghie l-a vizitat pe Sfântul Stareț în chilia lui cea sărăcăcioasă şi, printre altele, i-a spus intenția sa de a săvârşi o călătorie la mănăstirea Kirilov ca recunoştință pentru vindecarea de boală. Starețul chibzuit i-a spus împăratului un cuvânt sincer, cum se obişnuise să spună întotdeauna, neținând scama de persoană: „Legământul înălțimii tale nu admite ca văduvele, orfanii şi mamele bătute şi chinuite să mai verse lacrimi, aşteptând ajutorul tău grabnic. Adună-i pe toți sub ocrotirea ta împărătească şi atunci toți Sfinții lui Dumnezeu se vor bucura pentru tine şi vor înălța o rugăciune caldă pentru împărăția ta căci Dumnezeu şi Sfinții Lui nu răspund rugăciunilor noastre după poziția pe care o avem ci după bunăvoința inimii noastre”. Țarul a ascultat cu smerenie cuvântul sincer al Starețului călit în suferințe însă nu a vrut să-şi schimbe intenția deoarece o considera evlavioasă. Atunci Sfântul i-a spus Cneazului Kurbski, unuia dintre cei patru boieri care îl însoțeau pe țar, un cuvânt proorocesc pe care l-a rugat să-l transmită țarului: „dacă nu mă asculți pe mine, care te sfătuiesc în Dumnezeu şi disprețuieşti sângele celor torturați de păgâni, fii atent că va muri fiul tău cel nou născut Dimitrie”. Însă Ioan nu a ascultat şi proorocia Sfântului s-a împlinit.

Acest lucru a trezit şi mai mult dragostea țarului către Cuviosul Maxim, nu numai pentru că era un mărturisitor al adevărului ci şi pentru că era înzestrai cu darul proorociei. În anul următor, în Moscova s-a întrunit sinodul datorită noilor frământări apărute în Biserica Rusă din partea unui oarecare Matei Başkin care, fiind molipsit de o erezie asemănătoare cu cea calvinistă, respingea învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe şi obiceiurile cultului creştin. Țarul, care avea acum o părere foarte bună despre Maxim, l-a invitat în Moscova la Sinod pentru înfruntarea acestei erezii care apăruse din nou şi de care Başkin se molipsise de la falşii învățători occidentali. Însă Maxim, datorită bătrâneții adânci şi sănătății şubrede, nu a putut să facă acest efort şi a renunțat la plecarea spre Moscova. Atunci țarul i-a scris o scrisoare prin care l-a rugat să-i trimită părerea sa despre noua învățătură ciudată. „Să-ți fie ştiut, a scris țarul, datorită cărei pricini m-am apucat să-ți scriu această scrisoare. A ajuns până la urechile noastre faptul că unii eretici nu Îl mărturisesc pe Fiul lui Dumnezeu ca fiind egal cu Tatăl şi spun că Sfântul Trup al Domnului nostru Iisus Hristos şi Cinstitul Lui Sânge nu se transformă în nimic ci primesc simplu pâine şi vin. Ei contestă Biserica şi numesc icoanele Domnului, ale Preacuratei Lui Maici şi ale tuturor Sfinților, idoli. Nu primesc canoanele de pocăință şi nici învățăturile Părinților, punând mândria lor în locul celor şapte Sinoade Ecumenice. Datorită acestui lucru eu m-am cutremurat cu sufletul şi am suspinat din adâncul inimii şi nu puțin am suferit pentru faptul că o asemenea răutate a intrat pe pământul nostru în perioada nesigură din ultimii ani şi m-am gândit să aduc mâhnirea mea înaintea lui Dumnezeu ca să se adune toți episcopii, egumenii şi călugării ce se află în ținutul meu şi să smulgă neghina din grâul cel curat şi să fie urmaşii grabnici ale celor şapte Sfinte Sinoade Ecumenice. Am găsit de cuviință să trimit şi după tine spre a fi şi tu apărătorul ortodoxiei, aşa cum au fost primii părinți purtători de Dumnezeu, ca să te primească şi pe tine locaşurile cereşti, aşa cum au fost primiți râvnitorii de mai înainte ai credinței, ale căror nume îți sunt cunoscute. Şi astfel să te înfățişezi lor ca un apărător grabnic care a primit de la Dumnezeu darul judecății şi să sosească la mine mustrarea pentru nelegiuirea de azi. Am auzit că te întristezi şi te gândeşti că eu am trimis după tine pentru faptul că te socotesc alături de Matei. Dar să nu fie una ca aceasta ca cel credincios să fie judecat împreună cu necredincioşii. Lasă de o parte orice îndoială şi, după darul care ți-a fost dat, nu lăsa fără răspuns această scrisoare. Pace ție în Hristos. Amin”.

Şi aşa, tocmai la apusul zilelor, i-a fost recunoscut, în sfârşit, meritul deplin

mărturisitorului adevărului. Răspunsul lui către ţar despre erezia lui Başkin, care a fost alcătuit fără îndoieli, deşi, din păcate, nu a ajuns până la noi, constituie ultima lucrare bisericească a acestui Mare Mucenic. La un an după aceasta, pe 21 Ianuarie 1556 el a luat calea Împărăției Cereşti, după ce a petrecut treizeci şi opt de ani în eforturi şi suferințe în folosul Bisericii Ruse. Vechiul povestitor al sosirii lui Maxim la Moscova mărturiseşte că, după moartea Cuviosului, a luat naştere o mare evlavie față de el şi mulți dădeau năvală în Lavră [spre a se închina] la sfintele lui rămăşițe ca la nişte adevărate sfinte moaşte, numindu-l mare învățător şi prooroc. Cneazul contemporan cu el, Kurbski, nu îl numeşte în operele sale pe Maxim Grecul altfel decât sfânt şi cuvios. El a scris primul „Povestire despre Maxim".

Cuviosului Dionisie, arhimandritul mănăstirii Sfânta Treime a Sfântului Serghie, care a muncit mult la corectarea cărților, asemenea lui Maxim, şi care a pătimit pentru acest lucru, îi plăcea să citească în chilie şi în biserică dialogurile despre Evanghelie şi Epistolele Apostolice. „Această carte, după cum se povesteşte în viața Cuviosului Dionisie, a fost tradusă în mănăstirea lui în timpul domniei lui Ioan Vasilievici, cu binecuvântarea Sfântului mitropolit Macarie, de către Selivan, ucenicul lui Maxim Grecul iar acest minunat filosof Maxim, cu mâna lui a corectat-o pe toată. De asemenea, el a comentat şi Apostolul şi multe alte epistole şi povestiri minunate. Mai înainte de acest Sfânt Dionisie, în obştea făcătorului de minuni Serghie, egumenul Loghin şi economul Filaret nu iubeau cărțile lui Maxim Grecul şi nici cărțile traduse de ucenicul lui, Selivan. Drept aceea, în biserică în zilele de sărbătoare, nu îngăduiau să fie citite. Cuviosul Dionisie, găsind în Tipicul bisericesc faptul că în multe zile praznicale, în special la Înălțare şi Cincizecime, este rânduit să se citească comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur la Evanghelii şi Epistolele Apostolice, nu a rămas în nepăsare față de acest lucru ci a încredințat copiştilor buni transcrierea diferitelor cărți şi le-a trimis unde ştia, în multe mănăstiri, cu deosebire la catedrale, precum în oraşul împărătesc Moscova..." Astfel a fost râvna lui față de răspândirea cărților traduse de Cuviosul Maxim.

Mitropolitul Platon al Moscovei (care a murit în anul 1812) a construit peste rămăşițele pământeşti ale Cuviosului Maxim o raclă şi un cavou iar admiratorul zelos al oamenilor mari, conducătorul Lavrei Sfânta Treime, arhimandritul Antonie, a construit în anul 1833 deasupra mormântului său un paraclis unde tot timpul, după evlavia doritorilor, se slujeşte panihida pentru Cuviosul Maxim.

În tradițiile Lavrei Sfântului Serghie e înregistrată minunea care a avut loc la mormântul fericitului Maxim în anul 1561 în zilele Patriarhului Nicon. Un oarecare om a venit din Moscova, din suburbia Koşelnaia, în Lavra Sfântului Serghie şi, după Liturghie, săvârşindu-se Sfântul Maslu, aşa cum el însuşi le-a povestit călugărilor, a obosit şi s-a aşezat lângă biserica Sfântului Duh. Dintr-o dată însă, o putere dumnezeiască l-a aruncat de pe cavou. Nefericitul s-a lovit în timpul căderii şi mult timp nu a putut să se mai ridice. Atunci când şi-a adunat puțin forțele şi s-a ridicat, a mers la mormânt şi a început să-i întrebe pe oamenii care stăteau acolo cine se odihneşte sub acea lespede? Şi i s-a răspuns; „călugărul Maxim Grecul". Atunci cel lovit a strigat: „Părinte Maxim, iartă-mă". La rugămintea lui, s-a slujit panihida pentru Cuviosul Maxim după care cel slăbit a dobândit vindecare completă.

Ucenicul de chilie al stareţului Vassian, pe nume Ioan, nu a crezut această minune şi, din înfumurare, s-a aşezat pe acelaşi cavou, gândind în sine: „voi crede minunea care s-a întâmplat atunci când se va întâmpla şi cu mine acelaşi lucru". Nefericitul a fost lovit de mânia lui Dumnezeu şi de trei ori a fost aruncat de pe cavou iar fața lui a fost zdrobită până la sânge, dinții i s-au sfărâmat şi limba i s-a stricat. Când s-a ridicat şi a conştientizat lipsa lui de încredere, s-a îndreptat cu rugăciuni către icoana Mântuitorului zicând: Doamne, iartă-mă!" Pe loc s-a cufundat într-un somn adânc şi a văzut înaintea icoanei Mântuitorului Atotmilostiv un călugăr necunoscut care se ruga şi pe care l-a întrebat: „Cine eşti?" Acela i-a răspuns: „Eu sunt Maxim Grecul". Ioan i-a cerut iertare pentru că l-a mâniat însă sfântul i-a spus cu mânie: „Pentru ce mă necinsteşti? Tu ai auzit că în această zi a fost aruncat un om care şedea pe mormântul meu. Iată că pentru neîncrederea ta ai primit pedeapsa cuvenită". Şi fără să-i dea iertare, Cuviosul s-a făcut nevăzut de el.

În timpul vieţii lui, Cuviosul Maxim a crescut mulţi ucenici care l-au cinstit adânc pe învăţătorul lor, împărtăşindu-i punctele lui de vedere şi năzuind spre adevărata iluminare. Aceştia studiau cu râvnă Sfânta Scriptură şi operele Sfinţilor Părinţi. Dintre ucenicii lui foarte buni au fost cneazul Andrei Kurbski şi călugărul Nil Kurliatov.

Deşi Cuviosul Maxim Grecul nu este socotit în rândul sfinţilor [a fost canonizat oficial abia în anul 1988] totuşi, în Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie se cinsteşte pomenirea lui şi este numit cu numele de Cuvios. Portretele lui se află în bisericile Lavrei la aceeaşi înălţime cu ceilalţi nevoitori preamăriţi ai Bisericii Ruse. În ziua pomenirii lui, 21 Ianuarie, la cavoul lui se săvârşeşte panihida în timpul căreia se cântă următorul tropar, glasul al 8-lea:

„*Fiind luminat cu lumina Duhului Sfânt, te-ai învrednicit de înţelegerea celor ce trăiesc cu înţelepciunea lui Dumnezeu. Şi, luminând cu lumina credinţei inima oamenilor cea întunecată de necunoştinţă, te-ai arătat sfeşnic luminător al ortodoxiei. Cuvioase Maxime care, pentru râvna către Cel ce pe toate le vede toate, ai fost înstrăinat de patrie şi locuitor al ţărilor ruseşti te-ai arătat. Fie ca pentru suferinţele tale cele din temniţă, să te încununeze dreapta Celui de Sus şi să faci minuni. Şi fii apărător neschimbat pentru noi, cei ce cinstim cu dragoste pomenirea ta cea sfântă*”.

Operele Cuviosului Maxim au fost publicate în anul 1859 de către Academia Duhovnicească din Kazan în limba slavă, fără traducere. În cadrul lor, la prefaţă, printre altele se spune: „Perioada în care s-a desfăşurat activitatea culturală a lui Maxim Grecul în Rusia, a fost o perioadă de triste neorânduieli care proveneau, pe de o parte, din diferitele influenţe străine iar pe de altă parte, din cauzele interne... Într-o asemenea perioadă grea a venit la noi, din Grecia, acest bărbat luminat şi vestit. În persoana lui, Grecia Ortodoxă a acordat un ajutor binevenit Bisericii noastre în apărarea acelei credinţe pe care ea i-a transmis-o şi care, în această perioadă, începuse să fie expusă primejdiilor... El a învăţat limbile rusă şi slavă, a cunoscut starea religioasă şi morală a Rusiei, cu nevoile şi lipsurile ei, a urmărit cu atenţie tot ce se întâmpla în ea şi, la orice eveniment important, îşi spunea cuvântul său povăţuitor. El a apărat Biserica Rusă de pretenţiile bisericii romane, a scris împotriva învăţăturilor raţionaliste ale reformei apusene, împotriva iudeilor, păgânilor şi mahomedanilor, a îndreptat cărţile de cult, a explicat datinile bisericeşti şi a combătut povestirile false şi superstiţioase care circulau în popor. Îl convingea de adevărurile credinţei şi moralei pe fiecare din cei ce i se adresau numai pentru sfat, a tradus câteva opere patristice şi, lucrând astfel, a învăţat mulţi oameni, care au putut continua după moartea lui marea lucrare a cultivării spirituale a Rusiei începută de el.

Contemporanii nu au putut să preţuiască meritul lui Maxim. Pentru ochii lor, întunecaţi de indiferenţă, a fost prea puternică acea lumină a adevărului cu care el a dezvăluit înaintea lor rătăcirile şi viciile de care erau cuprinşi. Pentru eforturile lui cele mari ei l-au răsplătit cu grele prigoane şi cu întemniţare de lungă durată în mănăstire. Pentru noi, însă, operele lui devin preţioase. În ele s-au oglindit pe deplin atât personalitatea lui cea înaltă şi luminoasă cât şi trăsăturile cele întunecate ale timpului său”.

PREFAȚĂ

Operele cuviosului Maxim Grecul au fost publicate între anii 1859-1860 de către Academia Duhovnicească din Kazan în limba slavă, exact aşa cum au fost scrise de Cuviosul. Ele sunt editate în trei părți: prima parte conține operele lui dogmatico-polemice. A doua parte cuprinde operele cu învățături de folos, iar a treia parte - operele lui pe diferite teme. În prefața la ediția academică pomenită, printre altele, se spune: „Perioada în care s-a desfăşurat activitatea culturală în Rusia a Cuviosului Maxim Grecul, a fost o perioadă de triste neorânduieli, care erau provocate, pe de o parte, de diferitele influențe străine iar pe de altă parte, de cauzele interne... Într-o asemenea perioadă grea a venit la noi din Grecia acest bărbat vestit şi luminat. În persoana lui, Grecia ortodoxă a dat un ajutor binevenit Bisericii noastre în apărarea acelei credințe pe care ea i-a transmis-o şi care, în acel timp începuse să fie supusă primejdiilor... El a învățat limbile rusă şi slavă, a cunoscut starea religioasă şi morală a Rusiei, cu nevoile şi lipsurile ei, a urmărit cu atenție tot ceea ce se întâmpla în ea şi, la orice eveniment important, îşi spunea cuvântul său povățuitor"...

În anul 1909, Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie, a publicat viața Cuviosului Maxim Grecul în care autorul, cu scopul de a face cunoscut cititorului şi caracterul operelor acestui bărbat cuvios, a publicat la sfârşitul cărții, ca adaos, două cuvinte cu învățături de folos din a doua parte a operelor lui: cuvântul întâi şi cuvântul al doilea, traducându-le în limba rusă, deoarece textul slav original în anumite locuri este foarte greu şi nu este înțeles peste tot. Aprobările unora față de această traducere precum şi mulțumirea de mulți exprimată cu ocazia cunoaşterii operelor ziditoare de suflet ale Cuviosului Maxim, ale acestui îndrumător minunat al înaltei moralități creştine, l-au determinat pe traducător să continue această lucrare a lui, în nădejdea de a dobândi şi el însuşi un real folos sufletesc atât din această lucrare cât şi din rugăciunile acelora care se vor folosi prin citirea acestor opere cu învățături înalte, răsplată pe care o cere cu sârguință cititorilor binevoitori pentru munca sa.

Trebuie să spunem că pentru această traducere a fost aleasă de la început tocmai a doua parte a operelor Cuviosului Maxim, deoarece învățăturile duhovniceşti şi morale sunt cele mai folositoare pentru cei ce caută mântuirea, pregătindu-i astfel şi pentru primirea dogmelor corecte ale învățăturii de credință creştină ortodoxă, precum reiese şi din viața Sfântului Meletie, arhiepiscopul Antiohiei (12 februarie). În ea se arată că Sfântul Meletie, primind scaunul Antiohiei, a învățat încă de la început pe oamenii (care căzuseră în erezie) viața virtuoasă şi obiceiul cel bun „spre a netezi în inimile lor calea către dreapta credință. Căci cel ce năzuieşte să fie sfânt, mai întâi să îndrepte obiceiurile lui rele şi să smulgă de pe ogorul inimii lui mărăcinii şi volbura spre a semăna în loc sămânța ortodoxiei". Şi Sfântul Ioan Scărarul, povățuitorul monahilor, spune: „nu vom fi, o fraților, osândiți pentru că nu am învățat cele despre Dumnezeu ci vom da răspuns pentru că nu ne-am plâns păcatele". Această învățătură despre cunoaşterea şi jelirea păcatelor noastre este înfățișată în toate operele cu învățături de folos ale Cuviosului Maxim Grecul. De aceea a şi fost tradusă şi publicată dintru început tocmai această parte a operelor lui, care în această ediție este numită „prima" iar operele lui dogmatico-polemice alcătuiesc partea „a doua". Teologul a păstrat acea ordine pe care o are ediția academică iar trăitorului din obştea monahală îi va fi uşor din acest punct de vedere să se călăuzească cu înțelegerea lui înaltă.

Nu putem să nu recunoaştem faptul că această traducere nu constituie o lectură uşoară în comparație cu literatura modernă. Cauzele acestui lucru sunt pe de o parte, stilul greco-

latino-slav al vorbirii Cuviosului autor, pauzele sale lungi, pline de o mulțime de cuvinte şi propoziții explicative şi completive, în care deseori este foarte greu să ne dăm seama şi să găsim sensul pe care a vrut să îl redea Sfântul Părinte, iar pe de altă parte, însuşi obiectul traducerii, care are nevoie deseori de folosirea expresiilor celor mai obişnuite în operele de acest gen, nu poate să constituie o lectură uşoară.

Nevoia de a publica traducerea operelor Cuviosului Maxim Grecul în limba rusă a apărut demult. Astfel, preotul A. Sinaitul, alcătuind două broşuri despre Cuviosul Maxim, în care analizează operele şi activitatea lui, spune printre altele într-una dintre ele care a fost publicată în anul 1902, la pagina a cincea: „Despre publicarea operelor Cuviosului Maxim de către Academia Duhovnicească din Kazan trebuie să spunem că multe din operele lui dogmatico-polemice (de asemenea şi cele cu învățături de folos), care sunt scrise în limba literară slavo-rusă după construcția greco-latină, sunt lăsate fără traducere în limba rusă, din care cauză ele, potrivit cu observația dreaptă a mitropolitului Macarie („Istoria Bisericii Ruse”) sunt foarte greu de înțeles”. La sfârşitul aceleiaşi broşuri, la pagina 21, se spune: „Ar fi bine dacă lucrările Cuviosului părinte, scrise în vechea limbă bisericească slavo-rusă, ar fi traduse în limba rusă modernă”.

Întrucât această nevoie a fost împlinită prin traducerea de față, îi lăsăm să judece pe oamenii pricepuți la aceasta dacă în traducere există anumite greşeli. Dacă da, îi rugăm să le îndrepte, pentru reîntregirea adevărului, spre slava lui Dumnezeu şi spre cinstea plăcutului Său, a Cuviosului Maxim Grecul. Cei ce doresc să facă îndreptări, să binevoiască să le comunice Soborului Duhovnicesc al Lavrei Sfintei Treimi a Sfântului Serghie (cel ce a publicat această traducere), pentru a fi adăugate, în măsura posibilităților, la ediția de față.

Fratele Moise

CUVÂNTUL I

Cuvânt foarte folositor pentru sufletul celor care sunt atenți la el scris ca un dialog între minte şi suflet; tot aici şi împotriva cămătăriei.

Pentru ce, dragul meu suflet, predăm în mod necuviincios uitării slava şi fericirea cununilor cereşti, cu care Hristos, Împăratul tuturor, promite să-i încununeze pe aceia care se împotrivesc bărbăteşte duşmanilor celor netrupeşti? De ce nu păstrăm în minte acel scop dumnezeiesc, datorită căruia am fost creați de Dumnezeu după chipul Său, ci, ca animalele cele lipsite de rațiune, petrecem toată vremea vieții noastre în favoarea pântecelui? De ce, fiind creați pentru moştenirea bunurilor cereşti, o suflete, ne agățăm fără de minte de cele pământeşti? Eu sunt [făcut după] chipul lui Dumnezeu. Potrivit cu aceasta, noi trebuie să fim şi înțelepți pentru a dobândi bunătățile cele din început. Să ştii că tu trebuie să te porți potrivit cu Prototipul tău cu Care trebuie să ai şi asemănare adevărată. [Pe aceasta o vei dobândi] atunci când cu sârguință, chiar până la ultima ta suflare, îți vei conduce viața după poruncile Lui cele dumnezeieşti, când te vei îndepărta de robia în care te țin dorințele pătimaşe ale trupului şi când vei dezrădăcina din inima ta orice minciună şi fire linguşitoare şi invidie dăunătoare. Să iubim în toate adevărul, mintea dreaptă, bunătatea sfântă şi traiul cu evlavie. În caz contrar, nimeni să nu se numească pe sine chip al lui Dumnezeu dacă nu a dobândit în el toate frumusețile Prototipului.

Noi suntem creați pe pământ ca să fim râvnitorii frumuseții nemuritoare şi părtaşi la convorbirile tainice ale lui Dumnezeu. Cunoaştem, suflete, înălțimea slavei tale şi nu te asemănăm cu animalele cele necuvântătoare. Noi nu vom avea unul şi acelaşi sfârşit cu ele, o suflete, deoarece nu avem unul şi acelaşi chip. Lor le este specific să se aplece întotdeauna în jos şi să-şi umple permanent pântecele cu mâncare stricăcioasă, însă noi avem, suflete, un trup minunat construit direct de către preaînțeleptul Artist. Despre celelalte frumuseți ale tale pe care le-ai primit de la Dumnezeu şi cu care eşti foarte împodobit, eu nu voi vorbi. Ele ne arată foarte convingător faptul că patria noastră este cerul şi că putem să ne lăudăm că avem Tată chiar pe Dumnezeul Cel de sus. De aceea, să ne străduim întotdeauna a ne îndrepta mintea la cele de sus unde sunt Tatăl nostru şi locuința noastră. Dacă Cel de Sus ne numeşte pe noi fiii Lui atunci de ce noi, oamenii, suntem izgoniți cu ruşine din această viață (dumnezeiască) (Ps. 81, 6, 7)? Să Îl preamărim pe Cel de Sus pe pământ ca şi El să ne împodobească pe noi cu cununile cele cereşti. Să Îl preamărim pe Cel de Sus cu toată inima prin păzirea dreaptă şi desăvârşită a poruncilor Lui; să ne străduim cu putere pentru viața viitoare. Să urâm din toată inima tot ce e josnic şi să aruncăm de la noi jugul patimilor. Să stăm pe tăria înaltei libertăți, pe tăria libertății dumnezeieşti cu care tu te-ai îmbogățit înainte de toate. Căci ai căzut în puterea diavolului ticălos când, pierzându-ți slava ta nemuritoare, te-ai asemănat dobitoacelor fără minte (Ps. 48, 21). Cu îndrăzneală te-ai desfătat, vorbind față către față cele dumnezeieşti cu Creatorul tău, străduieşte-te aşadar să intri din nou în această slavă prin obiceiurile adevăratei şi bunei credințe.

Oare mult timp vom mai fi înrobiți, o suflete, de poftele trupeşti, al căror sfârşit sunt viermii şi focul care arde necontenit? Până când ne vom lăsa ispitiți cu mintea, trăind în gânduri ademenitoare? Până când vom iubi cu dragoste puternică bucatele delicioase ca pe o fericire nesfârşită? Până când ne va ademeni slava deşartă, ne va încânta aurul şi ne vom

pângări cu desfrâul? Viața de aici, o suflete, e nestatornică şi nimic în ea nu este adevărat - toată este plină de necazuri şi amăgiri. Slava şi orice hrană desfătătoare, bogăția şi frumusețea, toate acestea ca florile de primăvară trec cu timpul şi se pierd. Iată că te-ai preamărit, te-ai hrănit bine, te-ai desfătat, ai obținut biruințe renumite, ai trăit multe zeci de ani. Dar după acestea, ce va fi? Viermi şi putreziciune, duhoare îngrozitoare şi chinuri înfricoşătoare şi fără de nenumăr în cele de dedesubt... Ce fel de folos putem să aşteptăm, suflete, după moarte de la acele bunătăți, când pe noi ne aşteaptă o asemenea pieire? Oare nu repede pier toate precum visul şi fumul şi se răspândesc ca şi cum ar fi duse de vânt? Dacă tu, suflete, după moarte te-ai întoarce în neant, precum ființa necuvântătoarelor, şi dacă nu ar trebui să dai răspuns Judecătorului tuturor şi Împăratului pentru faptele şi gândurile tale, atunci nu ar fi o crimă ademenirea bunătăților vremelnice deoarece viața ta ar ține numai până la mormânt. Dar eşti creat nemuritor, rațional şi veşnic şi, fiind după chipul lui Dumnezeu, porți în tine trăsăturile Prototipului tău. Prin acestea, stai mai sus decât ființa necuvântătoarelor şi eşti, după Cuvântul lui Dumnezeu, cea mai sfântă casă a Celui de Sus, casă pe care nu o ai păstrat aşa cum trebuie. De aceea, trebuie ca tu să respingi de la tine tot ceea ce după moarte nu te urmează cum ar fi: bogăția, dorințele murdare, hrana desfătătoare, desfătarea cu băuturi, slava grabnic dăunătoare, lenea, mândria şi îndrăzneala acestei vieți blestemate şi toată această deşertăciune şi să îți însuşeşti virtuțile care se opun acestora. Având frica de Dumnezeu ca învățător neprihănit, cu cea mai caldă râvnă şi cu rațiunea întotdeauna trează să mergi în urma dumnezeiescului tău Prototip. Dacă doreşti cu adevărat să te învredniceşti de slava Lui dumnezeiască şi să te desfătezi cu harul strălucitor al frumuseții Lui şi să te numeşti robul Tatălui Ceresc, atunci caută-L neîncetat „dis-de-dimineață" pe Împăratul tău Iisus, implorându-L cu sfinte rugăciuni şi, având „pământul" lipsit de gânduri murdare şi necuviincioase, adică trupul, istovit din cauza secetei, curățat de patimi şi „pustiu", aşa cum spune psalmistul cuvântător de Dumnezeu, „arată-te" suflete Celui ce împărățeşte în cele de sus ca să „vezi" „slava" Lui cea sfântă şi să se umple „de seu şi de grăsime" cerească „gura" ta şi să cânți „cu buze de bucurie". Demonii ticăloşi care „caută" întotdeauna pieirea ta „intra-vor în cele mai de jos ale pământului" şi în prăpăstiile întunecate „ale pământului" şi „da-se-vor în mâinile săbiei" distrugătoare şi „părți vulpilor vor fi" (Ps. 62, 2-10).

Nu prefera ca un fără minte, o suflete, ceea ce e trecător în loc să trăieşti veşnic în fericirea cerească. Să nu se întâmple cu tine ceea ce le-a spus Homer meoniiților (locuitorilor țării Meonia sau Lidia din Asia Mică unde, după tradiție, s-a născut Homer): „omul nesocotit îşi va veni în fire doar atunci când va cădea în nenorocire şi nu va mai putea fi ajutat". Doar fapta virtuții este aşezată în această viață, din care mai înainte noi am căzut în mod îngrozitor, unde potrivnicii noştri întotdeauna se află înaintea noastră. Dacă ne luptăm vitejeşte cu aceştia, vom ajunge cu bucurie în patria noastră minunată creată de Dumnezeu, Edenul. Ea şi numai ea trebuie să fie țelul nostru principal; să trudim cu bucurie chiar până la mormânt pentru slava lui Dumnezeu. Celor ce lucrează bine, le dăruieşte această faptă minunată Acela care este Însuşi dătătorul şi păzitorul vieții. Atunci are loc cu adevărat singura şi dulcea veselie, pentru ca cel ce trăieşte să aibă în inimă bunătatea dumnezeiască. În aceasta constă nădejdea nemincinoasă şi puternică: în dorința de a săvârşi faptele cele bune. Numai o singură avuție ne urmează, de obicei, după moarte: aceea care e adunată prin râvna față de virtuțile cele dumnezeieşti. În aceasta constă singura înțelepciune şi adevărata artă: în a birui totdeauna patimile cele neghioabe. Numai o singură bogăție adevărată există: bogăția sufletească pe care o dăruieşte Hristos-Împăratul prietenilor Săi. Toate celelalte sunt râs care înveseleşte inima pe moment dar mai apoi pedepseşte cu veşnicele chinuri în cele de dedesubt.

Să nu ne lăsăm, suflete, ademeniți fără minte de deşertăciunile celor iubitori de pofte ci să mergem cu mare râvnă spre viața cea fără patimi, păstrând obiceiurile celui cinstit. Oglinda care s-a acoperit cu un strat gros de praf, nu poate să primească strălucirea luminii soarelui. Tot astfel şi sufletul înrobit de ticăloasele patimi trupeşti, nu primeşte razele luminii celei veşnice. Şi, lipsit fiind de ea, nu se deosebeşte prin nimic de animalele cele necuvântătoare căci frumusețea sufletului rațional constă în râvna înfocată către Dumnezeu.

Pe aceasta, suflete, să o căutăm cu toată inima. Căci toate celelalte care sunt minunate pe pământ, sunt deşertăciune şi minciună şi sunt trecătoare. Aşa cum este necuviincios să împleteşti lâna cu urzeală de aur sau să împodobeşti arama dându-i înfăţişarea aurului, tot aşa de ruşinos este pentru cei ce poartă numele lui Hristos să se pângărească cu patimile cele ticăloase ale trupului. Hristos este un Împărat pe deplin curat, minunat şi sfânt, iar ucenicii Lui trebuie să fie, de asemenea, sfinţi. Cei ce nu sunt astfel, se aseamănă cu cei care aleargă în zadar după cârdul de păsări rare. Căci nimeni dintre cei care nu au sfinţenie nu Îl vede pe Dumnezeu, precum a mărturisit înţeleptul Pavel.

Aşadar, suflete, să ne cunoaştem mai repede şi să fim înţelepţi, potrivit naturii noastre, fără să fim cuprinşi de somn şi lene ca şi cum am fi într-o plutire cu totul liniştită. Tu eşti supus de către Cel de Sus la suferinţe şi nevoinţe spre a lupta împotriva duşmanilor celor nevăzuţi şi îţi este pregătită cinstea sau pedeapsa ţinând cont de felul în care vei lupta: bărbăteşte sau cu înfrângere. Dacă vei fi curajos, vei dobândi laudă, o viaţă veşnic tânără şi însuşi cerul întreg cu toţi locuitorii lui şi vei fi fiul iubit al Dumnezeului Celui de Sus, îndestulându-te cu înalta înţelepciune a Tatălui tău. Ce laude minunate ţi se păstrează, suflete, dacă învingi! Dacă ai o judecată sănătoasă, atunci vei năzui permanent către acestea. Dacă însă întorci spatele, atunci îţi sunt pregătite chinuri înfricoşătoare, boli şi foc care îi arde necontenit pe oamenii necinstiţi, acolo unde este plângerea neîncetată şi scrâşnirea dinţilor, unde viermele îngrozitor mestecă necontenit, unde este întuneric şi beznă şi o noapte care niciodată nu se sfârşeşte.

Şi vei fi chiar pe fundul celor mai de dedesubt, unde sunt cei osândiţi de dreapta judecată a lui Dumnezeu şi unde nu există nici un fel de speranţă. Cine ţi-a hotărât, suflete, unele şi altele? Oare nu Acela al Cărui semn zguduie pământul din temelii şi tulbură mările cu vânturi puternice şi vijelioase? Cine ţine şi duce toate cu puterea Sa ca Dumnezeu Care, prin adierile blânde şi liniştite ale Sfântului Duh şi prin oameni neînvăţaţi i-a distrus pe cei violenţi ca o furtună, [a pierdut] discursurile retorice şi învăţăturile filosofice cele dăunătoare şi a destrămat ca pe o pânză de păianjen înşelăciunea diavolească cea îngrozitoare şi urzitoare de rele care era respectată mai înainte pe tot întinsul pământului şi, ca pe un fum foarte întunecat, a împrăştiat-o imediat în toate părţile? Cine a pus în cugetul oamenilor învăţătura teologiei celei neprihănite precum şi Tainele cele adevărate? Împăratul Hristos, Unicul Dumnezeu puternic şi înfricoşător care are putere asupra vieţii şi a morţii. Dacă, datorită nebuniei tale, nu te vei acuza, blestematule, prin cuvântul adevărat şi dumnezeiesc al Domnului tău, atunci iată înţelepţii care vorbesc despre acelaşi lucru. Primeşte-i ca îndrumători spre cunoaşterea adevărului. Nu există pentru tine nici un fel de mustrare pentru iarba folosită în scopul vindecării durerii de stomac. Doar să nu acţioneze foarte puternic şi să nu provoace moartea. Dacă ai judecată dreaptă, înţelege că eu îţi vorbesc cu îndoieli. Să nu te înşele pe tine şarpele cel dăunător sufletului, încredinţându-te că nu va fi răsplată pentru faptele omeneşti şi că Domnului nu Îi pasă de căderile desfrânate ale tinereţii şi că e imposibil să ceri curăţie de la toţi, fără excepţie. Suflete, acest gând este dăunător sufletului, aceasta este înşelăciunea şarpelui urzitor de rele care vrea să te ducă în jos şi pe tine împreună cu el, blestematul, chiar în fundul celor de dedesubt. Tu să nu-ţi apleci urechile la sfaturile lui ci să stai ferm şi cu credinţă puternică şi să te aperi tare cu frica cea dumnezeiască, alungând din inimă orice neîncredere. Există un Ochi drept Care vede şi simte totul, precum mărturisesc toate scrierile vechi. Dacă nici un fel de cuvânt precis şi nici un fel de minte nu te pot determina să aştepţi judecata viitoare, atunci să te convingă isteţul din Odiseea care a coborât în iad şi a văzut şi câmpiile Elizee. Pe acestea, oamenii virtuoşi erau întotdeauna luminaţi de o lumină puternică. Alţii, însă, cei din iad, erau daţi chinurilor amare. Să te convingă iarăşi Minos şi Radamant - aceşti judecători legendari din iad şi râurile de foc Coţit şi Aheron în care sunt condamnaţi toţi nelegiuiţii pentru necinstea lor.

Gândeşte-te, de asemenea, cu înţelepciune pentru ce te-a împodobit Domnul cu astfel de daruri dumnezeieşti: nemurire, raţiune, darul cuvântului, judecată şi voinţă liberă? Şi, frică având de chinuri, îndepărtează-te de rău - căci ţi se dă pentru curaj răsplată şi cununi iar

pentru nepăsare - osândă şi chinuri. Să ştii şi aceasta că oamenii, nu în zadar îşi scriu legi şi stabilesc fapte şi laude legate de ele ci, într-adevăr, acordă slavă şi onoare celor care le lucrează, iar celor care dispreţuiesc legea - dispreţ şi mâhnire. Dacă oamenii se îngrijesc atât de adevăr şi înțelepciune atunci trebuie, suflete, să-L înțelegi şi pe Dumnezeu. El este însăşi bunătatea, înțelepciunea şi adevărul. Înfricoşător este Cel de Sus. El a creat totul cu înțelepciune şi conduce cu dreaptă socoteală. El şi pe tine, suflete, te-a împodobit mai mult decât pe toate făpturile care există pe pământ, îmbogățindu-te cu daruri dumnezeieşti, pentru ca tu, urmând rațiunea şi judecata dreaptă, să imiți întotdeauna bunătatea Lui cea dumnezeiască, să urăşti orice răutate şi, cu cântare plăcută lui Dumnezeu, să-L cinsteşti întotdeauna pe Creatorul tău, urmându-L pe căi drepte. E cu neputință la El ca virtutea ta să rămână fără de răsplată şi fapta rea să rămână fără pedeapsă. Aşa cum focului îi sunt specifice căldura şi lumina, aşa şi lui Dumnezeu Îi este specific să răsplătească fiecăruia după faptele sale. Să presupunem, suflete, că în Dumnezeu iubirea pentru adevăr este în aceeaşi măsură în care o au şi stăpânii pământeşti care nu contenesc în fărădelegi şi nepăsare față de supuşii lor, ci îi chinuie fără milă. Totuşi, dacă află că unii duc o viață demnă de laudă, îi preamăresc, chiar dacă ar fi şi străini. Şi tu îi lauzi pe stăpânii pământeşti când ei pedepsesc răul iar virtutea o cinstesc, dar despre Acela, Care după ființă este Însuşi Adevărul, adâncimea binefacerilor şi unica bunătate, tu gândeşti că, aşa cum nu se bucură de adevăratele faptele bune, nici răutatea celor mândri nu o pedepseşte. Cu adevărat eşti cel mai nebun dintre toți oamenii şi prin nimic nu te deosebeşti de animale. Însă, îndepărtând de cugetul tău toate aceste idei ca pe nişte hule, supune-te legii credinței şi, ca unul care are împotriva sa o mulțime de vrăjmaşi nevăzuți, fii treaz întotdeauna şi fereşte-te de atacurile lor vătămătoare ştiind că viețuirea aceasta este lucrarea vieții şi a morții. Alungă orice lene ştiind că ai ca martor al nevoințelor tale pe Hristos Dumnezeu Care de sus, cu iubire de oameni, îți întinde în ajutor mâna Sa cea puternică. Să ştii, de asemenea, că şi preacuratele puteri cereşti te ajută cu sârguință în eforturile tale împotriva vrăjmaşilor celor puternici, adică a demonilor vătămători care se silesc necontenit să te lipsească de viața veşnică. O, cât de minunată, binefăcătoare şi măreață este, suflete, fapta sfintelor tale lucrări! Fapta ta să nu fie spre viața vremelnică sau moarte ci să fie spre dobândirea cu cinste a unui loc în cer; să nu fie închidere în tartarul întunecat şi în chinuri nesfârşite.

Aruncă din toată inima orice gând deşert şi stai cu îndrăzneală, înarmându-te cu acea armă dumnezeiască cu care te înarmează Pavel, povățuindu-te în lupta cu vrăjmaşii fără de trup. În locul platoşei primeşte credința neîntinată, în locul scutului - nădejdea şi în locul coifului - dragostea neîncetată către Dumnezeu; în locul sabiei - cuvântul lui Dumnezeu pe care ți-l pregătesc cărțile cereşti insuflate de Dumnezeu prin intermediul focului Sfântului Duh Dătătorului de viață (Ef. 6, 17). La acestea adaugă rugăciunea curată rostită neîncetat şi ca frâu al trupului nestăpânit - hrana săracă. Să ştii că rugăciunea curată şi plăcută lui Dumnezeu care ajunge întotdeauna la urechile Lui, este aceea care arde în inimă cu înduioşare sfântă, ajutată fiind de cărbunele smeritei înțelepciuni, dăunător pentru patimi; o asemenea rugăciune conduce inima negreşit spre porțile cereşti şi, înălțând-o acolo, o pune înaintea tronurilor cereşti. Inima se aseamănă, o suflete, cu bineglăsuitorii, mintea cu un artist priceput în cântări melodioase, limba - cu instrumentul care este atins de coarde, iar buzele bineglăsuitoare - chiar cu coardele. Tu, implorându-L pe Înfricoşătorul Judecător, dacă doreşti să Îi aduci Împăratului cântare plăcută şi prin ea să Îl atragi către tine ca un milostiv - veghează ca toate acelea să fie în acord una cu alta. Pentru aceasta, limba să cânte întotdeauna în armonie cu buzele cântări dumnezeieşti Împăratului tuturor şi Dumnezeu iar de jos inima să-I aducă suspine dese, fiind în întregime înfierbântată cu focul cel dumnezeiesc. Ochii, revărsând lacrimi curate, să spele de murdărie trupul tău. Mintea, locuind în cer, trecând pe lângă toate stelele, să aştearnă totul la picioarele Împăratului tuturor. Astfel să te arăți tu, suflete, ca o jertfă minunată şi bineprimită de Împăratul tuturor şi Dumnezeu.

Să urăşti câştigul, pentru că este pricina pieirii sufletului, şi slava deşartă, căci este dăunătoarea virtuților; să iubeşti urâțenia hainelor şi sfânta priveghere, căci este mama

înțelepciunii. Socotesc că privegherea este aceea cu care sufletul se luminează în timpul studiului cărților şi se înțelepțeşte din belşug cu sfânta rugăciune. Pune frâu puternic limbii neruşinate, rânduieşte-ți măsură şi în vorbă şi în tăcere ca să vorbeşti numai ceea ce slujeşte la preamărirea Domnului şi să dea har duhovnicesc celor ce ascultă. Mai presus de acestea să iubeşti tăcerea, temându-te de acea prăpastie mult păcătoasă în care este atrasă limba neînfrânată. Citeşte neîncetat cărțile insuflate de Dumnezeu ca întotdeauna să crească în tine dragostea dumnezeiască pe care, suflete, o vei avea din belşug dacă vei înrădăcina în mintea ta sfintele lor învățături şi le vei împlini întotdeauna cu sârguință prin faptă, spre slava Celui de Sus iar nu de dragul celor pământeşti.

Văd că tu suferi puternic din cauza îngâmfării şi te temi puternic de deşteptăciunea deşartă. Pentru ce te înfurii atât datorită slavei omeneşti deşarte şi o cauți prin toate mijloacele? Spune-mi ce folos nădăjduieşti să obții de la ea în viața actuală sau în cea următoare? Dimpotrivă, dacă vei chibzui bine la dânsa, vei găsi că ea ascunde pricina relelor celor mari: ea provoacă certuri mari şi duşmănii între oameni, invidie dăunătoare şi vorbe linguşitoare. Unul care o doreşte, îi linguşeşte neîncetat pe toți şi toate cuvintele şi faptele lui sunt pătrunse de linguşire. Dacă însă nu o dobândeşte, se ascunde din cauza tristeții inimii şi, văzând pe altul că o dobândeşte, îl invidiază şi îl urăşte prin toate mijloacele şi nu încetează cu vrajba până când nu îl lipseşte pe acela de această slavă. Dacă totuşi nu poate să ajungă până la acest lucru, atunci se îndreaptă către dorințele cele tainice şi se gândeşte la cum ar putea să îl lipsească de această lumină. Dorința de slavă, în cazul nedobândirii ei, dă naştere la invidie iar din invidie se nasc toate urmările dăunătoare. Cea care îi dă naştere ei (invidiei) este mândria puternică iar mama acesteia este încălcarea sfintelor porunci, adică nebunia, care slujeşte ca pricină a oricărui rău în general şi a pieirii popoarelor nefericite. Ai înțeles tu, oare, pricina căror rele este pentru tine dorința de slavă deşartă pe care o iubeşti? Fugi de ea, suflete! Năzuieşte neîncetat şi cu toată inima spre slava cea veşnică, după porunca Domnului. Nimic să nu consideri, suflete, mai cinstit şi mai scump decât iubirea dumnezeiască căci ea, de obicei, fiind economul dumnezeiesc al obştii întregii dumnezeiri, se arată ca un luptător straşnic, nebiruit şi foarte puternic pentru potrivnicii săi. Cu dragoste înflăcărată lipeşte-te de Iisus ca şi cum cineva s-ar lega sufleteşte de părintele său iubit. Teme-te de El ca de Domnul şi grăbeşte-te să împlineşti toate poruncile Lui, ca un rob înțelept. Dorința dumnezeiască nu poate în nici un chip să sălăşluiască mult în inimă dacă este cuprinsă de lenevia dăunătoare, ci îşi ia zborul din cauza greutății cumplite, lăsând tot lăuntrul tău lipsit de lumină. Încălzeşte-te cu focul dumnezeiesc al Dătătorului de viață şi predă-te Dumnezeului celui viu ca o jertfă curată şi vie. Viața monahală, suflete, e asemenea unui câmp pe care se seamănă grâu şi are nevoie de mare sârguință. Dacă vrei să îți aducă spice multroditoare, care constituie hrana vitelor, iar nu mărăcini şi orice iarbă murdară, atunci trezeşte-te şi munceşte ca să aduci Domnului rodul tău însutit sau de şaizeci sau de treizeci. Acest lucru este cerut şi de la aceia care s-au unit după lege cu femeile. Străduieşte-te să te arăți Făcătorului tău ceresc cu bunătățile pământului iar nu cu piatră, nici cu mărăcini. Căci, sau din cauza trândăviei ai fost prădat de păsările dăunătoare care au răpit ceea ce a fost sădit de sus în inima ta, sau din cauza arşiței împrejurărilor triste [spicele] se usucă imediat deoarece nu sunt înrădăcinate în adâncul inimii, sau prin grijile dăunătoare ale vieții acesteia, care sunt ca nişte mărăcini, sunt înăbuşite şi nu aduci rod ceresc. Ochii tăi să fie permanent îndreptați în jos, spre pământ, iar cugetarea să se înalțe acolo unde cetele dumnezeieşti de îngeri Îl slăvesc pe Hristos împreună cu Tatăl fără de început şi cu preabunul Duh - pe Treimea atotțiitoare, stăpânitoare şi dătătoare de viață. Nu primi în urechile tale cuvinte necuviincioase; fugi, cât te țin puterile, de orice discuție nelegiuită: ea este mai tăioasă decât orice cuțit căci printr-însa vrăjmaşul, aducându-ți-o aminte mai apoi, îți răneşte inima. Aşază mâna pe poruncile evanghelice şi veghează să nu te întorci înapoi. Grăbeşte-te să răspunzi chemării cereşti, uitând întotdeauna nevoințele împlinite şi îndreptându-te spre cele viitoare până când secera morții te va tăia din această viață. Păşeşte pe drumul strâmt cu toată talpa piciorului ca piciorul tău să se învrednicească să stea în marea patrie cerească. Fereşte întotdeauna gâtlejul tău ca să nu te bage cu forța în

adâncul vârtejului pântecelui care se frământă tot timpul. Străduieşte-te să scoți din inimă orice dorință nedreaptă care desfată trupul ci, dimpotrivă, necăjeşte-l cu traiul sever, socotind umilitor tot ce îl răsfață. Nu uita că eşti legat de o fiară îngrozitoare care se înfurie pe tine şi latră neîncetat. Străduieşte-te să îi potoleşti întotdeauna poftele dăunătoare sufletului prin post şi sărăcie cruntă. Băuturile plăcute, mâncărurile gustoase, paturile moi şi somnul lung - toate acestea înfierbântă fiara şi, din această cauză, tu dai înapoi. Dacă, într-adevăr, vrei să potoleşti nebunia ei, atunci printr-o viață fără câştig, întotdeauna cu stomacul uşor să pluteşti pe marea vieții, rugându-te lui Hristos. Să consideri un exil viața aceasta în care eşti condamnat pentru fărădelegea ta. Sentința va fi aceea că, dacă în cea de-a doua luptă, nu te vei feri de înfrângerea pe care în trecut ai suferit-o de la şarpele urzitor de rele, nu vei fi părtaş grădinii Eden cu teama de primejdiile morții, în cazul gustării rodului oprit. Însă, aşa cum spune făgăduința nemincinoasă a lui Hristos, unde este Însuşi Domnul Dumnezeu, acolo vei fi şi tu, îndestulându-te de slava Lui cea dumnezeiască. Urmăreşte ca timpul dat ție de Dumnezeu pentru vindecarea rănilor tale celor sufleteşti să nu îl petreci fără minte în hrănirea cu dulcegării şi beții urmând ca, în loc să te veseleşti în lumina cea neapusă, să nu stai în întunericul cel îngrozitor.

Tu ai auzit că există mai multă bucurie între locuitorii cereşti pentru un păcătos care se căieşte, decât pentru nouăzeci şi nouă de drepți. Nu minte această făgăduință a lui Hristos ci slujeşte cunoaşterii clare a milostivirii dumnezeieşti pe care Domnul o are față de neamul omenesc. Străduieşte-te întotdeauna ca, prin împlinirea poruncilor Stăpânului, să îi înveseleşti pe îngeri şi să nu bucuri prin fapte nelegiuite mulțimile ticăloase şi disprețuitoare de oameni ale demonilor ticăloşi. Aşa cum se bucură de mântuirea ta Sfinții Îngeri, aşa se veselesc de pieirea ta urâții demoni. Tu, suflete, eşti asemenea unei corăbii care pluteşte în vâltoare şi eşti năpădit de toate vânturile groaznice, care se silesc să te ducă în fundul celor mai de jos ale pământului şi să arzi mereu în focul cel puternic. Urmăreşte aşadar ca întotdeauna să fii condus de vânturi liniştite şi răcoroase, adică de învățăturile Sfântului Duh. Pe El să-L vezi mereu şi pe El singur să-L asculți. Cu El să-ți umpli velele gândurilor tale, cu El să-ți întăreşti fără şovăială catargul inimii tale ca să ajungi fără vreo lipsă la portul ceresc, păstrând în întregime toată bogăția virtuților tale. Păstrează-ți lampa trupului tău în simplitate ca întotdeauna să lumineze cu lumină neapropiată. În caz contrar, lumina firească ce locuieşte în tine, se transformă din cauza nepăsării şi neînfrânării, în întuneric înfricoşător, aruncându-te în întunericul cel mai din afară unde sunt cumplita scrâşnire a dinților şi lacrimile neîncetate, fără însă nici un folos. Să dobândeşti bogăția lacrimilor dăruite de Dumnezeu, lacrimi prin care Împăratul Hristos se îndreaptă imediat către milă. Să dobândeşti răbdarea - acest stâlp neclintit al sufletului care stă împotriva atacurilor ce vin asupra ta. Dar să nu cazi atunci când năvăleşte asupra ta furtuna ispitelor rele. Căci nimeni nu se încununează dacă nu va lucra după lege. Fugi de asemănarea cu fariseul cel nebun şi păcătos şi nu îl osândi pe aproapele tău; uită-te întotdeauna la bârna care se află în ochiul tău şi care este povara cea nemăsurată a patimilor tale. Să te îngrijeşti mereu să stai departe de această asemuire ca să te consideri permanent, nu numai cu limba ci şi în inimă, un câine necurat şi batjocura oamenilor. Iar paiul care se află în ochiul aproapelui şi care înseamnă un păcat foarte mic, să nu îți dai voie să-l priveşti. Căci fiecare, o scumpul meu suflet, va da răspuns pentru păcatele sale Judecătorului tuturor. Să-ți aduci aminte întotdeauna, suflete, de chinurile iadului şi să păşeşti drept pe drumul credinței. Căci fiecare nelegiuit care se desfată cu fărădelegi va fi dat chinurilor celor veşnice. Să păstrezi întotdeauna cu tărie poruncile dumnezeieşti, conducând cu sârguință după ele viața ta. Căci altfel, este cu neputință să te mântuieşti, aşa cum nici sănătatea nu o dobândeşte cel ce nu se supune doctorilor. Să te încredințeze de acest lucru acela care a fost alungat chiar de la ospățul dumnezeiesc în focul chinurilor deoarece nu avea haine potrivite sfintei cununii, țesute din fapte cucernice. Credința, suflete, este ca urzeala de aur iar fiecare fir minunat de bătătură (pentru această țesătură) este o faptă bună. Şi cum firul, care se află singur separat, nu poate fi numit o țesătură minunată, aşa nici credința fără fapte bune nu e desăvârşită şi nici faptele bune fără credință; una fără alta moarte sunt. Cuvântul: „Foc am

venit să arunc pe pământ" (Luca 12, 49) înseamnă râvna dumnezeiască pentru poruncile Lui mântuitoare prin care, ca şi prin focul dumnezeiesc, se distruge orice necurăţie şi murdărie trupească iar în jurul tău se împodobeşte haina purtătoare de lumină a sfinţeniei care te acoperă în chip minunat. Străduieşte-te să cureţi cu acest foc dumnezeiesc toate murdăriile trupului tău. Şi nu te lăsa atras de erezia care spune că după moarte, murdăriile trupeşti ale păcătoşilor se curăţă prin foc. Aceasta este o înşelăciune îngrozitoare, o prăpastie nesfârşită şi învăţătura ereziei lui Origen. Nu prin foc curăţitor ci prin înfrânare a poruncit Judecătorul să dobândim împărăţia cerească. De asemenea, înainte să se închidă uşa cerească, ne-a poruncit să ne străduim să intrăm pe calea cea strâmtă. Prin calea cea îngustă să înţelegi, suflete al meu, îndreptarea ta spre împlinirea sfintelor porunci iar prin închiderea necruţătoare a uşilor după moarte să înţelegi îndelunga răbdare a lui Dumnezeu. Căci dacă trăim drept, uşa aceasta va fi întotdeauna deschisă pentru noi şi îi primeşte înăuntru cu dragoste pe cei adormiţi de pretutindeni. Dacă însă trăim nelegiuit şi fără pocăinţă, atunci când vom fi răpiţi de aici de moarte, ea se va închide fără milă pentru noi. Această închidere necruţătoare a uşii dumnezeieşti, dezvăluie falsitatea învăţăturii despre focul curăţitor (purgatoriu). Dacă pentru cei necinstiţi şi nedrepţi care au murit ar exista o oarecare nădejde în focul curăţitor de după moarte, atunci uşa casei nunţii dumnezeieşti nu ar fi fost zăvorâtă pentru fecioarele care nu şi-au luat cu ele în vase untdelemn şi nu s-ar păstra ca răspuns pentru ultima judecată cuvântul deşert care este cel mai uşor dintre toate păcatele. Acele fecioare nu au dus o viaţă desfrânată în râsete necuviincioase însă unele dintre ele cleveteau întotdeauna iar altele plângeau. Însă, când s-au rugat sa li se deschidă porţile cereşti, atunci au auzit: „Amin zic vouă, nu vă ştiu pe voi" blestematelor (Mt. 25, 12). De asemenea, nu ar mai fi fost osândit în focul cel veşnic, acela care îl numeşte pe aproapele său nebun (Mt. 5, 22). Prin toate acestea, suflete, Domnul ne învaţă clar că viaţa aceasta este dată spre a ne nevoi atât pentru dobândirea virtuţilor cât şi pentru nimicirea oricărui rău. După moarte, potrivit cu aceste nevoinţe, se primeşte ori răsplată ori pedeapsă. Acest lucru este arătat mai clar prin acea parabolă dumnezeiască în care Domnul ne învaţă prin exemplul bogatului care ardea în foc pentru nemilostivirea lui şi care, însă, nu se curăţa. Şi i s-a înfăţişat Avraam şi i-a spus: „Fiule, adu-ţi aminte că ai luat cele bune ale tale în viaţa ta", tot la fel precum şi acel sărac care a luat „pe cele rele" (Luca 16, 25), îndurând cu mare răbdare o mulţime de necazuri. Astfel, El a arătat limpede că viaţa aceasta e dată tuturor oamenilor pentru dobândirea virtuţilor şi pentru izbăvirea de păcate, aşa cum este spus mai sus, iar în viaţa de dincolo de mormânt ne aşteaptă ori răsplata ori chinul. Un mare părinte (Antonie cel Mare), când s-a rugat să i se descopere ce loc vor primi după moarte sufletele drepţilor şi sufletele păcătoşilor, i-a fost descoperit de sus că sufletele drepţilor îşi iau zborul ca păsările care zboară cât mai sus şi le primeşte în interiorul său cerul iar cei care şi-au sfârşit viaţa în fărădelegi, sunt băgaţi cu forţa într-un lac puturos, întunecos şi înspăimântător în cele mai de jos ale pământului şi o mână uriaşă îi aruncă jos în iad. Însă nu îi purifică focul curăţitor şi nu ies la lumină curaţi de acolo. Amândoi sunt mari şi lăudaţi din plin: şi acela care povesteşte (Atanasie cel Mare) şi acela care a contemplat cu mintea (Antonie cel Mare). Unul dintre ei este preaînţeleptul episcop al Alexandriei iar celălalt este minunata căpetenie a sfinţilor călugări.

Să nu te laşi atras de cuvintele deşarte ale proorocilor mincinoşi ci, supunându-te învăţăturii evanghelice, străduieşte-te prin fapte bune şi lacrimi de umilinţă să speli povara multelor tale păcate. Pentru aceasta împlineşte mereu, cu toată sârguinţa, până la ultima iotă, poruncile dumnezeieşti ale Mântuitorului dacă doreşti să te arăţi fără de ruşine atunci înaintea Domnului tău. Căci „atunci", spune psalmistul, „nu mă voi ruşina când voi căuta spre toate poruncile tale"; şi iarăşi: să „fie inima mea fără prihană întru îndreptările tale, ca să nu mă ruşinez" (Ps. 118, 6; 80). Inimă neprihănită şi fără ruşine în poruncile Celui de Sus are acela care nici nu râde şi nici nu nesocoteşte vreuna dintre ele neîmplinind-o cu fapta ci împlineşte totul exact, cu frică.

Fugi de trândăvia dăunătoare şi, prin lucrul mâinilor, alungă gândurile tristeţii. Nimic nu e mai dăunător decât trândăvia; din ea s-a născut în neamul nostru fiecare rău. Fă, aşadar,

totul de dragul lui Dumnezeu iar foloasele care se obțin, necruțându-le, aşază-le în mâinile săracilor şi nu le păstra fără minte pentru tine dacă, într-adevăr, doreşti să moşteneşti veşnica bogăție cerească. „Căci unde este comoara voastră, acolo va fi şi inima voastră” (Mt. 6, 21) spune Domnul nostru. Hrăneşte-te din muncile tale cele cinstite, după cum a arătat de la început dumnezeiasca poruncă a Domnului: „întru sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta” (Fac. 3, 19) în toate zilele vieții tale. Să nu ai în stăpânirea ta aşezări, ca un stăpân; ci, ca ucenicul lui Hristos, să trăieşti apostoleşte, câştigându-ți pâinea cu propriile tale mâini, împărțind în prealabil tot ce ai cu săracii, după porunca Mântuitorului. Să consideri că e mai bine să lucrezi tu singur pentru ceilalți decât să îi stăpâneşti pe ceilalți. Căci cu primul lucru se înlătură tristețea iar cu ultimul te împarți în două: dacă vei rândui ceea ce ți s-a încredințat ție potrivit cu învățăturile lui Dumnezeu, vei fi fericit. Dacă însă vei încălca aceste învățături, atunci vei fi osândit împreună cu călcătorii de lege.

Să preferi a fi mai bine sărac decât să ai belşug de argint. Dacă te neliniştesc lipsurile, mai bine îndură-le decât să îi nelinişteşti pe ceilalți. Aceasta să îți fie regulă şi să nu-ți doreşti să te hrăneşti cu sângele săracilor, cerând de la ei dobândă la argint. Altfel, nu vei merge în urma săracului Hristos, blestematule, ci în urma păgânilor nelegiuiți şi vei cădea sub blestemul legii şi te vei face moştenitorul focului celui nestins. Căci „blestemat să fie tot omul, care dă argintul său cu camătă aproapelui său” (citat aproximativ după Lev. 25, 36; Deut. 27, 26). Ai auzit, suflete, că pentru cel ce „a risipit” şi „a dat săracilor”, iar nu pentru cel ce a dat argint cu camătă „dreptatea rămâne în veacul veacului” (Ps. 111, 9). Pentru ce, ca o viperă surdă, îți astupi urechile? Dacă Îl iubeşti cu adevărat pe Iisus Hristos care S-a răstignit şi doreşti să moşteneşti slava Lui fericită, sărăceşte împreună cu El şi toate dorințele tale strămută-le în cer. Pentru rudele tale, pentru cunoştințe şi prieteni să fii străin, necunoscut, pribeag, neavând nici patrie, nici nume şi fiind ca şi cum ai avea puțină minte. Să împarți tot ce ai săracilor. Să urăşti şi să arunci de la tine toate obiceiurile pe care le aveai înainte precum şi toată voia ta cea scumpă. Să te afli în foame şi în sete, şi de bunăvoie şi fără voie; rabdă în necazuri; bucură-te dacă vei fi închis în temniță. Mântuitorul a spus: „De slujeşte cineva Mie, Mie să-Mi urmeze, şi unde voiu fi Eu, acolo şi sluga Mea va fi; şi de va sluji cineva Mie, îl va cinsti pre el Tatăl meu.” (Ioan 12, 26).

Fugi de râul păcătoasei cămătării care este urmat de groaznica încălcare a poruncilor lui Dumnezeu şi a adevărului Lui; împotrivirea îndrăzneață, fapta rea şi linguşirea, înconjoară neîncetat zidurile oraşelor, datorită cărui fapt limbile sunt blestemate (Ps. 54, 10), fiind ciopârțite de sus de sabia dumnezeiască. Fugi de răul cămătăriei pe care o are antihrist cel ce este duşmanul poruncilor evanghelice şi al oricui se alină cu ele. Căci Hristos Domnul, aşa cum e scris, a venit să dezlege sufletele săracilor legate de camăta nedreaptă (Ps. 71, 14; Luca 4, 18). Cămătarul însă, înfuriindu-se din cauza turbării iubirii de aur, îi leagă iarăşi cu lanțurile dobânzilor. Fugi de răul cămătăriei care îl transformă pe ucenicul tău într-un necredincios şi slujitor al idolilor urâți de Dumnezeu (Ef. 5, 5). Dacă această cămătărie este deplină slujire a idolilor, după cum auzim de la dumnezeiescul propovăduitor, atunci fugi cu toate puterile de veninul cămătăriei. Dacă doreşti negreşit să te veseleşti în locaşul dumnezeiesc împreună cu sfinții plăcuți lui Dumnezeu şi dacă vrei să te veseleşti veşnic împreună cu ei în lumină, atunci fugi de această ticăloşie căci pe iubitorii ei - pe păgâni - cântarea dumnezeiască din gurile tuturor credincioşilor de pe întreg pământul îi blestemă şi se roagă întotdeauna cu mare râvnă pentru arderea lor, zicând: „Potopeşte Doamne, şi împarte limbile lor…”(Ps. 54, 9) precum şi altele care sunt cunoscute cititorilor şi dispreţuite de ei. Hrănindu-te cu sângele celor care trăiesc în sărăcie şi alinându-te cu camătă dăunătoare, tu te asemeni cu o fiară mâncătoare de sânge şi din oasele slabe te străduieşti să storci măduva, asemenea câinilor şi corbilor. Ți s-a poruncit, o nepriceputule, să hrăneşti săracii prin munca ta iar nu să bei sângele celorlalți prin intermediul cămătăriei; să slujeşti altora iar nu să stăpâneşti peste ceilalți. Pentru ce ascuți cuțitul pe inima ta? Hristos Domnul a iubit până la sfârşit sărăcia cruntă astfel încât nu a avut unde să-Şi plece sfântul Său cap. Tu însă, blestematule, nu te temi să-i chinui necontenit prin camătă dăunătoare, pe locuitorii cei sărmani. O, ce sălbăticie îngrozitoare! Nu te ruşinezi oare

de însăşi viaţa Hristosului tău pe Care Îl slăveşti? Cum Îl înţelegi tu, suflete, pe Hristos? Gândeşti oare că El nu este atent la acest lucru şi că nu va cere răspuns la înfricoşătoarea judecată? Îngrozeşte-te de ameninţările Lui căci spune: „mustra-te-voi şi voi pune înaintea feţei tale păcatele tale" (Ps. 49, 22). Sau gândeşti că, prin puţinele tale bucăţi de pâine pe care le dai uneori săracilor ce se apropie de porţile tale, după moartea meritată pentru cruzimea ta te vei izbăvi de torturi şi chinuri în foc? Eşti nebun şi te amăgeşti; stai departe de drumul care îi duce pe cei drepţi în împărăţia cerească. Căci cămătarii nu moştenesc împărăţia cerească, spune dumnezeiescul Pavel - gura cea nemincinoasă ale lui Hristos (Ef. 5, 5). Dacă nu te vei asemăna cu sârguinţă aceluia care a dat împătrit celui asuprit de el şi nu vei împărţi ca şi el jumătate din avutul tău săracilor, atunci nici în casa ta nu va fi Hristos - Împăratul şi nu spera să auzi de la El: „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia" (Luca 19, 9). Mila arătată săracilor şi dragostea, dintr-o inimă curată, către Domnul şi către toţi oamenii - iată tot ce cere de la noi Hristos Dumnezeu. Fără acestea, toate celelalte nu aduc foloase - nici înfrânarea la mâncare, nici nevoinţele lungi în rugăciune. Căci nu jertfă voiesc, ci milă - spune Domnul. Să te convingă exemplul „fecioarelor nebune" care nu aveau untdelemn în vasele lor. Ele nu au dobândit nici un folos din celelalte virtuţi ale lor ci au fost alungate din cămara cerească.

Să-ţi aminteşti întotdeauna, suflete, de înfricoşătoarea judecată şi cum El, la vremea judecăţii, pentru fapte bune va împleti săracilor, ce vor sta atunci „de-a dreapta Lui", cununi şi le va dărui împărăţia nesfârşită şi viaţa şi slava cea cerească; iar pentru nemilostivire va cuvânta ameninţător celor ce vor sta „de-a stânga Lui": duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel nestins. Despre toate celelalte fapte bune sau rele ale unora şi altora nu se pomeneşte pentru că ele nu merită nici laude nici mustrări. Însă, prin cuvintele de mai sus, este arătat clar că şi virtutea şi răul constau în aceea că ori îi miluieşti pe săracii care trăiesc în necazuri, ori îi dispreţuieşti. Astfel, nu te bucura nici de suspinul, nici de reaua suferinţă a săracilor căci răsplătitorul şi apărătorul lor este Însuşi Cel de Sus. Încetează, aşadar, să-i împovărezi pe cei săraci cu biruri şi dobânzi urâte de Dumnezeu. Căci „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voi scula, zice Domnul" (Ps. 11, 5). Teme-te, nebunule, teme-te şi aruncă obiceiul tău cel nebunesc pe care l-ai dobândit de mult prin nesătula iubire de aur. Iubeşte-i cu toată convingerea pe săraci ca să atragi de sus nu mânia ci harul dumnezeiesc. Nu te asemăna trântorului care îşi umple întotdeauna pântecele prin munca altora; râvneşte la lucrul cel vrednic de laudă al albinei înţelepte ca să te arăţi atunci Judecătorului stând de-a dreapta Lui şi să te numeri cu aceia care L-au ospătat pe El, săracul de aici, cu orice milostenie dată săracilor iar nu cu aceia care au trecut fără milă pe lângă Dânsul.

Poruncile lui Dumnezeu sunt asemănătoare cununii împletite din aur şi acoperite cu pietre preţioase; străduieşte-te să-I oferi tot ce ai Împăratului tău ca să primeşti de sus harul iar nu mânia. Să săvârşeşti fără dorinţă de câştig această faptă, după cum e legea dată ţie de Legiuitorul tău, dacă doreşti, într-adevăr, să cunoşti acel ospăţ dumnezeiesc pe care l-ai pierdut ducându-te în mod nechibzuit la ţarină. Nu te lăsa ademenit de gândurile blestemate şi dăunătoare care te sfătuiesc că se cuvine să ai avuţie - aur şi averi - în cazul bătrâneţii adânci şi al bolilor grele care se întâmplă des. Ce fel de scuză este aceasta pentru tine, blestematule, când renunţi la averile tale, ca şi cum ai face-o de dragul lui Dumnezeu, dar obţii altele? Tu cazi din nou în aceleaşi griji care îţi acoperă ochii minţii tale cu orice necuviinţă dăunătoare a trupului cu care, la fel ca şi cu mărăcinii sălbatici, se înăbuşă în mod jalnic tot ceea ce a fost semănat de sus în inima ta iar tu singur te arăţi în chip văzut ca un nelegiuit care clădeşte din nou ceea ce mai înainte a distrus. Astfel, te asemeni celui care fuge de fum şi ca un fără de minte fiind, cade chiar în foc. Să ştii că aceasta este plasa pescarului viclean care te prinde în mrejele grijilor, ca şi cum acestea ar fi îndreptăţite, prin ele îndepărtând cu viclenie gândul tău de la iubirea sfântă a lui Dumnezeu şi te leagă iarăşi de mărăcinii pe care tu i-ai părăsit când te-ai lepădat de viaţa aceasta. Nu te lega din nou, suflete, cu astfel de plase ca să nu fii aruncat din cămara cerească. Cum vei fi socotit purtătorul crucii sau cel ce s-a lepădat de sine şi a mers fără şovăire în urma lui Hristos, când tu eşti iarăşi cuprins de grijile păcătoase pentru aur şi averi? Este spus: „Nimeni punându-şi mâna sa pe plug" - plug este numită aici săvârşirea

poruncilor evanghelice dumnezeieşti - şi se întoarce din nou la faptele rele ale vieții acesteia, „ [nu] este îndreptat întru împărăția lui Dumnezeu” (Luca 9, 62). Nu poți, suflete, să slujeşti la doi Domni: „lui Dumnezeu şi lui mamona” (Mt. 6, 24), aşa cum nu se poate nici să priveşti cu un ochi spre pământ iar cu celălalt spre înaltul cerului; ci cu amândoi trebuie să priveşti ori în sus ori în jos. Dacă Îl iubeşti pe Hristos, să urăşti desăvârşit aurul deoarece sunt potrivnici unul altuia la fel ca şi viața cu moartea sau lumina cu întunericul. Ce au în comun Hristos şi aurul? Hristos Împăratul vrea ca tu să locuieşti cu totul în El, să plângi şi să te căieşti întotdeauna, să nu te îngrijeşti deloc nici de hrană, nici de îmbrăcăminte ci, părăsind toate acestea, să mergi fără întoarcere pe urmele Lui ducând o singură avuție - crucea omorârii de sine. Aceasta cere Hristos. Iar aurul care te înconjoară iarăşi din toate părțile cu griji dăunătoare, te prinde ca şarpele îngrozitor din cauza căruia, mintea se îndepărtează treptat de vederea cerească şi îngerească şi de voile dumnezeieşti. Căci trupul care se îngraşă încet-încet cu mâncăruri gustoase, se cufundă într-un somn adânc dând naştere deseori la murdarele dorințe şi pângăriri trupeşti, ce păcat!, nu numai în somn ci şi în timpul trezviei. Ochii privesc disprețuitor astfel încât inima se înalță cu speranțe deşarte de bogăție şi câştiguri şi el deja se consideră cineva măreț iar nu ultimul dintre toți, aşa ca mai înainte. De aceea fiecare lucru este îndreptat la el spre dobândirea laudelor pământeşti. Pentru aceea, ajungând la ceea ce şi-a dorit, dacă, în acelaşi timp, se arată în el o oarecare urmă de smerenie fățarnică, el o aruncă înapoi şi fără ruşine se arată mândria care se ascunsese mai înainte în el. El lasă în urmă învățătura cea sfântă care îl condamnă şi îl pune pe robul cel mândru, ce se înfurie cu putere din dorința de a conduce şi a da ordine celor asemenea lui, la un loc cu necredincioşii şi cu neascultătorii. Acesta, în mândria lui, gândeşte că este pus să comande chiar legii iar nu să țină cont de ea pentru cârmuirea dreaptă a supuşilor. Se mândreşte, încalcă legea, se mânie puternic, torturează, ia mită, mănâncă fără înfrânare, toată mintea lui e ocupată cu aur şi toată grija lui este cum să fie pe plac autorităților. Limba lui este obraznică, neavând frâiele sfinte ale tăcerii. Zice totul cu mânie şi supărare iar pe limba lui se învârt multe asemenea celor specifice oamenilor mârşavi şi desfrânaților ticăloşi. Mâna lui însă nu trândăveşte ci, înălțând sceptrul în sus, amenință cu mânie să-l lovească în spate pe omul sărac; ochii minții lui sunt acoperiți de iubirea slavei deşarte şi de mândria îngrozitoare. Omorând bunătatea sufletească ce însuflețeşte mulțimea bogățiilor duhovniceşti, se străduieşte să-şi împodobească întotdeauna aspectul exterior cu țesături moi de mătase în diferite culori, cu aur, argint şi mărgăritare prețioase iar față de învățătura dumnezeiască ce îi condamnă pe aceia care se îmbracă în haine moi, el, vipera cea surdă, îşi astupă urechile. Mâinile lui, uitând să se întindă să dea milostenii celor ce trăiesc în sărăcie cumplită, vai!, fără milă îi torturează cu biciul pentru datoriile cu dobânzi mari, pe care ei nu sunt în stare să le plătească sau îi lipseşte de libertate şi îi înrobeşte pentru totdeauna la el. Sau, luându-le proprietățile, îi izgoneşte pe săraci cu mâinile goale din locuințele lor. Având sate în stăpânire, el se înalță cu putere în inima sa, dar ca să se îngrijească de locuitori ca de membrii săi de familie, după porunca Domnului, nu există la el ci, ca pe robii cumpărați, îi chinuie permanent prin munci grele. Dacă ei greşesc în ceva, imediat cu mânie le pune picioarele în lanțuri de fier. Fălindu-se cu puterea, se duce în prăpastia adâncă fără nici o teamă, asemenea calului furios care, scăpând din frâu, aruncă cu îndrăzneală din spinarea lui pe călăreț şi se înfurie liber, zburdând încolo şi încoace, nechează şi se rostogoleşte vijelios până când se întâlneşte, săracul, cu fiarele carnivore şi este sfâşiat şi mâncat de ele. Aşa şi sufletul: mândrindu-se din cauza mulțimii averilor, puțin câte puțin scoate din inima lui frica de Dumnezeu şi pierzând-o, nu se păzeşte nici de minciună şi nici de hulă. Invidiază, se mânie, se laudă puternic şi se bucură foarte mult de dezbinări hrănindu-se, ca lipitoarea, cu sânge şi pândind întotdeauna păcatele altora iar pe ale sale niciodată nu le simte. L-au lăudat şi el s-a bucurat. Dacă însă nu i-au acordat atenție, îl roade mânia de fiară şi îl acoperă o mare tristețe. Sfânta Scriptură, care îi porunceşte să cheme la masa lui săracii, nu bogații, el o disprețuieşte şi întotdeauna îi ospătează cu dărnicie pe cei bogați, se bucură împreună cu ei şi fără milă risipeşte cu ambele mâini bunurile săracilor pentru desfătările de tot felul ale inimii sale. Întotdeauna se veseleşte prin toate mijloacele şi

se îmbracă în haine scumpe iar celor care mor în chip jalnic de foame şi frig nu le acordă nici o atenţie. Se hrăneşte în fiecare zi din belşug, având o mulţime de servitori şi robi în apropiere. Şi ce mult vorbeşte! Tu dovedeşti prin faptele tale de zi cu zi că poruncile dumnezeieşti le socoteşti doar cuvinte pentru unii şi că monahismul îl consideri ca fiind doar o închistare în veşmânt negru. Însă are dreptate Acela Care a spus; „după roadele lor îi veţi cunoaşte" căci îşi manifestă cu făţărnicie evlavia lor. De asemenea spune: „nu poate pom rău să facă roade bune. Au doară vor culege din spini struguri? sau din ciulini, smochini?" (Mt. 7, 18;16). Astfel, pierzând frica de Dumnezeu şi pierind lumina care îi dezvăluia patimile sufleteşti, el urmăreşte cu agerime numai curăţia exterioară care nu are nici o însemnătate. Se străduieşte să-şi păstreze întotdeauna mâinile curate spălându-le cu săpun de murdăria exterioară dar de faptul că ele se murdăresc permanent prin cămătăria urâtă de Dumnezeu nu îi pasă deloc. Când se întâmplă să îi curgă sânge din gură consideră că este imposibil pentru el să se apropie de Sfintele Taine dar pentru faptul că limba lui se murdăreşte de nenumăratele vorbe murdare, urâte de Dumnezeu, nu se învinuieşte deloc. Când i se întâmplă în somn o pângărire fără voie, atunci socoteşte umilitor chiar să se atingă de haine dar cu cele ce au provocat-o, cu bucatele gustoase, băuturile şi somnul lung, se îmbuibă până la saturaţie, fără înfrânare. Se fereşte miercurea şi vinerea să guste vin şi untdelemn, respectând învăţăturile Sfinţilor Părinţi dar îi ameninţă fără să tremure pe oameni, jignindu-i prin defăimări şi cleveteli nemaiauzite. Cu limba îi ponegreşte în ascuns fără de milă dar în faţă le arată în mod făţarnic, prietenie. Din cauza satelor merge adesea la tribunale. Se sfădeşte puternic cu rivalii săi şi, neavând împotriva lor dovezi puternice însă dorind să-i acuze pe deplin, cere voie judecătorilor să-şi rezolve disputa pe câmpul de luptă cu arma. Şi atunci, deşi e poruncit să se împace imediat cu duşmanii săi şi să nu se mai împotrivească asupritorului ci să arunce totul la gunoi, el, pentru un petic mic de pământ şi adesea nu pentru al lui, se luptă cu rivalul său, vai!, cu arma fără să tremure deloc nici chiar în faţa lui Dumnezeu şi nici în faţa martorilor, adică a îngerilor înaintea cărora a ales viaţa fără câştig. Nu tremură şi nu se ruşinează de făgăduinţele lui prin care singur s-a afierosit lui Dumnezeu. După ce a păcătuit aşa de rău, el se gândeşte să ajungă desăvârşit însă acesta este semnul nebuniei definitive. Orice păcat este îngrozitor dar să te lauzi cu ceea ce reprezintă păcatul este dovada depravării celei mai adânci şi definitive. Fiind atât de netrebnic, o blestematule, când îţi vei veni în fire şi vei vărsa lacrimi mântuitoare de pocăinţă? Cum vei sădi în inima ta frica de Dumnezeu şi pomenirea morţii şi a chinurilor iadului? Iar rugăciune curată când vei face, fiind puternic revoltat de pulberea care este mulţimea nenumărată a neliniştilor sufleteşti şi a grijilor lumeşti? Cum vei dobândi tu blândeţea, smerita înţelepciune şi tăcerea sfântă a inimii, când eşti adeseori atras în mod violent de înverşunarea şi certurile pentru pământuri - ba cu locuitorii înşişi, ba cu vecinii tăi? Şi dacă ţi se pare că ei te-au jignit cu ceva anume, atunci te străduieşti să-i necăjeşti ca pe nişte duşmani. Cum poţi să te aşezi să mori pentru aproapele tău, când tu întotdeauna îl chinui fără milă cu sarcini şi cămătărie? Fără dobândirea acestor virtuţi, vei fi condamnat pe vecii vecilor la întunericul cel sumbru şi vei fi predat chinurilor din cele mai de jos ale pământului, neprimind nici un folos nici de la rugăciunile dese şi lungi, nici de la veşmântul acela negru pe care îl porţi. Căci rugăciunea şi acest veşmânt negru sunt plăcute şi preţioase înaintea lui Dumnezeu atunci când împlineşti cu sârguinţă şi exactitate toate poruncile lui Dumnezeu şi nu după cum judeci tu ci după cum a poruncit şi a învăţat Domnul tău. El nu cere nimic altceva de la tine - nici rugăciuni lungi, nici înfrânare de la căsătorie ci numai împlinirea poruncilor. Căci doar de dragul împlinirii poruncilor au fost stabilite toate rugăciunile, posturile, privegherile, însingurările. De aceea să nu te lauzi cu nimic din acestea dacă dispreţuieşti împlinirea poruncilor. Străduieşte-te mai mult decât toate să împlineşti acestea care este preferată înaintea oricărei alte virtuţi. Căci Mântuitorul a spus: „De Mă iubeşte cineva pe Mine, cuvântul Meu va păzi; şi Tatăl Meu îl va iubi pe el" (Ioan 14, 23). Şi iarăşi zice: „Nu tot cel ce îmi zice Mie: Doamne! Doamne! Va intra întru împărăţia cerurilor, ci, cel face voia Tatălui Meu Care este în ceruri" (Mt. 7, 21). Tu, blestematule, adăpându-te fără milă din sângele săracilor prin intermediul cămătăriei şi al altor fapte nedrepte, îţi procuri

din belşug tot ce îţi place, când şi cum doreşti, cutreierând prin oraşe pe cai pursânge, cu o mulţime de servitori din care unii te urmează iar alţii aleargă înainte cu ţipătul şi cu biciul, gonind poporul care te înghesuie. Purtându-te astfel, gândeşti ca prin rugăciuni lungi şi veşminte negre Îi faci pe plac lui Hristos Care iubeşte mila mai mult decât jertfa şi condamnă pe oricine urăşte pe sărac? Cu adevărat te-ai lăsat puternic ademenit şi te-ai rătăcit de la calea cea dreaptă şi îţi clădeşti casa pe nisip, nu pe piatra tare care reprezintă împlinirea cu fapta a tuturor poruncilor Mântuitorului. Fereşte-te aşadar, să nu auzi şi tu, cel ce te-ai desfătat pe parcursul întregii vieţi: „ţi-ai primit răsplata în viaţa ta". Tu, blestematule, te desfeţi, adunându-ţi prin cămătărie nedreaptă, ca jidovii, bogăţie, străduindu-te să ai întotdeauna magaziile pline de orice fel de alimente şi băuturi delicioase şi în fiecare an aduni, blestematule, în satele tale stoguri mari şi dese, pe care, din dorinţa de câştiguri mari, le păstrezi în mod special pentru vreme de foamete; nu te temi deloc de ameninţările lui Dumnezeu prin care sunt puşi sub blestem aceia care îşi lasă semenii să moară de foame, păstrând grâul să-l vândă la un preţ mai mare, conducându-se după dorinţa de câştiguri mari (Pilde 11, 26).

Fugi, suflete, de judecata celui ce a hotărât să-şi lărgească jitniţele ca să nu fii şi tu numit de Dumnezeu nebun, asemenea lui. Să urăşti asemănarea cu acel bogat care se hrănea întotdeauna cu bucate gustoase iar pe sărac l-a chinuit. Urmează-l cu toată inima pe înţeleptul Lazăr ca să te primească şi pe tine sânul sfânt al lui Avraam şi nu prăpastia focului care arde veşnic. Făgăduind Domnului tău la tunderea în monahism să împlineşti cu fapta toate sfintele Lui porunci, străduieşte-te din toate puterile să fii mai presus de toate grijile deşarte ale acestei vieţi, ascultând sentinţa lui Hristos Împăratului tău care spune că, dacă nu dobândiţi virtuţi prin fapte demne de laudă mai mult decât cărturarii şi fariseii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor (Mt. 5, 20). Dacă însă te vei arăta, blestematule, în virtuţi nu mai presus de aceia ci mult mai rău, ce crezi că te va aştepta după aceea? Vai, ce ruşine şi ce nenorocire va fi atunci pentru tine? Căci este limpede că viaţa ta e mult mai rea decât a cărturarilor şi a fariseilor. Acel fariseu mândru nu era nici nedrept, nici prădător, ci dădea săracilor a zecea parte din veniturile lui; noi însă sugem întotdeauna, fără milă, sângele şi vlaga lor prin iubirea noastră de argint şi prin cămătărie. Astfel, încălcând noi legea mai rău decât fariseii, putem dobândi viaţa şi slava veşnică? Acestea, suflete, sunt speranţe copilăreşti şi neghioabe şi înşelăciunea învederată a vrăjmaşilor celor nevăzuţi. Nimeni nu poate să se elibereze de răul febrei dacă nu se supune prescripţiilor doctorului înţelept. De asemenea şi cârmaciul, trăind în sărăcie pe mare, nu poate să îndrepte spre port corabia sa fără vânturi prielnice. Tot astfel şi sufletul: dacă nu spală toate murdăriile lui prin toate poruncile dumnezeieşti, nu poate să ajungă cu bine la portul sigur pentru că nu are harul Sfântului Duh să îl conducă.

Iată, iubitul meu suflet, că nouă ne este promis cerul întins de sus unde este prăznuirea şi dulcea şi sfânta cântare a întâilor născuţi[1] şi cetele îngerilor care radiază de lumină precum şi Însuşi tainicul Mire ceresc. Acestea toate însă numai dacă dobândim veşmântul cuvenit pentru acestea care e împletit din virtuţi şi nevoinţe plăcute lui Dumnezeu.

Pământul, deschizându-şi larg gura sa, ne arată fundul întunecat al iadului şi ameninţă cu focul cel nestins al gheenei dacă nu ne trăim viaţa după regulile evlaviei. Să ne temem de ceea ce se află în jos şi să mergem cu picior neşovăielnic, implorând întotdeauna cele de sus până când ne vom ridica acolo. Iată masa[2] cu trei cuţite[3] şi complet rotundă şi pe ea potirul cel

---

[1] Sfânta Scriptura numeşte întâi născuţi pe toţi sfinţii în general, pe aleşii cei plăcuţi lui Dumnezeu, fiind în acord cu obiceiul nostru deoarece şi la noi, fiul întâi născut are prioritate înaintea celorlalţi fraţi. Explicaţia Cuviosului Maxim

[2] Prin masă să înţelegi toată taina credinţei.

Nota traducătorului: În ediţia academică, după care este făcută prezenta traducere, există următorul adaos: „Cum este acest loc, aşa sunt în acel manuscris, după care s-a tipărit cuvântul acesta, toate locurile următoare explicate: tipărite între paranteze. Tot aşa s-au şi tipărit. Însă, în alte manuscrise, ele sunt scrise pe laterală în faţa cuvintelor explicate-aşa cum şi trebuie". - În această traducere, toate informaţiile asemănătoare, pentru o citire mai bună, se află între paranteze.

de aur[4], plin de nectarul ceresc[5]. Dacă doreşti, suflete, să te saturi de acesta şi să te desfeţi cu harul dumnezeiesc, atunci întăreşte cu putere în inima ta cele trei virtuţi corespunzătoare care susţin masa. Fiecare dintre ele îşi pune nădejdea sigură în celelalte astfel încât, dacă părăseşti una, toate celelalte sunt nefolositoare. Străduieşte-te, aşadar, cu cea mai caldă dorinţă, să o dobândeşti pe cea mai mare dintre ele[6]. Căci fără ea, toate celelalte sunt nefolositoare: şi doborârea celor mai înalţi munţi şi cunoaşterea limbilor omeneşti şi îngereşti şi dărnicia către săraci şi arderea trupului. Pe ea să o doreşti sincer.

Tu să te lepezi complet de tine şi să te numeşti străin pentru toată această viaţă deşartă şi de aceea să nu te desfeţi nici cu mâncarea gustoasă, nici cu slava, nici cu bogăţia, nici cu prietenia celor vestiţi. Cine renunţă dintr-o dată la toate acestea printr-o viaţă fără câştig, prin lacrimi, tăcere, rugăciuni, privegheri şi exerciţiul citirii cărţilor, hrănindu-se raţional cu bunătatea dumnezeiască, acela se bucură, fiind întotdeauna plin de veselie dumnezeiască.

Iată în ce constă viaţa celor cuvioşi şi feciorelnici! Iată bogăţia lor! Iată slava lor nemincinoasă şi bucuria! În aceasta constă răsplata însutită promisă lor: într-o logodnă mai înainte făcută cu bunurile viitoare iar nu în faptul de a obţine din nou câştigul averilor trecătoare, aşa cum în mod fals gândesc slujitorii şi iubitorii aurului. Domnul a spus: „Nu puteţi să slujiţi lui Dumnezeu şi lui mamona”. Şi nimeni nu poate să slujească la doi domni. Dacă cineva doreşte să se sature atunci de ospăţul dumnezeiesc împreună cu cei cuvioşi, fiind chemat să nu refuze ca un nebun din cauza ţarinei, nici din cauza perechii de boi, nici pentru motivul căsătoriei cu o femeie (Luca 14, 18-20). Dacă refuză pentru unul din aceste motive, atunci un asemenea om să ştie precis că el e lipsit de cina dumnezeiască, martor al acestui lucru fiind Acela Care a adeverit căderea prin jurământ.

De aceea, fugi de adunarea celor cu înţelepciune lumească; să iubeşti tăcerea permanentă care te uneşte în mod plăcut cu Dumnezeu. Bucură-te când eşti supus necinstei; rabdă ponegrirea bărbăteşte, răsplătindu-le cu rugăciuni tuturor celor care te supără. Poartă-te aşa încât nimeni să nu pară înaintea oamenilor nebun ci plăcut Lui Dumnezeu, având ca tezaur în inima sa înţelepciunea. Pentru acest lucru să dobândeşti smerita înţelepciune care este comoara cea tare a virtuţilor ce nu poate fi furată. Să nu o dobândeşti pe aceea care, de obicei, se manifestă în chip fals prin plecăciuni adânci, vorbă liniştită, îmbrăcăminte din pânză de casă vopsită şi prin înfăţişarea exterioară a trupului plăcut şi slugarnic sau prin lipsuri, fără nimic frumos în interior, de care să se bucure Împăratul şi anume: să fie ascunsă în inimă frica de Dumnezeu, să verse neîncetat lacrimi calde, să se osândească singur pe sine întotdeauna în toate şi să se socotească pământ secat şi cenuşă. Îndreptarea lui să se arate întotdeauna Celui Care Singur vede în ascuns iar greşelile sale să le dezvăluie fără de ruşine înaintea oamenilor şi orice mustrare din partea acestora să o prefacă în laudă. Să socotească întotdeauna umilitor umbletul prin oraşe, să se bucure de pustiurile fără margini. Să îi urască întotdeauna numai pe diavolii ticăloşi iar de toţi credincioşii să se bucure. Cu acest zefir[7] care pluteşte liniştit, umflă-ţi velele tale, săvârşind cu putere minunata plutire călugărească. Cu adierea liniştită care conduce spre port, se aseamănă un lucru foarte preţios: smerita înţelepciune. Fiind îndrumat cu atenţie de ea, vei scăpa de plasele vrăjmaşului. Cu ajutorul Sfântului Duh dobândind, asemenea porumbiţei, „aripi argintate” în minte şi „spatele ca aurul” (Ps. 67, 14), cu veselie îţi vei lua zborul de la pământ către locaşurile cereşti.

---

[3] Aşa cum e confirmată de Sfânta Treime şi îndreptată de cele trei virtuţi: de credinţă, nădejde şi dragoste.

[4] Prin potirul de aur să înţelegi darurile Sfântului Duh.

[5] Cel ce dă băutura nemuririi.

[6] Să înţelegi dragostea.

[7] Zefirul este un vânt de vară, linişti şi lin, foarte prielnic pentru navigarea corăbiilor. El împinge repede corabia înainte fără agitaţie deosebită. Bate din partea de sud-vest iar la anumite popoare el este numit „trecătorul”. O altă tâlcuire. Zefirul este un vânt de vară ce bate din vest şi care mişcă corabia liniştii şi lin, fără agitaţie deosebită. Cu zefirul se aseamănă sfânta smerenie care întăreşte toate virtuţile călugărului şi îl duce usor-uşor înainte către portul neclintit al vieţii veşnice.

Şi astfel, dacă într-adevăr doreşti să dobândeşti cele spuse iar nu numai să vorbeşti despre aceasta inutil, numai cu cuvinte, atunci străduieşte-te să împlineşti cu fapta exact ceea ce înveți pentru a ți se porunci să intri în împărăția cerească.

Următorul lucru este spus de către autorul acestui cuvânt

Dacă cineva este dedicat în lăuntrul lui sincer, nu fățarnic, buneicredințe şi curățeniei; dacă cineva este lipsit de reacredință, de orice fățărnicie, de slavă deşartă şi înjurături şi doreşte permanent să se apropie de Hristos, mai presus de Care nu există nimic din tot ce e slăvit pe pământ şi în cer, acela să mă primească cu bucurie şi să scrie în mintea lui această învățătură proastă şi aceste vorbe neiscusite care însă nu sunt pline de cuget rău. Cel înțelept trebuie să aibă o dorință foarte mare pentru ele dacă doreşte să aibă întotdeauna folos din cele scrise care se află în gândurile lui şi să nu asculte numai cu urechile. Drept creşte chiparosul, întinzându-se mult în înălțime, însă numai ochilor pricinuieşte plăcere. Smochinul chiar de jos este înconjurat de ramuri noduroase, însă prin roadele sale dulci ca mierea încântă gâtlejul.

CUVÂNTUL II

Convorbirea sufletului cu mintea, cu întrebări şi răspunsuri, despre locul unde se nasc în noi patimile; tot aici şi despre Voia lui Dumnezeu şi împotriva astrologilor.

Sufletul. Draga mea minte! Port astăzi cu tine discuția obişnuită. Nu puțină uimire mă umple de modul în care tu eşti pusă de Creator, ca şi cum ai fi pusă de un anumit stăpân şi de cum întreții toate forțele mele vitale şi toate părțile trupului, fără excepție, ca un împărat, care stăpâneşte un oraş puternic sau ca un cârmaci iscusit conduci tot trupul prin lucrările tale intelectuale cele mai pricepute. Precum un călăreț, care, fiind aruncat de calul furios, pierde biruința, deseori chiar şi viața, aşa şi tu, fiind adesea cuprinsă de o anumită patimă întunecată - sau de invidia dăunătoare, sau de mânie, sau de tristețe - intri imediat într-o tulburare puternică şi te mâhneşti îngrozitor şi atunci toate judecățile şi cuvintele tale devin necuviincioase şi, ca să spun mai pe scurt, nu mai recunoşti atunci pe nimeni, nici pe rude, nici pe cei mai dragi prieteni ai tăi. Să-ți spun mai mult? Atunci tu vei răspândi hula nelegiuită la adresa Celui, Care este Singur Bun. Spune, te rog: de ce se întâmplă acest lucru cu noi - cu mine şi cu tine? Doresc cu putere, draga mea, să aflu aceasta de la tine.

Mintea. Tu, suflete, doreşti cu râvnă să afli de la mine un lucru foarte neclar şi de neînțeles pentru rațiune. De aceea eu aş prefera cu mare încântare tăcerea desăvârşită dacă nu m-aş ruşina de dumnezeiescul propovăduitor, care cere să fim pregătiți întotdeauna pentru a da răspuns oricui ne cere socoteală despre nădejdea noastră (I Petru 3, 15). Astfel, cât pot, cu ajutor de sus, îți voi spune puțin despre ceea ce ai întrebat.

Îngrozitoare, foarte îngrozitoare boală este, suflete, iubirea de sine. Acest obicei rău, pentru că se întăreşte vreme îndelungată în sufletele noastre, are nevoie de nevoințe şi eforturi mari până când va fi alungat din noi. Cândva a existat o perioadă când eu şi tu eram liberi de aceste patimi şi aveam o viață pe deplin liniştită şi netulburată, săturându-ne cu gândurile înalte şi curate ale dorințelor dumnezeieşti, când nu ne frământam nici pentru slava deşartă, nici cu vreo ceartă, nici cu invidia, nici cu mândria ci năzuiam mereu la înțelepciunea simplă şi blajină fiind încurajați de dorința binelui desăvârşit. Creatorul nostru, suflete, este simplu şi nu este părtaş la nici un fel de rău şi de viclenie. Acesta este singurul bine, singura înțelepciune şi singurul adevăr. El este milostiv, darnic, cu totul sfânt şi drept. Din El se revarsă din belşug orice sfințenie, orice bunătate şi toate darurile duhovniceşti. Dorind El să-l ridice la această desăvârşire şi pe cel pe care l-a creat la început după chipul Său cel dumnezeiesc, preabunul i-a dat o poruncă dumnezeiască prin care, dacă ar fi împlinit-o până la sfârşit fără de sminteală, ar fi fost într-adevăr fericit şi s-ar fi desfătat întotdeauna curat şi

fără de patimi în împreună-vorbirea cu Însuşi Dumnezeu. Căci prin acea suflare dumnezeiască. El a pus în om toate acele virtuți prețioase care se află şi în ființa dumnezeiască şi atotsfântă. Ele sunt: bunătatea, milostivirea, blândețea, adevărul, dragostea şi cele asemănătoare cu ele. Cu toate acestea, nu i-a dat dintr-o dată şi desăvârşirea pentru ca, pe de o parte, să nu se înalțe cu mulțimea darurilor şi să nu fie lipsit definitiv de iubirea dumnezeiască iar pe de altă parte, fiind încurajat de dorința binelui desăvârşit şi curat, el să năzuiască mereu mai mult spre dobândirea lui. Mă obligă să înțeleg aşa acea împrejurare în care el nu a putut să se înfrâneze mult timp de la încălcarea poruncii lui Dumnezeu. Dacă el ar fi avut o credință neclintită, atunci ar fi avut şi o reuşită sigură căci din credință se naşte înțelegerea după cum spune clar cugetarea înțeleaptă a Scripturii: „dacă nu credeți, nu veți înțelege”. Astfel, cauza căderii lui Adam a fost nedesăvârşirea credinței şi a iubirii față de Creator. E satisfăcută acum, suflete, dorința ta sau nădăjduieşti să ți se spună mult mai mult despre aceasta?

Sufletul. Dacă nu este un efort deosebit pentru tine, atunci te rog să spui mai clar. De asemenea să spui şi despre modul în care se poate dobândi blândețea.

Mintea. Cu bucurie îndeplinesc pentru tine şi acest lucru dacă harul lui Dumnezeu îmi va da de sus cuvântul înțelepciunii. Aşa cum am spus mai sus, cauza căderii noastre a fost slăbiciunea credinței noastre pe care o urmează neapărat necunoaşterea binelui desăvârşit. Aceasta la rândul lui, provoacă întunecarea ochilor noştri intelectuali şi ne face asemănători suflete, vai!, cu vitele cele fără de minte aşa cum spune şi psalmistul insuflat de Dumnezeu - căci el a cântat despre acestea într-un mod deosebit şi clar: „Omul în cinste fiind n-a priceput; alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte şi s-a asemănat lor” (Ps. 48, 21). Protopărinții noştri, din cauza nedesăvârşirii minții, nu au înțeles vicleşugul şarpelui duşmănos şi, asemenea peştelui care înghite undița, au primit sfatul lui şi fără înfrânare au gustat din rodul pomului interzis. De aceea, prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, au pierdut fericirea şi şederea dumnezeiască în rai. Fiind lipsiți de luminarea dumnezeiască cea de dinainte şi supuşi imediat morții lăuntrice, ei au primit în primul rând în ei două boli sufleteşti foarte rele: uitarea şi necunoştința. Din cauza acestora, au fost puternic vătămați ochii minții, ei devenind astfel împreună locuitori cu diversele patimi.

Din cauza uitării, au pierdut pentru totdeauna din memorie acea slavă dumnezeiască de care, vai!, fără de minte s-au lipsit dorind cu tot sufletul această slavă vătămătoare care domneşte pe pământ. Noi, ajungând la ea, ne mândrim cu putere şi ne preaslăvim ca cedrii Libanului. Dacă însă o pierdem, ne umplem cu totul de tristețea inimii şi de săgețile invidiei dăunătoare. Căci nu putem răbda atunci când vedem că suntem nerespectați iar alții sunt învredniciți de laude mari. Din cauza acestui lucru ne predăm mâniei: pentru că ne considerăm mai mult decât toți vrednici de cinste. Dacă ne-am aminti că noi toți suferim, totuşi, din cauza necunoştinței şi uitării, atunci în fiecare caz am fi mai blânzi şi nu ne-am arunca, suflete, unul asupra altuia asemenea fiarelor sălbatice. Astfel, din cauza uitării se nasc slava deşartă şi mânia, invidia dezastruoasă şi mândria iar din acestea se naşte majoritatea patimilor celor mai rele care, asemenea fiarelor sălbatice, se aruncă asupra noastră, ne necăjesc puternic, ne înşală şi ne tulbură, băgându-ne cu forța în nenumărate nenorociri. Necunoaşterea binelui desăvârşit este un rod rău. Rădăcina tuturor relelor sunt iubirea de argint şi dobânzile care provin din ea, faptul de a cere camătă fără milă şi de a răpi fără ruşine bunul străin, de a se dedica sălbăticiilor murdare ale trupului şi de a nu se cunoaşte pe sine şi de a nu avea niciodată amintirea morții. Iar mai presus de orice rău este acela de a nu se teme deloc de Dumnezeu şi de a nu se cutremura de înfricoşătoarea judecată viitoare ci a trăi întotdeauna asemenea animalelor necuvântătoare în satisfacerea pântecelui nesătul şi a dorințelor trupeşti considerând că aceste desfătări trupeşti sunt binele desăvârşit. De aici pleacă războaiele şi luptele şi captivitatea şi atacurile războinicilor pe tot pământul şi pe mare. Întocmai ca un om care are patima beției şi, fiind copleşit puternic de vin, necinsteşte totul şi vorbeşte necuviincios iar pe cei cinstiți şi cu bunăcuviință îi consideră necinstiți şi necuviincioşi şi în nimic nu are judecată sănătoasă, aşa sunt şi eu împreună cu tine: fiind

întunecaţi în gânduri cu necunoştinţa binelui adevărat, devenim uşor jertfa furtunilor patimilor dăunătoare: ba ieşindu-ne din fire prin înverşunare şi mânie, ba slăbind din cauza invidiei, ba împlinind cu totul dorinţele trupeşti până acolo încât ne lepădăm de însăşi viaţa noastră... Şi ce multe sunt de spus! Asemenea corăbiei care şi-a pierdut catargul, parâmele, velele şi chiar şi cârma şi e purtată de vânt încolo şi încoace fiind lovită permanent cu putere de valurile uriaşe sau, lovindu-se de piatră, este împrăştiată de valuri şi cade în adânc, aşa şi noi, suflete, suntem permanent supuşi atacului patimilor dăunătoare căci am omorât fără minte frumuseţea noastră de dinainte, ascultând de vicleşugul linguşitor al şarpelui. De atunci noi am murit cu moartea cea lăuntrică cu care ne-a pedepsit Domnul pentru încălcarea poruncilor Lui iar viaţa, care presupune nepătimire şi iluminare dumnezeiască, s-a dus departe de la noi.

Supunându-ne duşmanului neîmpăcat al neamului omenesc, acesta ne-a învăţat orice rău şi orice fărădelege, silindu-se, ca un luptător împotriva lui Dumnezeu, să ne înstrăineze complet de credinţa şi iubirea faţă de Creator. El, ticălosul, în locul slujirii Celui Singur necreat şi Dumnezeului fără de început Care este întreit în Persoane şi Unul în fiinţă, a pus slujirea faţă de mulţimea nenumărată a dumnezeilor mincinoşi. În locul voinţei libere date nouă prin care, în fond, ne deosebim de fiinţa celor necuvântătoare şi, pe cât e posibil neputincioasei fiinţe omeneşti, ne asemuim Aceluia Care ne-a creat după chipul Său, vrăjmaşul ne-a supus credinţei false în acţiunea pe care o are asupra noastră cursul stelelor, încredinţându-ne că de aici vine influenţa asupra voinţei noastre în alegerea binelui şi răului astfel încât noi nu putem să facem sau să dorim ceva împotriva a ceea ce ne este hotărât de ursita cursului nemincinos al stelelor. De asemenea, ne încredinţează că de cercul mişcării stelelor depinde şi fericirea şi tot ce ne preocupă pe noi. În acest fel, el a născocit pentru cei ce i se supun fără minte trei rele şi nenorociri: în primul rând, pe Dătătorul tuturor bunurilor, Cel singur bun şi drept după fiinţă Care, ba prin făgăduinţa binelui dumnezeiesc, ba prin ameninţarea chinurilor groaznice şi nesfârşite, ne îndepărtează de orice rău şi ne încurajează spre viaţa virtuoasă şi plăcută lui Dumnezeu, el, ticălosul, fără ruşine se străduieşte să-L arate ca fiind vinovat pentru orice rău faţă de oameni, ca Cel ce i-a supus prin forţă, influenţei stelelor. În al doilea rând, îndepărtează de la sine încercarea de a fi numit de toţi oamenii singurul vinovat al oricărui rău iar în al treilea rând, pe cei ce s-au supus fără minte acestei învăţături necinstite şi dăunătoare de suflet, el îi menţine întotdeauna în săvârşirea fărădelegilor deoarece ei sunt încredinţaţi că sunt încătuşaţi cu putere de influenţele stelelor. Mi s-a întâmplat să aud de la mulţi că, atunci când sunt descoperiţi într-o anumită fărădelege, ei spun că nu se pot despărţi în nici un chip de acest lucru deoarece stelele, sub influenţa cărora se află ei, îi atrag cu putere către acel lucru împotriva voinţei lor şi îi leagă straşnic de această patimă.

Mai rău decât aceasta, cine ar putea să născocească ceva anume ca să aducă hulă Adevărului Dumnezeiesc? Dacă El prin poruncile Sale ne interzice cu asprime să dorim femeie străină sau să nedreptăţim iar apoi prin forţa cea tare a influenţei stelelor ne sileşte către orice fărădelege şi orice rău, atunci în ce fel Se poate numi drept dacă rânduieşte pentru noi ceea ce e complet imposibil? Căci cine dintre toţi cei cu trup poate sta întotdeauna împotriva celor trei luptători puternici potrivnici lui, adică împotriva demonilor, împotriva stelelor şi împotriva atacului neîncetat al patimilor firii care se năpustesc întotdeauna asupra noastră? Se pare că El a supărat puternic neamul omenesc atunci când le-a dat cetelor de sus, adică Îngerilor, împărăţia Lui gratuit iar nouă ne-a pus potrivnici pe diavoli, pe stele şi pe planete care ne interzic cu forţa să intrăm în ea. De asemenea: în ce mod se arată adevărat cuvântul dumnezeiesc care spune: „Iată dau vouă stăpânire să călcaţi peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului” (Luca 10, 19) - dacă prin influenţa stelelor noi suntem atraşi spre patimi rele? Spunându-ne despre şerpii veninoşi, El ne-a învăţat clar că nu prin influenţa stelelor suntem atraşi spre faptele rele ci prin diavolii cei ticăloşi din cauza cărora noi, suflete, încă de la început, am suferit căderea vrednică de plâns, aşa cum mărturiseşte limpede, marele şi prealuminosul soare, înţeleptul lui Dumnezeu, Pavel care spune că celor credincioşi le este pregătită „lupta nu împotriva trupului şi a sângelui”, adică

nu împotriva firii neputincioase a omului, ci împotriva „împotriva începătorilor şi a domniilor şi a stăpânitorilor întunericului veacului acestuia", împotriva celor vicleni cu duhul, care născocesc toate relele (Ef. 6, 12). Cu puterea lor, au săvârşit în trecut pe tot pământul răzvrătiri diabolice şi închinarea la idoli care reiese de aici. Reprezentanților vrăjilor drăceşti şi astrologice, le-au acordat atenție şi retorii şi filosofii şi împărații puternici. Ucenicii lor sunt toți vrăjitorii şi cititorii în stele şi cei ce stabilesc soarta omului în funcție de naşterea sub influența unei stele sau a alteia care, după asemănarea şarpelui, revarsă în sufletele omeneşti iadul răutății lor şi vraja astrologiei. Peste ei toți, în general, noi primim putere, dacă slujim cu bună credință Creatorului tuturor, Împăratului şi Dumnezeului nostru, săvârşind întotdeauna cu fapta toate sfintele Lui porunci. Dacă le încălcăm, atunci cădem în necazuri nenumărate. Toate aceste lucruri ni se întâmplă datorită voii lui Dumnezeu şi nu datorită lucrării norocului orb şi nici datorită influenței stelelor, aşa cum explică în mod fals nebunia astrologică.

Stelele sunt puse nu să domnească peste noi, suflete, ci ele sunt rânduite pentru a alunga cu lumina lor întunericul nopții. Sunt puse, de asemenea, pentru a le arăta celor ce navighează pe mare, drumul plutirii neprimejdioase iar celor ce lucrează pământul, vremea în care trebuie să-l are. Dacă prin influența puternică a stelelor, unii sunt iubitori de virtuți iar alții sunt următori răului - ştiind că începutul oricărui bine este credința în adevăratul Dumnezeu iar răul cel mai mare dintre rele este necredința - atunci de nici o osândă nu vor avea parte cei care Îl necinstesc pe Dumnezeu iar cei care Îl cinstesc cu evlavie, nu vor primi de la El nici o răsplată şi nici un har. Căci nici unii şi nici alții nu sunt liberi, ci sunt sub influența forțată a stelelor după care unii sunt atraşi spre credință, iar alții spre necredință. Ce înțeles va avea după acestea cugetarea dumnezeiască: „Şi vor merge aceştia în muncă veşnică iar drepții în viața veşnică" (Mt. 25, 46). Unii vor merge la viața veşnică iar alții în chinurile focului din cele mai de jos ale pământului. Căci ceea ce se face împotriva voinței, nu merită nici răsplată nici pedeapsă chiar de va fi bine sau rău, aşa după cum cuvântează cinstitul şi dumnezeiescul Ioan Damaschin care spune: grecii gândesc că tot ce ne priveşte pe noi depinde de influența acestor stele, a soarelui şi a lunii, a răsăritului şi a apusului. Pe acestea se sprijină ştiința astrologică. Însă noi suntem convinşi că ele slujesc prevestirii ploii sau secetei, frigului şi căldurii, uscăciunii şi vânturilor şi celor asemenea cu ele dar ca îndrumător al faptelor noastre, nicidecum nu pot să slujească. Căci noi suntem făcuți de Creator cu voință liberă şi stăpâni pe faptele noastre. Dacă facem totul sub influența stelelor, atunci facem din constrângere ceea ce facem. Iar ceea ce se face din constrângere nu se numeşte nici bine, nici rău. Dacă nu facem nici bine, nici rău, atunci nu merităm nici laude, nici răsplată, nici mustrări, nici chinuri. Astfel, Dumnezeu pare a fi nedrept deoarece dă prin acțiunea stelelor unora bunăstare iar altora nefericire. Dacă totul merge şi se petrece în sărăcie, atunci Dumnezeu nu îndrumă pământul şi nu are nici un fel de intenție cu privire la creația Lui. Cum vor fi adevărate cuvintele proorociței Ana care spune că: „Domnul omoară şi face viu, pogoară în iad şi ridică. Domnul face sărac şi îmbogățeşte, smereşte şi înalță. Ridică de la pământ pe cel lipsit şi din gunoi scoală pe cel sărac"(I Regi 2, 6-7), dacă prin acțiunea norocului orb şi prin cercul mişcării stelelor, unii se înalță de pe pământ iar alții se duc în pământ? Dacă sunt adevărate cuvintele proorociței Ana, atunci credința în fericire şi nefericire este o minciună, e o născocire a necredincioşilor şi nu o învățătură a sfinților. De aceea noi, ca nişte credincioşi adevărați, trebuie să ne organizăm viața şi să o înfrumusețăm cu obiceiuri demne de laudă şi cu învățătura binecredincioasă. Dacă viața aceasta este un sat iar familiile cele bune sunt fiii împăratului ceresc şi familiile cele rele sunt pleava, adică săvârşitorii oricărei fărădelegi, atunci din aceste cuvinte dumnezeieşti reiese că nu prin forța mişcării stelelor unii sunt iubitori de virtuți iar alții sunt dedicați răului, ci acest lucru depinde de faptul că unii, supunându-se lui Dumnezeu, sunt buni iar alții, urmând diavolului urzitor de rele, fac fapte rele.

Nu vom căuta ceva mai bun decât încredințările spuse căci nu există nimeni mai înțelept decât Dumnezeu. Dacă Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său şi după asemănare, adică liber şi propriul său stăpân, ca să năzuiască după voia proprie să se înalțe

către locaşul dumnezeiesc, apoi, ca şi cum s-ar fi căit, l-a supus influenţei puternice a cursului stelelor şi astfel, ca pe un rob netrebnic îl trimite spre patimile neruşinate şi pentru aceasta iarăşi se mânie puternic pe noi, deoarece le împlinim, atunci se pare că El nu e de acord cu Sine Însuşi deoarece El este izvorul oricărei înţelepciuni. Aşadar, nici cercul norocului orb şi nici stelele ci Însuşi preabunul şi Singurul drept, care împărăţeşte peste toţi prin străvederea dumnezeiască a Lui şi Care vede tot ce ne interesează pe noi cu înţelepciune şi cu dreptate, rânduieşte şi conduce aşa cum este mai folositor pentru noi: „Eu voi ucide şi voi face viu.” (Deut. 32, 39) spune Împăratul tuturor. „Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor” (Iac. 1, 17) şi de la Fiul Său cel fără de început şi de la Sfântul Duh, prin care totul este condus în chip minunat. Vinovatul oricărui rău este şi diavolul dar şi noi care, fără minte, ne supunem lui. Fiind plin de invidie şi de toate relele, răsturnat din cer datorită mândriei sale, el nu poate să îndure când vede că noi suntem predispuşi la pace între noi ci, ca un câine turbat, pe oricine ar întâlni l-ar muşca, înfuriindu-se la fel pe toţi. Acest ticălos, fiind doborât din înălţime şi supus necinstei extrem de mari, vâzându-l pe omul care mai înainte i-a fost supus şi care s-a umilit prin orice faptă necurată iar acum Îl preaslăveşte pe Dumnezeul Cel de sus în persoana lui Iisus Hristos, se rupe în bucăţi din cauza invidiei, turbează şi scrâşneşte permanent din dinţi. Ca o fiară sălbatică, el întotdeauna în taină, prin gânduri, latră asupra noastră, născocind orice cursă şi se străduieşte, ticălosul, să ne împiedice să intrăm pe drumul care duce către viaţa fără patimi şi neîmbătrânitoare. Pentru cel ce invidiază şi face rău, de obicei, constituie o bucurie şi o desfătare să îi vadă prăpădiţi pe toţi cei pe care îi urăşte. De aceea, el ne luptă mereu prin gânduri urâte, prin invidie şi prin mândrie. El este învăţătorul hoţiei şi al uciderii, el însuşi este începătorul oricărei minciuni şi linguşiri, el convinge [pe jefuitori] să sape mormintele morţilor şi să le fure fără frică hainele de pe trupurile care miros urât. Însă pentru ce te plictisesc cu vorba lungă? El este născocitorul oricărui rău şi nenumăratelor răutăţi cu care a umplut toată lumea pentru că ne invidiază din cauza harului dumnezeiesc dăruit nouă de sus. Fiind puternic supăraţi permanent de asemenea patimi atât de rele, ca fiarele sălbatice, ce e de mirare, o suflete, dacă noi ne abatem des de la obiceiul cel bun şi de la traiul moral? Doar nimeni nu se miră de faptul că marea se agită des din cauza bătăii puternice a vânturilor. Şi eu cu tine nu ne deosebim cu nimic de suprafaţa mării agitate de toate vânturile. Iată că deja ai primit din plin, suflete, ceea ce ţi-ai dorit, după cum am crezut eu de cuviinţă că trebuie să-ţi prezint toate acestea, deşi pe scurt. Acum să asculţi şi despre modul în care se poate dobândi blândeţea, deoarece m-ai rugat mai înainte.

„Începătura înţelepciunii este frica Domnului” (Ps. 110, 9), aşa cum a cântat psalmistul înţelepţit de Dumnezeu, fiul lui Iesei. Să consideri frică de Dumnezeu, suflete, împlinirea cu sârguinţă a poruncilor dumnezeieşti iar acea frică ce este exprimată în unele cuvinte deşarte, să nu o consideri frică, suflete, şi nici evlavie ci vraja sufletului profanat de vrăjmaşii cei fără de trup din cauza grozavei lui nebunii. Domnul a spus: „Şi tot cel ce aude cuvintele Mele acestea şi nu le face pe ele, asemăna-se-va bărbatului nebun care şi-a zidit casa sa pe nisip” (Mt. 7, 26). Va fi asemenea unui om care a dobândit de la stăpânul lui conducerea unui oraş. El a primit de la el şi nişte reguli minunate după care ar trebui şi el însuşi să trăiască bine şi cinstit şi situaţia locuitorilor de acolo să o rânduiască corect. Dar el, trăind în oraş şi săturându-se cu tot ce este mai bun în el, se înalţă puternic în mândrie şi nu se mai îngrijeşte de respectarea regulilor date lui şi nu mai vrea nici chiar să trăiască în acele limite ale puterii care i-au fost stabilite ci devine pentru toţi apăsător, impunător şi crud, demonstrând acest lucru prin ţipăt, privire sălbatică şi durere. Făcând astfel, nu numai că pierde conducerea ci se supune şi chinurilor demne de nebunia lui. Tot aşa face şi acela care, uitând rânduielile dumnezeieşti adică: dărnicia, mila, iubirea cea sfântă, lucrarea legii, adevărul, liniştea, blândeţea, înţelepciunea demnă de laudă şi smerita înţelepciune, îşi închide buna credinţă la auzul scripturii dumnezeieşti. Este orb cu ochii sufleteşti şi se îndepărtează de cuvioasele adunări ale sfinţilor. „Căci nu ascultătorii cuvântului”, spune Sfântul propovăduitor al lui Dumnezeu (Iac. l, 22), sunt plăcuţi lui Dumnezeu, ci aceia care îl împlinesc întotdeauna cu

sârguință.

De aceea, ca temelie principală, să dobândești această frică curată de Dumnezeu căci fără ea toate celelalte sunt nefolositoare: şi înfrânarea de la căsătorie şi petrecerea îndelungată în rugăciune. Domnul ne mustră foarte aspru, zicând: „Şi de ce mă chemați Doamne, Doamne, şi nu faceți cele ce vă zic?” (Luca 6, 46). Pe această temelie fermă şi neşovăielnică (pe frica de Dumnezeu) străduieşte-te să construieşti frâul[8] puternic al trupului sau al pântecelui care se ridică asupra noastră cu năzuințe puternice şi ne supără cu dorințele lui.

Căci dacă el se lărgeşte, noi pierim şi, dimpotrivă, când el se usucă, noi trăim în toată vremea o viață dreaptă. Se întâmplă ca şi cu focul: dacă el primeşte o cantitate mică de lemne proaste, atunci arde liniştit, fără zgomot şi cumpătat. Dacă însă vor fi adăugate multe lemne groase, atunci imediat se înalță şi produce un zgomot puternic. Aşa şi eu cu tine: dacă pântecele nostru se îngraşă din cauza neînfrânării, devenim foarte cruzi şi sălbatici şi, ca fiarele lipsite de blândețe, ne mâniem pe oricine şi suntem predispuşi în mod foarte necuviincios la țipete şi mânie. Când trupul nostru se înfrânează, atunci toate vor fi la noi în blândețe şi linişte. La acest lucru nu puțin contribuie şi faptul de a trăi în doi sau în trei, toți cu acelaşi caracter. Conviețuirea cu mai mulți dă adeseori ocazia predispoziției la mânie chiar şi împotriva voinței proprii când se întâmplă să audă ceva necuviincios sau să vadă fapte necuviincioase, potrivnice învățăturilor Părinților. Dobândirea blândeții depinde mult şi de faptul că trebuie să ducem o viață neiubitoare de câştig, să exersăm des în tăcere citirea Vieților Sfinților şi să ne deprindem cu gândul la moarte. Căci nimic nu ne face atât de fioroşi ca stăpânirea averilor. Aşa cum suprafața mării în vreme liniştită are o înfățişare minunată şi te înveseleşti când te uiți la ea dar când bate vântul puternic se agită grozav şi are valuri cât munții şi vuieşte, tot aşa şi sufletul: îngâmfându-se cu stăpânirea averilor, se aprinde de mânie, se înalță pe sine, se întunecă cu mintea, îşi pierde înduioşarea şi se înverşunează cu inima care devine tare ca piatra. Căci unde este dorința de dobândire a averilor, acolo sunt neapărat şi iubirea nemăsurată a aurului şi pofta şi grijile şi certurile iar prin toate acestea se înăbuşă, ca de mărăcini, cuvântul mântuitor pogorât din cer în inimile noastre referitor la împlinirea cu fapta a poruncilor Mântuitorului, la pomenirea bunurilor veşnice, a înfricoşătoarei judecăți viitoare şi a chinurilor amare. Unde se găsesc din belşug patimile pomenite, acolo este şi cămătăria şi faptul de a face totul pentru a fi plăcut de oameni. Datorită acestora, ia naştere cruzimea şi asemenea oameni devin cruzi ca fiarele. Din aceasta reiese că sunt înşelați puternic cei care se îngrijesc permanent de înmulțirea bogăției şi câştigurilor.

Ascultă suflete, conținutul pe scurt al tuturor celor spuse şi străduieşte-te să le îndeplineşti fără lene cu fapta. Aşa cum am spus mai sus că, din cauza uitării şi necunoaşterii binelui adevărat şi minunat, au luat naştere în noi toate patimile şi ne-au adus o mulțime nenumărată de rele încât am decăzut până la asemănarea cu vitele, tot aşa spun şi faptul că amintirea deasă a celor zise mai sus şi efortul de a le înțelege şi dorința neîncetată a inimii pentru acea slavă dumnezeiască ce este mai presus de orice cuvânt, sunt de ajuns nu numai pentru a dobândi blândețea desăvârşită a firii ci şi pentru a fi în stare să stăm înaintea Celui ce împărățeşte în cele de sus şi pentru a deveni moştenitorii pământului mântuit pe care stau cu tărie picioarele celor blânzi ce se veselesc de lumina dumnezeiască.

Sufletul. Te rog, draga mea [minte – n. n.], mai fă un mic efort şi explică-mi ceea ce te întreb. Dacă Domnul omoară şi învie, sărăceşte şi îmbogățeşte, smereşte şi înalță, aruncă în iad şi scoate aşa cum ai spus mai sus şi, aşa cum spune El în alt loc, rânduieşte şi răul, atunci în ce mod este satana numit vinovat pentru orice rău?

Mintea. Nu te înşela, suflete, cu denumirile asemănătoare ale răului şi nu gândi că desfrâul şi sărăcia sunt unul şi acelaşi rău. Desfrâul constituie încălcarea poruncii lui Dumnezeu, e urât şi dezgustător, ucide sufletul, îl aruncă în iad şi îl predă chinurilor nesfârşite. Sărăcia este răpirea mijloacelor cu care se hrăneşte patima desfrânării şi ea se naşte pentru unii după voia lui Dumnezeu. Căci Domnul, ca un doctor preaînțelept şi mântuitor de

[8] Prin frâu să înțelegi postul şi înfrânarea.

suflet, dorind să facă în scurt timp neamul omenesc părtaş al slavei dumnezeieşti, nu foloseşte pentru toţi aceeaşi metodă de vindecare ci, potrivit cu boala fiecăruia, găseşte cu înţelepciune metoda puternică a vindecării. De aceea, dacă pentru cineva bogăţia este pricină de îngâmfare şi mândrie sau forţa este pricină de îndrăzneală sau frumuseţea de desfrâu, atunci pe acesta îl lipseşte de frumuseţe trimiţându-i o boală care îi desfigurează înfăţişarea exterioară sau icter. Îndrăzneala voinicului nesuferit o potoleşte prin slăbirea mădularelor trupeşti sau prin boli de lungă durată. Mândria care este provocată de bogăţie, o detronează prin crunta sărăcie. De asemenea şi oraşelor şi popoarelor întregi care Îl mânie prin faptele lor nelegiuite, le trimite recoltă proastă, boli distrugătoare, invazie neaşteptată a popoarelor îndepărtate sau cutremur puternic ca, prin acestea, să smulgă din rădăcină răul lor dăunător pentru suflet sau, ca să spun mai pe scurt, toate patimile dăunătoare sufletului care, de obicei, coboară sufletul în iad. El, ca un doctor bun şi preaînţelept, vindecă cu foarte mare pricepere prin diferite metode. Aşadar, nimeni să nu-L numească, ca un nebun, pe Cel Atotbun, vinovat pentru relele dăunătoare sufletului deoarece nici doctorul, de obicei, nu este numit rău pentru faptul că vindecă cu fierul încins şi cu briciul gangrena şi alte bube molipsitoare, presărând, după necesitate, prafuri care acţionează puternic. Iar pentru acele rele care, într-adevăr, conduc în iad şi ne dau chinurilor îngrozitoare, principalul vinovat este Satana dar şi noi înşişi atunci când, fără minte, ne supunem lui. Dorind cu putere pieirea noastră, el, ticălosul, nu încetează să o născocească pentru noi. Ştiind care sunt poruncile lui Dumnezeu ce ne conduc fără piedici spre chemarea cerească, ne convinge să ne ridicăm împotriva lor, ademenind gândurile noastre prin orice mijloc. Astfel: pe unii îi aţâţă întotdeauna cu nelegiuitele patimi trupeşti, pe alţii îi înconjoară din toate părţile cu lanţurile iubirii de argint, pe unul îl distruge amarnic prin beţie iar pe altul îl învaţă să se bucure de orice omor omenesc. Şi unora dintre ei le arată adâncul nesfârşit al iubirii dumnezeieşti, pe alţii îi îndeamnă să nu aştepte judecata cea viitoare şi să nu se gândească la faptul că Dumnezeu proniază viaţa noastră ci [le insuflă - n. n.] că prin mişcarea stelelor şi prin cercul norocului se săvârşesc aşa sau altfel toate lucrările omeneşti. Spus mai pe scurt: el, ticălosul, construieşte intrigi nenumărate pentru ademenirea gândurilor noastre. Aşa cum vânătorul priceput nu pune una şi aceeaşi momeală pentru toate păsările rare ci, ştiind pe fiecare dintre ele către ce este înclinată mai mult, aceea îi şi pune, tot aşa face şi acest diavol ticălos când află lucrul de care ne bucurăm mai mult ori datorită înclinaţiei noastre fireşti ori datorită obiceiului. Prin acestea, ne ţese cu foarte mare viclenie plasa şi ne încurcă în ea. Astfel, suflete, vinovat de orice rău distrugător este satana şi noi dimpreună cu el.

De aceea, nu vom începe să învinuim stelele şi planetele ca şi cum ele ne atrag spre săvârşirea fărădelegilor şi nu ne vom teme de cercul norocului, de parcă el urcă şi coboară în măsură inegală împrejurările vieţii noastre. Toate acestea sunt plăsmuirile caldeilor atei şi nu învăţătura creştinilor evlavioşi. Aceia au ascultat permanent numai de diavoli şi de idoli şi de de aceea nu au putut să înveţe de la ei nici un adevăr căci poate cineva să înveţe ceva bun de la minciuna însăşi? Noi avem un singur Dumnezeu Care rânduieşte foarte înţelept şi cuvios tot ce ne priveşte pe noi spre marele nostru folos. Şi nu prin cercul norocului, nici prin mişcarea stelelor, ci prin tainica Lui providenţă, cum ştie El singur. Această taină a providenţei şi varietatea ei neînchipuită nu le-au cunoscut urmaşii răutăcioşi ai asirienilor care, prin cercul norocului şi mişcarea stelelor, au prescris toate neorânduielile acestei vieţi. Ca un oarecare doctor nepriceput, dorind să-l vindece pe cel ce suferă de hidropică sau de boală de stomac, în loc să vadă cauza bolii în firea rea a bolnavului, din nepricepere prescrie cauza bolii ca fiind influenţa dăunătoare a aerului şi a hranei în timp ce folosirea cumpătată a lor poate fi folositoare, tot aşa şi aceia, părăsind fără mustrare de conştiinţă stăpânirea de sine şi voinţa liberă în alegerea faptelor rele sau bune, din cauza cărora Dumnezeu ori se mânie pe noi când trăim nelegiuit ori se îngrijeşte de noi cu milă când ne petrecem viaţa bine şi cu evlavie, au pus toate faptele noastre pe seama influenţei stelelor şi a cercului norocului.

Sufletul. Trebuie să respingem complet astrologia ca fiind o născocire a caldeilor atei?

Mintea. Nu, dragă suflete. Ea nu trebuie să fie respinsă cu totul, însă nu poate fi nici

primită fără judecată. Căci şi ştiinţa, numită logică, nu trebuie să fie pe deplin respinsă doar pentru că unii se folosesc de ea pentru întreceri false şi periculoase. Însă întrucât aceasta ne îndeamnă la preamărirea lui Dumnezeu şi încălzeşte sufletul cu marea iubire dumnezeiască, neîmpotrivindu-se deloc cuvintelor sfinte şi de Dumnezeu insuflate ale Scripturii, ci este pe deplin de acord cu ele - într-atât e de bună, suflete - trebuie să o studiem deoarece este opera preocupărilor bune ale unor bărbaţi foarte cinstiţi din trecut. Această învăţătură nu este cu totul invenţia oamenilor rău credincioşi ci numai ceea ce atrage către prăpastia morţii, atribuind mişcării stelelor şi cercului norocului toate faptele noastre rele şi bune, ceea ce ne îndeamnă să petrecem timpul în bunăstare sau nefericire. Ea îndrăzneşte să prezică viitorul şi ne obligă să observăm zilele şi timpul şi orele de parcă unele dintre ele ar fi aducătoare de bine iar altele de rele. Toate acestea, suflete, sunt hule la adresa lui Dumnezeu şi potrivnice cuvintelor sfinte ale lui Pavel şi Isaia. Căci Pavel, demascându-i pe Galatenii care observau lunile, timpurile şi zilele, îi numeşte nebuni (Gal. 4, 10). Isaia, de asemenea, proorocind pustiirea Egiptului care avea să fie în curând atacat de mânia lui Dumnezeu, apelează la el în mod ironic, zicând: „Unde sunt oare înţelepţii tăi" - astrologii, „să te vestească" şi să spună ce va fi cu tine (Isaia 19, 12). Vai de tine, vai de tine. Această artă a ta şi această înţelepciune te-au omorât. Căci gândeşti că nu prin mânia dumnezeiască pentru fărădelegile noastre ci prin influenţa câtorva stele rele şi datorită cercului mişcării stelelor şi norocului îndoielnic se întâmplă grindina şi molima, războaiele şi distrugerea roadelor, cutremurul şi toate cele asemenea lor. Aceasta este, într-adevăr, înţelepciunea nebunilor şi ateilor care presupun că totul pe pământ se săvârşeşte fără voia lui Dumnezeu. Nu minte cel care ameninţă că cercetează „cu toiag" toate „fărădelegile" noastre dacă nu trăim după sfintele Lui porunci adică dacă nu le săvârşim întotdeauna cu fapta. Căci spune: „De vor spurca dreptăţile Mele şi poruncile Mele de nu le vor păzi, certa-voi cu toiag fărădelegile lor şi cu bătăi strâmbătăţile lor." (Ps. 88, 31, 32). De asemenea, Isaia spune: „Şi de veţi vrea şi Mă veţi asculta, bunătăţile pământului veţi mânca. Iar de nu veţi vrea şi de nu Mă veţi asculta, sabia vă va mânca pe voi că gura Domnului a grăit acestea" (Isaia l, 19-20). Nu Îl vom considera creatorul stelelor rele pe Acela Care este Singur bun. Căci cum va fi posibil să-L numim cu dreptate: atotbun, dacă unele din creaţiile Lui sunt minunate şi folositoare iar alte dăunătoare? Căci nici izvorul nu poate fi şi dulce şi amar în acelaşi timp; nici smochinul nu face şi roade dulci şi roade amare la un loc şi nici albina nu face şi miere şi fiere în acelaşi timp.

Aşadar, nu trebuie să respingem complet învăţătura astrologică ci să ne ferim, suflete, numai de ceea ce, aşa cum am spus, ne atrage spre prăpastia morţii şi ne îndepărtează de Cel de Sus. Această învăţătură rea şi necinstită a caldeilor să o lăsăm lor. Noi, ca fii ai Împăratului de Sus care suntem puşi de către El să fim stăpâni şi care am primit de la El puterea de a călca pe şerpi şi scorpioni, nu ne vom teme nici de influenţa stelelor şi nici de cercul norocului ci, cu bucurie şi libertate, vom trece câmpul acestei vieţi cântându-I întotdeauna Împăratului Hristos cântecul biruinţei. Căci prin moartea Lui noi am primit libertatea de care fusesem lipsiţi prin păcatul strămoşesc. Aşadar, suflete, învăţătura astrologică e bună şi cine se raportează la ea prudent, acela va dobândi multă veselie. Altfel nici nu poate fi căci această ştiinţă descoperă minunata înţelepciune a Cuvântului lui Dumnezeu care a creat totul şi, în afară de aceasta, nu puţin folos reiese de aici şi pentru viaţa omenească deoarece ea ne învaţă negreşit să cunoaştem cursul soarelui şi al lunii şi cauza schimbării celor patru anotimpuri; de asemenea, [tot cu ajutorul ei - n. n.] se calculează anii. Dar să nu spună hoţul că pentru hoţia lui vinovată este planeta Mercur, de parcă ea îl atrage împotriva dorinţei lui spre furt, nici desfrânatul să nu considere ca fiind vinovată pentru desfrâul lui planeta Venera, nici asasinul să nu arate că vinovate sunt pentru omorul săvârşit de el planetele Saturn sau Marte. Ci fiecare să se mustre sincer pe sine pentru că a îndepărtat de la el pomenirea judecăţii înfricoşătoare de apoi şi frica de Dumnezeu prin care oricine, după mărturia dumnezeieştii Scripturi, se îndepărtează de rău (Pilde 15, 27) şi devine râvnitorul înfocat al virtuţilor şi părtaş al locaşurilor cereşti.

Sufletul. Care este dauna pentru credinţa cea bună dacă se atribuie influenţei stelelor

binele şi răul?

Mintea. Dauna este foarte mare şi foarte îngrozitoare. Această părere, după cum am spus mai sus, nu numai că Îl arată pe Dumnezeu ca vinovat al oricărui rău pentru oameni şi ca nefiind de acord cu El Însuşi, deşi El e singur, după fiinţă, atotbun şi atotdrept, dar Îl arată şi ca fiind vinovat pentru pagubele mulţimii nenumărate de oameni deoarece, în realitate, aşa cum e spus în Scriptură, foarte puţini se mântuiesc (Mt. 7, 14). Căci noi vedem că o mare parte din oameni, din cauza comportamentului lor desfrânat şi nelegiuit şi a nenumăratelor fapte rele, mor cu ruşine şi cu necinste. Şi nu numai până la aceasta se întinde hula ci chiar şi legea insuflată de Dumnezeu o smulg cu totul din rădăcină şi sunt determinaţi să-şi piardă orice nădejde pentru dobândirea virtuţilor demne de laudă fiind încredinţaţi că acest lucru este foarte greu sau cu totul imposibil deoarece stelele nu contribuie la el. De aceea, cei care acordă cu bucurie atenţie acestei învăţături, gândesc că nu pot să renunţe la patimile necinstite şi fiecare înfăţişează ca îndreptăţire a răului său, influenţa stelelor. Din această cauză mulţi suferă în gândurile lor de această credinţă cumplit de rea şi numai cu limba şi cu buzele se arată a fi păstrători ai sfintei credinţe creştine şi fac acest lucru numai pentru că se cutremură de focul în care ard necredincioşii credinţei celei adevărate. Şi întrucât se află în ei credinţa în mişcarea stelelor şi o consideră ca fiind un lucru dumnezeiesc trăiesc fără pocăinţă, neavând nici o grijă pentru judecata viitoare şi consideră că toate sunt nefolositoare: şi rugăciunile şi jertfele, dacă nu intervine forţa stelelor. Asemenea oameni îşi petrec viaţa aidoma animalelor necuvântătoare, făcând pe plac în orice chip pântecelui nesătul şi dorinţelor ruşinoase ale trupului, considerând că acest lucru este desfătarea cu fericirea desăvârşită deşi sfârşitul lor este chinul veşnic în foc.

Toate acestea se întâmplă cu ei pentru că nu ascultă de dumnezeiasca Scriptură care porunceşte: în afară de Domnul Dumnezeul tău să nu te temi de nimeni altcineva, Aceluia singur să te supui şi să slujeşti. Dacă ei, într-adevăr, s-ar teme de Acela care împărăţeşte în cele de sus şi ar îndeplini cu sârguinţă sfintele Lui porunci, atunci nu ar mai fi deloc atenţi la fanteziile acestea pierzătoare şi nu ar mai pune pe seama stelelor meritul lor ci ar fi ei înşişi, potrivit cu Scriptura, dumnezei şi fiii ai Celui de Sus, supunându-se Lui în toate cu inimă bună. Ei ar fi împodobiţi cu slavă cerească şi ar fi ca îngerii, aşa cum au fost în trecut Moise şi Daniil şi minunatul Iosif, plini de tot harul dumnezeiesc. Pentru că ei [evreii - n. n.] au preferat născocirile egiptene în locul sfintelor porunci ale Celui de Sus şi au atribuit mişcării stelelor şi forţei planetelor toate faptele lor şi toate împrejurările vieţii lor, au pierdut cârmuirea dumnezeiască şi au pierit, fiind murdari de toate faptele ruşinoase. „Că iată cei ce se depărtează pe sineşi de la Tine, vor pieri” (Ps. 72, 26) iar pe cei care se străduiesc întotdeauna să Mă preamărească, pe aceia şi Eu îi voi preamări iar cei ce Mă necinstesc vor primi necinstea veşnică (I Regi, 2, 30). Având asemenea cuvântări clare şi pe deplin credincioase, noi putem în mod liber şi limpede să spunem că înţelepciunea potrivnică lui Dumnezeu, arătată mai sus, este o înşelăciune care ne îndepărtează de preabunul Dumnezeu, Cel ce îi construieşte în orice mod neamului omenesc drumul potrivit care duce la cer. Mulţi dintre oameni, păstrând înţelesul despre influenţa cursului stelelor, sunt ucigaşi puternici şi complicii începătorului oricărui rău şi oricărei fărădelegi, celui vinovat pentru morţile şi chinurile nenumărate, ticălosului veliar, contribuind la mânia şi ura lui faţă de om. Căci nimic altceva nu ne poate îndepărta atât de mult de credinţa în Domnul Iisus, nimic nu poate să înmulţească atât răul şi să desconsidere virtuţile ca faptul de a-i convinge pe oameni că prin intermediul stelelor se însuşesc şi virtuţile şi viciile. Ce altceva poate fi mai plăcut diavolului şi mai potrivit pentru moartea omenească? Asemenea oameni, dacă trăiesc în bunăstare, sunt recunoscători norocului iar nu lui Dumnezeu; dacă însă începe iarăşi o vreme de restrişte pentru ei, atunci învinuiesc stelele, însă pe ei - niciodată. Fără mustrarea de sine, nu există posibilitatea de a dobândi iertarea păcatelor. În afară de aceasta, cei care gândesc aşa, nu îl fac pe diavol vinovat pentru nici un rău. Dacă pe cei mândri şi ucigători de suflet îi face aşa planeta Marte, după cum spun ei, pe hoţi şi pe slugarnici - Mercur; pe desfrânaţi şi adulteri - Venera, pe mânioşi, pe asasini şi pe cei ce pomenesc răul – Saturn, iar celelalte fapte rele

depind, de asemenea, de influenţa altor planete care se arată în cunoscutele semne ale cercului zodiacal, atunci diavolul, după gândirea lor nebună, nu e vinovat pentru nici un rău şi rămâne liber de orice învinuire. Şi dacă este aşa, atunci nimeni să nu se roage pentru izbăvirea de mulţimea ticăloaselor lui curse drăceşti ci să se roage lui Dumnezeu împotriva stelelor care îl atrag forţat spre tot răul. Pentru ce mai există postul şi privegherea dacă împotriva voinţei fiecăruia, după nevoie, este atras către satisfacerea dorinţelor trupeşti? Aceste mijloace [postul, privegherea…- n. n.] eu le-am primit de la Dumnezeu împotriva acelui rău a cărui nimicire depinde de voinţa mea iar nu împotriva celui care nu depinde de mine. Este clar că această învăţătură este urâtă de Dumnezeu şi de aceea o vom îndepărta din gândurile noastre. Căci ea este îndepărtată şi aruncată, ca fiind un lucru neruşinat, în general de către toţi Sfinţii Părinţi care au strălucit cu înţelepciunea, cu sfinţenia şi cu evlavia creştină. Această învăţătură alungă complet din inimă frica de Dumnezeu şi niciodată nu determină pe cineva, din cei ce trăiesc în fărădelegi, să se mustre pe sine deoarece îl convinge că toate i se întâmplă prin forţa influenţei nedeterminate a mişcării stelelor. De aceea nici înşişi judecătorii nu se mânie în mod deosebit pe criminali deoarece presupun că acest lucru nu li se întâmplă după voinţa lor.

Vrăjmaşul, punând asemenea idei în gândurile celor care i se supun, nu numai că îi îndepărtează pentru totdeauna de orice virtute ci, pune în lăuntrul lor tainic gândurile rele despre singurul Dumnezeu preabun şi preaînţelept, astfel încât mulţi îndrăznesc, cu neruşinare, să confunde ceea ce nu poate fi confundat şi pun la un loc adevărul şi minciuna. Domnul nostru Iisus Hristos prin puterea Sa dumnezeiască, guvernează toate minunat şi drept. În mâna Lui se află potirul plin cu vin din care, după cuvântul dumnezeiesc, beau toţi păcătoşii pământului. Prin acest potir se înţelege judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu care dă tuturor, şi drepţilor şi păcătoşilor, ceea ce se cuvine - ori răsplată ori chinuri. Urmaşii învăţăturii nebune despre noroc pomeniţi mai sus, înfăţişează la picioarele Împăratului tuturor, Iisus, chipul Fortunei - zeiţa legendară a norocului, sub forma unei femei care cu o roată îi ridică pe unii de jos în sus iar pe alţii îi coboară de sus în jos, dorind ca prin aceasta să arate că, printr-un asemenea mijloc, Domnul rânduieşte uneori aşa iar uneori altfel împrejurările omeneşti. Despre această nebunie şi neruşinare a lor am hotărât să nu mă întind mult în cuvântul de faţă căci destul îi demască un anumit înţelept dintre înţelepţii lor pe nume Hesiod sau, mai bine, chiar acele oracole pomenite de el care, aşa după cum spun ei, sunt dătătoarele oricărei înţelepciuni. Ele, fiind întrebate de Hesiod pentru ce motiv unii dintre oameni sunt slăviţi şi renumiţi iar alţii necinstiţi şi necunoscuţi, i-au răspuns că nu prin cercul norocului şi influenţa planetelor se întâmplă aşa, ci după voia marelui Zeus adică, altfel spus, prin voia nerostită a lui Dumnezeu. La fel afirmă şi cinstita proorociţă Ana şi dumnezeiescul psalmist care s-au exprimat în acord despre acest lucru - aşa cum ne putem încredinţa din cuvintele lor dumnezeieşti. Însă Egiptul şi Asiria care au pus început acestei învăţături dezastruoase, au primit-o de la demonii înşişi ce sunt potrivnici lui Dumnezeu deoarece ei au ascultat întotdeauna cu plăcere vorbele diavolilor şi au trăit permanent, potrivit cu răutatea lor, în fărădelegi. Căci fiecare îşi însuşeşte în gândurile sale acea învăţătură pe care o ştie că este învăţătorul ce vieţuieşte împreună cu el. Aşa şi ei (egiptenii şi asirienii), fiind ucenicii ascultători ai demonilor, duşmanii Dumnezeului Celui de Sus, vor fi pângăriţi de vrăjitoria lor fiind, împreună cu învăţătorii lor, moştenitorii chinurilor focului. Noi, având împărăţia dumnezeiască în lăuntrul nostru, împărăţie care constă în atracţia firii noastre spre săvârşirea faptelor plăcute lui Dumnezeu prin care devenim părtaşi ai slavei Lui dumnezeieşti şi, învăţând de la prietenii dumnezeieşti şi sfinţi ai lui Dumnezeu în care El a insuflat Preasfântul Duh dumnezeiesc, nu putem gândi că influenţa stelelor ar putea să interzică dobândirea virtuţilor demne de laudă sau să le încurajeze. Cunoscând slava noastră, pe care noi am primit-o de la Dumnezeu[9], cu bucurie şi frică vom face pe plac Domnului, supunându-ne în toate poruncilor Lui, pentru încălcarea cărora întotdeauna cădem în necaz, exact aşa cum prin îndeplinirea lor trăim în bunăstare.

Nimeni, fiind ispitit, să nu Îl învinuiască pe Dumnezeu pentru aceasta „Dumnezeu este

[9] Prin slavă să înţelegi stăpânirea de sine dăruită nouă.

neispitit de rele. Ci fiecare se ispiteşte de a sa poftă fiind tras şi amăgit" zice un anumit om ceresc şi insuflat de Dumnezeu (Iac. l, 13-14). Şi dacă acest lucru este adevărat, atunci nu este limpede că aduc hulă Celui singur drept şi preabun aceia care filozofează cum că El determină, cu stelele, oamenii spre patimi rele? Căci dacă există în stele o oarecare forță răufăcătoare ce îi determină pe oameni la rău şi la patimi, atunci fiecare lucru rău făcut de aceştia pune forța aceasta să stăpânească peste oameni. Însă această concepție este o hulă urâtă de Dumnezeu care însă este îndreptată împotriva capetelor hulitorilor de către Însuşi Cel Atotdrept şi Preabun. Numai o singură stea să recunoşti, suflete, ca fiind cea care te îndrumă negreşit către virtuțile minunate: frica curată de Dumnezeu, prin care oricine se îndepărtează de rău, aşa cum spune dumnezeiasca Scriptură (Pilde 15, 27). Pe ea să o păstrezi întotdeauna cu tărie, plutind drept către liniştitul port ceresc. De asemenea să ştii că împlinirea cu fapta a sfintelor porunci este prielnică fricii de Dumnezeu. Să socoteşti, iarăşi, că numai o singură planetă este pocită: aceea care cu înverşunare puternică te atrage spre prăpastia răutății - diavolul ticălos care în trecut te-a alungat, prin gustarea rodului, din Eden şi acum se sileşte din nou să te îndepărteze de Hristos Domnul Dumnezeul tău prin învățătura pocită a astrologilor. Atunci [în Rai - n. n.], L-a clevetit pe Domnul în fața ta, zicând că El din invidie ți-a interzis să guşti din fruct pentru ca voi să nu deveniți dumnezei nemuritori. Acum Îl defăimează din nou ticălosul, zicând că prin forța stelelor El te determină la săvârşirea faptelor ruşinoase. Fugi prin toate mijloacele de cursele lui şi nu te teme de mişcarea stelelor neînsuflețite. Urmăreşte întotdeauna capul lui ticălos deoarece şi el urmăreşte întotdeauna cu atenție călcâiul tău (Fac. 3, 15). Duşmănia între tine şi el a fost pusă încă de la început. De asemenea, să ştii că el este singurul tău duşman. Toate stelele sunt în slujba ta căci au fost create de dragul tău ca să-ți slujească iar nu să te stăpânească. Să recunoşti stăpânirea de sine dată ție. Să nu te supui nici unei făpturi ci numai Creatorului tău. Lui să-I slujeşti întotdeauna cu toată înțelepciunea ca unui Dumnezeu şi Creator, ca unui Părinte şi Domn, cântându-I mereu cu veselie împreună cu psalmistul: „Domnul este luminarea mea şi Mântuitorul meu şi scutitorul vieții mele, de cine mă voi înfricoşa?"(Ps. 26, 1-2) De cine mă voi înfricoşa, avându-L pe Hristos apărătorul meu? Strigă şi tu cu îndrăzneală, zicând: „Ziua nu mă voi teme, şi eu voi nădăjdui spre Tine" (Ps. 55, 3). Invocând întotdeauna marele şi înfricoşătorul şi cinstitul Lui Nume în rugăciuni şi cântări, să clădeşti, să sădeşti şi să lucrezi pământul, întărit fiind cu putere în credința lui Hristos. Să lucrezi fără teamă în fiecare zi, cu excepția acelor zile în care acest lucru îți este interzis de rânduiala dumnezeieştilor Părinți. Căci în aceste zile trebuie să-L preamărim cu toată înțelepciunea pe Împăratul nostru, ca pe Dătătorul tuturor bunurilor. Căci Lui I se cuvine întotdeauna slava, cinstea şi puterea, Singurei Lumini întreite.

CUVÂNTUL III

Discuție despre viața cea aspră a călugărilor, în care persoanele ce discută sunt: Filoktimon şi Aktimon, adică: iubitorul de avuție şi neiubitorul de avuție.

Discuția este începută de iubitorul de avuție, Filoktimon: Spune-mi tu care te lauzi cu lipsa de avuție şi, în acelaşi timp, cutreieri toate oraşele şi țările pentru ca să aduni milostenia pe care o ceri conducătorilor şi prinților, ce e mai bine: ca având strictul necesar, să trăieşti mereu în mănăstire în cântări, rugăciuni şi tăcere sau, de dragul avuției pentru necesitățile stricte, să pribegeşti întotdeauna în afara mânăstirii, cutreierând toate oraşele şi țările şi, primind milostenie, să te bucuri şi să-i mulțumeşti cu toate laudele celui ce ți-a dat iar dacă nu o primeşti să plângi, să te superi şi să-l osândeşti pe cel care nu te-a miluit şi să îl mustri ca pe un nemilostiv?

Neiubitorul de avuție, Aktimon: Nu te grăbi, dragul meu, să vorbeşti de rău binele

lipsei de avuție care alcătuieşte porunca evanghelică şi a Părinților deoarece tu nicidecum nu poți să dovedeşti, prin nici o scriere insuflată de Dumnezeu, că mulțimea avuțiilor a fost folositoare pentru cei ce s-au afierosit vieții călugăreşti ci, dimpotrivă, pretutindeni găseşti că acest lucru este interzis de dumnezeieştii Părinți prin scrierile lor deoarece, acesta este pentru călugări cauza a nenumărate rele; dacă fără părtinire şi fără iubire de sine vrei să înțelegi scrierile insuflate de Dumnezeu. Câştigul mult ne îndepărtează de jurământul călugăresc, ne face călcătorii făgăduințelor noastre şi, vorbind cu cuvintele Apostolului, făuritorii din nou a ceea ce am distrus mai înainte.

Filoktimon. Tu nu poți nicicum să demonstrezi acest lucru, căci Domnul vorbeşte clar în evanghelie: „Şi tot cel ce a lăsat case, sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau feciori, sau holde pentru numele Meu, însutit va lua şi viață veşnică va moşteni” (Mt. 19, 29; comp. Luca 18, 29-30). Auzi. Spune că va primi însutit în veacul acesta?

Aktimon. Şi eu mărturisesc că aşa a spus Mântuitorul şi mă plec în fața acestei făgăduințe dumnezeieşti. Însă acest lucru nu trebuie înțeles aşa cum ți se pare ție că îl auzi de la Însuşi Mântuitorul Care spune clar şi acest lucru: „Nimeni punându-şi mâna sa pe plug şi căutând înapoi, nu este îndreptat întru împărăția lui Dumnezeu” (Luca 9, 62). Ce spui despre aceasta? E posibil ca El să se contrazică cu Sine Însuşi? Să se dea în lături şi să se ducă de la noi a asemenea hulă! Ci, dorind să ne convingă să trăim întotdeauna cu trezvie în săvârşirea poruncilor Lui mântuitoare, El ne încurajează cu pilde. De asemenea, Stăpânul numeşte mână pe fiecare dintre noi ca unii ce avem propria stăpânire de sine, voință liberă şi năzuință. Numeşte plug sfintele Sale porunci deoarece prin ele se curăță ogorul inimii noastre şi se distrug cele ce cresc în el sau pe el; se curăță de îndelungatul nostru obicei rău, de mărăcinişul minții adică de gândurile viclene şi de dorințele trupeşti, în locul lor sădindu-se semințele cele mântuitoare ale evlaviei adică: credința tare şi neclintită, dragostea curată şi nefățarnică şi nădejdea neruşinoasă din care răsare iubirea dumnezeiască ce arde nesățios şi urăşte din toată puterea orice câştig pământesc şi orice poftă ca fiind cele care îndepărtează sufletul de iubirea dumnezeiască şi de îndrăzneala (către Dumnezeu). Împreună cu acestea, răsare şi adevărul desăvârşit căruia îi place ca mai bine să fie jignit şi să îndure lipsurile şi orice nenorocire de dragul desfătărilor din cer cu bunurile veşnice nădăjduite. Prin întoarcerea înapoi, El vrea să arate întoarcerea la obiceiurile şi faptele lumeşti care sunt grijile şi vorbele cele aducătoare de multe boli, bogăția şi orice fel de câştig de care sunt nedespărțite nedreptatea şi cămătăria, dorința permanentă şi iubirea nesătulă pentru aur şi argint şi înmulțirea fără sfârşit a câştigurilor prin care, ca şi prin nişte mărăcini, se înăbuşă sămânța evlaviei şi nu aduce rod Stăpânului său iar din această cauză, va arde ca pleava în focul veşnic, după cum arată cugetarea dumnezeiască: „iar plevele le va arde cu focul nestins” (Mt. 3, 12). De aceea, un asemenea om nu poate fi primit în împărăția cerească unde locuiesc numai adevărul şi cuvioşia. Câştigul mult, dacă vrei să vezi acest lucru împreună cu mine după voia lui Dumnezeu şi după adevăr, este întotdeauna însoțit de cămătărie şi nedreptate şi, în mare parte, găseşti în el lipsă de omenie.

Filoktimon. Niciodată nu voi spune acest lucru şi nu voi fi de acord cu tine, de vreme ce aud că Avraam şi drepții lui urmaşi, care au întrebuințat cu dreptate bogăția şi câştigul, au bineplăcut lui Dumnezeu. Bogăția nu este un rău pentru cei care se folosesc bine de ea, după cum au spus Părinții insuflați de Dumnezeu.

Aktimon. Slavă lui Dumnezeu şi Stăpânului tuturor că, şi fără să vrei, tu ai dovedit cuvintele mele ca fiind adevărate, aducându-i pe acei drepți spre întărirea cuvintelor tale şi astfel, ceea ce s-ar fi cuvenit să-ți dovedesc prin cuvinte multe, ai demonstrat tu însuți în cuvinte puține şi, crezând că prin ele mă dobori, tu te-ai detronat pe tine însuți cu ele.

Filoktimon. De ce vorbeşti aşa? Oare nu e scris că Avraam şi Isaac şi Iacov, de asemenea şi Iov, David şi Samuel, care s-au folosit bine, drept şi cuvios de bogăția şi averile lor, au plăcut prin aceasta Atotțiitorului?

Aktimon. Şi eu afirm, ca orice iubitor binecredincios al adevărului, că aşa este scris despre aceşti bărbați fericiți şi că ei au plăcut în asemenea mod lui Dumnezeu. Unii dintre ei

însă, o bunule, au fost înainte de legea şi de poruncile scrise. Alţii, pe de altă parte, au fost după lege şi porunci şi s-au condus în mod drept, aşa cum a poruncit legea lui Dumnezeu, fără nedreptate şi cămătărie. Ei dădeau fiecărui sărac şi nevoiaş cu generozitate pâinea lor şi cu argintul lor umpleau fără zgârcenie neajunsurile celor care îndurau lipsuri în cele necesare vieţii. Mai pe scurt spus, ajutau tuturor necăjiţilor şi asupriţilor şi aveau grijă de văduve şi de orfani, potrivit cu Scriptura insuflată de Dumnezeu care, după cum auzim în multe locuri, Îl invocă uneori pe Cel de Sus pentru cei necăjiţi, spunând: „Pe văduvă şi pe sărac au omorât şi pe nemernic au ucis” (Ps. 93, 6) iar uneori, cere răzbunare imediată pentru ei şi ajutor de la Cel de Sus şi le spune: „pe orfani şi pe văduvă va primi şi calea păcătoşilor o va pierde” (Ps. 145, 9). Şi, iarăşi, spune în alt loc: „Judecaţi sărmanului şi săracului; pe cel smerit şi pe cel sărac îndreptaţi” (Ps. 81, 3). De asemenea şi fericitul Iov spune despre sine că a fost tată orfanilor şi purtătorul de grijă al văduvelor şi că niciodată nu l-a lăsat pe sărac să plece de la el cu mâinile goale. Prin toate acestea, se dovedeşte clar ce grijă au avut acei drepţi pentru săraci şi necăjiţi. Ei şi-au luat femei şi au născut copii, au avut case şi robi slujitori, potrivit cu legea dată, şi nu li s-a interzis defel prin poruncile legii vechi să-şi petreacă viaţa conform cu trebuinţele firii omeneşti şi să aibă în stăpânire averi şi robi. De aceea ei, ca unii care îndeplineau poruncile lui Dumnezeu, au plăcut Celui de Sus. Noi, călugării, cum ne rânduim viaţa, sau mai bine zis, cum ne încercăm să egalăm viaţa noastră cu virtuţile acelor drepţi? Unde scrie despre ei că, împotriva poruncilor legii, au dat argintul lor pe datorie cu dobândă sau au cerut de la săraci dobândă pe dobândă iar de la cei care nu au fost în stare să plătească ceea ce au luat pe datorie din cauza creşterii dobânzilor pe mai mulţi ani, ei au luat ultima avere sărăcăcioasă ce le-a mai rămas, aşa cum îndrăznim noi să facem astăzi cu sătenii săraci, împovărându-i cu dobânzi mari şi ruinându-i dacă nu pot să restituie ceea ce au luat? Şi facem acest lucru cu aceia care trudesc neîncetat şi se chinuie în satele noastre pentru toate nevoile noastre din interiorul şi din afara mânăstirii. Unde scrie că acei drepţi au tolerat o asemenea lipsă de omenie? Nicăieri nu vei găsi. Şi sunt cu atât mai mult demni de uimire deoarece au fost împlinitori exacţi ai poruncilor evanghelice care pe atunci încă nu erau date. Noi însă, numindu-ne urmaşii Evangheliei şi pornind să atingem desăvârşirea în vieţuirea cu Dumnezeu pentru care lucru renunţăm de bunăvoie la toate plăcerile acestei lumi deşarte atunci când făgăduim lui Dumnezeu înaintea aleşilor Săi îngeri să petrecem restul timpului vieţii noastre potrivit cu sfintele Lui porunci, cu toată smerita înţelepciune, în sărăcie şi blândeţe după modelul lui Hristos. Apoi însă, uitând făgăduinţele noastre şi părăsindu-le ca pe un nimic, ne străduim din nou să dobândim fără sfârşit, ca şi în viaţa noastră lumească de dinainte, diferite avuţii şi turme de vite şi ne adunăm pe pământ, prin intermediul oricărei nedreptăţi, cămătării şi dobânzi nelegiuite, o mulţime de aur şi argint, cu toate că poruncile evanghelice interzic aspru asemenea măriri urâte de Dumnezeu. Prin toate acestea, noi ne închidem iarăşi în griji nenumărate şi în vorbe lumeşti, în procese şi certuri, la fel ca cei devotaţi vieţii lumeşti. Şi oare ce este vrednic de plâns mai mult decât orice, dacă nu faptul că, îndrăznind să ne purtăm aşa împotriva poruncilor dumnezeieşti şi a făgăduinţelor noastre, noi nu numai că nu conştientizăm ticăloşia noastră dar ne şi lăudăm de parcă am fi dobândit o virtute! Ar trebui ca noi, dimpotrivă, să ne pocăim înaintea înfricoşătorului Judecător şi să ne lepădăm de păcătoşenia noastră iar răul adunat să-l schimbăm în bine pentru ca să ne învrednicim şi noi să auzim ca şi acela care mai înainte a fost cămătar nemilostiv iar apoi a devenit platnic zelos şi iubitor de oameni: „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia” (Luca 19, 9) şi să nu fim osândiţi împreună cu acel bogat nemilostiv care îi ura pe săraci şi care s-a rugat pentru o picătură de apă când ardea în flăcările iadului nestins şi nu a primit-o de la dreptul Avraam care i-a acoperit pe toţi oamenii cu iubirea lui de străini.

Filoktimon. Tu înţelegi în mod grosolan dumnezeiasca Scriptură, de aceea o şi tâlcuieşti în chip grosolan. „Că Fiul Omului n-a venit să piardă sufletele oamenilor ci să mântuiască” (Luca 9, 56) „şi să-Şi dea sufletul Său răscumpărare pentru mulţi” (Mt. 20, 28) aşa cum ne-a vestit nouă Domnul prin gura Lui sfântă.

Aktimon. Aşa este: eu gândesc şi tâlcuiesc grosolan dumnezeiasca Scriptură. Însă

spune-ne tu care gândeşti corect: de ce sunt îndepărtate din cămara tainică cele cinci fecioare neînţelepte iar cele înţelepte intră în ea împreună cu Mirele Cel nemuritor? De asemenea, spune dacă poţi: pentru ce este alungat de îngeri, legat fiind, vai, de mâini şi de picioare, în întunericul cel mai din afară, din rândul părtaşilor dumnezeieşti la cununia Celui Iubit, cel care nu a câştigat veşmânt vrednic de ei? Învaţă-ne: din ce cauză sunt lipsiţi de ospăţul dumnezeiesc aceia care au fost chemaţi la nuntă şi au refuzat toţi şi nu s-au dus? Spune, cui i se va zice cu mânie: „Atunci va zice şi celor de-a stânga lui: duceţi-vă de la mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui.” (Mt. 25, 41) şi celelalte din acea sentinţă amarnică? Explică: cine sunt acei peşti putreziţi care, nefiind buni de nimic, sunt aruncaţi afară? Oare nu auzi că numai a patra parte din sămânţa sădită aduce rod: 100 sau 60 sau 30? Dar mai îngrozitor decât toate este faptul că şi unii care au făcut aici minuni şi au alungat draci în numele Domnului, vor fi atunci aruncaţi cu mânie şi vor fi numiţi făcători ai fărădelegilor. Oare nu înţelegi din toate acestea că „nu oricine Îi spune: Doamne, Doamne, va intra în împărăţia cerurilor”, ci numai acela care cu dreaptă credinţă în El, face voia Tatălui Său. Căci credinţa fără fapte bune e moartă, spune dumnezeiescul Iacov, fratele lui Dumnezeu, la fel cum şi ele fără credinţă sunt moarte. Cine face voia Tatălui Său dacă nu numai acela care Îl iubeşte pe Fiul Lui Cel Unul Născut? Cine Îl iubeşte cu adevărat pe Fiul Lui? Ascultă cum El Însuşi spune clar despre aceasta aşa: „Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este care Mă iubeşte pe Mine; cel ce nu Mă iubeşte cuvintele Mele nu le păzeşte” (Ioan 14, 21;24). Şi iarăşi spune: „Voi prietenii Mei sunteţi de veţi face câte Eu poruncesc vouă” (Ioan 15, 14). Este clar că cine încalcă sfintele Lui porunci, acela nu Îi este prieten, ci duşman şi „mincinos”, după cum spune dumnezeiescul Ioan: „Cel ce zice: L-am cunoscut şi poruncile Lui nu le păzeşte, mincinos este, şi întru acesta adevărul nu este.” (I Ioan 2, 4). Noi însă încălcând fără de ruşine sfânta Lui poruncă despre iubirea de săraci care este capul tuturor poruncilor Lui dumnezeieşti şi uniunea desăvârşirii, aşa cum spune Sfântul Apostol Pavel, asuprim fără omenie pe fraţii cei săraci ai lui Hristos, istovindu-i permanent prin cererea dobânzilor copleşitoare şi, prin orice muncă în interiorul şi în afara mănăstirii, le facem viaţa amară şi nu le arătăm nici un fel de milă. Purtându-ne aşa, cum credem că Îi facem pe plac lui Dumnezeu? Dimpotrivă, oare cum vom scăpa de înfricoşătoarea judecată când nici pentru Marele Post, nici pentru privegheri şi nici pentru cântările lungi ci pentru iubirea de oameni şi pentru mila faţă de săraci, vom sta înaintea Lui încununaţi? Căci spune: ceea ce aţi făcut unuia dintre fraţii Mei mai mici, Mie Mi-aţi făcut. De asemenea, cei ce vor fi osândiţi, nu vor fi ponegriţi pentru că nu au ţinut posturile mari şi privegherile sau pentru că nu L-au slăvit prin cântări lungi ci pentru că nu au arătat niciodată iubire de oameni săracilor pe care El nu se ruşinează să-i numească fraţii Lui. Şi aceasta aşa va fi şi aşa este scris şi să o schimbe nimeni nu poate şi nici nu îndrăzneşte. Tu te amăgeşti cu asemenea gânduri, biruit fiind, după cum ştiu toţi, de iubirea de argint şi de iubirea de sine. Tu consideri ca fiind o mare iubire de oameni să dai pe datorie cu dobândă argintul tău ţăranilor săraci. În felul acesta, tu zici că îi mângâi în sărăcia lor. Într-adevăr, frate, şi eu afirm că argintul împrumutat de ei de la tine ar fi pentru ei o mare mângâiere dacă, după poruncile lui Dumnezeu, tu le-ai da fără dobândă iar de la cel care nu poate să-ţi plătească din cauza sărăciei crunte, tu nu ai cere nici dobândă şi nici chiar datoria ci, te-ai mulţumi cu acea răsplată care ţi-e făgăduită pentru aceasta de bogatul Dătător de răsplată în veacul viitor şi, de asemenea, dacă ai socoti ca răsplată acele munci neîntrerupte ale omului sărac pe care el le face iarna şi vara, lucrând pentru tine. Iar acum, tu storci de la el cu forţa şi iei puţinul lui câştig şi pe el însuşi - o, ce lipsă de omenie! - ori îl izgoneşti împreună cu femeia şi cu copiii departe din satele tale cu mâinile goale ori îl înrobeşti pe vecie, aşa cum a făcut în trecut Faraonul, fiilor lui Israel. Ce poate fi mai înjositor şi mai inuman decât aceasta, fratele meu? Ar fi mai bine dacă tu nu i-ai da nimic pe datorie de la început şi nu să-l distrugi cu atâta lipsă de omenie pentru îndatorare. Sau nu ştii, dragul meu, că este poruncit de Mântuitorul să dai săracilor împrumut nu pentru măriri ticăloase ci de dragul milostivirii şi al iubirii de oameni şi ca să îi ajuţi în lipsă iar nu să-l ruinezi până la sfârşit şi că cei care nu împrumută cu asemenea bunăvoinţă, aceia

„cărbuni încinşi" îşi adună pe capul lor? Dumnezeiasca Scriptură spune că blestemat este acela care dă cu camătă argintul său împrumut fratelui său. Ştii singur unde vor fi aruncaţi atunci blestemaţii de dreapta judecată chiar dacă eu aş vrea să tac cu privire la acel calvar îngrozitor. Cum să nu ne temem de acea ameninţare nemincinoasă care zice: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voi scula, zice Domnul" (Ps. II, 5). Şi iarăşi spune în alt loc: „Se cunoaşte Domnul când face judecată!" Şi din nou: „răbdarea săracilor nu va pieri până în sfârşit" (Ps. 9,18). Câţi săraci şi nevoiaşi, văduve şi orfani, sunt asupriţi astăzi prin diferite mijloace şi necăjiţi de noi? Aceştia suspină înaintea noastră şi din adâncul sufletului varsă lacrimi amare înaintea Tatălui orfanilor, Judecătorului văduvelor şi Ocrotitorului săracilor! Iar noi nu ne aplecăm deloc către necazurile şi lacrimile lor deşi auzim în fiecare zi că „judecată fără de milă este celuia ce nu face milă" (Iac. 2, 13). Într-adevăr noi ne-am asemănat „ca unei aspide surde, şi-şi astupă urechile sale" (Ps. 57, 4) şi, aşa cum spune Isaia despre vechiul popor nesupus al lui Israel, „s-a îngroşat inima poporului acestuia şi cu urechile sale greu a auzit" (Isaia 6, 10).

Filoktimon. Oare nu am spus eu mai devreme că tu explici grosolan dumnezeiasca Scriptură şi nu ai dreaptă judecată? Spune-mi: în Vechiul Testament nu le erau date prin lege preoţilor şi leviţilor oraşe şi destule sate pentru întreţinere şi nu li se poruncise să ia a zecea parte din toate alimentele propuse pentru negoţ, aşa cum şi Mântuitorul a explicat în Evanghelie, mustrându-i pe cărturari şi farisei nu pentru că ei dădeau zeciuială din „izmă şi mărar şi chimen" (Mt. 23, 23) ci pentru că, părăsind cele mai importante porunci ale legii; judecata, mila şi credinţa, şi-au arătat sârguinţa în poruncile foarte mici şi neînsemnate ale legii? De aceea Mântuitorul a şi adăugat: „acestea să le faceţi". Care sunt „acestea"? Sunt judecata şi mila şi credinţa şi „acelea să nu le lăsaţi". Care „acelea"? Adică să dea zeciuială din toate alimentele propuse pentru negoţ. Aşadar, dacă acelora le-au fost date prin lege şi oraşe şi sate pentru întreţinere şi li s-a poruncit să dea zeciuială din toate alimentele, cu atât mai mult noi, care nu suntem sub lege ci ne aflăm sub har, trebuie să avem venit şi să luăm zeciuielile stabilite de părinţii dinaintea noastră. Tu deci, în zadar spui prostii.

Aktimon. Iată că tu prin cuvintele tale, cu care nădăjduiai să înfrunţi cel spuse de mine cu dreptate, iarăşi ai dat în vileag, împotriva dorinţei tale, vicleşugul tău şi s-a întâmplat cu tine ca şi cu Goliat, căruia cu sabia lui i s-a retezat capul. Dacă tu te-ai îngriji să înţelegi corect semnificaţia celor spuse: „Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra întru împărăţia cerurilor" (Mt. 5, 20); de asemenea şi cuvintele fericitului Apostol Pavel spun: „dar oricare este întru Hristos, făptură nouă este; cele vechi au trecut; iată toate s-au făcut nouă" (II Cor. 5, 17) şi iarăşi spun: „Iar acestea zic, fraţilor, carne şi sânge împărăţia lui Dumnezeu să moştenească nu pot; nici stricăciunea pe nestricăciune va moşteni (I Cor. 15, 50), tu ai înţelege corect tot ce ţi-am spus. Şi dacă ai primi aceste cuvinte în simplitate şi nerăutate, atunci te-ai abţine să pronunţi cele pe care le-ai zis şi nicidecum nu te-ai compara cu cărturarii şi fariseii care slujeau legii de formă ci, renunţând la ceartă, te-ai strădui să întreci adevărul lor, după porunca evanghelică, pentru ca să te învredniceşti să intri în împărăţia cerească împreună cu Pavel Tibeul, Antonie, Pahomie, Eftimie, Sava cel Sfinţit şi cu ceilalţi învăţători cuvioşi ai dumnezeieştii vieţuiri călugăreşti care cu tot sufletul şi mintea lor, s-au străduit să întreacă adevărul fariseilor, după porunca Mântuitorului. În ce constă acel adevăr al fariseilor pe care ni s-a poruncit sever să-l întrecem, ascultă-l cu atenţie chiar pe fariseul, care s-a lăudat zicând: „Dumnezeule, mulţumescu-Ţi că nu sunt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, preacurvari, sau ca şi acest vameş. Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câştig" (Luca 18, 11-12). Să vedem, cu toată dreptatea, dacă se poate compara viaţa noastră călugărească şi traiul nostru, cu adevărul acelora, cu toate că într-un asemenea caz, dacă o găsim egală cu acela, împărăţia cerească este cu neputinţă de atins pentru noi, potrivit cu dumnezeiasca hotărâre care spune: „nu veţi intra în împărăţia cerurilor". Este evident că viaţa noastră şi traiul nostru nu numai că nu egalează adevărul lor dar este şi mult mai jos decât el. Acela, nu numai că nu nedreptăţea şi nu răpea munca străină, ci şi dădea săracilor a zecea parte din toate averile lui deşi nu avea poruncă

pentru aceasta dar asculta dumnezeiasca Scriptură care spune: „Risipit-au, dat-au săracilor; dreptatea lui rămâne în veacul veacului” (Ps. 111, 8). Noi nu numai că nu dăm săracilor a zecea parte din averile noastre - deşi avem poruncă ca nu a zecea parte, ci totul să împărţim la săraci dacă dorim să fim desăvârşiţi - ci nu contenim să nedreptăţim şi să răpim bunurile ţăranilor amărâţi, prin intermediul dobânzilor urâte de Dumnezeu. Sau tu nu consideri o nedreptate cruntă şi o împilare faptul că îţi aduni pe pământ, în ciuda poruncii lui Dumnezeu, argint şi aur cu ajutorul cămătăriei şi iei în fiecare zi dobânzi mari de la ţăranii săraci şi niciodată să nu ierţi ceea ce le-ai dat cu împrumut deşi, prin intermediul dobânzilor percepute de la ei în decursul multor ani ai primit ce era al tău de câteva ori? Acelora nu le-a fost interzis prin lege să trăiască cu femei, să educe copii, să aibă venituri şi să agonisească prin mijloace cinstite argint şi orice bun necesar. Însă nouă, călugărilor, care am ales traiul după evanghelie şi care avem porunca de a merge în urma Mântuitorului, toate acestea ne sunt aspru interzise prin porunca dumnezeiască, cu excepţia faptului de a dobândi cele necesare nouă prin muncă dreaptă. De aceea, noi trebuie cu tot sufletul şi raţiunea, până la ultima noastră suflare, să ne îndepărtăm de acestea dacă într-adevăr, dorim să ajungem la desăvârşire după porunca: „Fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este” (Mt. 5, 48) şi dacă vrem să intrăm împreună cu fecioarele înţelepte după Mirele nemuritor în cămara Lui cerească. Aşadar, pentru cei care intră în sfânta obşte călugărească sau se dedică vieţii îngereşti şi apostoleşti, este nedrept să fie comparaţi cu cei ce slujeau de formă. Căci ceea ce e vechi a fost lăsat în urmă şi a început tot ce e nou. „împărăţia cerurilor se sileşte şi silitorii o răpesc pe ea” (Mt. 11, 12) iar nu cei slabi şi călcători ai poruncilor. Prin ce ne deosebim noi de mireni dacă suntem iarăşi înconjuraţi de vorbe lumeşti şi de mulţimea averilor şi câştigurilor, ca şi în viaţa noastră de dinainte şi pe săracii subjugaţi nouă îi asuprim permanent prin toate muncile noastre şi prin cererea dobânzilor copleşitoare? Şi dacă cineva dintre ei nu poate să plătească, noi, răpind câştigul lui sărac, vai!, îl alungăm de pe proprietatea lui cu mâinile goale. Asemenea fapte viclene sunt specifice cămătarilor care trăiesc în lume şi care nu se gândesc deloc la înfricoşătoarea judecată şi la focul nestins care îi aşteaptă iar nu călugărilor care şi-au ales traiul evanghelic sărac şi fără câştig. Dumnezeiescul Pavel spune că „dacă cineva în Hristos este făptură nouă”, adică cel ce se gândeşte să trăiască în credinţa lui Hristos cu adevărat, iar nu făţarnic, acela trebuie să se facă făptură nouă, îndepărtând de la sine toate faptele omului vechi care sunt: orice fel de desfrâu, nedreptatea, cămătăria, confiscarea bunului străin, hoţia, beţia, orice necuviinţă şi neruşinare „pentru care vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării” cum spune iarăşi acelaşi Pavel (Col. 3, 6). În locul acestora, să ne însuşim tot adevărul şi cuviinţa şi sfinţenia, „fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14). Şi spune el din nou: „În ce chip este cel pământesc, aşa şi cei pământeşti; şi în ce chip este cel ceresc, aşa şi cei cereşti” (I Cor. 15, 48). În ce constă chipul celui pământesc, auzim chiar de la Pavel care explică limpede acest lucru, pe scurt: „Iar aceasta zic, fraţilor: carne şi sânge împărăţia lui Dumnezeu să moştenească nu pot; nici stricăciunea pe nestricăciune va moşteni” (I Cor. 15, 50). Aici, prin „carne” el scoate în evidenţă, pe scurt, orice necurăţie trupească iar prin „sânge” în general, potrivit cu tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, a numit orice nedreptate şi cămătărie, răpire a bunului străin, hoţie şi câştiguri ticăloase. E limpede că cine se întoarce la aceste fapte, acela nu s-a lepădat de omul cel vechi şi nu s-a făcut făptură nouă în Hristos căci el mai poartă în sine toate trăsăturile omului vechi. Însă noi, cărora ni s-a poruncit să trăim nu după trup ci după duh, trebuie să mergem pe urmele Cuvioşilor Părinţi care au strălucit prin post şi, luând asupra noastră crucea lui Hristos, să petrecem această viaţă trecătoare în tăcere, fără griji, în tot adevărul, desfătându-ne cu sfintele cântări şi cu rugăciunile neîncetate şi curate către Mântuitorul. Iar unde sunt grijile lumeşti, cleveteala, înjurăturile şi cuvintele de ocară şi procesele dese din cauza satelor şi averilor, de acolo s-au îndepărtat lacrimile, rugăciunea curată, plecăciunea până la pământ şi amintirea morţii. Căci gura nemincinoasă a lui Hristos a spus: „nu puteţi să slujiţi şi lui Dumnezeu şi lui mamona”. Ce este mamona dacă nu bogăţia adunată prin orice nedreptate adică prin intermediul dobânzilor, prin însuşirea avutului străin din cauza iubirii de

sine şi a iubirii de argint jidoveşti, cum explică Sfinții Părinți? De dragul acestei mântuitoare porunci a Domnului, o mulțime nenumărată de călugări cuvioşi de pe tot pământul, părăsind tot ce este minunat în această lume deşartă, au fugit fără întoarcere în pustiul cel mai îndepărtat, dorind să ajungă la viețuirea îngerească. Acea dorință şi râvnă dumnezeiască a lor trebuie să o imităm şi noi, o, dragul meu, ca să ne îmbogățim ca şi ei cu darurile cele duhovniceşti. Care sunt acestea? Iată-le: smerita înțelepciune a inimii, blândețea şi nerăutatea, rațiunea duhovnicească şi dragostea desăvârşită care este culmea desăvârşirii şi îndeplinirea oricărei legi, cum spune dumnezeiescul Apostol. Dacă nu o avem, nu vom dobândi nici un folos pentru suflet chiar dacă am vorbi şi limbile îngerilor şi munții i-am muta din loc şi toate tainele proorociei le-am cunoaşte şi chiar dacă ne-am da şi trupurile noastre să fie arse pentru dreapta credință, cum spune acelaşi Apostol.

Să căutăm cu trudă, o dragul meu, să ne învrednicim şi noi de un asemenea har şi de binecuvântarea darurilor dumnezeieşti pomenite. Ele, o bunule, constituie acea răsplată însutită în veacul acesta, pe care Mântuitorul a făgăduit-o celor care renunță la toate averile şi poftele lor de dragul împărăției celei veşnice ce îi aşteaptă în veacul viitor. Să nu căutăm din nou nici dobândirea averilor, nici îmbogățirea şi nici prisosirea bogăției, aşa cum râvneşti tu. Spune-mi ce folos există pentru aceia care s-au lepădat de averile şi câştigurile lor de dragul tăcerii şi lipsei de griji pentru ca să se străduiască din nou să dobândească altele, mai mari decât primele şi să fie înconjurați de griji şi cleveteli mai mari decât cele dinainte? Nu există nici un fel de folos sufletesc ci, dimpotrivă, dobândesc sărăcia şi nerodirea sufletului. Căci sământa care a căzut între spini şi a fost înăbuşită de ei, nu a adus rod Făcătorului ceresc. Ce sunt spinii? Ascultă cu atenție înțelepciunea Dumnezeiască ce spune limpede: „Iar cea semănată în spini, aceasta este care aude cuvântul, dar grija veacului acestuia şi înşelăciunea bogăției îneacă cuvântul şi neroditor se face.” (Mt. 13, 22). Aşadar, este foarte nefolositor şi foarte dăunător pentru călugări să-şi adune din nou averi şi bogăție, după cum am demonstrat de multe ori. Nimic altceva decât o nerozie reiese din tâlcuirea ta [a lui Filoktimon - n. n.]. Căci dacă cele spuse de Dătătorul nostru de lege despre primirea însutită în acest veac se referă la înmulțirea averilor şi câştigurilor atunci, cel ce a părăsit o femeie, va dobândi o mulțime de alte femei şi va da naştere la copii şi mai mulți decât înainte. Înțelegi, oare, spre ce hulă şi spre ce nerozie duci tâlcuirea ta referitoare la cugetarea citată? Duhovniceşte, dragul meu, trebuie să înțelegi şi să tâlcuieşti făgăduințele şi învățăturile Sfântului Duh iar nu trupeşte şi lumeşte. „Duh este Dumnezeu; şi cei ce se închină Lui, cu duhul şi cu adevărul se cade să I se închine” (Ioan 4, 24). Iar cei ce-şi adună bogăție prin intermediul nedreptății şi dobânzilor urâte de Dumnezeu şi merg la tribunale din cauza satelor şi pământurilor şi se sfădesc cu rivalii lor, asemenea oameni nu se închină în duh şi în adevăr Celui de Sus. „Lauda Lui în Biserica cuvioşilor” (Ps. 149, 1) iar nu în adunarea celor care încalcă sfintele porunci ale Celui de Sus despre care se spune în alt loc: „ Călcători de lege am socotit pe toți păcătoşii pământului” (Ps. 118, 119). Şi iarăşi spune: „Urât-am adunarea celor ce viclenesc şi cu cei necredincioşi nu voi şedea” (Ps. 25, 5). Şi în alt loc: „pe cei ce făceau călcări de lege i-am urât” (Ps. 100, 4). Dacă Dumnezeu ne urăşte pentru încălcarea sfintelor Lui porunci, cine e în stare să ne izbăvească de mânia Lui dumnezeiască? Şi mai departe spune iarăşi: „Cu cel mândru cu ochiul şi cu cel nesățios la inimă, cu acela n-am mâncat” (Ps. 100, 7). Cine are ochiul aşa mândru şi inima nesățioasă dacă nu asupritorul şi cămătarul? Bine este zis: inima nesățioasă a ochiului preamândru. Căci strângerea de argint şi aur niciodată nu poate fi săturată. Îngrozitor, într-adevăr, îngrozitor lucru este dorința pentru aur şi, după cum spune Apostolul, este cauza tuturor relelor. Ea niciodată nu încetează ci, cu cât este satisfăcută mai mult, cu atât îl aprinde pe cămătar. Patima iubirii de argint şi a cămătăriei este asemănătoare cu focul: cu cât găseşte mai multă materie primă, cu atât arde mai puternic focul. La fel şi dorința pentru aur arde întotdeauna mai mult şi mai mult în inima nesățioasă a iubitorului de bogăție. De aceea Sfântul Duh ne previne, prin limba inspirată de Dumnezeu a fericitului David, zicând: „Nu nădăjduiți spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiți, bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima.” (Ps. 61, 10). De ce? Pentru că „rădăcina tuturor răutăților este iubirea de

argint” (I Tim. 6, 10). Prin ea, mulți au ajuns la o lipsă de omenie nemăsurată şi la o asemenea cruzime încât nu numai că nu s-au oprit de la răpirea nedreaptă a averilor altora, dar chiar şi pe proprietarii averilor i-au lipsit de această viață prin cele mai grele chinuri. Unii au renunțat şi la credință, respingând-o de dragul argintului ca să nu-şi piardă bogăția din cauza credinței drepte iar alții, în deznădejde fiind, şi-au pierdut viața prin sugrumare.

De aceea, bunule, în multe rânduri e mai bine şi mai mântuitor să fii sărac şi să cutreieri pe urmele lui Hristos oraşele şi țările. Iar dacă s-ar întâmpla, undeva, să fii supus ponegririi şi necinstirii, să înduri cu recunoştință, respectând porunca Mântuitorului şi regulile vieții călugăreşti decât să curgă aurul şi argintul şi să fii preocupat cu pământurile şi satele împotriva poruncilor Domnului. „Bună este mie legea gurii Tale, mai vârtos decât mii de aur şi argint” (Ps. 118, 72). Şi în alt loc: „Mai bun este puținul celui drept, decât bogăția multă a păcătoşilor” (Ps. 36, 16). Şi iarăşi: „Nedreptatea am urât şi m-am disprețuit, iar legea Ta am iubit” (Ps. 118, 163). În ce altceva constă legea Mântuitorului dacă nu în iubirea desăvârşită, din inimă curată, către Cel de Sus şi către aproapele nostru aşa cum auzim în Sfânta Evanghelie: „Într-aceste două porunci, toată legea şi proorocii atârnă” (Mt. 22, 39). Călugărul iubitor de câştig şi de argint nu poate să fie iubitor de Dumnezeu şi de săraci aşa cum trebuie deoarece încalcă porunca lui Dumnezeu. Însuşi dreptul Judecător spune: „Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este care Mă iubeşte pe Mine. Cel ce nu Mă iubeşte pe Mine, cuvintele Mele nu le păzeşte” (Ioan 14, 21; 24). Prin urmare, este lipsit de iubire pentru Mântuitorul acela care îşi adună bogăție prin dobânzi nedrepte, prigonindu-i prin toate mijloacele pe țăranii săraci înrobiți. Căci spune Sfântul Apostol Pavel, „dragostea nu lucrează rău vecinului” (Rom. 13, 10); dimpotrivă, ea întotdeauna dăruieşte şi îi miluieşte pe toți cei care trăiesc în necazuri şi lipsuri, după cum este scris: „Toată ziua miluieşte şi împrumutează dreptul, şi sămânța lui întru blagoslovenie va fi” (Ps. 36, 26). Împrumută aşa cum îndeamnă porunca iubitoare de oameni a dreptului Legiuitor Care spune: „Şi de dați împrumut celor de la care nădăjduiți a lua, ce dar este vouă? Că şi păcătoşii dau păcătoşilor împrumut, ca să ia întocmai. Ci iubiți pe vrăjmaşii voştri şi faceți bine şi dați împrumut, nimic nădăjduind, şi va fi plata voastră multă şi veți fi fiii Celui Preaînalt; că El este bun spre cei nemulțumitori şi spre cei răi. Deci, fiți milostivi precum şi Tatăl vostru este milostiv” (Luca 6, 34-36).

Pentru ce, o dragul meu, fără minte încălcăm noi atât de mult porunca iubitoare de oameni şi folositoare de suflet a Domnului şi Mântuitorului nostru? Sau oare, nu ne temem de cele spuse: „blestemați cei ce se abat de la poruncile Tale” (Ps. 118, 21)? Şi în alt loc: „să se ruşineze cei ce fac fărădelege în deşert” (Ps. 24, 3). De asemenea: „Defăimat-ai pe toți cei ce se depărtează de la îndreptările Tale, că nedrept este gândul lor” (Ps. 118, 118). Dacă toate acestea sunt grăite de Duhul Sfânt şi sunt adevărate, atunci să ne temem, frate, şi să ne îndreptăm înaintea dreptului Judecător căci „înfricoşat lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu” (Evr. 10, 31). Dacă noi considerăm aceste cuvântări dumnezeieşti neadevărate, atunci pentru ce mai facem la tunderea în monahism făgăduințe Domnului să petrecem pe viitor viața după sfintele Lui porunci? Căci mai bine este, spune înțelepciunea lui Dumnezeu, să nu promiți şi să împlineşti decât să promiți şi să nu împlineşti. Şi iarăşi: „Faceți făgăduințe şi le împliniți Domnului Dumnezeului vostru” (Ps. 75, 11) [În Septuaginta, textul sună astfel: „Rugați-vă şi răsplătiți Domnului Dumnezeului nostru - n. n.]. Dacă facem făgăduințe Domnului, adică împlinim făgăduințele noastre pe care I le-am făcut la tunderea în monahism atunci, într-adevăr, vom fi fericiți şi ne va fi bine. Dacă Îl mințim, atunci să ne temem, frate, de cele spuse: „Pierde-vei pe toți cei ce grăiesc minciună” (Ps. 5, 6).

Filoktimon. Mai încetează, omule, de la această lungă polilogie a ta. Noi nu vom supune osândei pe nimeni din cauza câştigului de averi şi a stăpânirii pământurilor şi a satelor deoarece nimeni nu are nimic al său şi nici posibilitatea să ia ceva şi să ducă în alt loc. De aceea, noi putem după dreptate să ne numim în prezent neiubitori de avuție căci nimeni nu dobândeşte nimic al său, ci totul e de obşte.

Aktimon. Ceea ce îmi spui tu este ceva ridicol fiind exact acelaşi lucru ca şi cum ai spune că dacă mai mulți ar trăi în fărădelegi cu o singură desfrânată, fiind dați în vileag,

fiecare dintre ei poate să se scuze spunând despre sine: eu aici nu păcătuiesc cu nimic deoarece ea este proprietatea noastră comună. Sau: cineva iese la război cu mai mulți luptători şi împreună cu ei pradă multe averi. Apoi, prins fiind de căutătorii războinicilor şi supus interogatoriului şi torturilor, ar răspunde: eu nu sunt vinovat cu nimic, totul a rămas la ei iar eu nu am luat nimic din averile prădate. Aceasta, bunule, este o scuză goală şi foarte ridicolă. În orice caz, înaintea drepților judecători, răspunsul tău pare polilogie, nu al meu. Eu aş vrea să-ți prezint mărturii credincioase şi dovezi de netăgăduit de la mulți bărbați inspirați de Dumnezeu din vechime, prin care ți-aş arăta că este nelegiuit şi nu poate fi îndreptățit prin nimic faptul ca monahii să fie din nou înconjurați de clevetelile şi grijile lumeşti, să ia dobânzi şi să-i asuprească în diferite feluri pe oamenii săraci. Dar, ştiind că toate acestea îți sunt cunoscute, deşi laşi de bunăvoie ca aceasta să treacă pe lângă tine fiind biruit de patima iubirii de sine şi a iubirii de argint, renunț la acest lucru deoarece pentru tine nu are importanța cuvenită. Aduc [ca dovadă - n. n.] o singură cuvântare a Apostolului Pavel şi, prin aceasta, închei cuvântul. Acest propovăduitor dumnezeiesc şi luminător al întregii lumi, dorind ca toți aceia de pe întreg pământul, pe care el i-a ajutat prin predica evanghelică să se nască în credință, să se afle întotdeauna în nevoință şi să fie râvnitori înfocați ai bunei credințe, îi îndeamnă prin următorul exemplu la nevoințele cele duhovniceşti. „Nimeni ostaş fiind nu se amestecă cu lucruri lumeşti, ca voievodului să fie plăcut.” (II Tim. 2, 4). Dacă el nu vrea ca cei ce trăiesc cu femei şi copii să se prindă în mrejele grijilor inutile ale vieții acesteia ci să păstreze întotdeauna credința cu tot sufletul, cu atât mai mult noi călugării trebuie să ascultăm de acest învățător dumnezeiesc şi cu tot sufletul şi cu râvnă fierbinte să ne ținem de viețuirea călugărească şi îngerească, trecând prin ea cu dreptate şi cuviință, îndepărtându-ne de orice nedreptate şi de ticăloasele griji lumeşti şi de orice necuviință, ca şi prin noi să se preamărească, nu să se hulească!, preasfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava şi mărirea împreună cu Părintele Său Cel fără de început şi cu Atotsfințitorul şi Bunul şi de viață Făcătorul Său Duh în vecii vecilor. Amin.

* * *

Către cititor. Predica despre evlavie nu obligă pe nimeni la ceva pentru care el însuşi nu are bunăvoință. Însă „oricine va voi să vie după Mine, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa în toate zilele şi să-mi urmeze Mie.” (Luca 9, 23). Şi iarăşi: „de voieşti să fii desăvârşit mergi, vinde-ți averile tale şi le dă săracilor şi vei avea comoară în cer, şi vino, urmează Mie.” (Mt. 19, 21). Şi prin Isaia proorocul: „De veți vrea şi Mă veți asculta, bunătățile pământului veți mânca” (Isaia l, 19). Din toate acestea şi din multe alte locuri asemănătoare, reiese că împărăția cerească este dată celor binevoitori căci ceea ce se face din obligație şi fără voie, nu merită răsplată înaintea dreptului Judecător. De aceea şi cuvântul de față, ce se referă la viața fără câştig, îi roagă pe toți cei care o cinstesc: dacă prin poziția lor aparțin vieții fără de câştig [călugăreşti - n. n.], să se întărească cu ea în buna voință şi în viețuirea după Dumnezeu, îndeplinind cu timp şi fără timp poruncile evanghelice adică să-şi petreacă viața în toată dreptatea şi cuviința, câştigându-şi pâinea în sudoarea frunții lui, conform cu vechea poruncă dumnezeiască. Iar pe cei care prin poziția lor sunt iubitori de câştiguri, acest cuvânt îi roagă să nu se mânie pentru cele spuse în el şi să nu îl duşmănească pe cel ce a scris un asemenea cuvânt din dragoste pentru adevăr. Căci în el nu există nimic nepotrivit cu poruncile evanghelice şi cu învățăturile apostolice. Şi de aceea (cel ce a scris cuvântul) îi roagă pe cititori: cunoscând puterea cuvintelor care explică adevărul, să se umilească şi, aşa cum trebuie, să se mustre pe sine, nu să se îndreptățească, ci să se mărturisească dreptului Judecător şi să descopere fărădelegea acceptată de ei, din cauza slăbiciunii omeneşti, înaintea Stăpânului tuturor şi să se roage Lui cu tot sufletul ca să le dăruiască să se schimbe în bine şi să dobândească voia neiubitoare de avuție şi mântuitoare şi rânduiala corespunzătoare a gândurilor. Căci nu e atât de condamnabil să păcătuieşti - acest lucru e specific neputinței

omeneşti - pe cât este faptul ca, păcătuind, să nu conştientizezi păcatul tău şi să nu îl mărturiseşti. Aşadar, primiţi şi voi acest cuvânt cu convingere dreaptă, cu cuvenita înţelepciune şi cu blândeţe creştinească. Dacă sunteţi indignaţi şi tulburaţi din cauza dezvăluirilor şi a dovezilor lui puternice - evanghelice şi apostolice - referitoare la actuala vieţuire călugărească, atunci eu nu spun nimic de la mine ci să spună cu îndrăzneală dumnezeiasca *Scară* [a Sfântului Ioan Scărarul - n. n.]: „cel ce s-a îndepărtat de biciuire, a pierdut orice nădejde de mântuire". Să fiţi sănătoşi în Domnul!

CUVÂNTUL IV

Despre pocăinţă. Cuvânt foarte folositor pentru aceia care o cinstesc [pe pocăinţă - n.n.] cu credinţă şi cu dragoste nefăţarnică, cu grijă şi cu cinstirea cuvenită.

Iată, suflete al meu, că şi în acest an, prin marea şi îndelunga răbdare şi prin darul cel mult al Celui ce ne-a creat, al iubitorului de oameni Dumnezeu şi Stăpânului tuturor, noi am ajuns la adăpostul liniştit şi mântuitor al perioadei sfinte şi ziditoare de suflet de patruzeci de zile când toţi - şi drepţii şi păcătoşii - cu mare sârguinţă iau asupra lor o nevoinţă sporită. Cei drepţi procedează aşa din două motive: în primul rând, ca virtutea dreptăţii şi a smeritei înţelepciuni dobândită de ei să devină mai puternică şi mai statornică, iar în al doilea rând, spre a se strădui ca la viaţa virtuoasă de dinainte să adauge şi alte virtuţi ca să se învrednicească să dobândească marea răsplată şi cununile cele luminoase. Iar cei asemenea nouă, păcătoşii şi ticăloşii, iau asupra lor această nevoinţă pentru ca, prin înfrânarea de tot felul, prin nevoinţa trupului şi plânsul duhovnicesc, să-L înduplece asupra lor pe Judecătorul Cel înfricoşător pe Care L-au mâniat prin toate fărădelegile făcute în decursul întregii lor vieţi blestemate şi să se învrednicească să petreacă timpul rămas în vieţuirea cinstită şi plăcută lui Dumnezeu şi în împlinirea poruncilor mântuitoare ale Stăpânului.

Să ne deşteptăm, aşadar, din somnul marii noastre trândăvii şi cu toată râvna să ne ostenim ca în timpul rămas al scurtei noastre vieţi să tindem către „răsplătirea chemării celei de sus" unde este „cetatea noastră" „de unde şi pe Mântuitorul aşteptăm, pe Domnul nostru Iisus Hristos" (Filipeni 3, 14; 20). Vom sta treji împreună cu fecioarele înţelepte, vom lua cu noi destul untdelemn - care înseamnă iubirea de oameni plăcută lui Dumnezeu şi mila pentru toţi cei care trăiesc în sărăcie şi necazuri - prin care Îl înduplecăm cel mai mult spre noi pe Făcătorul şi Stăpânul tuturor. Fecioarele neînţelepte au nesocotit acestea şi au fost lăsate în afara cămării tainice a Mirelui, neprimind nici un folos de la fecioria lor. Îl vom pomeni, o suflete, întotdeauna pe Domnul Care ne porunceşte, zicând: „Şi voi asemenea cu oamenii care aşteaptă pe domnul lor când se va întoarce de la nunţi; ca venind şi bătând, îndată să-I deschidă lui. Fericite slugile acelea pe care, venind domnul, le va afla veghind" (Luca 12, 36-37). Prin această pildă, El ne porunceşte clar, zicând: „precum robii stăpânilor pământeşti care, temându-se să fie supuşi bătăii, se străduiesc întotdeauna să facă pe plac domnilor lor şi să îndeplinească orice voie a lor, aşa să faceţi şi voi, ucenicii Mei: dobândiţi mântuirea cu frică şi cu dragoste, străduindu-vă să împliniţi întotdeauna ceea ce îmi place Mie, aşa cum v-am arătat Eu Însumi prin poruncile Mele. Să dobândim veşmântul vrednic de cămara tainică a Mirelui, adică vieţuirea demnă de laudă care străluceşte prin toată curăţenia şi sfinţenia pentru ca, în caz contrar, să nu fim legaţi de mâini şi de picioare şi aruncaţi în afara acelui ospăţ tainic adică în întunericul cel mai din afară. Fiind deja chemaţi de Însuşi Domnul şi de fericiţii Lui ucenici la ospăţul nunţii tainice, nu vom respinge fără minte această chemare fericită invocând pretextul ţarinei, al perechii de boi sau al căsătoriei vremelnice cu femeia - aceste lucruri neînsemnate şi pieritoare, la care se întorc cei ce „au în gând cele pământeşti", nu cele cereşti, „Al cărora dumnezeu este pântecele şi a căror slavă este întru ruşinea lor" spun cuvintele Apostolului (Filipeni 3, 19). Aşadar, o suflete, noi vom gândi mai sus, vom căuta

„cele de sus unde este Hristos, şezând de-a dreapta lui Dumnezeu" (Col. 3, 1). Să ne supunem Mântuitorului Care zice: „De slujeşte cineva Mie, Mie să-Mi urmeze" (Ioan 12, 26). Iar despre ceea ce presupune această urmare, auzim la Însuşi Domnul Care spune: „Oricine voieşte să vină după Mine, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24). Cine respectă toate aceste trei legi? Acela care renunță dintr-o dată la toate averile sale şi după aceea nu le mai doreşte ci, din tot sufletul, le leapădă chiar până la moarte ca pe unele ce sunt o piedică în năzuința lui spre cer şi care îl lipsesc de acele bunuri pregătite pentru cei drepți. Cine respinge astfel mărăcinii acestei vieți deşarte şi mincinoase, acela se leapădă pe deplin de sine adică de toate dorințele trupului său şi de patimile josnice ale sufletului, le urăşte cu tot sufletul şi le îndepărtează de la el. De aceea un asemenea om merge pe drumul cel drept în urma Mântuitorului său, luându-şi crucea, ceea ce înseamnă omorârea voită a patimilor şi a poftelor. Iar cel care după lepădarea de sine dobândeşte iarăşi țarine şi câştiguri şi prin aceasta se prinde din nou în mrejele clevetirilor şi a grijilor lumeşti, la acela patimile trupeşti şi sufleteşti care fuseseră potolite un timp, încep să apară din nou, învăluie sufletul lui blestemat, îl luptă şi îl rănesc prin toate mijloacele. E clar că unui asemenea om i s-a întâmplat ceea ce e spus prin pilda înțeleaptă: „Câinele s-a întors la borâtura sa şi porcul scăldat la mocirla tinei" (II Petru 2, 22). Un astfel de om, stă departe de viața fericită a drepților - aşa cum a arătat Domnul nostru prin parabolă, zicând: „Nimeni punându-şi mâna sa pe plug şi căutând înapoi, este îndreptat întru împărăția lui Dumnezeu." (Luca 9, 62). Aici, prin „mână" Stăpânul numeşte voința proprie şi liberă a fiecăruia dintre noi. De asemenea, prin „plug" numeşte sfintele şi mântuitoarele Lui porunci prin care ducem o viață întocmai ca a îngerilor potrivit cu evanghelia iar prin întoarcerea înapoi ce altceva vrea El să numească dacă nu întoarcerea la obiceiurile dinainte şi la deşertăciunea vieții lumeşti? Oare nu este întoarcerea înapoi grija permanentă pentru dobândirea mai multor țarini şi avuții şi diferitelor cirezi de vite şi pentru înmulțirea de câteva ori a argintului şi a aurului, de care monahul s-a lepădat de bunăvoie la tunderea lui în monahism, făgăduind Stăpânului, Care locuieşte în cele de sus, să fie liber de toate acestea pe viitor ca apostolii şi să îndeplinească poruncile Domnului, trăind în sărăcie şi tăcere, cu smerită înțelepciune, în curăția şi sfințenia trupului şi a sufletului?

„Iată acum este vreme bine primită, iată acum este ziua mântuirii" (II Cor. 6, 2). „Să lepădăm dar lucrurile întunericului" (Rom. 13, 12) care sunt: desfrâul şi orice necurăție a trupului şi sufletului, beția, lăcomia pântecelui, râsetele necuviincioase şi nebune, vorbele murdare, vorbirea fără minte, cleveteala, minciuna, invidia, gelozia, firea linguşitoare, îngâmfarea, mândria diavolească, iubirea de argint care constituie rădăcina tuturor relelor şi este numită de Sfântul Apostol Pavel slujire la idoli (I Tim. 6, 10). Să urâm pe deplin toate acestea şi să le îndepărtăm de la noi mai repede atât timp cât ne rabdă înfricoşătorul Judecător pentru iubirea de oameni, dându-ne timp pentru pocăință. „Să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire şi în psalmi să-I strigăm Lui" (Ps. 94, 2). Prin „fața Lui" să înțelegi, suflete, mânia Lui cea dreaptă care este peste noi, cum este spus şi în alt loc: „Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele". De ce? - „ca să piardă de pe pământ pomenirea lor" (Ps. 33, 15). Să ne viețuim potrivit cu poruncile Domnului adică să ne căim înaintea Lui prin împlinirea sfintelor Lui porunci „ca nu cândva să se mânie Domnul" pe noi şi să pierim „din calea cea dreaptă" (Ps. 2, 10), care este împreună-viețuirea cerească cu cei mântuiți. Ziua Domnului, suflete, e neştiută şi precum „farul" care atacă „în noapte" şi predă morții pe acela pe care îl găseşte dormind, aşa şi pentru noi vine moartea fără veste şi ne răpeşte din această viață jalnică şi trecătoare. Să aruncăm de la noi orice slăbiciune şi lene. Să nu ne îndreptățim în păcate, arătând neputința trupească, sosirea prietenilor, diversele sărbători şi invitațiile rudelor şi vecinilor. Toate acestea sunt îndreptățiri deşarte şi nefolositoare şi nici una dintre ele nu poate să ne izbăvească din mâinile Judecătorului nepărtinitor. Căci de toate acestea noi ne-am lepădat o dată pentru totdeauna înaintea aleşilor îngeri ai lui Dumnezeu, făgăduind Stăpânului că vom petrece timpul rămas al vieții noastre urmând Sfintei Evanghelii adică în orice umilință, în sărăcie, în adevăr şi sfințenie, după regulile povățuitorilor de Dumnezeu învățați ai vieții

călugăreşti. Astăzi, încălcând aceste reguli şi ducând o viaţă necuviincioasă, ce altceva ne aşteaptă, suflete blestemat, în afară de pieire deoarece am minţit înaintea lui Dumnezeu în făgăduinţele pe care I le-am făcut? Sau crezi că degeaba spune Scriptura inspirată de Dumnezeu: „Urât-ai pe toţi cei ce lucrează fărădelege. Pierde-vei pe toţi cei ce grăiesc minciună. Pe bărbatul sângiuirilor şi vicleanul, urăşte Domnul" (Ps. 5, 5-6) şi de asemenea: „Ploua-va peste cei păcătoşi laţuri, foc şi iarbă pucioasă şi duh de vifor partea paharului lor" (Ps. 10, 6)? Sau tu consideri că vieţuirea ta este plăcută lui Dumnezeu şi evlavioasă şi de aceea trăieşti în lene? Vai, vai, sufletul meu blestemat! Cel mai greu şi mai important păcat al nostru şi cauza osândirii noastre constă în faptul că noi nu ne dăm seama că Îl supărăm puternic pe înfricoşătorul Judecător prin fiecare neascultare şi încălcare a poruncilor Lui mântuitoare. O asemenea judecată a noastră constituie semnul nesimţirii şi a nebuniei definitive dacă nu lepădăm imediat această nesimţire.

Să căutăm cu sârguinţă şi sinceritate pocăinţa, căci nici un folos în lucrarea mântuirii nu ne aduce acest veşmânt exterior ci, dimpotrivă, ne slujeşte pentru o mare osândă deoarece ducem o viaţă nepotrivită cu el şi pe deplin necorespunzătoare. Iar acest lucru reiese atât din faptele noastre nelegiuite cât şi din multele povăţuiri ale Apostolilor şi Părinţilor. De asemenea, mărturisesc despre aceasta şi poruncile dumnezeieşti ale Judecătorului şi Stăpânului tuturor spuse de El sub forma fericirilor. Să pătrundem în ele. „Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor" (Mt. 5, 3). El îi numeşte săraci cu duhul pe aceia care întotdeauna şi în toate vorbesc cu smerenie despre sine în gândurile lor şi se osândesc pe sine, asemănându-se fericitului prooroc care spune: „Iar eu sunt vierme şi nu om, ocara oamenilor şi defăimarea norodului" (Ps. 21, 6). Şi în alt loc: „Doamne, nu s-a înălţat inima mea, nici s-au înălţat ochii mei, nici am umblat întru cele mari, nici întru cele mai minunate decât mine" (Ps. 130, 1). Dar noi, suflete blestemat, cum vorbim despre noi înşine şi cum gândim în inima noastră? Oare nu ne îndreptăţim permanent în lăuntrul nostru şi ne considerăm făcătorii oricărei dreptăţi şi cuviinţe, socotindu-ne foarte înţelepţi, plini de toată raţiunea şi înţelepciunea şi de aceea ne învrednicim de ridicarea într-o anumită funcţie puternică pentru ca să îi îndrumăm şi pe ceilalţi spre mântuire? Având acest scop, noi ne străduim prin toate mijloacele să ajungem la un anumit grad bisericesc pentru care nu numai că devenim în mod făţarnic adepţii vieţii evlavioase şi prietenii celor ce sunt la putere, făcându-le pe plac în tot felul şi linguşindu-i, dar adesea le dăm şi cadouri şi le promitem şi altele dacă duc la îndeplinire ceea ce căutăm şi dorim noi. Toate acestea, suflete, sunt dovada clară a îngâmfării şi vicleniei care se ridică din inima cea mândră. Cum vom fi numiţi de Judecătorul tuturor ca fiind vrednici de această fericire promisă doar acelora care urăsc toate acestea? Dacă noi nu suntem vrednici de această fericire dumnezeiască atunci suntem blestemaţi şi osândiţi, dacă nu iubim pocăinţa cu tot sufletul, îndepărtând mai întâi rezultatul acestei pofte iubitoare de slavă a noastră. Cu atât mai mult este necesar pentru noi acest lucru deoarece şi cuvântul proorocului se roagă puternic lui Dumnezeu împotriva celor care, datorită dorinţei de slavă vremelnică, îndrăznesc să atingă prin fărădelegi un anumit rang. Dar să îndreptăm atenţia cuvenită şi spre celelalte fericiri şi să vedem dacă viaţa noastră e potrivită cu ele. „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Mt. 5, 4). Iată rodul dat de Dumnezeu cuvioasei şi smeritei înţelepciuni: plânsul duhovnicesc care se naşte din marea înduioşare şi dumnezeiasca dragoste în inima pătrunsă de smerita înţelepciune. Cine într-adevăr gândeşte smerit despre sine în inima sa, acela întotdeauna plânge pentru el, se numeşte osândit şi nevrednic de cer şi de pământ, pomenind mereu păcatele lui. Noi însă, suflete, fiind obsedaţi puternic de egoism din cauza îngâmfării noastre atunci când ajungem la un anumit grad, cum putem să plângem sau să ne osândim când suntem permanent înconjuraţi de slava de la oameni şi de orice laudă şi linguşire, petrecând viaţa în lucruri necuviincioase şi diferite ticăloşii împreună cu cei ce locuiesc cu noi şi împodobindu-ne cu veşminte foarte scumpe din mătase, aur şi argint? Fiind înconjuraţi din belşug cu toate acestea, noi ne îndepărtăm de acea mângâiere duhovnicească pe care o au cei ce plâng pentru sine şi primim, după cugetarea dumnezeiască, binele nostru în viaţa noastră. La ce se referă următoarea fericire, care spune:

„Fericiți cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul” (Mt. 5, 5)? Oare nu am căzut noi cu totul, suflete blestemat, de la această fericire, supărându-ne ca fiarele sălbatice pe cei care au greşit cu ceva împotriva noastră şi ridicându-ne asupra lor cu mânie mare, silindu-ne prin toate mijloacele să răzbunăm jignirea pricinuită de ei? Blând este şi se socoteşte, suflete, acela care cu smerită înțelepciune, fără tulburare, rabdă cu tărie şi necazurile şi ponegririle şi înjosirile şi jefuirea averilor, de asemenea şi loviturile şi rănile, imitându-L pe Domnul şi Mântuitorul său. Iar cine gândeşte împotriva acestui lucru şi ridică mâna să îl bată pe cel care l-a bătut pe el şi încurajează limba la jigniri şi ponegriri şi este gata să intre în proces cu rivalul său, un asemenea om nu a intrat deloc pe pragul vieții evanghelice şi apostolice şi în zadar se înfrumusețează cu veşmântul monahal exterior atât timp cât este atras tot de omul vechi cu toate patimile lui. Căderea noastră de la următoarele două fericiri, dintre care una îi fericeşte pe cei înfometați şi însetați de dreptate iar cealaltă pe cei milostivi, cum să o exprim? Mai bine zis: ce plâns şi ce bocete sunt potrivite pentru ea? Nu e vrednic de plâns şi de lacrimi ceea ce noi, împotriva oricărei dreptăți şi oricărei reguli monahale, îndrăznim să facem fraților noştri, săracilor, necăjiților, văduvelor şi orfanilor? Nu numai că îi asuprim văzând cum mor de foame şi frig şi din cauza cumplitei sărăcii în cele necesare vieții dar nici măcar nu îi apărăm împotriva celor puternici şi nelegiuiți care îi necăjesc şi nici nu îi ocrotim când aceştia le iau averile. Printre altele, noi avem o poruncă severă, care spune din partea Judecătorului drept şi înfricoşător: „Dumnezeu a stat întru adunarea dumnezeilor şi în mijloc pe dumnezei va judeca. Până când judecați nedreptate şi fețele păcătoşilor le luați înainte? Judecați sărmanului şi săracului; pe cel smerit şi cel sărac îndreptați. Scoateți pe cel sărac şi pe cel mişel, din mâna păcătosului, izbăviți-l pe dânsul.” (Ps. 81, 1-4). Şi de ce spun eu că noi nu îi apărăm şi nu îi ocrotim atunci când sunt necăjiți deşi deseori suntem în stare să-i izbăvim de cei care le pricinuiesc necazuri? Noi înşişi, suflete blestemat, îndrăznim de multe ori să fim mai răi decât mirenii. Sau nu socoteşti cumplită lipsă de omenie şi nedreptate din partea noastră atunci când noi, lepădându-ne înaintea lui Dumnezeu şi a sfinților Lui îngeri de mâncarea prea multă şi de confortul trupesc uităm apoi făgăduințele noastre, dobândim iarăşi avuții şi turme de animale, ne hrănim din belşug cu toate bucatele gustoase şi ne desfătăm cu tot confortul pe seama muncii asudate a țăranilor supuşi nouă? Iar aceşti sărmani, se află în munci neîntrerupte şi sunt istoviți de satisfacerea trebuințelor noastre lumeşti, care sunt mulțumite din belşug, iar ei înşişi trăiesc în lipsuri şi sărăcie, fără să aibă nici măcar pâine de secară curată şi pe aceea o fac deseori fără sare din cauza cumplitei sărăcii. Nu numai că noi rămânem nesimțitori şi nemiloşi față de soarta lor atât de amară şi nu îi învrednicim de nici o mângâiere deşi avem porunca de a-i îngriji cu milă pe cei ce îndură sărăcia şi lipsa celor necesare vieții, dar mai şi mărim fără omenie pentru ei această sărăcie a lor prin cererile anuale de dobânzi copleşitoare pentru argintul pe care îl iau de la noi cu împrumut şi niciodată nu le iertăm această plată anuală chiar dacă am obține de la ei de zece ori ceea ce le-am dat pe datorie. Şi nu numai că îi asuprim prin acest mijloc, dar, dacă cineva, din cauza sărăciei crunte, nu ar putea să aducă dobânzile pe anul care începe, atunci cerem de la el - o ce lipsă de omenie! - alte dobânzi. Dacă nu le pot aduce, luăm de la ei tot ce au şi îi alungăm din satul lor cu mâinile goale deşi ar trebui să avem milă în special de asemenea oameni şi, împlinind porunca dumnezeiască, să îi înzestrăm cu toate cele necesare traiului ca pe frații noştri. În plus, dacă cineva dintre ei nu ar mai putea îndura greutatea muncilor la care noi îi supunem permanent şi ar vrea să se mute în alt loc, atunci noi nu îi dăm voie dacă nu aduce răscumpărarea stabilită pentru cele cu care s-a întreținut atâția ani în satul nostru, uitând cu totul nenumăratele munci, sudoarea şi suferințele pe care el le-a îndurat slujind trebuințelor noastre atât cât a locuit în satul nostru.

Fiind atât de nemilostivi față de frații noştri săraci, suflete blestemat, şi nearătându-le nici un fel de milă şi iubire de oameni ci, dimpotrivă, chinuindu-i şi istovindu-i prin orice mijloc, cum de nu ne temem de Judecătorul cel înfricoşător şi Domnul Care ne spune: „duceți-vă de la Mine blestemaților în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui. Că am flămânzit şi nu Mi-ați dat să mănânc, am însetat şi nu Mi-ați dai să beau. Străin am

fost şi nu M-aţi primit, gol şi nu M-aţi îmbrăcat, bolnav şi în temniţă şi nu m-aţi cercetat pe Mine" (Mt. 25, 41-43). La acestea adaugă: „întrucât n-aţi făcut unuia dintr-aceşti prea mici, nici Mie n-aţi făcut" (Mt. 25, 45). Înfricoşătoare este această sentinţă, suflete blestemat al meu, şi îngrozitoare în special pentru noi, călugării blestemaţi care ne-am lepădat de orice nedreptate şi fărădelege şi cămătărie lumească şi I-am făcut lui Dumnezeu făgăduinţa de a iubi pe viitor toată dreptatea şi milostivirea, dragostea nefăţarnică şi iubirea de oameni pentru fiecare om în general şi în special pentru cei care se află în necazuri. Uitând făgăduinţele noastre, ne purtăm cu lipsă de omenie faţă de ţăranii supuşi nouă pe care Domnul îi numeşte fraţii Lui şi despre care vorbeşte clar prin gura fericitului David aşa: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voi scula, zice Domnul; pune-Mă-voi întru mântuire îndrăzni-voi întru ei." (Ps. 11, 5). Prin aceste cuvinte, El spune clar: deşi pentru puţină vreme, Eu aş tăcea pentru săracii necăjiţi şi asupriţi prin toate mijloacele, însă nu voi tăcea totdeauna căci Mă voi scula în apărarea lor şi Mă voi răzbuna pe cei care i-au asuprit. De asemenea, El arată în alt loc prin acelaşi prooroc, zicând: „pe sărac şi pe văduvă va primi şi calea păcătoşilor o va pierde" (Ps. 145, 9). Şi în alt loc: „Cunoscut-am că va face Domnul judecată săracilor şi izbândă lipsiţilor." (Ps. 139, 12). Dacă toate acestea sunt aşa, o suflete, iar altfel nu pot fi, atunci de ce suntem atât de nesimţitori faţă de ele? Cum de nu ne înspăimântă pilda spusă de Domnul despre bogatul nemilostiv care îi ura pe săraci şi despre săracul Lazăr şi, de asemenea, pilda despre alungarea fecioarelor din cămara dumnezeiască? Şi mai mult, cum nu ne convinge acel iubitor de bogăţie pe care Însuşi Dumnezeu şi Stăpânul l-a defăimat, zicând: „Nebune! Întru această noapte sufletul tău vor să-l ceară de la tine; dar cele ce ai gătit, cui vor fi?" (Luca 12, 20). Sau nu ştii, suflete, cugetarea preaînţeleaptă şi nemincinoasă a proorocului şi împăratului David: „Împreună cel nebun şi cel nepriceput vor pieri şi vor lăsa străinilor bogăţia sa şi mormânturile lor, casele lor în veac." (Ps. 48, 10-11). Într-adevăr, „nepriceput" este şi se numeşte acela care nu gândeşte „cele de sus, unde se află Hristos şezând de-a dreapta lui Dumnezeu", aşa cum spune dumnezeiescul Apostol care ne porunceşte, zicând: „Cele de sus gândiţi iar nu cele pământeşti. Că aţi murit şi viaţa voastră este ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu" (Col. 3, 2-3). El îl numeşte „nebun" pe cel care cugetă fără evlavie şi dreptate la puterea dumnezeieştilor porunci şi de aceea rătăcesc pe la răspântiile plăcerilor trecătoare şi ale deşertăciunilor acestei vieţi, desfătându-se şi veselindu-se cu acestea precum viermele cu noroiul în care se naşte şi se târăşte şi în care moare atunci când el se usucă.

Să ne deşteptăm într-un sfârşit, suflete, şi să scoatem din ochii noştri sufleteşti puroiul care s-a strâns în ei din cauza nesupunerii şi a nebuniei noastre. Să înţelegem că tot ceea ne priveşte pe noi trebuie săvârşit după dumnezeieştile porunci. Să ne străduim aşadar să ne îndreptăm. Să cheltuim bine, potrivit cu voia lui Dumnezeu, cele rele adunate de noi împotriva poruncii dumnezeieşti. Să ne lepădăm din nou şi să iubim cea de-a doua lepădare - căci în prima am minţit - şi să ascultăm acel glas dumnezeiesc ce cântă: „Risipit-a, dat-a săracilor; dreptatea lui rămâne în veacul veacului" (Ps. 111, 8). Dacă dreptatea celui ce împarte săracilor bogăţia sa, este cu el pe veci, atunci şi nedreptatea celui nemilostiv va fi cu el în vecii nesfârşiţi în flăcările focului nestins, asemenea nemilostivului aceluia căruia cu dreptate i s-a spus: „Fiule, adu-ţi aminte că ai luat cele bune ale tale în viaţa ta" (Luca 16, 25). Să-l imităm, suflete pe acel înţelept găzduitor al Mântuitorului care a spus: „Iată, jumătate din avuţia mea, Doamne, o dau săracilor şi de am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit" (Luca 19, 8). Să imităm, suflete, pocăinţa lui cea bună şi voinţa demnă de laudă, ca să ne învrednicim şi noi să auzim acel glas dumnezeiesc: „astăzi mântuire s-a făcut casei acesteia". Până când vom rămâne surzi la învăţătura dumnezeiască care ne porunceşte, zicând: „Nu nădăjduiţi spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiţi; bogăţia de ar curge nu vă lipiţi inima." (Ps. 61, 10)? Să ne temem, suflete, să ne temem de ameninţările dumnezeiescului învăţător care spune: „Veniţi acum, bogaţilor, plângeţi şi vă tânguiţi de necazurile ce vor să fie asupra voastră. Bogăţia voastră a putrezit şi hainele voastre le-au mâncat moliile. Aurul vostru şi argintul au ruginit şi rugina lor va fi mărturie asupra voastră, şi va mânca trupurile voastre ca focul. Aţi strâns comoară la zilele cele de apoi." (Iac. 5, 1-3).

Această amenințare dreaptă se referă mai ales la noi, suflete blestemat, care adunăm o mulțime de bogății iar săracilor nu vrem să le dăm ajutor deşi ne roagă cu lacrimi. Noi însă, trecând pe lângă ei, nu dorim nici măcar să ne uităm la dânşii. De aceea, nici noi nu vom fi miluiți de dreptul Judecător pentru că noi înşine nu îl miluim pe aproapele nostru care moare de foame şi frig: „Căci judecată fără de milă este celuia ce nu face milă” (Iac. 2, 13). Şi nu ne va fi dat să gustăm acele bunătăți care sunt pregătite pentru cei drepți, deoarece flămânzim şi însetăm de nedreptate, nu de dreptate. Să nu trăim, suflete, într-o asemenea gândire întunecată şi în împietrire, ci să ne temeni de Cel Care spune: „Dar vai vouă bogaților, că vă luați pe pământ mângâierea voastră. Vai vouă celor ce sunteți sătui acum, că veți flămânzi” (Luca 6, 24-25). Să părăsim toată acea necredință cu privire la poruncile Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, din cauza căreia suferă inima noastră. Să ne temem de pedeapsa Domnului, „ca nu cumva să se mânie Domnul şi să pierim din calea cea dreaptă, când se va aprinde degrab mânia Lui” asupra călcătorilor sfintelor Lui porunci care, potrivit cu marea lor nesimțire, cred ca nişte fără de minte că, prin pocăința din ultimul ceas, neadevărată în esență, Îl înduplecă asupra lor pe nemitarnicul Judecător în toate cele prin care în decursul întregii vieți L-au mâniat conştient şi de bunăvoie. E bună, suflete, pocăința făcută în ultimul ceas cu lacrimi, cu zdrobirea inimii şi cu înapoierea celor furate, însă o asemenea pocăință este bună pentru cei care au trăit în fărădelegi, necunoscând viitoarea judecată a lui Dumnezeu şi chinurile care îi aşteaptă. Celor care au conştientizat toate acestea şi au înțeles pe deplin dumnezeiasca Scriptură, celor care au încălcat de bunăvoie poruncile lui Dumnezeu şi au crezut că Îl înduplecă pe înfricoşătorul Judecător în ultimul ceas, nu ştiu dacă li se va da acest bine. Căci o mare parte a acestor oameni sunt răpiți pe neaşteptate din viața aceasta, fiind loviți înainte de moarte de pierderea graiului şi a cunoştinței şi oferă o privelişte jalnică celor care se uită la ei, deoarece stau culcați fără grai şi nemişcați şi sunt chinuiți în mod nevăzut multe zile. Alții au fost luați pe neaşteptate fără să aibă la dispoziție nici cel mai scurt timp care le-ar fi fost dat pentru pocăință. Cunoscând acest lucru şi fiind încredințat de el, psalmistul inspirat de Dumnezeu ne porunceşte, zicând: „înțelegeți dar acestea cei ce uitați pe Dumnezeu, ca nu cumva să răpească şi nu va fi cel ce izbăveşte” (Ps. 49, 23). Cine sunt, o suflete, aceia care Îl uită pe Dumnezeu? Oare nu sunt aceia care încalcă în mod conştient poruncile Lui mântuitoare, fiind cunoscători buni ai Sfintei Scripturi? Întăreşte acest cuvânt al nostru acel psalmist dumnezeiesc, care spune clar aşa: „Iar mila Domnului din veac în veac spre cei ce se tem de Dânsul. Şi dreptatea Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc aşezământul de lege al Lui” (Ps. 102, 17-18). Din acestea, reiese limpede că eu trebuie să săvârşesc poruncile Lui care sunt pomenite ceea ce înseamnă că trebuie să le îndeplinesc cu fapta - aceştia sunt cei ce se tem de Dumnezeu. Cei care încalcă poruncile Lui, sunt numiți, după dreptate, cei ce L-au uitat pe Dumnezeu. Din această cauză şi El îi uită pe ei precum Însuşi spune prin proorocul Său Osea către călcătorii poruncilor Lui, nerecunoscătorii iudei: „ai lepădat ştiința şi Eu te voi lepăda pe tine ca să nu preoțeşti Mie. Şi pentru că ai uitat legea Domnului tău, şi Eu voi uita pe fiii tăi”. Şi pentru că „după mulțimea lor...au păcătuit Mie”, Eu schimb „mărirea lor întru necinste” (Osea 4, 6-7). Cumplit, suflete, se rătăcesc aceia care păcătuiesc conştient şi nădăjduiesc să dobândească mântuirea cu ajutorul pocăinței neadevărate şi nerecunoscute de la sfârşit. Dumnezeiescul apostol spune: „Dumnezeu nu se batjocoreşte” (Gal. 6, 7). De aceea, să părăsim această înşelăciune dăunătoare sufletului şi să facem pocăință înaintea lui Dumnezeu atât cât ne mai îngăduie pentru aceasta bunătatea şi dumnezeiasca iubire de oameni a Celui de Sus. Căci este spus: „La vreme potrivită te-am ascultat şi în ziua mântuirii te-am ajutat”, iar dumnezeiescul apostol spune: „iată acum este vreme bine primită, iată acum ziua mântuirii” (II Cor. 6, 2). „Să lepădăm dar lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm în arma luminii. Ca ziua, cu bun chip să umblăm” (Rom. 13, 12-13). Dar despre aceasta s-a spus destul. Să vedem, dacă doriți, şi celelalte fericiri: ne petrecem noi, oare, viața potrivit cu ele?

„Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Mt. 5, 8). Aici, în acest cuvânt, mă roade, o suflete, o mare nedumerire. Cum aş putea după vrednicie să

preamăresc darul nespus şi preabogat pe care mi l-a dat Stăpânul iubitor de oameni? În fericirile aduse mai sus potrivit cu însuşirea şi pe măsura îndreptării fiecăruia sunt promise, celor vrednici, cinstiri. Aici, Domnul făgăduieşte însăşi căpetenia dorinţelor dumnezeieşti care constă în faptul de a vedea faţă către faţă, în mod tainic, fiinţa dumnezeiască nepătimitoare şi fericită. Cuprins de această dorinţă, fericitul psalmist spune: „În ce chip doreşte cerbul spre izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu spre Tine, Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul cel tare, cel viu; când voi veni şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu" (Ps. 41, 1-2), „sătura-mă-voi când mi se va arăta slava Ta" (Ps. 16, 15). Prin „a se sătura", proorocul numeşte aici desfătarea tainică, desăvârşită, nespusă şi nesăţioasă cu frumuseţea şi iubirea lui Dumnezeu de care sunt învredniciţi cei care şi-au curăţat pe deplin inima lor: nu numai de orice „necurăţie a trupului şi a sufletului" ci şi de orice boală sufletească, prin care înţeleg: furia, mânia, invidia şi mărirea satanică, asuprirea şi osândirea aproapelui şi de orice faptă rea în general, de viclenie, de linguşiri şi păreri viclene. Cu toate acestea, suflete blestemat, s-a molipsit inima noastră şi este atacată permanent de aceste boli prin diferite mijloace, rămânând în nesimţire. Ca să ne convingem că aceasta este, într-adevăr, aşa, să privim, suflete, foarte atent, dacă poţi, gândurile viclene care se târăsc în cămara tainică a inimii noastre şi, prin orice mijloc, să găseşti orice fărădelege care zace acolo precum şi îngâmfarea fariseică urâtă de Dumnezeu, din cauza căreia tu te îndreptăţeşti în toate şi te socoteşti, într-un fel, mai înaintat şi mai bun decât oricine se trudeşte în dobândirea virtuţilor şi fiecare om îl consideri mai rău decât tine chiar dacă el ar duce în mod evident o viaţă cuvioasă. Dacă se întâmplă ca aproapele tău să greşească în ceva din cauza neputinţei trupului, tu îl osândeşti ca un fariseu ce eşti, îl cerţi şi nu conteneşti să-l mustri în diferite feluri înaintea tuturor oamenilor. Dacă îl vezi trăind virtuos şi bucurându-se de laudele tuturor, imediat inima ta este rănită de invidie ca de o săgeată şi te cuprinde mâhnirea din cauza vieţii virtuoase a fratelui tău deoarece el pare a fi mai bun decât tine înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor. Fiind obsedat şi biruit de invidia fulgerătoare, tu începi să îl urăşti şi te străduieşti prin orice mijloc să devii povăţuitorul lui şi să-l atragi de la năzuinţa lui spre bine. Cât sunt de ticăloase patimile noastre trupeşti ascunse? Ele, într-adevăr, sunt îngrozitoare, prea murdare şi multe la chip. Căci nu numai privirea fulgerătoare aruncată asupra femeii sau asupra unui chip frumos ne tulbură, ci chiar şi glasul ei pe care noi îl auzim, sau hainele ei care sunt atinse de mâinile noastre, ne pângăresc imediat inima. Dar ce vorbesc eu de privire, glas şi haine? Deseori, un singur gând fin şi amintirea desfrânată a lor ne provoacă brusc patima, aprinde inima cu flacăra păcătoasă şi, în acelaşi timp, trupul începe să se înfurie şi să se chinuie. Fiind în atât de multe feluri pângăriţi cu ruşine la trup şi minte, cum ne vom arăta vrednici de un asemenea har, făgăduit prin această fericire? Nu se poate, suflete, nu se poate nicidecum să îl dobândim dacă nu omorâm „mădularele noastre cele de pe pământ" (Col. 3, 5), după cuvântul dumnezeiescului apostol care spune: „Pacea să urmaţi cu toţii şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul." (Evr. 12, 14). Cum să moară mădularele noastre când noi ne hrănim permanent, din belşug, cu cele mai gustoase bucate, suntem întotdeauna înconjuraţi de aur şi argint, de slavă şi cinste de la oameni? Cum să moară când suntem cufundaţi în nenumăratele vorbe şi griji lumeşti şi suntem mereu întunecaţi de gânduri din cauza mâniei şi supărării, a geloziei şi invidiei? Ne-am rătăcit, suflete, ne-am rătăcit de la vieţuirea dreaptă şi statornică a călugărilor cuvioşi, şi mergem fără minte către „răsplătirea chemării celei de sus" (Filipeni 3, 14); nu aşa cum a mers Pavel şi râvnitorii de după el pentru acele bunătăţi, care se găsesc în ceruri. Ei au părăsit dintr-o dată lumea, părinţii, rudele, prietenii, câştigurile, averile, slava, cinstea, hrana bogată şi orice confort trupesc şi au fugit fără întoarcere în cele mai îndepărtate pustiuri, luându-şi crucea lor, ceea ce înseamnă omorârea de bunăvoie a patimilor şi poftelor trupeşti şi sufleteşti, păzind cu putere porunca mântuitoare a Domnului lor. Care spune: „Oricine voieşte să vină după Mine, să se lepede de sine şi să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24). Şi în alt loc: „Deci aşa, fiecare dintre voi care nu se leapădă de toate avuţiile sale nu poate fi ucenic al Meu" (Luca 14, 33).

Aşadar, când ne vom lepăda şi noi, suflete, nu numai de toate averile noastre ci şi de

dorințele şi de patimile cele trupeşti şi când vom urî din tot sufletul orice slavă şi cinste omenească şi vom iubi cu adevărat slava şi viața viitoare, de asemenea toată sărăcia şi necinstea, înfrânarea şi tăcerea, când vom petrece viața în smerită înțelepciune, evlavie şi obiceiuri cinstite şi când, îndeplinind toate acestea, vom spune în inima noastră împreună cu acel fericit prooroc împărat: „Iar eu sunt vierme şi nu om, ocara oamenilor şi defăimarea norodului" (Ps. 21, 7) şi când vom îndura toate necazurile şi strâmtorările, răpirea averilor noastre, rănile şi prigonirile, întemnițarea şi moartea pentru păcatele noastre şi de dragul dreptei credințe în Dumnezeu, atunci şi nădejdea mântuirii, suflete, va fi tare pentru noi, potrivit cu hotărârea dumnezeiască, ce spune: „Fericiți veți fi când vă vor ocărî pe voi şi vă vor goni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri" (Mt. 5,11-12). Dar cât timp ne ținem, suflete, de obiceiurile noastre lumeşti de dinainte şi până când nu ne mai atrage omul nostru vechi cu patimile lui, până atunci zic împreună cu David „în deşert este vouă a mâneca. Sculați-vă după ce ați şezut cei ce mâncați pâinea durerii, când va da iubiților Săi somn." (Ps. 126, 2). Într-adevăr, pâinea durerii şi nu pâinea vieții mănâncă aceia care, împotriva poruncii evanghelice, în decursul întregii lor vieți asupresc prin orice nedreptate şi cămătărie munca asudată a săracilor şi nu vor să părăsească această fărădelege şi nu se străduiesc să înțeleagă drept şi cum se cuvine porunca lui Dumnezeu care spune: „Că milă voiesc şi nu jertfă, şi cunoştința lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot" (Osea 6, 6). „Fericit cel care caută la sărac şi la sărman". De ce spune aşa? Pentru că „în ziua cea rea va izbăvi pe el Domnul" (Ps. 40, 1). Iar cine îl asupreşte şi îl strâmtorează pe sărac prin cererile dobânzilor anuale, acela e lipsit şi este nepărtaş la o astfel de fericire şi la izbăvirea din „ziua cea rea" căci nedrepții şi cămătarii nu moştenesc împărăția lui Dumnezeu. „Nimeni să nu vă înşele pe voi cu cuvinte deşarte, căci pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării" (Ef. 5, 6). Dacă datorită încălcării poruncilor pomenite mai sus, „vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării", atunci este evident că, datorită celor opuse acestora - adică datorită dreptății, înțelepciunii, iubirii de săraci şi împreună-pătimirii cu toți cei care trăiesc în necazuri - „vine" de la Dumnezeu tot harul şi binecuvântarea „peste fiii" ascultării, după cum este zis: „Ochii Domnului spre cei drepți şi urechile Lui spre rugăciunea lor. Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele ca să piardă de pe pământ pomenirea lor" (Ps. 33, 14-15).

Iată, suflete al meu, că din multele şi diferitele cugetări insuflate de Preasfântul Duh, noi am cunoscut iubirea de oameni a bunului nostru Stăpân şi bunătatea față de cei ce se tem de El prin cuvânt şi faptă. De asemenea, ştim şi „mânia" Lui de neîndurat care „se descoperă din cer peste toată păgânătatea şi nedreptatea oamenilor" (Rom. 1, 18) care încalcă mântuitoarele Lui porunci şi trăiesc cu nevrednicie față de viețuirea evanghelică şi apostolească şi mai ales peste noi înşine care încălcăm conştient voia Domnului nostru. Să nu rămânem în nepăsarea şi nesimțirea noastră în care am petrecut vremea trecută a vieții noastre celei blestemate ci să ne deşteptam imediat din somnul cel adânc al nesimțirii şi să ne temem cu tot sufletul de înfricoşătoarea zi a judecății. Dar, mai înainte de ea, să ne temem de ceasul morții care vine pe neaşteptate căci nu ştim ziua nici ceasul când va veni Domnul nostru. Să fim întotdeauna pregătiți şi să ne aplecăm cu grijă asupra împlinirii sfintelor Lui porunci, împodobindu-ne cu toate faptele bune şi plăcute lui Dumnezeu ale sfințeniei şi dreptății şi milostivirii față de toți cei care se află în necazuri şi sărăcie spre a ne învrednici şi noi de şederea de-a dreapta Judecătorului nemitarnic şi să auzim împreună cu toți drepții acea sentință fericită: „Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, moşteniți împărăția care este gătită vouă de la întemeierea lumii" (Mt. 25, 34). Dacă cu adevărat şi din tot sufletul, credem în Hristos Mântuitorul şi dorim să ajungem în împărăția Lui cea fără de sfârşit, atunci să dovedim şi cu fapta, nu numai cu cuvintele şi cu aceste veşminte exterioare, credința noastră în sfintele Lui porunci. „Căci credința fără fapte moartă este" şi cu totul nefolositoare.

Către cititorii acestui cuvânt

Voi, cei care vă alinați cu învățătura şi legea evanghelică şi apostolească, primiți cu veselie duhovnicească puterea acestui cuvânt şi binevoiți să îl treceți şi în faptă, încercați să îl primiți cu dragoste şi fiți atenți la el fără îndoială. Căci acest cuvânt despre pocăință ascunde în el un mare folos. Celui care a scris acest cuvânt dăruiți-i, vă rog, rugăciunile voastre cele bineprimite ca să mă învrednicesc şi eu, împreună cu voi, să împlinesc învățătura cuprinsă în el. Vă rog stăruitor ca nimeni dintre voi să nu mă socotească pe mine împlinitor desăvârşit al celor spuse în el căci eu sunt, cu adevărat, acel „pom" neroditor, „la rădăcina" căruia „stă securea" tainică cu care el „se taie şi se aruncă în foc" (Mt. 3, 10). Eu sunt acel drum şi acel loc pietros şi spinii unde cade sămânța aruncată de Semănătorul ceresc şi moare fără să îi aducă rod. Eu sunt paiele arse de focul nestins. De aceea vă rog: rugați-vă pentru mine, păcătosul, ca şi eu să mă învrednicesc, împreună cu sfințiile voastre, să mă arăt grâu curat, adunat în jitnițele veşnice ale Creatorului şi Stăpânului tuturor, ale Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Lui I se cuvine slava în veci. Amin

CUVÂNTUL V

Despre pocăință

Să nu petrecem în lene şi nepăsare, suflete, vremea vieții noastre şi să nu fim fără minte ca pruncii nepricepuți, socotind că este de ajuns pentru mântuire să trăim în acest loc cu neputință de atins pentru femei şi mireni, ca să nu fim înşelați. Căci şi în vechime pentru cei care, cu ajutorul Celui de Sus şi sub îndrumarea lui Moise, au fugit din Egipt şi de la Faraon, nu a fost de ajuns ca ei să petreacă patruzeci de ani într-un loc nepopulat, adică în pustiu, deoarece nu au păstrat credința dreaptă în Dumnezeu Care i-a izbăvit de necazuri nenumărate. Nu prin schimbarea locului se poate, suflete, să facem pe plac Stăpânului tuturor şi nu prin schimbarea hainelor în veşminte urâte. Una dintre acestea - sălăşluirea în pustiu - este săvârşită de dragul tăcerii desăvârşite iar cealaltă de dragul smereniei desăvârşite. Dacă cineva şi în una şi în cealaltă este prins iarăşi în mrejele vorbelor şi grijilor lumeşti, acela nu se deosebeşte prin nimic de câinele care se întoarce la borâtura lui, după cuvântul marelui Apostol. Ca expresie a plânsului şi a zdrobirii slujeşte, suflete, acest veşmânt negru exterior care ne îndeamnă pe noi, cei ce l-am ales, să ne numim întotdeauna morți de bunăvoie pentru viața aceasta iar omorârea aceasta constă în faptul de a urî mereu, din tot sufletul, orice patimă trupească şi clevetire lumească şi a trăi cuviincios şi fără câştig, dobândind cele de trebuință prin munca noastră şi socotind sărăcia o mare bogăție. Dacă ne prindem iarăşi fără minte în mrejele câştigurilor, slavei, beției, râsetelor cu care, de obicei, se uneşte orice fărădelege, atunci nu există nici o îndoială că vom fi predați chinului îndoit deoarece L-am mințit în mod conştient şi de bunăvoie pe Hristos în făgăduințele făcute de noi. Ce poate fi mai rău decât acest lucru? Mai bine este, spune înțelepciunea dumnezeiască, să nu făgăduieşti şi să împlineşti decât să făgăduieşti şi să încalci făgăduința. Şi dumnezeiescul psalmist cântă: „Pierde-vei pe toți cei ce grăiesc minciună" (Ps. 5, 6). Nu prin schimbarea locului şi a hainelor, suflete, se face pe plac lui Hristos Dumnezeu, aşa cum am spus mai sus, ci prin curățenia vieții şi dobândirea tuturor virtuților întemeiate puternic pe credința neîntinată. Şi aşa cum tu ai fugit, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, de plasa Egiptului tainic care înseamnă această lume, tot aşa să te străduieşti din toate puterile, apărat de credință şi frica de Dumnezeu, să fugi de diavolul care o stăpâneşte şi care se năpusteşte asupra ta întotdeauna cu putere şi cu turbare. Şi să nu conteneşti să fugi de el până când nu îl vei vedea înecat de Cel de Sus în prăpastia cu flăcări dimpreună cu toți luptătorii lui puternici iar tu să fii acoperit în

acelaşi timp de norul Sfântului Duh care răcoreşte arsura provocată ție de vrăjmaşii cei fără de trup care au lovit prin dorințele cele înfocate ale ticăloaselor patimi. Şi nu prin stâlpul de foc ci prin vederea luminii neapuse să fii povățuit către pământul făgăduinței - nu către acela pe care l-a împărțit israelitenilor Isus al lui Navi ci către acela pe care l-a promis Cel născut din Preasfânta Fecioară, Hristos Iisus Dumnezeul nostru, Care a intrat primul acolo, biruind moartea.

Trezeşte-te pentru totdeauna, suflete, căci Faraonul cel tainic care aleargă mereu după tine, nu conteneşte să stârnească răul împotriva ta. Nu aştepta, o suflete iubit, încetarea urletelor pe care le stârneşte împotriva ta căci el, fiind din fire invidios şi neruşinat, nu se abține de la mânie, năzuind întotdeauna să te bage cu forța în focul chinurilor. De asemenea, să nu crezi când dă înapoi căci atunci se străduieşte cel mai mult şi cu foarte mare viclenie să te prindă. Prin această metodă el, ticălosul, se străduieşte să te supună, hotărât fiind să-ți slăbească trezvia ta puternică şi neîntreruptă ca astfel, găsindu-te lăsat pe tânjeală, să te rănească pe neaşteptate cu una din multele lui săgeți stricătoare de suflet sau să-ți pună piedică, prin mândrie, când mergi pe drumul dobândirii marilor virtuți. Ca unul ce are o minte foarte pricepută în născocirea răului, el ştie ce folos dobândim noi când trăim în trezvie şi [când - n. n.], din cauza necazurilor aduse de el, suntem întăriți de harul dumnezeiesc de sus. Căci dacă ne deşteptăm, atunci necazurile aduse de el sunt pentru noi pricină de mare răsplată, precum lupta cu duşmanii puternici este pentru luptătorul priceput prilej pentru primirea laudelor mari. Căci dacă, prin ajutorul Mântuitorului tău, fugi de mâinile Faraonului răufăcător şi usuci adâncul patimilor înfocate şi nu îl uzi, precum ne învață în taină cuvântul insuflat de Dumnezeu, ceea ce înseamnă să săvârşeşti trecerea la sărăcie şi lipsă, şi de asemenea conştientizezi întotdeauna în gândire şi nu în cuvinte sărăcia şi nevrednicia, te vei veseli pe culmea muntelui Sinai în pustie, ceea ce înseamnă că vei ajunge la sălaşul sfânt al despătimirii minunate şi demne de laudă de care se veseleşte mai ales Sfântul Duh.

Veghează, blestematule, ca să nu fii şi tu supus furiei, asemenea oamenilor nerecunoscători şi să nu fii predat beției şi dansului, să nu îți cinsteşti pântecele ca pe lucrul cel mai drag şi mai sfânt şi să îl răsplăteşti cu închinăciuni ca aceia care s-au închinat vițelului şi să nu pierzi bunurile viitoare aşa cum au pierdut aceia pământul făgăduinței şi să nu fii predat chinurilor fără de sfârşit în care vei suferi mai rău decât toți cei ce au fost până la Lege necredincioşi. Dacă, într-adevăr, Îl iubeşti pe Hristos Împăratul tău, Care a cunoscut de dragul tău moartea pe cruce, atunci străduieşte-te din toate puterile să sădeşti în sufletul tău iubirea Lui cea dumnezeiască. Nu se poate să ajungi la aceasta decât numai dacă urăşti pe deplin toate poftele tale. Şi iarăşi: nu e posibil să le urăşti pe acestea dacă nu sădeşti în inima ta frica de Dumnezeu. Frica de Dumnezeu, pe de altă parte, nu poți să o dobândeşti dacă nu alungi de la tine orice îndoială şi dorința de a te arăta înțelept şi dacă nu mergi, ca un prunc blând, după Domnul tău, supunându-te poruncitor Lui. Aşa cum dragostea este împlinirea a toată legea tot aşa şi credința este temelia tuturor virtuților, în general. Căci din credință se naşte frica iar din aceasta îndeplinirea poruncilor prin care mintea se umple de iubire dumnezeiască. Învrednicindu-te de aceasta, să gândeşti smerit, socotindu-te cenuşă, ca să trăieşti întotdeauna în desfătarea dorințelor dumnezeieşti.

CUVÂNTUL VI

Despre lăcomia pântecelui care este pentru călugări pricina nenumăratelor rele.

O, pântece neruşinat, care nu te saturi niciodată, datorită ție noi, călugării neînțelepți, ne facem jucăriile diavolilor potrivnici lui Dumnezeu! Tu eşti cauza lucrurilor necurate, a somnului nemăsurat şi a tuturor morților sufleteşti. De la tine vine încălcarea poruncilor evanghelice, grija nesfârşită pentru avuții şi diferitele certuri. Prin toate acestea, pomenirea

morții, iubirea dumnezeiască și frica de Dumnezeu, pier fără urmă din sufletele călugărilor. Rugăciunea curată, lacrimile și înduioșarea s-au pierdut iar lucrarea tainică a minții a încetat, în locul acestora au intrat: mândria, obiceiul rău și lingușirea, minciuna, invidia și diversele dorințe de slavă deșartă precum și izvorul tuturor relelor - iubirea de argint și perceperea dobânzilor urâte de Dumnezeu. Toate acestea sunt urmate de cămătăria îngrozitoare și lipsită de omenie care atrage mânia lui Dumnezeu ce vine de sus. O, lăcomie a pântecelui! Din cauza căreia noi, călugării neînțelepți, cădem chiar în fundul pântecelui distrugător al iadului! Fericit este acela care te-a supus rațiunii sale și a iubit cu tot sufletul sărăcia și traiul fără câștig. Un asemenea om, într-adevăr, s-a cunoscut singur pe sine și astfel numai el este liber. Noi însă care ne supunem ție, suntem robii tăi cei răi și datorită patimilor născute de tine ne asemănăm cu vitele necuvântătoare, deși suntem creați de la început de mâna sfântă a lui Dumnezeu după chipul Lui dumnezeiesc.

CUVÂNTUL VII

Despre înșelăciunea viselor din timpul somnului.

O, tu pierzătorul cel mai rău și dușmanul sufletelor omenești care născocești orice fărădelege, degeaba mă tulburi neîncetat cu visele din timpul nopții: ba cu cele pline de tristețe, ba cu cele pline de bucurie! Sau crezi că prin ele ademenești sufletul meu și îl determini să fie atent la ele, de parcă ar fi drepte? Piei, ticălosule, piei de la mine împreună cu vicleșugurile tale! Hristos este Mântuitorul meu. El este pentru mine lumina și veselia, lauda și slava și ajutorul nebiruit și zidul cel mai tare împotriva ta. Niciodată nu mă vei face - și spun aceasta nădăjduind în Hristos! - să iau în seamă fandoselile tale de parcă ar fi adevărate. Chiar de la început te-am aflat că tu ești zavistnicul vieții mele, povățuitorul pocit și șarpele urzitor de rele și tot ceea ce e al tău nu e nimic altceva decât o înșelăciune care îndepărtează de Dumnezeu și conduce în iad chiar dacă uneori tu ai arăta ceva drept. Căci doar nu pentru folosul sufletului apari tu și uneori arăți în vis ceva drept. Așa cum pescarul aruncă undița nu fără gânduri ascunse, cu momeală, așa și tu te străduiești prin acestea să atragi sufletul către marea vrajă și să-l supui cârmuirii tale celei distrugătoare ca astfel să-l înalți în mândrie și să-l bagi cu forța în prăpastia trufiei cea iubită de tine. Sau, arătându-i pe ucigătorii de Hristos că se află în lumină împreună cu Moise iar pe Hristos împreună cu ucenicii Lui în întunericul adânc, vrei să îl convingi să se unească cu ucigătorii lui Hristos așa cum ai convins printr-o astfel de vedenie un oarecare călugăr să renunțe la dreapta credință și să primească necredința jidovească cea urâtă de Dumnezeu. De aceea, fericit este acela care a urât toate intențiile tale - nu numai pe cele care erau în mod evident rele ci și pe cele care păreau bune. Căci în tine, ticălosule, se află sămânța oricărei fărădelegi care, fiind rodită de tine, păstrează întotdeauna însușirea ta. Toată grija ta și cea mai bună lucrare a ta constă în faptul de a înșela prin orice mijloc sufletele omenești: ba prin intermediul stelelor, ba prin diferitele vrăji, prin zborul păsărilor, observarea norilor, vrăjitoria cu orz, faină, boabe, mișcarea ochilor sau ghicitul în palmă. Prin toate acestea, ticălosule, tu lingușești cu intenție rea și îi închizi pe cei nebuni în flăcările chinurilor celor de sub pământ. Însă nu poți deloc să întinezi gândurile acelora care slujesc cu credință tare și neîntinată lui Hristos, Împăratului tuturor și Dumnezeu. Căci ei stau cu putere pe piatra tare a sfintelor Lui porunci și a iubirii Lui dumnezeiești prin care se nimicesc toate ademenirile tale. Piei împreună cu toate înșelăciunile tale diavolești și distrugătoare de suflet! Prin aceste ademeniri ale tale îi pângărești pe ceilalți cei care nu știu și nu sunt încredințați de răutatea ta: pe ateii caldei, pe semeții italieni și nemți care se supun în toate plăsmuirilor tale. Nu mă amăgi cu referirea la Daniil și Iosif care, datorită virtuții lor desăvârșite, au primit de sus înțelepciunea pentru tâlcuirea viselor, avute de stăpânitori, după voia cea dumnezeiască. Eu nu sunt vrednic nici de umbra acestor bărbați sfinți din cauza

păcatelor mele nenumărate şi grele. Ei au fost asemenea îngerilor fără de trup. Eu însă, numai prin înfățişarea mea exterioară şi gândire mă deosebesc de vitele cele necuvântătoare dar mă asemăn în toate celelalte cu ele prin patimile pe care le am.

CUVÂNTUL VIII

Învățături de folos pentru conducătorii adevăraților credincioşi.

Bărbăției trupeşti îi este specific să nimicească trupurile, să distrugă zidurile puternice ale oraşelor şi să se înarmeze împotriva duşmanului văzut. Bărbăția sufletului pe care trebuie să o aibă țarul iubitor de Dumnezeu, trebuie să se facă cunoscută prin stăpânirea patimilor trupeşti urâte de Dumnezeu care se ridică în el, având ca frâu puternic frica de Dumnezeu şi râvna dumnezeiască. Mărturiseşte despre aceasta cuvântul lui Dumnezeu care spune: „prin frica de Dumnezeu te fereşti de rele" [acest citat nu există sub această formă în Septuaginta. De aceea îl păstrăm aşa - n. n.] (Pilde 16. 6). Ce rău poate fi mai mare decât patimile trupeşti care se ridică în suflet şi îl fac neplăcut înaintea lui Dumnezeu şi a Creatorului lui? Străduieşte-te, o preacucernice Împărate, să-l păstrezi curat pentru Împăratul cel nemuritor ca să se învrednicească şi el, împreună cu fecioarele înțelepte, având candela aprinsă, să intre în cămara cerească a Mirelui.

Să socoteşti, preacucernice Împărate, că țar şi monarh absolut este acela care se îngrijeşte nu numai să rânduiască bine viața supuşilor săi prin legi drepte şi bune ci şi să biruiască întotdeauna patimile nespuse şi poftele sufletului său: furia, mânia şi nelegiuitele dorințe trupeşti. Iar cine este biruit de aceste patimi nespuse, acela nu este chipul însuflețit al Stăpânului ceresc ci numai asemănarea omenească a ființei tainice.

Adevărata rațiune dumnezeiască nu numai că îl împodobeşte pe omul lăuntric cu înțelepciune, blândețe şi toată dreptatea ci îi rânduieşte bine şi părțile exterioare ale trupului, cum sunt: ochii, urechile, limba şi mâinile. Această rațiune nu poate să îi dea voie să se desfete cu ochii în chip desfrânat cu vreo frumusețe străină, să fie atras către ascultarea cântecelor necuviincioase şi a glumelor dăunătoare sufletului ale bufonilor şi pângăritorilor, să ia în seamă clevetelile oamenilor invidioşi sau cu propria limbă să supere, să vorbească de rău şi să defăimeze. De asemenea, nu îi dă voie ca, cu mâinile să pricinuiască necazuri celor nevinovați sau să răpească averea altuia. Modul în care putem să dobândim acest har mântuitor, ni-l arată proorocul inspirat de Dumnezeu şi împăratul David, sub forma întrebării şi a răspunsului: „Întru ce-şi va îndrepta tânărul calea sa?" Aceasta este o întrebare la care Sfântul Duh răspunde: „Când va păzi cuvintele Tale" (Ps. l18, 9), ceea ce înseamnă împlinirea poruncilor Celui ce împărăţeşte în ceruri. De aceea el se roagă şi în alt loc, zicând: „Bunătate şi învățătură şi cunoştință mă învață, că poruncile Tale am crezut." (Ps. 118, 66). Să le respectăm şi noi cu tot sufletul şi, fără îndoială, vom dobândi tot harul şi binecuvântarea duhovnicească.

„Dreptatea înalță neamul" spune preaînțeleptul Solomon (Pilde 14, 34); „răutatea va răsturna scaunele puternicilor" (Înțel. 5, 24). Şi tatăl lui a spus: „Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecățile Tale. Poruncit-ai dreptatea a fi mărturiile Tale şi adevărul foarte" (Ps. 118, 137-138). Şi în alt loc: „Ochii Domnului spre cei drepți şi urechile Lui spre rugăciunea lor. Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele, ca să piardă de pe pământ pomenirea lor" (Ps. 33, 14-15). În nimic să nu nădăjduiască cel ce împărăţeşte pe pământ cu bună credință decât în dreptate căci, aşa făcând, va fi ajutat în chip nevăzut la cârmuirea acestei împărății pământeşti de Însuşi Împăratul dreptății, Iisus Hristos, Care este Dumnezeul tuturor. Străduieşte-te să dobândeşti această virtute, preacucernice Împărate, ca să poți şi tu cu îndrăzneală să spui: „Iar eu întru dreptate mă voi arăta feței Tale, sătura-mă-voi când mi se va arăta slava Ta" (Ps. 16, 15). De asemenea, rugându-te Stăpânului tuturor să te ajute şi să te izbăvească de

împrejurările triste, ai putea să spui fără ruşine: „Făcut-am judecată şi dreptate; nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate” (Ps. 118, 121).

„Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit” (Ps. 76, 3), spune acest drept prooroc-împărat. Cu adevărat, vrednică de uimire şi de toată lauda este virtutea acestui drept şi iubitor de Dumnezeu care, deşi a fost înconjurat de nenumăratele frumuseți şi minunății ale acestui veac, totuşi nu s-a veselit deloc cu acestea, potrivit cu propriile lui cuvinte, ci numai cu pomenirea lui Dumnezeu. Şi pe drept. Căci pomenirea acestor frumuseți lumeşti de mult preț şi robirea de ele cu tot sufletul, ne lipsesc de desfătarea bunătăților veşnice şi ne îndepărtează de ele. Pomenirea continuă a Creatorului tuturor, a preabunului Dumnezeu, care constă în împlinirea poruncilor Lui mântuitoare, ne face pe noi moştenitorii vieții veşnice şi ai împărăției fără de sfârşit.

E înțelept să privim şi să înțelegem corect puterea cuvintelor spuse în Dumnezeiasca Scriptură: „Păstori mulți au stricat via Mea, spurcat-au partea Mea” (Ier. 12, 10). Această cugetare dumnezeiască este demnă de o mare grijă şi de toată păzirea pentru împărații şi episcopii care doresc să cârmuiască pe pământ în chip bine plăcut lui Dumnezeu. Dacă oamenii supuşi lor care poartă numele lui Hristos, alcătuiesc „via” şi „partea” Domnului, dacă păstorii acestei sfinte moşteniri a Stăpânului de Sus sunt împărații şi episcopii şi ceilalți dregători, atunci să bage de seamă cu atenție cum îi cârmuiesc şi cum îi conduc. O fac oare după legea şi după poruncile date de Stăpânul de Sus? Căci ei „priveghează pentru sufletele” lor şi trebuie să dea răspuns pentru ei Celui de Sus, aşa cum spune dumnezeiescul apostol (Evr. 13, 17).

„Că nu este împărăția lui Dumnezeu mâncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt. Că cel ce întru acestea slujeşte lui Hristos, bine plăcut este lui Dumnezeu şi ales la oameni” (Rom. 14, 17-18). Ce să spunem împotriva acestui lucru noi, smeriții, care ne punem toată nădejdea mântuirii noastre în vremea sfintelor posturi numai în abținerea de la carne, peşte şi unt şi nu contenim să nenorocim şi să pierdem averile supuşilor săraci, să-i purtăm prin tribunale, să lucrăm cu duşmănie împotriva lor şi să le facem rău în diferite chipuri? Este bună şi foarte folositoare pentru omorârea patimilor trupeşti înfrânarea de la mâncărurile care îngraşă, de asemenea şi rugăciunea este necesară pentru luminarea puterilor sufleteşti însă, la acestea trebuie să adăugăm şi înfrânarea de la patimile cele sufleteşti ca să nu se refere şi la noi acea cugetare dumnezeiască: „Cei ce păzesc cele deşarte şi mincinoase şi-au părăsit mila lor” (Iona 2, 9). Despre aceasta, spune şi apostolul: „Iar mâncarea, nu ne va pune pe noi înaintea lui Dumnezeu” (I Cor. 8, 8).

Ca sfetnic minunat şi bine intenționat pentru împărăția ta, să nu îl socoteşti pe acela care, împotriva dreptății, te încurajează la lupte şi războaie, ci pe acela care te sfătuieşte să iubeşti întotdeauna pacea şi liniştea cu toate popoarele vecine care înconjoară statul tău păzit de Dumnezeu. Dacă primul dintre ei ar duce statul tău sub mânia şi supărarea lui Dumnezeu, după cum este spus: „Risipeşte neamurile cele ce voiesc războaie” (Ps. 67, 32) şi în alt loc: „pe bărbatul sângiuirilor şi vicleanul îl urăşte Domnul” (Ps. 5, 6) cel de-al doilea, te face împreună cu cel mai blând împărat, cu David, împlinitor iscusit al poruncii dumnezeieşti, care spune: „De este cu putință, în cât este despre voi, cu toți oamenii având pace” trăiți (Rom. 12, 18). Şi în alt loc: „Cu cei ce urau pacea, eram făcător de pace.” (Ps. 119, 7).

Preoția şi împărăția sunt două bunuri minunate date neamului omenesc de harul dumnezeiesc de sus: prima, ridicând întotdeauna preacuvioasele mâini în rugăciune curată, se roagă Stăpânului tuturor pentru păcatele noastre, Îl înduplecă şi Îl împacă cu noi. Împăratul însă, prin judecățile înțelepte, prin diferitele rânduieli şi prin poruncile ba autoritare, ba părinteşti, purtând de grijă supuşilor, conduce întotdeauna statul împărătesc spre ce este mai bine. Aşadar, constituie un mare bine aceste amândouă daruri când sunt de acord între ele în mod cucernic şi se străduiesc să fie bine supuse Celui de Sus, respectând cu fermitate poruncile şi învățăturile Lui mântuitoare şi, potrivit cu ele, în mod părintesc dar şi autoritar, rânduiesc situația supuşilor. Dumnezeiescul psalmist spune: „Moise şi Aaron, între preoții Lui şi Samuel întru cei ce cheamă numele Lui. Chemat-au pe Domnul şi El i-a auzit pe ei”. Pentru

care motiv? „Căci păzeau mărturiile Lui şi poruncile Lui care le-au dat lor" (Ps. 98, 6-8).

Nimic din frumuseţile pământeşti, o preacucernice Împărate, să nu preferi în locul iubirii de Dumnezeu, Împăratul şi Creatorul împărăției tale, ca să te preamărească şi El în veacul acesta şi în cel viitor. Numai frumusețea sufletească singură este adevărata frumusețe întrucât ea este împodobită cu virtuțile dumnezeieşti, adică cu dreptatea şi smerita înțelepciune, rațiunea şi bărbăția, blândețea şi milostivirea, bunătatea şi iubirea de oameni, însuşiri prin care se preamăreşte şi Fiul lui Dumnezeu cel Unul Născut prin cuvintele: „împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor". În ce constă frumusețea Lui reiese din cele spuse de mult de către psalmist: „vărsatu-s-a dar în buzele tale" (Ps. 44, 3). Ce altceva poate fi acest dar dacă nu acela care este preamărit în alt loc în Sfânta Scriptură unde se vorbeşte despre Înțelepciunea Ipostatică a lui Dumnezeu: „din gura ei iese dreptatea; legea şi mila pe limbă le poartă" (Pilde 3, 16). Pentru acest motiv şi psalmistul David spune mai departe: „încordează şi bine sporeşte şi împărăţeşte, pentru adevărul şi blândețea şi dreptatea" (Ps. 44, 5-6). Iată frumusețea tainică a sufletului! Iată bunătatea nemăsurată a Fiului lui Dumnezeu, Celui Unuia Născut, datorită căreia El se preamăreşte prin cuvintele: „împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor" eşti! Această frumusețe trupească, vizibilă, nu numai că este falsă şi trecătoare, dar lucrează cu putere împotriva frumuseții tainice a sufletului căci dorința necurată pentru această frumusețe, întunecă bunătatea înțeleaptă a sufletului şi o face neplăcută înaintea Creatorului ei. Străduieşte-te, preacucernice Împărate, să dobândeşti bunătatea înțeleaptă a sufletului care, la ieşirea acestuia, îl însoțeşte, îi este devotată şi îi face fii ai lui Dumnezeu pe cei ce au câştigat-o.

După cum nu există pe tăria cerului nici o stea mai luminoasă decât soarele, căci el singur cu razele sale luminează tot pământul, tot astfel şi sufletul minunat al împăratului binecredincios, împodobit cu dreptatea, blândețea, milostivirea şi desfătându-se cu acestea, luminează tot ce îi este supus şi îl înconjoară, înfrumusețează şi, prin viața lui exemplară, încurajează spre reuşita în faptele bune asemenea soarelui care, prin căldura lui, încălzind pământul şi toate grădinile care se află pe el, împreună-lucrează cu ele la rodire. Dar iată că a apărut un nor mic şi s-a aşezat în fața acestui soare luminos: tot pământul a pierdut lumina lui. Aşa este şi cu sufletul împăratului binecredincios: dacă va fi cuprins de norul patimilor nespuse: de furia şi mânia nemăsurată, de beție şi netrebnicie, atunci şi el, vai!, se întunecă şi se transformă puternic în ce e mai rău şi îi asupreşte pe toți supuşii lui prin diferite insulte. Atunci, totul atrage furtuna puternică a răzmeriței şi a răscoalelor dese şi totul se clatină. De aceea împăratul să nădăjduiască întotdeauna în marea trezvie a minții ca să poată să cârmuiască în mod plăcut lui Dumnezeu împărăția încredințată lui. Să nu dormim cu sufletul, ci să stăm treji şi să veghem cu mintea.

Mintea omenească, deşi se spune că e creată după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, în ceea ce priveşte deprinderea nu se deosebeşte cu nimic de ceară şi hârtie. Aşa cum pe acestea scrie cuvinte cine vrea, aşa şi mintea omenească: în ce deprinderi şi obiceiuri o înveți - bune sau rele - în acelea trăieşte până la sfârşit cu plăcere. Dacă cineva doreşte sincer să o împodobească cu deprinderi şi obiceiuri plăcute lui Dumnezeu, acela să asculte cu atenție psalmul dumnezeiesc 100 şi să-l repete des şi să îndeplinească cu fapta ceea ce e scris în el de Duhul Sfânt[10] şi atunci va ajunge la desăvârşirea virtuții.

Aşa cum firii omeneşti nu îi este caracteristic să zboare prin văzduh, tot aşa şi împăratului înțelept nu îi este folositor şi îi este cu totul necuviincios să dorească averile şi

---

[10] Psalmul 100: „Mila şi judecata voi cânta Ție, Doamne. Cânta-voi şi voi înțelege în cale fără prihană, când vei veni către mine? Umblat-am întru neräutatea inimii mele, în mijlocul casei mele. N-am pus înaintea ochilor mei lucru fărădelege; pe cei ce făceau călcări de lege i-am urât. Nu s-a lipit de mine inima îndărătnică; pe cel ce se abate de la mine, pe cel rău nu l-am cunoscut. Pe cel ce clevetea întru ascuns pe vecinul său, pe acela l-am izgonit. Cu cel mândru cu ochiul şi cu cel nesățios la inimă, cu acesta n-am mâncat. Ochii mei peste credincioşii pământului, ca să şadă ei împreună cu mine. Cel ce umbla în cale fără prihană, acela îmi slujea. Nu va locui în mijlocul casei mele cel ce face mândrie; cel ce grăieşte nedreptăți, nu s-a îndreptat înaintea ochilor mei. În dimineți am ucis pe toți păcătoşii pământului, ca să pierzi din cetatea Domnului pe toți cei ce lucrează fărădelegea."

veniturile altora căci o asemenea dorință Îl ridică în apărarea celor asupriți pe Însuşi Judecătorul cel drept şi înfricoşător. Nu minte cugetarea dumnezeiască care spune: „Cunoscut-am că va face Domnul judecată săracilor şi izbândă lipsiților” (Ps. 139, 13). Şi în alt loc: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voi scula, zice Domnul; pune-mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru el” (Ps. 11, 5). Aşadar, fiecare împărat cucernic, să îndepărteze de la el o asemenea dorință urâtă de Dumnezeu. Căci „înfricoşat lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu” (Evr. 10, 31). Şi iarăşi: „Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici, ocărâtorii, nici răpitorii, împărăția lui Dumnezeu nu o vor moşteni” (I Cor. 6, 10). Dumnezeiescul psalmist, mărturisindu-se Celui ce călăuzeşte inimile omeneşti, a spus: „nu s-a lipit de mine inima îndărătnică” (desfrânată). Această cugetare dumnezeiască nu este prea dificilă, ci este mare, foarte folositoare pentru suflet şi necesară şi ascunde în ea un înțeles, pentru cei ce o iau în seamă cu înțelepciune. Căci nu puțină strădanie îi trebuie împăratului cucernic pentru ca să-şi păstreze nu numai conştiința sa până la sfârşit în dreptate şi neprihănirea gândurilor iubitoare de Dumnezeu ci şi să alunge imediat de la sine pe cei ce îi propun şi îl sfătuiesc la ceva pervertit, fără să le dea voie să aducă vorbele lor în mintea curată a împăratului. Căci „strică pe obiceiurile bune vorbele cele rele” spune dumnezeiescul apostol (I Cor. 15, 33). Aşa cum împreună-vieţuirea şi împreună-vorbirea cu oamenii buni şi drepți luminează din belşug şi povățuieşte mintea noastră, tot aşa şi împreună-vieţuirea şi împreună-vorbirea cu oamenii răi, de obicei, o întunecă şi în cele din urmă o perverteşte.

Înainte de orice rod apare o floare, floarea fiind precedată de umezeala pământului bun. Tot aşa şi orice faptă bună a împăratului este precedată de bunăstarea sufletului liber şi care stă mai sus de orice înrobire şi zgârcenie. Însuşirea împăratului cu adevărat cucernic constă în a-i mulțumi şi a-i răsplăti în chip minunat pe cei care se află la putere, ajutându-i şi pe toți ceilalți slujitori ai lui; lui îi sunt dăruite acest dar şi lucrare. Căci în acest fel, cei ce stăpânesc pe pământ se aseamănă Celui ce împărăţeşte în cele de sus Care „soarele Său îl răsare peste cei răi şi peste cei buni şi plouă peste cei drepți şi peste cei nedrepți” (Mt. 5, 45) ca, prin binefacerea Lui cea iubitoare de oameni să-i atragă pe toți către cunoaşterea negreşită a lui Dumnezeu.

„Toiagul puterii va trimite Ție Domnul din Sion şi vei birui în mijlocul vrăjmaşilor Tăi” (Ps. 109, 3) spune dumnezeiescul prooroc şi împărat David către Cel născut din seminția lui după trup, Iisus Hristos, Fiul Celui de Sus, Unul Născut. El numeşte toiagul puterii Crucea cinstită şi de viață făcătoare deoarece ea a biruit îndrăzneala şi toată viclenia dracilor, furia nestăvilită a iudeilor luptători cu Dumnezeu şi pe cei mai necinstiți prigonitori ai ei: grecii şi romanii, arătându-i până la sfârşit nimiciți şi spulberați, ca cenuşa. De acest Toiag puternic şi nebiruit să te ții cu tot sufletul şi tu, preacucernice Împărate, şi cu el să zdrobeşti capetele văzute şi nevăzute ale vrăjmaşilor tăi, precum a făcut Moise cândva şi apoi, după câteva secole, Constantin cel Mare. Să te asemeni întotdeauna cu ei prin credința dreaptă în Dumnezeu, prin curăție, dreptate, milostivire, blândețe şi păzirea cu sârguință a mântuitoarelor porunci ale Stăpânului de Sus ca să te învredniceşti şi tu împreună cu ceilalți să dobândeşti împărăția Lui fără de sfârşit.

„Gura dreptului va deprinde înțelepciune” spune dumnezeiescul psalmist „şi limba lui va grăi judecată” (Ps. 36, 30). Aşa cum piatra de ascuțit arată că şi aurul şi argintul vor fi încercate pe ea tot aşa şi gura omului, imediat ce se deschide şi limba e pusă în mişcare, dezvăluie clar gândurile inimii lui. Să sădim în ea începutul înțelepciunii care este frica de Dumnezeu. „Începerea înțelepciunii este frica Domnului” (Pilde l, 7), de aceea şi înțelepciunea este bunul tuturor celor care o au adică a celor care împlinesc nu numai cu cuvintele ci şi cu fapta poruncile Celui de Sus. Căci unde este frica de Domnul, spune Grigorie Teologul, acolo este şi împlinirea poruncilor lui Dumnezeu iar unde este împlinirea poruncilor, acolo este şi curățirea minții iar unde este curățirea minții, acolo sunt rațiunea şi înțelepciunea şi ivirea Sfântului Duh şi luminarea.

„Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu duhul gurii Lui toată puterea lor” (Ps. 32, 6). Această cugetare dumnezeiască ne înfăţişează în modul cel mai clar taina Sfintei şi

Atotputernicei Treimi. Prin „Domnul” se înţelege aici Însuşi Dumnezeu Tatăl Cel fără de început şi Atotţiitor; prin „Cuvânt” - Fiul şi Cuvântul Lui născut din El mai înainte de toţi vecii, Cel fără de început şi Atotţiitor; prin „Duhul” - Însuşi Sfântul Duh Dumnezeiesc. Acest lucru arată că toată lumea văzută şi nevăzută a fost creată prin bunăvoinţa lui Dumnezeu Tatăl Cel fără de început şi prin Cuvântul Lui fără de început, precum este spus: „Toate printr-Însul s-au făcut şi fără de Dânsul nimic nu s-a făcut ce s-a făcut” (Ioan l, 3). Aceasta poate fi înţeleasă şi într-un mod alegoric. Prin „ceruri” se pot înţelege gândurile înalte ale împăraţilor ortodocşi, prin „puterea” lor - desăvârşirea credinţei care s-a întărit în ei. Prin Cuvântul Domnului, adică prin sfintele porunci ale Mântuitorului, ei se întăresc şi se desăvârşesc în toată evlavia. Prin cuviinţă şi duhul gurii Lui puterea minţii lor se păstrează în toată sfinţenia şi curăţenia. De aceea, trebuie ca ei să păzească cu tărie şi cu mare înfrânare poruncile dumnezeieşti dacă, într-adevăr, vor ca împărăţia lor pământească şi vremelnică să fie întărită de Împărăţia şi Stăpânirea cea tainică de sus. Căci de acolo este trimisă „toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit” (Iac. l, 17).

Dacă înfricoşătoarea taină a întrupării lui Dumnezeu întrece orice înţelegere şi orice cuvânt omenesc tot aşa şi grijile zilnice ale minţii împăratului pentru bunăstarea supuşilor, întrec orice măsură şi orice cuvânt. Aşa cum vânturile şi furtunile nu încetează niciodată să agite suprafaţa mării tot aşa şi gândul împăratului evlavios, pătruns de iubirea pentru supuşi, niciodată nu se poate linişti din cauza frământărilor şi nedumeririlor care vin din partea popoarelor vecine. Nu se întristează atât inima mamei pentru copiii care îndură lipsa celor necesare vieţii, cât se îngrijeşte sufletul împăratului cucernic pentru bunăstarea şi pacea supuşilor săi iubiţi. Numai atunci, într-adevăr, se bucură acest suflet iubitor de Dumnezeu: când îi vede pe supuşii lui credincioşi ducându-şi viaţa în linişte şi pace. Cu adevărat, fericiţi şi preafericiţi sunt aceşti împăraţi şi ei sunt prietenii necurmaţi ai lui Dumnezeu şi robii Lui credincioşi, deoarece se străduiesc întotdeauna să se asemene cu Împăratul de Sus prin toată dreptatea, iubirea de oameni şi blândeţea în relaţia cu supuşii.

Lumină din Lumină, lumina Tatălui - Hristos, Care este peste toate Dumnezeu şi Domn, Care prin nenumărate cugetări clare, prin pilde şi minuni şi prin însăşi moartea Sa, ne-a arătat nespusa Sa iubire de oameni nouă, nerecunoscătorilor, şi bunătatea ne-a făcut-o vădită prin mulţimea celorlalte porunci iubitoare de oameni ale Sale, se aseamănă pe Sine cu păstorul oilor care, lăsându-le pe cele nouăzeci şi nouă de oi nerătăcite, a pornit să caute oaia rătăcită de la păstorirea Lui cea sfântă, dând astfel felul şi regula păstoririi plăcute lui Dumnezeu pentru toţi cei care urmează să fie, după El, reprezentanţii păstoririi Lui universale: episcopii şi împăraţii ortodocşi, pentru ca ei să se îngrijească la fel de toate oraşele şi popoarele care se află sub conducerea lor, manifestându-şi puterea cu dragoste părintească pentru ca toţi, întotdeauna, să se ţină în iubire şi în adevăr, ducându-şi viaţa după sfintele porunci ale Stăpânului tuturor.

S-a rătăcit, într-adevăr, de la păstorirea cea sfântă a lui Hristos, acela care se bucură de nedreptate şi de răpirea averilor străine. Iar cine se întoarce de pe drumul vicleniei sale către viaţa în Dumnezeu şi către adevăr, acela este păstor adevărat al oilor cuvântătoare ale lui Hristos. Unui asemenea om, Portarul îi deschide poarta palatului ceresc şi tainic, intră pe ea cu bucurie şi iese cu toată încrederea „şi păşune va afla”, după cum spune glasul dumnezeiesc al lui Hristos (Ioan 10, 9) şi va auzi: „Zis-a lui domnul său: bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincios, peste multe te voiu pune; intră întru bucuria domnului tău” (Mt. 25, 21).

Se bucură păstorul şi se veseleşte când vede că oile sale se hrănesc până se satură cu iarbă bogată şi beau apă curată. Tot aşa şi împăratul evlavios şi drept se veseleşte atunci când vede că oraşele sale se desfată cu belşugul tainic al bunei credinţe şi beau apa păcii şi armoniei. Însă păstorul oilor necuvântătoare, văzând că animalele lui se îngraşă, se bucură pentru că poate să le vândă la un preţ mai mare şi astfel să dobândească un câştig bănesc mai mare dar cine cârmuieşte oile cuvântătoare ale Mântuitorului, acela se veseleşte cu credinţă pentru că el, fără îndoială, va dobândi pentru aceasta cununile cele mai luminoase şi va primi

cea mai bogată răsplată de la Păstorul Conducător, Hristos. Calitatea împăratului cucernic şi a păstorului adevărat constă în faptul de a nu aduna pentru sine pe pământ avuţii lucrând pentru aceasta nedreptatea şi luând averile străine ci, în faptul de a ascunde în ceruri prin toată dreptatea şi frica de Dumnezeu, prin credinţă şi iubire, comoara nesfârşită a cuviinţei, a milostivirii, a blândeţii şi a bunătăţii faţă de supuşi.

Fiind un împărat strălucit şi slăvit, să te întăreşti cu putere ca să nu fii vreodată biruit de patima iubirii de argint, proprie iudeilor slugarnici, cea urâtă de Dumnezeu, pe care Apostolul Pavel o numeşte slujire la idoli, iar pe iubitorul de argint - slujitor idolesc (Col. 3, 5). Să-ţi aminteşti întotdeauna povaţa proorocului şi împăratului care spune: „Nu nădăjduiţi spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiţi; bogăţia de ar curge nu vă lipiţi inima" (Ps. 61, 10). Să nu preferi în locul acestui prooroc un povăţuitor pământesc cu înţelepciune deşartă, căci neascultarea de Dumnezeu şi de învăţătura Sfinţilor Lui Apostoli şi Prooroci ne aşază sub răspunderea acelei cugetări nemincinoase care spune: „împreună şi cel nepriceput şi cel nebun vor pieri şi vor lăsa străinilor bogăţia lor. Mormânturile lor, casele lor în veac" (Ps. 48, 10-11).

„Minţi-va lucrul măslinului şi câmpii nu vor face mâncare" (Avac. 3, 17), spune cuvântătorul de Dumnezeu, Avacum, luminat fiind de dumnezeiescul Duh. Măslinul, datorită bunei lui rodiri, înseamnă în sens alegoric Biserica cea sfântă, sobornicească şi apostolească a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos deoarece ea abundă întotdeauna în mila şi binefacerile lui Dumnezeu. Rodirea acestui măslin înseamnă milostenia, de asemenea şi episcopii puşi spre cârmuirea şi rânduirea credinţei creştine neprihănite şi pentru îndrumarea şi îngrijirea faţă de toţi săracii şi nevoiaşii, orfanii şi văduvele, aşa cum poruncesc regulile dumnezeieşti preasfinţiilor episcopi de pretutindeni. Spune cineva că această cugetare proorocească nu mai este valabilă? Nicidecum! Chiar dacă ea a fost spusă mai ales pentru arhiereii poporului iudeu ce se aflau în Vechiul Testament - şi care urmau să se ridice împotriva Creatorului tuturor şi a Mântuitorului tuturor oamenilor şi să încalce legea Celui de Sus şi sfintele Lui porunci totuşi a fost spusă şi pentru reprezentanţii Sfintei Biserici a lui Dumnezeu din zilele noastre şi fiecare poate cu dreptate să o primească. Astăzi, lucrătorii acestui măslin tainic şi sfânt nu mai împlinesc roadele lui iubite de Dumnezeu, aşa cum poruncesc pravilele dumnezeieşti. Căci tot ce a fost dat Sfintei Biserici de către împăraţii şi prinţii iubitori de Hristos, toate averile şi veniturile desemnate pentru întreţinerea săracilor şi orfanilor, ei le-au îndreptat spre abuzurile lor şi spre bunăstarea vieţii lor. Şi astfel, trăiesc ei înşişi în tot belşugul şi plăcerea, hrănindu-se din destul şi îmbogăţindu-şi copios părinţii şi rudele iar pe fraţii lui Hristos, pe săracii, care îndură goliciunea şi mor de foame, îi asupresc. Într-adevăr, înşelătoare este rodirea măslinului tainic. Aceasta înseamnă că rodul milosteniei către cei săraci şi sărmani a slăbit şi a murit. Această asuprire a săracilor care îi chinuie, cine altcineva este în stare să o îndepărteze în afară de Dumnezeu? Dar şi cei ce împărăţesc pe pământ în chip ortodox trebuie şi se cuvine ca împăraţii cucernici să îndrepte asemenea neajunsuri ale preoţilor - ca să nu zic: păcate - imitând râvna împăraţilor ortodocşi din vechime: Constantin cel Mare, Teodosie cel Mare şi Iustinian cel Mare. Nimic altceva nu poate să întărească atât sceptrul împărătesc precum grija pentru cei săraci şi mila faţă de ei de dragul lui Dumnezeu.

„Cât este de bun Dumnezeul lui Israel celor drepţi la inimă" (Ps. 72, 1). Acest fericit prooroc şi împărat, văzând îndelunga răbdare a preabunului Dumnezeu şi a Creatorului tuturor pe care o are cu oamenii care trăiesc în nedreptate şi în toate fărădelegile - oameni pe care El nu numai că îi rabdă îndelung dar le şi dă să se desfete din belşug cu pace, sănătate, bogăţie şi orice plăcere şi lungime de zile - aduce următoarea învăţătură, zicând: „Pentru aceasta i-a cuprins pe ei mândria lor până în sfârşit, îmbrăcatu-s-au cu nedreptatea şi păgânătatea lor" (Ps. 72, 6). Toate acestea i-au stăpânit pe ei deoarece ei „întru ostenelile oamenilor nu sunt şi cu oamenii nu vor lua bătăi" (Ps. 72, 5), ceea ce înseamnă că, prin necinstea lor nemăsurată şi prin slavă deşartă, sunt nerecunoscători faţă de Creatorul tuturor şi Dătătorul de hrană deoarece ei Îl supără în diferite moduri, zicând: „Cum au cunoscut Dumnezeu? Şi de este

cunoștință întru Cel înalt?" (Ps. 72, 11). De aceea, nici nu se învrednicesc de pedeapsa cea mântuitoare a lui Dumnezeu precum este scris în dumnezeiasca Scriptură: „Că pe carele iubește Domnul, îl ceartă și bate pe tot fiul pe care primește" (Pilde 3, 12). Același prooroc dumnezeiesc (David) spune: „Fericit este omul pe care îl vei certa, Doamne, și din legea Ta" adică prin sfintele Sale porunci „îl vei învăța pe el" (Ps. 93, 12), adică îl vei îndrepta către cunoștința greutății păcatelor lui pentru ca el, cunoscându-le și suspinând pentru ele cu durere în inimă, să poată dobândi mântuirea și ajutorul Tău. De aceea e foarte bine și mântuitor să te afli „în osteneli omenești" adică să înduri, împreună cu toți drepții, necazuri în viața aceasta și să fii biciuit cu ei adică, să fii pedepsit părintește de Domnul. Să nu ne mâhnim din cauza necazurilor trimise asupra noastră de dreapta judecată a lui Dumnezeu și să nu fim nerecunoscători față de Cel Care ne-a creat, de parcă El ne-ar asupri, atunci când răbdăm jigniri din partea celor rău credincioși ci, dimpotrivă, cunoscând, așa cum se cuvine creștinilor, fărădelegile noastre prin care păcătuim întotdeauna înaintea Dumnezeului nostru, să ne căim mereu cu lacrimi și să ne mărturisim Lui, lepădându-ne de tot păcatul „și El va nimici pe cei ce ne necăjesc pe noi". Aceasta este puterea cu care biruie Domnul, despre care proorocul învață zicând: „Întru Dumnezeu vom face putere și El va urgisi pe cei ce ne necăjesc pe noi! (Ps. 59, 13). Să nu ne înșelăm crezând că printr-o singură rugăciune lungă putem obține ajutor de Sus, trăind în același timp în păcatele noastre, căci este scris: „Cereți și nu luați, pentru că rău cereți" (Iac. 4. 3). Și în alt loc: „Departe este de la păcătoși mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat" (Ps. 118, 155).

Fiecare suflet este o putere tainică, rațională și nemuritoare care însuflețește și conduce acest veșmânt stricăcios al lui în toată vremea ce i-a lăsat-o Cel ce l-a creat pentru a locui în el. Când, după porunca Creatorului, se îndepărtează de el, atunci această locuință trecătoare rămâne fără viață, fără simțire și mișcare și, în decursul câtorva zile, începe să miroasă urât, să se înnegrească și, vai, devine hrana viermilor iar sufletul se duce în acea locuință pe care și-a pregătit-o - ori prin fapte bune ori prin fapte rele, ceea ce înseamnă: ori în loc luminos, plin de toată veselia și de dumnezeiasca mireasmă, de unde „va fugi durerea și întristarea și suspinarea" (Isaia 35, 10) - loc care în Evanghelia după Luca este numit sânul lui Avraam, ori în chinurile amare fără de sfârșit care sunt: focul nestins, întunericul cel mai din afară, scrâșnirea dinților și plânsul neîncetat din cauza suferințelor de neîndurat. Acest lucru reiese atât din multele scrieri inspirate de Dumnezeu cât mai ales din pilda despre săracul Lazăr și despre bogatul nemilostiv care, pentru lipsa lui de omenie față de săracul Lazăr, a fost osândit în focul gheenei și, arzând în el, nu s-a învrednicit să primească o picătură de apă rece de la patriarhul Avraam care, [în timpul vieții - n. n.] îi proteja pe toți oamenii prin iubirea lui de străini. Așadar, dacă cineva vrea sincer să se izbăvească de o asemenea osândă în chinul cel veșnic care l-a lovit pe acel bogat nebun pentru disprețul lui față de săraci și dorește să dobândească aceeași liniște și mângâiere ca fericitul sărac pomenit, acela să urască din tot sufletul acea învrăjbire față de săraci pe care a avut-o bogatul nemilostiv și nu numai să înceteze să asuprească, să ia ce este al altuia și să-și adune mari comori pe pământ, împotriva poruncii Mântuitorului, dar să și miluiască cu mână darnică săracii, să aibă grijă de orfani și de văduve și să îi apere de cei care îi asupresc și îi jefuiesc și să nu îi disprețuiască pe cei înfometați, însetați și goi. Căci nu există alt mijloc pentru noi ca să dobândim atunci șederea de-a dreapta Judecătorului nemitarnic și să auzim acel glas fericit, care spune: „Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, moșteniți împărăția care este gătită vouă de la întemeierea lumii" (Mt. 25, 34). Cu cât se bucură cineva de putere și bogăție - chiar de e împărat, episcop, prinț - cu atât trebuie să îi bucure și pe ceilalți prin milostenie și binefaceri față de cei ce se află în sărăcie și în lipsa celor necesare vieții ca să se învrednicească și el, împreună cu drepții, să audă glasul preabunului Stăpân, care ne vorbește: „Întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut" (Mt. 25, 40). De aceea fericit este într-adevăr, și preafericit „cel ce se uită spre săracul și mișelul" căci „în ziua cea rea va izbăvi pe el Domnul" (Ps. 40, 1).

Cu cele trei patimi de căpetenie, așa cum spun Sfinții Părinți, se luptă puternic și

neîncetat, în general orice suflet înzestrat cu rațiune dar, mai ales cel care deține sceptrul împărătesc şi cârmuirea. Aceste patimi sunt: iubirea de plăceri, iubirea de slavă şi iubirea de argint. Roadele lor sunt foarte rele şi dăunătoare căci ele, asemenea fiarelor setoase de sânge, devorează sufletele omeneşti şi le predau focului veşnic atunci când, prin moarte, ele se despart de trupurile lor. Roadele iubirii de plăceri sunt: lăcomia pântecelui, desfătarea gâtlejului cu diferite mâncăruri şi intrarea sub jugul dorințelor pântecelui asemenea vitelor. Din iubirea de slavă iese aceasta: omul nu face nimic spre slava sau de dragul slavei lui Dumnezeu ci se străduieşte să facă pe placul oamenilor ca să primească mereu de la ei slavă şi laudă - şi dacă dobândeşte lucrul dorit, atunci se poartă față de ei cu blândețe şi face bine tuturor cu mărinimie. Dacă însă află cumva că este batjocorit, atunci, renunțând la blândețe, se predă mâniei nestăvilite şi se străduieşte să se răzbune mai aspru decât orice fiară pe acela care nu îl laudă. Rădăcina tuturor relelor - iubirea de argint - are ca rod al ei dorința nesățioasă de bogăție, năzuința nemăsurată de a aduna prin toate mijloacele aur şi argint şi de a-şi îngrămădi prin intermediul hoției, nedreptății şi cămătăriei comori însemnate. De aici: clevetelile şi jignirile fără măsură. Un asemenea om îşi pune toată nădejdea în comoara lui şi nu în Dumnezeu şi niciodată nu îşi aduce aminte de acea zi înfricoşătoare a sosirii cu slavă a Judecătorului nemitarnic care îi osândeşte la focul veşnic pe cei ce se bucură de camătă, nedreptate şi jefuirea averilor străine, aşa cum scrie în epistola sa sobornicească Iacov, fratele Domnului, primul episcop din Ierusalim, zicând: „Veniți acum, bogaților, plângeți şi vă tânguiți de necazurile ce vor să fie asupra voastră. Bogăția voastră a putrezit şi hainele voastre le-au mâncat moliile. Aurul vostru şi argintul au ruginit şi rugina lor va fi mărturie asupra voastră, şi va mânca trupurile voastre ca focul. Ați strâns comoară la zilele cele de apoi." (Iac. 5, 1-3).

Dacă cineva a călcat şi a biruit cele trei patimi pomenite, acela într-adevăr este robul plăcut şi închinătorul credincios al Preasfintei şi Atotputernicei Treimi, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. El este împărat şi monarh şi peste sine însuşi şi peste toți supuşii lui. Iar cine este ținut şi condus de aceste patimi, acela să audă clar cugetarea Stăpânului tuturor: „Tot cel ce face păcatul, rob este păcatului. Robul nu rămâne în casă în veac" (Ioan 8, 34-35). Ce poate fi mai ruşinos, ca să nu spun mai blestemat, decât acela care gândeşte să stăpânească oraşe mari şi popoare nenumărate dar el însuşi se află în puterea şi sub conducerea patimilor nebune şi se numeşte cu buzele - robul Mântuitorului. Cercetați ca să înțelegeți limpede cele spuse.

În rândul multor fapte drepte şi minunate, cu care se împodobeşte şi prin care este iubit şi lăudat de toți sufletul împăratului cucernic, găsesc că cea mai folositoare şi necesară faptă pentru autoritatea împăraților evlavioşi este iubirea de străini. Aceasta înseamnă că trebuie să se poarte cu iubire de oameni, cu blândețe şi cu respect față de oaspeții străini - chiar dacă sunt negustori sau invitații lor - şi să se îngrijească cu atenție de şederea lor confortabilă pe toată perioada în care se află la ei ca să nu fie supuşi jignirilor din partea localnicilor şi ca să nu fie ținuți cu forța, nici să fie împiedicați să se întoarcă în țara lor. Trebuie să li se acorde libertatea de a sta cu plăcere şi de a se întoarce iarăşi în țara lor, să fie lăsați să plece cu toata siguranța, cu pace şi cu cinste. Fiind astfel primiți, păziți şi lăsați să se întoarcă înapoi, ei se vor purta prietenos cu noi după propria înțelepciune şi vor povesti tuturor cu laudă şi respect despre virtuțile împăratului, lăudându-le cu voce tare înaintea tuturor şi, oriunde s-ar afla, vor vorbi despre dreptatea şi blândețea împăratului şi despre acea siguranță de care se bucură, în general, toți străinii, care vin în statul lui de Dumnezeu păzit. Şi ce poate fi mai folositor decât aceasta pentru autoritatea împăraților evlavioşi? Căci toți cei care aud despre o asemenea înțelepciune, despre blândețea şi despre grija față de străini, îi răsplătesc prin rugăciuni fierbinți şi îi vor preamări cu laude mari şi fiecare se va strădui să ajungă acolo ca să se convingă personal de bunătatea lor şi să se desfete de blândețea lor. Iar cei care se poartă altfel cu străinii, rămânând în nepăsare şi pricinuindu-le jigniri şi necinste, atrag asupra lor nemulțumirea şi vorbirea de rău atât din partea acestor străini cât şi din partea acelora cărora li se întâmplă să povestească despre un asemenea dispreț şi o astfel de

nedreptate. Despre aceasta eu nici nu îndrăznesc să vorbesc. Oricine are înțelegere şi judecată sănătoasă, nu numai că ştie acest lucru dar nici nu vrea să audă despre el. Aşadar, să nu fim cu înțelepciunea mai prejos decât țăranii care se ocupă cu prinderea porumbeilor şi care, pentru a prinde un stol de porumbei, ung cu puțin mir parfumat gâtul unei porumbițe domestice şi îi dau drumul să zboare în voie spre stolul de porumbei sălbatici şi când ea li se alătură lor şi ei se desfată cu mireasma mirului parfumat cu care este uns gâtul ei, atunci îi duce pe toți de bunăvoie la casa stăpânului ei. Această înțelepciune a vânătorilor să o imite şi împărații cucernici şi, cu bucurie şi respect, să le dea voie să plece străinilor care au venit la ei, dacă vor să dobândească laudă şi să se bucure de prietenia cu toate popoarele de pretutindeni. În felul acesta şi oraşele care se află sub autoritatea lor se vor înfrumuseța şi se vor îmbogăți cu oameni iscusiți în toată înțelepciunea, în arta oratoriei şi în meşteşugurile obişnuite. Căci fiecărui om îi este specific să tindă să meargă acolo unde aude că arta literaturii lui sau meşteşugurile obişnuite sunt respectate cel mai mult.

Filosoful Menandru a spus: „Trei virtuți fac mai mult decât toate ca împărăția pământească dreptmăritoare să fie slăvită şi îndelungată: „dreptatea", adică judecata nepărtinitoare care nu priveşte la fața celui ce este judecat şi nu ia mită, a doua - „înțelepciunea", ceea ce înseamnă curățenia vieții şi potolirea pornirilor fireşti prin înfrânarea plăcută lui Dumnezeu iar a treia - „blândețea" față de supuşi îmbinată cu frica de împărat spre îndreptarea lor, nu spre dauna lor." Împăratul care îşi petrece viața lucrând cu aceste trei virtuți este, într-adevăr, un împărat ortodox şi chipul însuflețit al Împăratului Ceresc Însuşi.

CUVÂNTUL IX

Despre voia cea neînțeleasă a lui Dumnezeu şi despre bunătatea şi iubirea Lui de oameni. Tot aici şi împotriva cămătarilor.

Fericitul şi minunatul Prooroc, împăratul cel mai virtuos şi mai plăcut lui Dumnezeu, slăvitul David - despre care Însuşi Dumnezeu a spus: „Şi schimbându-l pre el, le-au ridicat lor pre David să le fie împărat; pentru care au şi zis, mărturisindu-l: aflat-am pre David al lui Iesse, bărbat după inima mea, care va face toate voile mele." (Fapte 13, 22) - un bărbat atât de minunat, fiind uimit de iubirea de oameni cea nespusă şi neînțeleasă a Stăpânului tuturor, vorbeşte către El cu mare mirare: „Că voiu vedea cerurile, lucrul degetelor tale, luna şi stelele, care tu le-ai întemeiat." (Ps. 8, 4), „Doamne! Ce este omul? Că te-ai făcut cunoscut lui, sau fiul omului? Că-l socoteşti pre el?" (Ps. 143, 4). Foarte înțelept şi minunat aseamănă el cu deşertăciunea sfârşitul zilelor vieții noastre trecătoare. Căci, precum atunci când soarele apune sau este acoperit de un nor mic, dispare imediat umbra oricărui lucru tot aşa se stinge şi viața noastră imediat ce iese din trup sufletul care l-a însuflețit. Totuşi, fără să țină cont de nimicnicia şi răutatea noastră, Creatorul nostru, preabunul Dumnezeu, nu încetează să ne poarte de grijă, ci continuă să ne facă bine prin orice mijloc. Noi însă, nerecunoscătorii, cum prețuim iubirea de oameni atât de mare a Creatorului nostru şi bunătatea Lui față de noi? Sau cum putem să-I mulțumim cu vrednicie pentru grija Lui față de noi şi pentru binefacerile Lui neîncetate? La început, El ne-a creat după chipul şi asemănarea Sa. Mai înainte de aceasta însă noi nu am existat şi nu I-am cerut lucrul acesta însă El Singur, după bunătatea Lui cea nespusă, a adus totul de la neființă la ființă şi după aceea a binevoit să-l creeze pe om după chipul şi asemănarea Lui şi l-a pus peste toată creația ca pe un prinț şi domnitor. De dragul omului, El a pregătit dinainte o grădină preaminunată care, de obicei, în Dumnezeiasca Scriptură este numită rai. A pregătit această grădină pe cel mai bun loc de pe tot pământul numit Eden, luminat de o lumină veşnică unde era cel mai curat aer, încărcat cu arome minunate. Aici El i-a hotărât şederea ca să trăiască întotdeauna în fericire şi curăție. Şi ar fi trăit întotdeauna în desfătarea acestei fericiri dacă nu ar fi încălcat porunca dumnezeiască ce i-

a fost dată. Acest lucru reiese din cuvintele proorocului lui Dumnezeu care spune cu tristețe: „Şi omul, în cinste fiind, n-a priceput.” (Ps. 48, 12). Iar care a fost cinstea primului om, ne-a arătat tot el prin cuvintele: „alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor” (Ps. 48, 12) - nu prin înfățişarea exterioară şi alte urâțenii asemănătoare animalelor ci prin aceea că, fiind de la început creat de Dumnezeu nestricăcios şi nemuritor, el a fost supus imediat stricăciunii şi morții în urma călcării poruncii şi a înțeles unirea cu femeia, de care se ruşinează el însuşi. Însă l-a disprețuit oare Creatorul lui după ce a căzut din acea treaptă egală cu a îngerilor şi din cinste? Nicidecum! El l-a cercetat imediat ca un iubitor de oameni şi, potrivit cu bunătatea şi cu iubirea Lui de oameni, i-a dat o mână de ajutor. L-a izgonit din acel locaş preacurat şi dumnezeiesc, ca pe unul ce a căzut în patimi dobitoceşti, căci era nefiresc ca un asemenea loc dumnezeiesc şi îngeresc să fie pângărit de astfel de patimi neruşinate şi dobitoceşti. De aceea, El l-a îndepărtat de acolo şi l-a lipsit de cinstea îngerească; totuşi nu l-a lipsit deloc de grija Lui dumnezeiască şi iubitoare de oameni şi nu l-a lăsat să se distrugă definitiv sub influența şarpelui rău care l-a înşelat la început. Şi după căderea în păcat Dumnezeu l-a cercetat imediat şi, când acesta a fugit şi s-a ascuns, l-a chemat zicând: „Adame, unde eşti?” El a întrebat acest lucru nu pentru că nu ştia unde este locul în care se ascunsese şi dorea să-l afle ci, prin această întrebare, i-a amintit de la ce slavă şi cinste îngerească a căzut el în blestem şi necinste, fiind în acelaşi timp lipsit de slava şi harul dumnezeiesc care până atunci acoperise goliciunea lui şi îl înfrumusețase în chip minunat. De asemenea, i-a amintit despre marea şi neruşinata lui [în sensul cel bun!] îndrăzneală pe care o avea înainte față de Creatorul său când, fără teamă, cu fața luminoasă şi cu sufletul vesel, stătea înaintea Stăpânului său, desfătându-se în împreună-vorbiri dumnezeieşti cu El. Când ei au fost izgoniți din rai şi au început să li se nască copii şi când primul lor fiu, Cain, l-a omorât pe fratele lui, pe dreptul Abel, nici atunci preabunul Dumnezeu nu a încetat să facă bine neamului omenesc ci imediat Cel Nevăzut i s-a arătat ucigaşului ticălos şi cu iubirea Lui de oameni l-a întrebat despre fratele lui - unde este? - dorind ca acesta, prin mărturisirea omorului său, să se curețe şi atunci Dumnezeu l-ar fi învrednicit de mila şi iubirea Lui de oameni. Când acesta a spus mândru şi fără ruşine: „Şi au zis Domnul Dumnezeul către Cain: unde este Abel fratele tău? Iar el a zis: nu ştiu; au doară păzitor sunt eu fratelui meu?” (Fac. 4, 9), nici atunci iubitorul de oameni nu l-a predat morții imediat, dar nici nu l-a lăsat fără pedeapsă. El i-a dat ca pedeapsă slăbirea trupului şi boală neîncetată ca, în decursul întregii sale vieți blestemate să fie întotdeauna rănit în suflet de ghimpii necazurilor permanente şi să se căiască mereu pentru fapta lui cea rea iar pentru ceilalți oameni să fie ca model şi dovadă a judecății drepte şi înfricoşătoare a lui Dumnezeu şi a faptului că El este răzbunătorul oricărei fapte ticăloase şi nimic asemănător nu rămâne fără pedeapsă - aşa cum ne înştiințează şi psalmistul cel inspirat de Dumnezeu, zicând: „Dumnezeul izbândirilor, Domnul, Dumnezeul izbândirilor cu îndrăzneală au stătut” (Ps. 93, 1). Să vedem însă ce s-a petrecut după aceea şi ce dovezi clare şi minunate despre voia Atotțiitorului Dumnezeu față de noi şi despre bunătatea Lui ne înfățişează cele mai îndepărtate evenimente. În măsura în care s-a înmulțit neamul nostru, împreună cu el s-a înmulțit şi răul de tot felul din partea noastră. Când Lameh, născut nu din seminția dreptului Set ci din seminția blestemată a lui Cain, i-a omorât pe cei doi frați ai dreptului Enoh iar pe femeile lor - Ada şi Sela - le-a luat la el şi când dreptul Enoh s-a rugat lui Dumnezeu ca să nu-l lovească şi pe el o astfel de moarte, atunci Dumnezeu a ascultat rugăciunea lui şi, grabnic să-i apere pe „toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr”. „Drept este Domnul în toate căile sale, şi cuvios în toate lucrurile sale.” (Ps. 144, 18), l-a luat viu [la El - n. n.] precum e scris: „şi nu s-a aflat, pentru că l-a mutat pre dânsul Dumnezeu” Enoh între rudele sale (Gen. 5, 24*)*. Şi astfel, prin grija Lui cea iubitoare de oameni, Dumnezeu îl păstrează viu până la arătarea potrivnicului Său - a lui antihrist - ca prin el şi prin fericitul Ilie să vină atunci şi să se întărească în credința şi dragostea Lui credinciosul popor creştin şi să îi aducă la credința noastră curată şi neîntinată pe aceia din neamul iudeu care, înaintea lui Dumnezeu, sunt vrednici de mântuire; de asemenea, prin minunile pe care le va lucra atunci Domnul prin aceşti prooroci sfinți ai săi, să-l dea în vileag pe acest potrivnic rău

al lui Dumnezeu şi să arate cât e de mincinos şi linguşitor. Această grijă dumnezeiască şi nespusă a Lui pentru noi, nefericiții, este atât de minunată încât El nu numai în prezent rânduieşte totul pentru mântuirea noastră ci şi în viitor pregăteşte căi de mântuire pentru credincioşi şi necredincioşi, ca să îi întărească pe cei credincioşi în dreapta credință cea iubită de ei iar pe cei necredincioşi să-i întoarcă de la necredința lor, primită de la înaintaşi, către lumina curată a adevăratei credințe prin minunile pe care le va lucra atunci prin drepții Săi prooroci.

Să spunem, însă, şi despre celelalte voi ale lui Dumnezeu cu noi de-a lungul timpurilor deoarece ele sunt mari, minunate şi întrec orice cuvânt şi înțelegere a minții omeneşti. Când s-a înmulțit neamul omenesc în timpul lui Noe şi oamenii s-au predat fără ruşine tuturor relelor, precum spune şi proorocul lui Dumnezeu, Osea: „Ascultați cuvântul Domnului fiii lui Israil, că va să judece Domnul pe cei ce locuiesc pământul, că nu este adevăr, nici milă, nici cunoştința lui Dumnezeu pe pământ. Blestem şi minciună şi ucidere şi furtişag şi preacurvie s-a revărsat pe pământ, şi sângiuiri cu sângiuiri se amestecă. Pentru aceea va plânge pământul, şi se va împuțina cu toți cei ce locuiesc pe dânsul, cu hiarele țarinii, cu cele ce se târăsc pe pământ, şi cu pasările cerului, şi peştii mării se vor împuțina.” (Osea 4, 1-3), văzându-i că fără frică îndrăznesc să facă rele şi mai mari decât acestea şi sunt bolnavi de netămăduit, a trimis peste ei un potop cumplit. Şi astfel a adus dezastrul definitiv asupra celor care erau neîndreptați în fărădelegile lor. Dreptului Noe, însă, fiilor lui şi animalelor şi pasărilor, le-a rânduit mântuirea păzindu-i în arca tare de lemn şi lăsându-i ca o mică sămânță, ca să nu piară definitiv neamul omenesc. O, ce iubire de oameni neînțeleasă şi nespusă a Stăpânului tuturor! A nimicit răutatea acelora şi a curățat tot pământul de ticăloşiile lor, prin aceasta lăsându-ne nouă, urmaşilor lor, dovada mâniei şi dreptei Lui judecăți ca să o cunoaştem şi noi, să ne temem şi să ne ruşinăm şi să trăim drept şi potrivit cu voia Lui. Când, după potop, oamenii s-au înmulțit din nou şi, din cauza nesimțirii şi nebuniei lor mari, au căzut de acord să-şi facă un turn înalt ca să fie posibil să se ascundă în el în cazul în care s-ar trimite iarăşi de sus un potop peste ei, atunci Domnul a distrus şi acest sfat nebun al lor împărțindu-le limbile şi, astfel, învățându-i pe ei, şi prin ei pe toți cei care au putere pe pământ, să aibă nădejde numai în Dumnezeu şi să alerge numai la El în orice nevoie şi în toate necazurile iar nu să nădăjduiască în puterea, înțelepciunea şi bogăția lor ci să spună cu proorocul: „Dă-ne nouă ajutor, din necaz, şi deşartă este mântuirea omului” (Ps. 59, 12). Şi iarăşi: „Dumnezeu este scăparea noastră şi puterea, ajutor întru necazurile cele ce ne-au aflat pe noi foarte.” (Ps. 45, 1); de asemenea să-şi amintească întotdeauna cele spuse: „Nu se mântuieşte împăratul prin multă putere, şi uriaşul nu se va mântui întru mulțimea vârtutei lui. Mincinos este calul spre mântuire, şi întru mulțimea puterii sale nu se va mântui. Iată ochii Domnului spre cei ce se tem de Dânsul, şi spre cei ce nădăjduiesc întru mila Lui. Ca să izbăvească de moarte sufletele lor şi să-i hrănească pe ei în foamete” (Ps. 32, 16-18).

Însă, aşa cum este scris de proorocul lui Dumnezeu: „cine va spune puterile Domnului?” nimeni nu e în stare să exprime acest lucru. Tot aşa nici eu, dând ascultare acestei cugetări dumnezeieşti, nu pot să număr nenumăratele minuni mântuitoare ale Creatorului nostru Cel iubitor de oameni, pe care le-a făcut El Însuşi, prin Sine şi prin sfinții Săi prooroci, cu poporul evreu în Egipt, la Marea Roşie şi în deşert unde i-a hrănit patruzeci de ani, răbdând răzvrătirea lor şi arătându-le prin orice mijloc lor, iar prin ei întregii lumi, bunătatea Lui nespusă şi marea grijă pe care El o are ca un Tată iubitor de fii pentru mântuirea oamenilor şi pentru existența făpturilor Lui. Toate acestea, eu le las deoparte şi trec la cea mai mare, neînțeleasă şi înfricoşătoare taină: la umanitatea Lui care întrece orice minte şi orice cuvânt. Acest lucru nu este pentru oricine ascultă cu bunăvoință ci numai pentru acela care este pregătit dinainte şi iluminat de sus - aşa cum învață în mod tainic cuvântătorul de Dumnezeu Pavel, zicând: „Iar dacă evanghelia noastră este încă acoperită, este pentru cei pierduți, în care Dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioşilor, ca să nu le lumineze lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Care este chipul lui Dumnezeu” „Şi nădejde ca aceasta avem prin Hristos către Dumnezeu” (II Cor. 3-4). Căci cine nu este părtaş al

harului şi al luminii Sfântului Duh de sus, auzind că Dumnezeul Cel nevăzut, fără de trup şi atotputernic, S-a întrupat cu trup omenesc, a fost prins de oameni ca un simplu om, legat, scuipat, batjocorit, bătut şi, ca unul dintre răufăcători, a fost răstignit pe cruce, a murit şi S-a îngropat, acela, vă spun, auzind asemenea ponegriri despre Singurul Dumnezeu nemuritor, nepătimitor şi Atotţiitor nu socoteşte, oare, cele povestite nevrednice de Dumnezeu? „Iar omul cel sufletesc nu primeşte cele ce sunt ale Duhului lui Dumnezeu; că nebunie sunt lui, şi nu le poate înţelege; căci duhovniceşte se judecă.” spune dumnezeiescul Pavel (I Cor. 2, 14). Şi tot el spune iarăşi: „Că de vreme ce întru înţelepciunea lui Dumnezeu n-a cunoscut lumea prin înţelepciune pe Dumnezeu, bine au voit Dumnezeu prin nebunia propovăduirii a mântui pe cei ce cred. Pentru că şi Iudeii semn cer, şi Elinii înţelepciune caută; Iar noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: Iudeilor sminteală iar Elinilor nebunie. Iar celor chemaţi , Iudeilor şi Elinilor: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu. Că ce este nebun al lui Dumnezeu, mai înţelept decât oamenii este; şi ce este slab al lui Dumnezeu, mai tare decât oamenii este.” (I Cor. l, 21-25). Acest lucru slujeşte ca o poticneală pentru iudei deoarece ei, auzind Sfânta Scriptură care vorbeşte despre Mesia, pe care îl aşteaptă, zicând: „Paşte-vei pe dânşii cu toiag de fier; ca vasele olarului vei zdrobi pe dânşii. Şi acum împăraţi înţelegeţi; învăţaţi-vă toţi cari judecaţi pământul.” (Ps. 2, 7-8) şi înţelegând acestea trupeşte iar nu duhovniceşte, aşteaptă ca El să fie împăratul întregii lumi în sens omenesc şi să le vină în ajutor, îndestulându-i cu bogăţie şi slavă, înconjurat fiind de războinici înarmaţi nenumăraţi. Văzând însă şi auzind că tot ce se întâmplă este împotriva înţelegerii lor şi a speranţelor nutrite de ei, s-au lăsat puternic înşelaţi şi nu au vrut nicidecum să-L numească Mesia pe Cel cinstit şi închinat de noi, pe Iisus Hristos, Domnul şi Dumnezeul nostru. Pentru elini pare o nebunie credinţa noastră cea neîntinată pe care Pavel le-a propovăduit-o în Areopag (Fapte 17, 22-32), convingându-i că Cel Răstignit este Dumnezeu adevărat şi că prin acest Răstignit Dumnezeu va judeca pământul după dreptate pentru că L-a înviat „din morţi”. „Şi stând Pavel în mijlocul Areopagului, a zis: bărbaţi Atineni, întru toate vă văz pe voi ca şi cum aţi fi mai cucernici. Pentru că, trecând şi privind închinăciunile voastre, am aflat şi un jertfelnic, întru care era scris: NECUNOSCUTULUI DUMNEZEU. Pe care dar necunoscându-l voi îl cinstiţi, pe acesta eu îl vestesc vouă. Dumnezeu care au făcut lumea şi toate cele ce sunt întru însa, acesta fiind Domnul cerului şi al pământului, nu în biserici făcute de mâini locuieşte; Nici de mâini omeneşti se slujeşte, având trebuinţă de ceva, de vreme ce el dă tuturor viaţă şi suflare şi toate; şi au făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, să locuiască peste toată faţa pământului, aşezând vremile cele mai înainte rânduite şi hotarele locuinţei lor; Ca să caute pe Domnul, ca doară l-ar simţi pe el şi l-ar afla, măcar că nu este departe de fiecare din noi; Căci întru dânsul viem şi ne mişcăm şi suntem, precum şi oarecari din poeticii voştri au zis: că al lui şi neam suntem. Deci de vreme ce neamul lui Dumnezeu suntem, nu suntem datori a socoti cum că Dumnezeu este asemenea aurului, sau argintului, sau pietrei care este cioplitură a meşteşugului şi a gândului omului. Deci anii neştiinţei acestea trecându-I cu vederea Dumnezeu, acum porunceşte tuturor oamenilor pretutindenea să se pocăiască; Pentru că au pus ziuă, întru care va să judece lumea întru dreptate şi bărbatul pe care mai înainte l-au rânduit; dând credinţă tuturor, înviindu-l pe dânsul din morţi. Iar auzind de învierea morţilor, unii îşi băteau joc, iar alţii au zis: te vom auzi iarăşi pe tine pentru aceasta”, însă „auzind despre învierea morţilor, unii l-au luat în râs”. Şi pe această ocară fără minte a elinilor necredincioşi dumnezeiescul Pavel o numeşte nebunie iar nu propovăduirea evanghelică şi apostolică prin care vesteşte taina. Căci el spune mai departe: „dar pentru cei chemaţi, şi iudei şi elini”, adică cei care au fost chemaţi, prin harul dumnezeiesc şi prin sfinţii apostoli, şi au crezut cu tot sufletul în Hristos Dumnezeul nostru, pentru aceştia, spune, propovăduim nu sminteala şi nici nebunia ci „pe Hristos puterea lui Dumnezeu şi înţelepciunea lui Dumnezeu”. „Puterea” deoarece prin El şi cu El, Mântuitorul, a fost zdrobită definitiv toată puterea dracilor şi închinarea la idoli a dispărut cu desăvârşire de pe faţa pământului, aşa cum a prevestit şi cuvântul proorocului, zicând: „Vrăjmaşului i-au lipsit săbiile întru sfârşit, şi cetăţi i-ai sfărâmat; pierit-a pomenirea lui cu sunet.” (Ps. 9, 6). Şi Domnul le-a spus ucenicilor

Săi: „Iată, dau vouă stăpânire să călcați peste şerpi şi peste scorpii, şi peste toată puterea vrăjmaşului şi nimic pe voi nu vă va vătăma." (Luca 10, 19). Iar David a proorocit, zicând: „Glasul Domnului cel ce sfărâmă chedrii; şi va zdrobi Domnul chedrii Livanului" (Ps. 28, 5). Care altul poate fi glasul Domnului dacă nu propovăduirea evanghelică şi apostolică, săvârşită de sfinții apostoli peste tot sub cer, propovăduire prin care a fost alungat tot întunericul idolatriei şi a străluci" lumina adevăratei evlavii şi cunoaşteri dumnezeieşti? Prin „cedrii" sfărâmați de glasul atât de puternic, ce altceva putem înțelege în afară de diavolii potrivnici lui Dumnezeu pe care el îi numeşte alegoric cedrii din cauza îngâmfării lor nemăsurate. „Înțelepciunea" care este şi prin care se denumeşte Hristos Domnul - cine nu ştie că este Însăşi Înțelepciunea Dătătoare de viață a Dumnezeului fără de început şi a Tatălui cu Care şi prin Care El a creat totul - cele văzute şi cele nevăzute, „întru care sunt toate vistieriile înțelepciunii şi ale cunoştinței ascunse." (Col. 2, 3). Înțelepciunea noastră este Hristos deoarece prin El, noi am dobândit cunoştința despre Dumnezeu şi învățăm mereu, prin înțelegerea tainelor de negrăit ale Lui, ceea ce înseamnă că ajungem să cunoaştem taina Sfintei şi de viață Făcătoarei Treimi şi nespusa iubire de oameni şi bunătate a Creatorului nostru şi desfătarea bunurilor viitoare, desfătare păstrată pe viitor pentru cei drepți, şi cea de-a doua venire înfricoşătoare a Judecătorului nemitarnic, atunci când răucredincioşii şi păcătoşii ca mine vor fi despărțiți de cei evlavioşi şi drepți şi osândiți la chinurile veşnice în care se vor chinui în veci. De asemenea, am cunoscut şi celelalte comori nesecate ale învățăturii teologiei tainice în care El ne învață prin diferite pilde evanghelice şi preziceri.

Iată izvorul a câte bunuri mari şi daruri nemuritoare a devenit pentru noi întruparea Unuia Născut care întrece orice minte şi orice cuvânt! De aceea, după dreptate l-a numit apostolul Pavel: puterea şi Înțelepciunea lui Dumnezeu. Dar noi, blestemații şi nerecunoscătorii, cum Îl răsplătim pentru aceste bunătăți nenumărate dăruite nouă dacă ştim că Îl mâniem şi Îl necinstim permanent prin toate faptele noastre viclene deşi ar trebui să slăvim întotdeauna prin toate mijloacele bunătatea Lui nespusă față de noi pentru ca să ne preamărească şi El pe noi, aşa cum este spus de Proorocul: pe cei ce Mă preamăresc îi voi preamări iar cei ce Mă necinstesc, necinstiți vor fi. Despre modul în care se preamăreşte Cel Preaslăvit ne învață El însuşi, zicând: „fiul slăveşte pe tatăl său şi robul nu se teme, oare, de stăpânul său? Şi dacă Tatăl sunt Eu, unde este slava Mea? Iar dacă sunt Stăpânul, unde este frica de Mine?" În ce mod îl slăveşte fiul pe tatăl său? Este evident că prin a face întotdeauna ceea ce este plăcut lui şi a nu încălca niciodată nici cea mai mică poruncă a Lui ci a-l asculta în toate cu bunăvoință, supunându-i-se de bunăvoie. Robul, însă, nu face aşa ci, ferindu-se de bătăi şi alte pedepse, i se supune fără voie şi îndeplineşte poruncile stăpânului său cu mare râvnă. Noi însă, având un Stăpân şi Mântuitor aşa de bun şi generos şi învrednicindu-ne de atâtea daruri bogate de la El, de ce suntem aşa de nebuni şi nerecunoscători față de El şi nu Îl slăvim precum îl slăveşte fiul pe tatăl şi nu ne temem precum se teme robul de stăpânul său ci Îl necinstim prin diferite mijloace şi Îl supărăm puternic, încălcând astfel poruncile Lui cele mântuitoare şi trăind ca păgânii care nu Îl cunosc pe Dumnezeu?

Să cercetăm cu atenție şi să înțelegem pe deplin cum ne petrecem viața astăzi noi, creştinii, şi, cunoscând blestemul nostru şi îndepărtarea de poruncile Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos, să ne căim înaintea Lui, făcând pocăință sinceră cât mai avem timp. Iar faptul că ne-am îndepărtat puternic de poruncile Dumnezeului nostru reiese din următorul lucru: Domnul şi Dumnezeul nostru, mustrându-i pe cărturari şi farisei, spune: „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor fățarnici! Că dați zeciuială din izmă, din mărar şi din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila şi credința; pe acestea trebuia să le faceți şi pe acelea să nu le lăsați" (Mt. 23, 23). Cine sunt aceşti cărturari şi farisei? Nu suntem, oare, noi, cei care ne aflăm la putere şi la conducere şi nu se referă aceste mustrări şi acest „vai" şi la noi care renunțăm la credința - nu vorbesc de credința în Hristos Dumnezeul nostru, să nu fie aceasta! - în poruncile Stăpânului şi la ascultarea față de ele? Căci nici judecată dreaptă nu facem, nici milă față de cei asupriți şi care au nevoie de ajutor nu arătăm ci, pe cel care aduce multe daruri, pe acela îl ascultăm cu ambele urechi, chiar de ar fi el

asupritor sau asuprit, călcând astfel voia Judecătorului înfricoşător Care ameninţă prin proorocul Său, zicând: vai celor ce pentru răsplată îl iartă pe cel necinstit. Să spun, oare, mai multe lucruri şi mai rele decât acestea? În zilele de astăzi predomină atât de mult patima iubirii de argint şi a cămătăriei iudaice în rândul judecătorilor şi stăpânitorilor trimişi de împărat în oraşe, încât dau voie chiar şi slugilor lor să născocească orice învinuire nedreaptă împotriva oamenilor înstăriţi şi pentru acest lucru aruncă în timpul nopţilor în casele lor diferite obiecte iar uneori, o ce mare răutate!, târăsc trupul unui om mort şi îl lasă între străzi ca astfel, sub pretextul răzbunării drepte pentru cel ucis, să aibă ocazia să convoace la judecată pentru omor nu numai o singura stradă ci toată partea respectivă a oraşului spre a dobândi prin aceasta mult argint sub forma mitei urâte de Dumnezeu şi potrivnice Lui. Cine a auzit de la începutul veacului ca cineva dintre păgânii necredincioşi să îndrăznească la un astfel de mijloc pentru cămătărie precum este cel născocit astăzi de stăpânitorii noştri? O, blândeţe negrăită şi îndelunga Ta răbdare, Hristoase Dumnezeule! Unde este astăzi un alt prooroc aşa de înţelept cum a fost dumnezeiescul Isaia care, după vrednicie, a dat în vileag nedreptăţile făcute de ei şi urâte de Dumnezeu şi iubirea de argint a jidovilor? O, ce lipsă de omenie a lor şi ce nebunie mare! Creştinii ortodocşi care sunt îndestulaţi de bogăţie şi toate averile şi cei care au dobândit puterea pentru o vreme - şi pe care, dacă ar fi existat în ei frica sinceră de Dumnezeu, ar fi trebuit să o folosească spre a dobândi prin intermediul dreptăţii şi milosteniei bogăţie nesecată în cer - fiind cuprinşi de marea turbare a nesătulei iubiri de argint asupresc, iau camătă, fură averile şi veniturile văduvelor şi orfanilor, născocind orice vină împotriva celor nevinovaţi, fără să se teamă de Dumnezeu - acest răzbunător înfricoşător al obidiţilor care îi osândeşte pe cămătari la chinurile nesfârşite - şi fără să se ruşineze de oamenii care trăiesc în jurul lor: polonezi şi nemţi. Căci aceştia, deşi aparţin ereziei latine, totuşi îi conduc pe supuşii lor cu toată dreptatea şi iubirea de oameni, potrivit cu legile stabilite de împăraţii binecredincioşi şi înţelepţi: Constantin cel Mare, Teodosie, Iustinian şi Leon cel înţelept, cu toată prudenţa şi înţelepciunea. Unde găseşti la latinii aceia o asemenea nedreptate care există astăzi la noi, ortodocşii? Dumnezeu, Creatorul nostru, Judecătorul cel drept şi înfricoşător, ne porunceşte cu asprime, zicând: voi cerceta corect şi drept judecata ca „să nu vă sfiiţi de la faţa omului". Aceasta înseamnă că dacă şi săracul şi nevoiaşul este asupritor, să nu îl cruţi - aşa cum porunceşte şi în alt loc, zicând: „Să nu cunoşti faţa la judecată, pe cel mic şi pe cel mare întocmai să-l judeci; să nu te sfiieşti de faţa omului" dacă este vinovat şi pe asupritorul bogatului să nu îl îndreptăţeşti pentru răsplată, „că judecata a lui Dumnezeu este, şi lucrul care va fi vouă greu îl veţi aduce la mine, şi-l voiu auzi eu. Şi am poruncit judecătorilor voştri în vremea aceea, zicând: ascultaţi între fraţii voştri, şi judecaţi drept între om şi între fratele lui şi între nemernicul lui. Şi purcezând din Horiv, am mers toată pustia cea mare şi înfricoşată, care o aţi văzut, calea muntelui Amoreului, după cum au poruncit nouă Domnul Dumnezeul nostru, şi am venit până la Kadisul Varni.". „Să nu faceţi nedreptate la judecată, şi să nu cauţi în faţa săracului, nici să te sfiieşti de faţa celui puternic, cu dreptate să judeci pe vecinul tău." (Deut. l, 17; 16, 19; Lev. 19, 15). Stăpânitorii şi judecătorii noştri au îndepărtat această poruncă dreaptă a lui Dumnezeu din cauza dorinţei de câştiguri şi chiar de ar sta tot oraşul înaintea lor şi cu voce tare ar depune mărturie împotriva asupritorului, ei nici atunci nu ar lua în seamă acest lucru ci ar porunci asupritorului şi celui asuprit să-şi rezolve problema între ei cu armele în duel asistat de mai mulţi oameni. O, ce ascultare fără noimă a poruncii dumnezeieşti este aceasta şi ce încălcare a dreptei judecăţi! Cât de uşor şi fără minte ne supunem blestemului lui Dumnezeu dacă proorocul lui Dumnezeu nu minte când spune: „ Certat-ai pe cei mari: blestemaţi cei ce se abat de la poruncile Tale" (Ps. 118, 21). Iată că este dată porunca să se judece procesul cu arma şi fiecare parte îşi găseşte oameni pricepuţi în luptă. Asupritorul caută vrăjitori care ar putea să-l ajute prin lucrare satanică. O ce fărădelege se săvârşeşte la noi! Ce răutate se poate compara cu această născocire rea a noastră? Chiar şi printre cei mai necredincioşi noi nu am văzut şi nu am auzit de un obicei aşa de nebun. La ei orice problemă rea se rezolvă ori prin declaraţiile martorilor de încredere ori prin jurământ. O, măriţi domnitori! Nu sunt plăcute lui Dumnezeu aceste

hotărâri ale voastre căci această judecată urâtă de Dumnezeu e născocită de voi de dragul câştigurilor şi al cămătăriei lacome din pricina cărora pierdem fără minte moştenirea cerească şi ne numărăm cu slujitorii la idoli precum îl auzim pe apostolul Pavel spunând în epistola către Efeseni: „Că aceasta s-o știți, că tot curvarul, sau necuratul, sau lacomul care este slujitor idolilor, nu are moştenire întru împărăția lui Hristos şi Dumnezeu. Nimeni să nu vă înşele pe voi cu cuvinte deşerte; că pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării" (Efes. 5, 5-6). Noi, creştinii şi slujitorii Dumnezeului celui viu şi Judecătorului celui înfricoşător, trebuie să judecăm şi să rânduim lucrurile supuşilor noştri în mod creştinesc şi drept, aşa cum ne-a poruncit dreptul nostru Judecător, ca să fie preamărit prin noi Numele cel sfânt şi adorat al Domnului Dumnezeului nostru iar nu hulit între păgânii necredincioşi. E vrednic de lacrimi şi plâns amarnic faptul că porunca şi dreptatea lui Dumnezeu referitoare la judecată este îndeplinită corect de cei necredincioşi şi se păstrează cu asprime aşa cum a fost rânduită la început de Dumnezeu iar la noi, ortodocşii, toate acestea sunt încălcate şi disprețuite. Mă tem puternic să nu se refere şi la noi cele spuse de proorocul Isaia despre Ierusalimul care trăia în fărădelegi şi despre care vorbeşte cu regret: „Cum s-a făcut curvă cetatea cea credincioasă Sionul, cea plină de judecată, întru care a adormit dreptatea, şi acum sunt ucigaşi. Argintul vostru nu este lămurit; cârciumarii tăi amestecă vinul cu apă. Domnii tăi sunt neascultători părtaşi furilor, iubitori de daruri şi umblă după mită, săracilor nu fac judecată, şi judecata văduvelor nu o au socotit." (Isaia l, 21;23). De aceea să ne cunoaştem pe noi înşine şi să încetăm să-L mâniem pe Domnul prin încălcarea poruncilor Lui mântuitoare. Căci Sfânta Scriptură vorbeşte clar: „blestemați sunt cei ce s-au abătut de la poruncile Tale". Dacă noi suntem blestemați de Dumnezeu pentru încălcarea sfintelor Lui porunci, atunci cine ne binecuvântează sau cine poate să ne izbăvească de întunericul cel mai din afară şi de focul nestins în care sunt trimişi cei osândiți, precum ne încredințează El Însuşi spunând cu mânie neîndurătoare: „Atunci va zice şi celor dea stânga lui; duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui" (Mt. 25, 41).

„Înfricoşat lucru este", o, fraților, „a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu" (Evr. 10, 31). De aceea „să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire, şi în psalmi să-I strigăm Lui" (Ps. 94, 2). Aceasta înseamnă că, mai înainte să se stârnească mânia Lui, să ne străduim fiecare dintre noi să ne lepădăm de toate faptele noastre rele, căci prin „față" este numită aici mânia dreaptă a lui Dumnezeu - aşa cum este spus şi în alt loc: „Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele". De ce? „Ca să piară de pe pământ pomenirea lor" (Ps. 33, 15). Prin prigonirea acestei mânii neîndurătoare şi drepte a lui Dumnezeu este umilit şi năpăstuit poporul iudeu care, pierzându-şi pământul şi statul, s-a împrăştiat în toate popoarele timp de mulți ani şi s-a împlinit asupra lor jurământul proorocesc care, ca şi cum ar fi din partea Celui Răstignit Însuşi, a lui Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, spune: „Facă-se curtea lor pustie şi în locaşurile lor să nu fie locuitor. Întunece-se ochii lor, ca să nu vază şi spinarea lor pururea o gârboveşte; Varsă peste dânşii iuțimea Ta şi mânia iuțimei Tale să-i cuprinză pe ei" (Ps. 68, 29;27;28). Să ne temem de acest exemplu şi să încetăm să-L mâniem pe Domnul Care este înfricoşător. Căci El nu i-a crutat pe aceia pentru care a săvârşit atâtea minuni înfricoşătoare şi semne în Egipt, la Marea Roşie, în deşert, chiar pe pământul făgăduinței şi în Babilon, preamărindu-i permanent şi arătându-i înfricoşători iar pe duşmanii lor umilindu-i. Să ne temem ca El să nu se îndepărteze şi de noi aşa cum s-a îndepărtat de ei şi atunci, fiind părăsiți de El, să fim subjugați uşor de toți cei care ne urăsc şi să se împlinească asupra noastră dumnezeiasca cugetare care spune: „Însă pentru vicleşugurile lor le-ai pus lor rele, doborâtu-i-ai pe ei când s-au înălțat. Cum s-au făcut întru pustiire, îndată şi s-au stins, pierit-a fărădelegea lui. Ca visul celui ce se deşteaptă, Doamne în cetatea ta chipul lor de nimic îi vei face." (Ps. 72, 18-20). Întrucât ne-am învrednicit de mare har, în comparație cu ei, de harul cel dumnezeiesc prin Domnul nostru Iisus Hristos, cu atât mai mult trebuie să avem râvnă pentru mântuirea sufletelor noastre, trăind în fapte bune şi în toată dreptatea ca să nu fim mai răi decât ei în împlinirea poruncilor Dumnezeului nostru şi să nu putem intra atunci în împărăția Lui, precum El Însuşi a spus: „Că zic vouă: că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a

cărturarilor şi a fariseilor, nu veți intra întru împărăția cerurilor” (Mt. 5, 20).

Vă implor cu toate darurile lui Dumnezeu: fiți îngăduitori față de mine, cel care vă vestesc vouă, stăpânilor mei. Deschideți auzul gândurilor voastre fără sfială, cu râvnă dumnezeiască şi cu iubire duhovnicească şi cu atenție, ca să înțelegeți dreptatea fariseilor şi a cărturarilor referitoare la împlinirea poruncilor lui Moise, de asemenea şi viața petrecută de noi astăzi în încălcarea poruncilor evanghelice. Comparând una cu cealaltă, găsim că viața noastră este departe şi mult mai rea decât a acelora. Aceia, precum se lăuda fariseul acela semeț, nu numai că nu asupreau şi nu furau averile altora ci şi din zeciuiala lor dădeau săracilor şi îi ajutau. Iar la noi, ce fel de cămătărie şi hoție nu se face fără ruşine şi fără frică? Pretutindeni sunt tâlhari şi ucigători de suflet, hoți şi jefuitori, asupritori crunți, încărcându-i pe săracii datornici cu dobânzi peste dobânzi şi ducându-i astfel la cumplita sărăcie. Şi atât de mult a sporit acest câştig încât i-a dominat chiar şi pe episcopii şi preoții lui Dumnezeu, pe arhimandriții şi egumenii noştri. Ce încălcare puternică a poruncilor şi voii Stăpânului este aceasta! Ce răspuns vom da Judecătorului înfricoşător în ziua încercării celei puternice când şi cei care au făcut minuni în numele Lui şi au alungat demoni vor fi îndepărtați şi numiți lucrători ai fărădelegii pentru că nu au dobândit împlinirea Legii care acoperă mulțimea păcatelor şi care constă în iubirea față de săracii, nevoiaşii, văduvele şi orfanii pe care ni s-a poruncit să-i ajutăm? Ei nu numai că nu i-au ajutat ci, dimpotrivă, i-au asuprit când aceştia mureau aici din cauza frigului, a goliciunii şi a lipsei tuturor celor necesare iar ei înşişi se desfătau întotdeauna cu tot confortul şi cu toate plăcerile lumeşti, adunându-şi bogăție pe pământ: aur şi argint, veşminte scumpe şi orice câştig, neținând cont de porunca Stăpânului care spune să nu-şi ascundă comoara pe pământ ci să o ascundă în ceruri pentru ca acolo unde se află comoara noastră, să fie şi inima noastră. Ce nădejde putem avea să ne mântuim şi să intrăm în împărăția cerurilor când dreptatea noastră nu numai că nu prisoseşte, aşa cum a spus Stăpânul, „mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor” ci este mult mai slabă decât a lor deoarece ei dădeau zeciuială din avutul lor iar noi prădăm fără milă averile datornicilor prin cererile anuale de dobânzi copleşitoare? Să nu ne înşelăm, cuvioşi părinți, şi să nu ne mințim cu speranțe deşarte: cămătarii şi prădătorii nu dobândesc împărăția lui Dumnezeu, precum spune Pavel - gura lui Hristos: „Nimeni să nu vă înşele pe voi cu cuvinte deşarte, căci pentru acestea vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării” (Efes. 5, 6). Dacă peste noi, cei care încălcăm poruncile Dumnezeului nostru, vine mânia lui Dumnezeu, atunci ce nădejde de mântuire ne rămâne sau ce ajutor va fi în stare să ne scoată din mâinile Judecătorului înfricoşător? „Înfricoşător lucru este să cădem în mâinile Dumnezeului celui viu”. Cine dintre cei ce L-au mâniat pe Dumnezeu de la începutul veacului prin toată nedreptatea, cămătăria şi desfrânarea, a scăpat întreg din mâna Lui cea puternică? Unde sunt împărățiile vestite ale popoarelor vechi: ale asirienilor, babilonienilor, perşilor, macedonenilor, grecilor sau romanilor? Oare nu au fost toate distruse şi s-au stins definitiv din cauza nedreptăților lor de tot felul, a desfrâului şi a mândriei? Să fim atenți şi la noi şi să renunțăm la toate faptele noastre rele: la nedreptate, cămătărie, mândrie satanică, desfrâu sodomit şi gomorit şi să curățăm [de aceste mari spurcăciuni - n, n.] acest stat ortodox încredințat nouă de Dumnezeul şi Stăpânul tuturor. Să îl curățăm de toată fărădelegea, de nedreptate, de jidovească iubire de argint şi de cămătărie, datorită cărora se îndepărtează de noi acoperământul şi puterea dumnezeiască ce ne apără şi ne păzesc nevătămați de orice nenorocire pricinuită nouă de vrăjmaşii noştri văzuți şi nevăzuți. Dacă pierdem acest acoperământ dumnezeiesc şi apărarea, noi devenim jucăriile şi batjocura puterilor potrivnice nevăzute care ne împing în nenumăratele prăpăstii ale răului şi fărădelegii, căzând în toate nenorocirile şi năpastele care nu se îndepărtează de noi ci ne vatămă până când ne distrug definitiv.

De aceea vă implor: să nu fim „ca un cal şi ca un catâr la care nu este pricepere”, ca să nu ne fie şi nouă, precum nelegiuiților din trecut, zdrobite „fălcile cu frâul” adică cu furia şi mânia neîndurătoare ci, cu minte trează şi cu toată atenția, să primim şi să îndrăgim învățătura dată nouă de împăratul David care spune: „Şi acum împărați, înțelegeți! Învățați-vă toți, care judecați pământul! Slujiți Domnului cu frică şi vă bucurați de El cu cutremur. Luați

învățătură, ca nu cumva să se mânie Domnul şi să pieriți din calea cea dreaptă. Când se va aprinde degrab mânia Lui; fericiți toți cari nădăjduiesc spre dânsul.” (Ps. 2, 10-12) Această învățătură mântuitoare şi iubitoare de oameni păziți-o întotdeauna în gândurile voastre, o preacucernici împărați, prinți şi boieri şi judecători pământeşti şi, cu frică de Dumnezeu şi dreptate, rânduiți viața supuşilor îndepărtându-vă de orice mită, ca să puteți şi voi să vă rugați dreptului Judecător şi să spuneți cu îndrăzneală: „Făcut-am judecată şi dreptate; nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate” (Ps. 118, 121). Să pătrundem în puterea acestei scurte rugăciuni a acestui împărat drept şi minunat: nici o altă virtute nu a înfățişat el aici pentru înduplecarea Judecătorului înfricoşător - nici privegherea de o zi întreagă sau de o noapte întreagă, nici rugăciunile dese, nici lacrimile - ci numai faptul că a judecat cu dreptate poporul încredințat lui de Dumnezeu şi l-a condus fără cămătărie. Să iubim şi noi această dreptate a proorocului şi dreptului împărat! Vă implor să o iubim pe ea şi să urâm orice camătă şi iubire jidovească de argint care, după învățătura Sfântului Apostol Pavel, este slujire la idoli. Să-l ascultăm pe dumnezeiescul prooroc, care spune: „Nu nădăjduiți spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiți; bogăția de ar curge nu vă lipiți inima” (Ps. 61, 10); căci „bogații au sărăcit şi au flămânzit” (Ps. 33, 10). Unii dintre ei au căzut în diferite nenorociri în timpul acestei vieți şi au pierdut bogăția lor cea nedreaptă, şi chiar şi viața, şi au murit rău. Alții nu au pierdut numai aici această bogăție trecătoare ci şi după moarte sunt lipsiți de bunurile nesfârşite şi veşnice. Dar „cei ce-L caută pe Domnul, nu se vor lipsi de tot binele” (Ps. 33, 10) nici în veacul acesta şi nici în cel viitor, precum este scris: „Dreptul ca finicul va înflori şi ca chedrul cel din Liban se va înmulți. Răsădiți fiind în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori. Încă se vor înmulți întru bătrânețe unse şi bine petrecând vor fi, ca să vestească: că drept este Domnul Dumnezeul nostru şi nu este nedreptate întru Dânsul” (Ps. 91, 12-15).

Astfel va fi răsplata de la Dumnezeu, Cel care răsplăteşte drept - în viitor - celor ce au trăit cu dreptate şi i-au plăcut Lui. Iar despre modul minunat în care sunt binecuvântați şi în viața aceasta să ascultăm cu atenție şi să ne dorim şi noi să primim o asemenea binecuvântare de la Domnul: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte”. Acesta este cel care iubeşte din tot sufletul poruncile Dumnezeului său care nu sunt altele decât numai dreptatea, bunătatea, milostenia şi dragostea nefățarnică pentru Dumnezeu. Pentru un astfel de creştin drept „puternică pe pământ va fi sămânța lui” - adică în viața aceasta şi „neamul” acestor creştini drepți „se va binecuvânta. Măreție şi bogăție în casa lui şi dreptatea lui rămâne în veacul veacului. Întru pomenire veşnică va fi dreptul; de auzul rău nu se va teme” (Ps. 111, l-3; 6). Ce poate fi mai fericit decât această binecuvântare şi mai de dorit pentru noi, cei care suntem într-adevăr evlavioşi şi care Îl iubim pe Domnul nostru Iisus Hristos Care spune: „Dacă-Mi slujeşte cineva, să-Mi urmeze, şi unde sunt Eu, acolo va fi şi slujitorul Meu” (Ioan 12, 26)? Dreptul care se teme de Domnul, nu se teme să audă glasul care grăieşte: „Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veşnic” (Mt. 25, 41) ci, dimpotrivă, aude: „Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău” (Mt. 25, 21).

Aşadar, dacă într-adevăr, dorim să dobândim bucuria dumnezeiască şi negrăită a Domnului nostru Iisus Hristos, atunci să dobândim veşmântul potrivit acestei bucurii, veşmânt țesut din faptele dreptății şi milosteniei, ca să putem şi noi să ne desfătăm cu această bucurie dumnezeiască în vecii vecilor. Iar cei care îndrăznesc să intre la această nuntă dumnezeiască fără să aibă acest veşmânt înfrumusețat cu curăția, aceia nu numai că pierd bucuria cea negrăită dar sunt şi legați de mâini şi de picioare şi aruncați „în întunericul cel mai din afară, unde este plânsul şi scrâşnirea dinților” şi acolo se chinuiesc pe veci, blestemații. De nebunia şi osândirea lor să ne izbăvească pe noi Domnul cel iubitor de oameni! Amin.

CUVÂNTUL X

Către aceia care trăiesc în păcate cu neputinţă de îndreptat, dar împlinesc în fiecare zi canoanele şi rugăciunile rânduite de Sfinţii Părinţi şi prin acestea nădăjduiesc să se mântuiască.

Sfinţii şi Cuvioşii Părinţi au alcătuit multe şi diferite rugăciuni şi toate acestea au un singur conţinut şi un singur ţel: ca noi să mărturisim Stăpânului tuturor, păcatele făcute înainte, să cerem iertare pentru ele, să ne lepădăm de ele şi, pe viitor, să ne întărim în frica Domnului şi să trăim bineplăcut înaintea Lui, conform sfintelor Lui porunci. Iar cei care au ajuns la desăvârşire şi la măsura vârstei lui Hristos, aşa cum spune apostolul: „Până ce vom ajunge toţi la unirea credinţei şi a cunoştinţei Fiului lui Dumnezeu, întru bărbat desăvârşit, la măsura vârstei plinirei lui Hristos” (Efes. 4, 13) - aceia cer să dobândească puterea şi luminarea înţelepciunii lui Dumnezeu. Dar să ne fie ştiut nouă, cucernicilor, că atât timp cât trăim în păcat, adică în încălcarea poruncilor dumnezeieşti ale lui Hristos - Dumnezeu, chiar de am citi în fiecare zi şi în toate ceasurile toate rugăciunile Cuvioşilor Părinţi, troparele, condacele şi canoanele de pocăinţă, prin acestea noi nu am atins nimic. Căci Însuşi Stăpânul Hristos, ca şi cum ne-ar mustra, ne spune: „Şi ce Mă chemaţi: Doamne, Doamne, şi nu faceţi cele ce vă zic?” (Luca 6, 46). Aceasta înseamnă: atât timp cât trăiţi în călcarea poruncilor Mele, degeaba Mă chemaţi prin rugăciuni multe şi lungi. Numai o singură rugăciune este bineprimită şi bineplăcută Lui: rugăciunea cu fapta care constă în a ne lepăda pentru totdeauna cu tot sufletul de orice încălcare a sfintelor Lui porunci şi apoi în a ne întări cu frica Lui, săvârşind toată dreptatea cu bucurie duhovnicească şi dragoste nefăţarnică.

CUVÂNTUL XI

Despre faptul că trebuie să împlinim făgăduinţele noastre cu fapta.

A face făgăduinţe Domnului de bunăvoie în cazul unei mari nenorociri sau din dorinţa de a dobândi ceva foarte folositor, eu cred că acest lucru - care există peste tot în Sfânta Scriptură - este o faptă demnă de laudă atunci când făgăduinţa este împlinită. Dacă însă este încălcată, adică nu este împlinită propriu-zis, cel ce a făcut făgăduinţa se face vinovat înaintea lui Dumnezeu. Căci Sfânta Scriptură spune: „Rugaţi-vă şi răsplătiţi Domnului Dumnezeului nostru; toţi cei dimprejurul lui vor aduce daruri” (Ps. 75, 11). Şi fericitul Iona s-a rugat în pântecele chitului, zicând: „Iar eu cu glas de laudă şi de mărturisire, voiu jertfi ţie; câte am făgăduit voiu da ţie Domnului pentru mântuirea mea.” (Iona 2, 10). Şi dumnezeiescul David, în psalmul 115, spune: „Rugăciunile mele Domnului voiu da, înaintea a tot norodului lui, în curţile casei Domnului, în mijlocul tău Ierusalime.” (Ps. 115, 8-9). Şi preaînţeleptul Solomon: „Mai bine este a nu făgădui, decât a făgădui şi a nu da.” (Eccl. 5, 4). Iar faptul că suntem obligaţi să împlinim cu fapta făgăduinţele noastre pe care de bunăvoie le-am făcut lui Dumnezeu, ne învaţă patriarhul Iacov care, temându-se de fratele său Esau, I-a făgăduit lui Dumnezeu să dea zeciuială din toate averile sale dacă Dumnezeu îl păzeşte de mânia lui Esau şi, fiind păzit, a împlinit cu fapta făgăduinţa lui. Şi pe Levi, fiul său, care era al zecelea[11], el l-a închinat lui Dumnezeu, l-a sfinţit, l-a îmbrăcat în veşmântul sfânt şi prin el a adus Domnului jertfe în Betel. Din el a ieşit pe urmă neamul preoţesc al poporului evreu. De asemenea şi

[11] Levi a fost de fapt al treilea fiu al lui Iacov. Cuviosul Maxim îl numeşte al zecelea în sensul că el a fost unul dintre cei zece fii adulţi ai lui Iacov, deoarece Iosif era în vremea aceea încă mic iar Veniamin nu se născuse atunci când a fost adusă în Betel jertfa pomenită.

Ieftae, judecătorul şi guvernatorul Israelului, pregătindu-se să meargă la cei de alt neam, s-a rugat lui Dumnezeu făgăduind: dacă Dumnezeu îl ajută să îi învingă pe străini, el va duce ca jertfă acel lucru care îl va întâmpina primul când se va întoarce din război la el acasă. Şi când a văzut-o pe fiica lui, unica lui fiică, întâmpinându-şi tatăl cu fast ca pe un învingător atunci, deşi împotriva voinței lui, cu mare tristețe a jertfit-o[12]. Nu aduce nici un folos să încălcăm făgăduințele făcute de bunăvoie lui Dumnezeu. Acest lucru reiese din cuvintele psalmistului care în rugăciune Îi spune lui Dumnezeu: „Pierde-vei pe toți cei ce grăiesc minciună. Pe bărbatul sângiuirilor şi vicleanul urăşte Domnul.” (Ps. 5, 6). Şi această proorocie s-a împlinit cu Anania şi cu soția lui, Safira, care au tăinuit din prețul țarinei şi, când apostolul a spus: „Iar Petru a zis: Anania, pentru ce a umplut satana inima ta, să minți tu Duhului Sfânt şi să ascunzi din prețul țarinei?”. Atunci, după aceste cuvinte, el a căzut şi a murit (Fapte 5, 3). Într-adevăr, „înfricoşător lucru este să cădem în mâinile Dumnezeului celui viu”. De asemenea, şi Sfântul Pavel ne arată că încălcarea făgăduințelor este nefolositoare, lucru despre care scrie în prima epistolă către Timotei, zicând: „Iar de văduvele cele tinere te fereşte; căci, când se înfierbântează împotriva lui Hristos, vor să se mărite. Având osândă, căci credința cea dintâiu au lepădat” (I Tim. 5, 11-12) ceea ce înseamnă că au renunțat la făgăduința de a trăi în curăție făcută lui Dumnezeu. De asemenea, şi în epistola către Corinteni, judecând despre feciorie, el porunceşte, zicând: „Legatu-te-ai cu femeie? Nu căuta dezlegare. Dezlegatu-te-ai de femeie? Nu căuta femeie. Iar de te-ai şi însurat, n-ai greşit, şi de s-a măritat fecioara, n-a greşit. Dar necaz în trup vor avea unii ca; iar eu vă cruț pe voi.” (I Cor. 7, 27-28) ceea ce înseamnă că vor cădea în boli cu voia lui Dumnezeu deoarece nu au trăit în făgăduințele lor până la sfârşit.

Aşa învață Sfânta Scriptură cu privire la făgăduințele făcute de noi lui Dumnezeu de bunăvoie în cazul unei mari nenorociri sau din dorința de a dobândi izbăvirea desăvârşită şi curățenia minunată. După asemenea făgăduințe noi trebuie să ne purtăm potrivit cu ele, aşa cum este zis: „Juratu-m-am şi am pus ca să păzesc judecățile dreptății tale”; de asemenea: „Cele de bunăvoie ale gurii mele bine le voieşte Doamne, şi judecățile Tale mă învață” (Ps. 118, 106; 108). Dacă este într-o zi un praznic împărătesc sau un mare sfânt, căruia îi este pusă zi de sărbătoare, în această zi ne este poruncit să facem dezlegare - cu înfrânare - la mâncărurile şi băuturile îngăduite de Sfinții Părinți, după rânduială, dar să nu ne îmbuibăm şi să nu ne îmbătăm precum păgânii care nu Îl cunosc pe Dumnezeu, ci trebuie să păzim cu tărie porunca ce zice: „Ci luați aminte de sine-vă, ca să nu se îngreuieze inimile voastre cu sațiul mâncărei şi cu beția şi cu grijile lumei, şi fără de veste să vie asupra voastră ziua aceea.” (Luca 21, 34). Nu e vrednic de plâns, oare, faptul că se poartă fără judecată unii care fac făgăduința să nu mănânce carne în ziua de luni, de dragul mântuirii, dar toate aceste zile le petrec în beții, căutând locurile unde se dau ospețe şi se îmbată până la refuz şi săvârşesc necuviințe de tot felul iar uneori nu pleacă de acolo fără bătaie? Cred că ar fi mai bine ca asemenea oameni să se lase mai degrabă complet de beții - mai ales în aceste zile. Căci întrebuințarea prea multă a vinului este cauza oricărui rău: din cauza acestuia se iscă bătăile, certurile şi uciderile şi orice desfrânare urâtă de Dumnezeu şi toate acestea ne pângăresc. De la mâncarea de carne, însă, nu provine nimic asemănător[13], „De vreme ce toată făptura lui Dumnezeu este bună, şi nimic nu este de lepădat, care se ia cu mulțumire; că se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune” (I Tim. 4, 4-5). Aşadar, dacă noi în aceste zile, de dragul virtuții creştine iar nu prin fățărnicie iudaică, ne înfrânăm de la carne, atunci să ne ferim şi de vin şi de orice ticăloşie, supunându-ne învățătorului care spune: „Şi nu vă îmbăiați de vin, întru care este curvia; ci vă umpleți de Duhul.” (Efes. 5, 18). Şi un alt mare învățător spune: „astăzi e băutor de vin, mâine e băutor de apă”. Iar cei care se îmbată în fiecare zi fără înfrânare, aceia, să audă că „Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici ocărâtorii, nici răpitorii, împărăția lui Dumnezeu nu o vor moşteni.” (I Cor. 6, 10). Oare poate fi ceva mai urât decât a vedea un creştin, un călugăr sau un preot care a făcut făgăduința vieții veşnice şi aşteaptă

[12] Potrivit cu explicația Sfinților Părinți: hărăzirea la fecioria veşnică.
[13] Aceasta se referă la mireni şi nu la călugări, cărora rânduiala niciodată nu le dă voie să întrebuințeze carne.

înfricoşătoarea încercare la judecată, că adesea merge beat, roşu tot, se clatină pe picioare şi rosteşte cuvinte trufaşe? Ce poate fi mai ruşinos şi mai necinstit decât aceasta pentru credinţa noastră creştină curată? Într-adevăr: vai, vai! Cum să fim noi atunci lumina lumii şi să-i luminăm pe alţii care merg şi trăiesc în întuneric când noi înşine, în nebunia noastră, ne facem întuneric şi pricină de sminteală nu numai pentru fraţii noştri de o credinţă ci şi pentru păgânii cei necredincioşi. Pentru cei credincioşi astfel de oameni slujesc ca exemplu a toată încălcarea şi necuviinţa iar pentru cei necredincioşi sunt pricină de râs şi de jignire căci, deşi ne lăudăm cu dreptatea credinţei, nu trăim după poruncile şi rânduielile ei. De aceea, mă tem să nu se refere şi la noi cele spuse de apostolul Pavel către iudei: „numele lui Dumnezeu e hulit de voi în popor” căci şi noi, asemenea lor, încălcăm sfintele porunci ale Dumnezeului nostru. A Lui e slava în veci. Amin.

CUVÂNTUL XII

Învăţătură către monahi despre petrecerea vieţii călugăreşti şi despre importanţa schimei mari.

Dumnezeiasca Scriptură spune. „Văzut-am pe cei neînţelegători, şi mă topeam”. De ce? - „că cuvintele Tale nu le-au păzit.” (Ps. 11 8, 158), adică poruncile şi dreptăţile Tale. Şi iarăşi acelaşi prooroc, învăţându-ne să râvnim după Dumnezeu şi să vorbim fără sfială despre adevăr, strigă limpede către Dumnezeu aşa: „Şi am grăit întru mărturiile Tale, înaintea împăraţilor, şi nu m-am ruşinat” (Ps. l 18, 46). Şi tot el zice din nou: „Topitu-m-a râvnirea Ta, că au uitat cuvintele Tale vrăjmaşii mei” (Ps. 118, 139). De aceea, nimeni să nu mă osândească pentru faptul că şi eu, dând ascultare acestei învăţături dumnezeieşti, scriu cu îndrăzneală şi, potrivit cu râvna cea dumnezeiască, mă încumet să îi dau în vileag pe unii fraţi ai mei necuviincioşi care trăiesc şi vorbesc împotriva făgăduinţelor noastre făcute lui Dumnezeu. Cu toate că şi eu însumi necinstesc şi păcătuiesc în multe, totuşi consider că este obligaţia mea să fac aceasta, de vreme ce mă străduiesc să mă îndrept. Tot aşa şi pe fraţii mei îi povăţuiesc către mântuire şi îi învăţ să meargă, potrivit cu făgăduinţa lor, pe calea cea îngustă şi strâmtă iar nu pe cea largă şi mare. În ce constă calea strâmtă şi îndurerată care duce la viaţa veşnică, ne-a arătat Însuşi Stăpânul prin cuvinte scurte, zicând: „Cine vrea să vină după Mine, să se lepede de sine”, ceea ce înseamnă să renunţe la toate obiceiurile rele şi ruşinoase pe care le-a educat în sine şi care sunt: îmbuibarea pântecelui, lăcomia, beţia, iubirea de argint, cămătăria, câştigurile ticăloase, viclenia, ipocrizia, invidia, ura, minciuna şi cele asemenea lor. De toate aceste obiceiuri vicioase noi trebuie să ne lepădăm cu desăvârşire şi să nu ne mai întoarcem la ele dacă dorim sincer să scăpăm de chinurile veşnice la care sunt osândiţi cei ce dispreţuiesc şi încalcă poruncile evanghelice şi învăţăturile Părinţilor. Apoi este spus: „să-şi ia crucea sa”. Aici se arată omorârea deplină a trupului şi a simţurilor prin care intră moartea neobservată în suflet astfel: prin intermediul ochilor când privim cu desfătare frumuseţea femeii. Atunci intenţionat săvârşim în inimă un lucru ticălos, precum spune porunca Stăpânului: „Că tot ceea ce caută la femeie, spre a o pofti pe ea, iată a preacurvit cu dânsa întru inima lui” (Mt. 5, 28). Păziţi-vă ca să nu se repete acest păcat, aşa cum se roagă şi dumnezeiescul psalmist, zicând: „Întoarce ochii mei ca să nu vază deşertăciune; în calea ta mă viază.” (Ps. 118, 37). Cu auzul păcătuim atunci când ascultăm cu plăcere deosebită cântece desfrânate şi poveşti ispititoare şi când ascultăm cu deplină atenţie pe cel ce cleveteşte în ascuns pe aproapele nostru şi nu îl alungăm de la noi, după cum ne învaţă cuvântul drept al proorocului ce zice: „Pe cel ce clevetea întru ascuns pe vecinul său, pe acela l-am gonit” (Ps. 100, 6). Cu limba păcătuim atunci când minţim în mod conştient, când cu ură satanică îl defăimăm pe aproapele nostru, când spunem şi făgăduim un lucru iar în inimă ascundem altceva, fără să ne temem deloc de cuvântul lui Dumnezeu care ne vădeşte cu

putere, zicând: „De vedeai furul, alergai cu el, şi cu cel pe curvar partea ta puneai. Gura ta a înmulțit răutate şi limba ta a împletit vicleşuguri. Şezând împotriva fratelui tău cleveteai şi împotriva fiului maicii tale ai pus sminteală” (Ps. 49, 19-20). În mod asemănător păcătuim şi cu celelalte trei simțuri - mirosul, pipăitul şi gustul, omorându-ne astfel sufletul din cauza nebuniei şi neatenției noastre mari. Prin toate aceste simțuri, ca şi prin nişte uşi, intră în inima noastră moartea cea sufletească. Din această cauză, sfinții slujitori care săvârşesc Tainele dumnezeieşti, ne poruncesc în fiecare zi, spunând: „Uşile, uşile, cu înțelepciune să luăm aminte”, ceea ce înseamnă: sosind la dumnezeiasca Liturghie, să ne păzim în curăție de privirea desfrânată şi ticăloasă, de clevetirea fraților, de vorbirea de rău şi de vorbe goale, de râsul necuviincios şi de toată minciuna. Când ne vom păstra curați de toate aceste vicii, atunci într-adevăr, este bine din toate punctele de vedere şi vom sta cu frică de Dumnezeu în timpul săvârşirii dumnezeieştii slujbe şi nu vom minți când vom răspunde preotului la chemarea lui, zicându-i: „Mila păcii, jertfa laudei”, făgăduind prin aceasta să arătăm milă oricărui nevoiaş care cere ajutor şi să avem pace cu toți, lepădând orice ceartă şi, astfel, să aducem adevărata jertfă de laudă, după cum e zis: „Jertfa laudei Mă va slăvi, şi acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea.”; de asemenea: „Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă şi dă Celui Preaînalt rugile tale” (Ps. 49, 24; 15).

Dacă nu dobândim o asemenea stare sufletească şi nu ne împodobim cu asemenea daruri duhovniceşti, atunci suntem truditori fără folos şi degeaba împodobim cu țesături din mătase de diferite culori marea schimă. Vrei tu, oare, să fii bineplăcut Stăpânului tuturor? Nu împodobi cu țesături colorate înfățişarea exterioară care putrezeşte în mormânt căci nu cu astfel de podoabe false se înduplecă Judecătorul înfricoşător şi nepărtinitor, ci împodobeşte cu sârguință înfățişarea tainică a omului din lăuntru adică cea mai importantă parte a sufletului care este mintea. Pe ea împodobeşte-o cu povețe dese din Scripturile inspirate de Dumnezeu, cu rugăciunea trează şi cu privegherile plăcute lui Dumnezeu. Păzeşte-o întotdeauna neîmprăştiată, concentrată în lăuntrul ei, amintindu-i mereu înțeleaptă învățătură care spune: „Mai înainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clătesc.” (Ps. 15, 8). Căci mintea care nu e păzită în acest fel, nu se deosebeşte prin nimic de calul nestăpânit sau de trestia legănată de toate vânturile. De asemenea, întăreşte-ți şi inima în Domnul prin împlinirea corectă a poruncilor Lui mântuitoare care întrețin şi prin care se sădeşte frica curată de Dumnezeu. Când această frică este sădită în tine, atunci sufletul tău se umple de credință, de bărbăție duhovnicească şi de iubirea lui Dumnezeu. Datorită luminării sufletului prin aceste daruri, „se înalță cornul tău către Dumnezeul tău” adică puterea sufletului tău, lepădând orice teamă, se întrupează în bărbăția dumnezeiască şi în curajul neînfricat şi „se deschide gura ta”, adică poți cu mare îndrăzneală şi cu înțelepciune să contrazici şi să te împotriveşti gândurilor necurate, sădite în tine de viclenii diavoli care luptă împotriva ta, şi să nu le laşi nicidecum să intre în adâncul inimii tale. Atunci te vei veseli cu Dumnezeu Mântuitorul tău adică, prin intermediul bunelor tale nevoințe duhovniceşti, vei primi de la preabunul Atotțiitor veşnica veselie, după cum este spus: „Întoarce Doamne robia noastră, ca păraiele în austru. Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera. Mergând mergeau şi plângeau, aruncând semințele lor” (Ps. 125, 5-6) adică, trăind în această viață scurtă în toate nevoințele, cu lacrimi duhovniceşti, de dragul mântuirii şi al iubirii de Dumnezeu, în timpul sosirii întru slavă a Dumnezeului şi Mântuitorului lor ei primesc cu bucurie şi veselie de la dreptul Judecător răsplata cuvenită pentru faptele lor, adică desfătarea cu bunătățile cele negrăite şi veşnice în viața fără de sfârşit.

Aceste nevoințe să le iubim şi noi, de dragul mântuirii noastre şi al iubirii de Dumnezeu, spre a ne împodobi cu aceste virtuți demne de laudă şi înfățişarea tainică a omului interior iar nu să împopoțonăm cu țesături colorate de mătase înfățişarea omului exterior care putrezeşte în mormânt. Această împodobire este semnul sufletului neînvățat cu lucrurile dumnezeieşti şi dovada minții de copil. Să încetăm să mai gândim copilăreşte şi să începem să dăm ascultare dumnezeiescului apostol care ne porunceşte, zicând: „Fraților, nu fiți prunci cu mintea. Ci cu răutatea fiți prunci, iar cu mintea fiți desăvârşiți” (I Cor. 14, 20). Şi tot el zice:

„Când eram prunc, ca un prunc grăiam, ca un prunc cugetam, ca un prunc gândeam; iar dacă m-am făcut bărbat, am lepădat cele pruncești.” (I Cor. 13, 11). De aceea şi noi, fraţilor, pentru că ne-am lepădat de bunăvoie de toată deşertăciunea şi de toată urâţenia vieţii lumeşti şi am îndrăgit vieţuirea monahală cea cuvioasă şi desăvârşită care desăvârşeşte omul nostru lăuntric şi îl conduce către viaţa cea veşnică, să încercăm cu dragoste să ne asemănăm nu cu acela care şi-a construit casa pe nisip, ci cu acela care şi-a întemeiat-o pe piatră. Prin „piatră” să înţelegem împlinirea cu cuvântul şi fapta a poruncilor evanghelice cu care se zideşte şi se întăreşte casa omului nostru lăuntric iar prin zidirea pe „nisip” să înţelegem acea stare sufletească pe care o are cineva care se mulţumeşte numai cu credinţa şi botezul iar de poruncile evanghelice nu se îngrijeşte deloc. De aceea se şi năruie uşor o astfel de casă, pentru că „credinţa fără fapte” bune „moartă este” precum este scris (Iac. 3, 20). Sunt cunoscute cele spuse: „Oare cine este iconomul credincios şi înţelept pe care îl va pune domnul peste slugile sale, ca să le dea, la vreme, măsura de grâu” (Luca 12, 42). Să ne fie ştiut, fraţilor, că această învăţătură demnă de cinstire a Stăpânului, îi fericeşte pe robii credincioşi şi înţelepţi, înţelegând prin aceştia pe aceia care, aflându-se în ranguri şi autorităţi bisericeşti, conduc bine şi în mod plăcut lui Dumnezeu turma cea cuvântătoare încredinţată lor. Iar pe cei care o conduc rău şi cu nepăsare şi o chinuie fără milă prin toate dările băneşti şi prin munci neîncetate, îi numeşte blestemaţi şi aşază partea lor cu necredincioşii, ceea ce înseamnă că îi predă chinurilor nesfârşite. În acest fel să judecăm şi noi întotdeauna despre noi înşine ştiind că dacă trăim potrivit cu făgăduinţele pe care le-am făcut Judecătorului celui înfricoşător - adică să ne împodobim cu toată curăţia, cuviinţa, smerita înţelepciune, iubirea nefăţarnică de fraţi şi să ne păstrăm pentru Mirele ceresc curaţi de toată ticăloşia trupului şi a sufletului - atunci Îl vom auzi şi noi pe preabunul Stăpân zicând: bine, robi buni şi credincioşi, peste puţine aţi fost puşi robii Mei credincioşi şi Eu peste multe vă voi pune; intraţi în bucuria negrăită a Domnului vostru. Dacă schima tainică a omului nostru interior nu va fi împodobită cu aceste virtuţi, atunci eu voi tăcea în cele ce urmează. Să vorbească adevărul evanghelic, fără să învinuiască, şi să zică: prietene, cum ai intrat aici neavând haină de nuntă? De o asemenea sentinţă să ne izbăvească pe noi Domnul nostru Iisus Hristos. Amin.

CUVÂNTUL XIII

Scrisoare către cineva care doreşte să se lepede de lume şi să intre în monahism însă amână mereu - şi nu o dată a simţit chemare pentru aceasta. Îi cere însă Cuviosului Maxim explicaţii la câteva pilde şi cugetări neînţelese.

Unul dintre oamenii cei înţelepţi a fost Ioan, un bărbat vrednic de laudă care i-a întrecut pe mulţi de vârsta lui în înţelegerea pildelor şi cugetărilor grele atât din învăţătura noastră cât şi din alte învăţături. Însă, când scânteia focului dumnezeiesc a atins inima lui, atunci a lepădat dintr-o dată tot ce înseamnă împodobirea omului exterior şi interior şi, urmându-l pe propovăduitorul lui Dumnezeu, a lăsat totul ca să Îl dobândească şi el, asemenea lui Pavel, pe Hristos. Eliberându-se imediat de toate vorbele cele deşarte şi de toate lucrurile lumeşti, el a năzuit cu ardoare către grija nelumească, uitând întotdeauna pe cele din urmă şi străduindu-se în cele ce se aflau înainte, dorind să ajungă la cinstea chemării de sus. Pentru acestea, el a ales tăcerea desăvârşită şi, adunând toate părerile sale, le închidea în interiorul său şi cugeta permanent la frumuseţea cea nevăzută a Celui mai frumos decât toţi fiii oamenilor, dând ascultare învăţăturii Apostolului care spune: „Deci dar de v-aţi sculat împreună cu Hristos, cele de sus căutaţi, unde este Hristos şezând de-a dreapta lui Dumnezeu. Cele de sus gândiţi, iar nu cele pământeşti.” (Col. 3, 1-2). Ce aş putea să spun şi despre Dionisie Areopagitul? Oare nu a lepădat el toată învăţătura înţelepţilor, filosofilor şi retorilor superficiali pe care o studiase mai înainte pentru singura învăţătură adevărată a

dumnezeiescului propovăduitor şi a mers imediat pe urmele lui, aşa cum mielul neprihănit o urmează pe mama lui, renunțând dintr-o dată la înțelepciunea lui Pitagora, a lui Platon şi a lui Aristotel şi, lipindu-se cu putere de înțelepciunea pescarilor şi a vameşilor ca fiind singura ce poate să-l învețe pe părtaşul ei dorința cea mai mare care este Însăşi Înțelepciunea Ipostatică a lui Dumnezeu şi puterea şi lumina cea neapusă: Iisus Hristos, Dumnezeul tuturor. Despre această dorință cineva a spus: „Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine este, a pune întru Domnul nădejdea mea, ca să vestesc eu toate laudele tale în porțile feții Sionului." (Ps. 72, 27). Şi iarăşi: „Cât sunt de iubite lăcaşurile Tale, Doamne al puterilor! Doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu spre curțile Domnului; inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu" (Ps. 83, 1-2). De ce este aşa? Spune, o dumnezeiescule împărat! Pentru că „pasărea", adică sufletul sărac, neputincios şi iubitor de trup, „şi-a aflat eişi casă, şi turtureaua cuib eişi, unde-şi va pune puii săi: altarele Tale, Doamne al puterilor, Împăratul meu şi Dumnezeul meu." (Ps, 83, 3-4). Turtureaua înseamnă sufletul cel iubitor de curăție şi singurătate căci despre turturea se spune că ea, după moartea perechii ei, nu se mai uneşte cu altcineva, de asemenea nici masculul nu caută pe altcineva după moartea perechii sale ci trăieşte restul timpului în singurătate. Altarele Domnului sunt numite aici sfintele Lui biserici care sunt adăposturi pentru ambele categorii de oameni. Aceasta înseamnă că ele sunt şi pentru iubitorii de păcat şi pentru iubitorii de singurătate: ale unora pentru vindecarea rănilor lor îndelungate prin spovedanie, ale celorlalți pentru întărirea şi menținerea lor pe viitor în dreptățile Domnului. Căci prin rugăciunile preoților şi împărtăşirea cu preacuratul Trup şi Sângele neprihănitului Miel al lui Dumnezeu şi unii şi alții dobândesc iertarea păcatelor şi păzirea lor în cele plăcute lui Dumnezeu.

Acestea sunt pildele şi parabolele pe care le am eu şi care sunt foarte clare şi folositoare pentru cei ce sunt atenți la ele iar pentru aceia care le disprețuiesc, nu numai că nu sunt folositoare dar sunt cu totul de neînțeles. Tu eşti foarte bogat şi te îndestulezi cu toată înțelepciunea omenească şi dumnezeiască. Caută această desăvârşire: „De voieşti să fii desăvârşit, mergi, vinde-ți averile tale, şi le dă săracilor, şi vei avea comoară în cer; şi, vino, urmează Mie." (Mt. 19, 21). Un alt povățuitor (în afară de cugetarea adusă) să nu cauți şi să nu primeşti şi vei fi mai presus de toți filosofii şi recunoscut înaintea Creatorului şi Stăpânului tuturor. Să fii sănătos!

CUVÂNTUL XIV

Către cei care au de gând să se despartă de femeile lor fără forme legale şi să intre în monahism.

Pentru că tu eşti cu mine prieten în Domnul dar, în parte, îmi ascunzi gândurile tale, am socotit că e drept, fratele şi prietenul meu iubit, să lecuiesc printr-o mică scrisoare intenția ta întrucât Hristos Dumnezeul şi Mântuitorul nostru, care vede frăția noastră în Domnul, a binevoit să lumineze şi să povățuiască mintea mea cea slabă spre slava Lui, pentru folosul şi mântuirea ta. Căci de nimic altceva nu se bucură şi nu se preamăreşte El, Preabunul, ca de mântuirea celor ce cred în El, de dragul cărora a binevoit cu mare râvnă să primească o moarte aşa de amară. Nici un tată iubitor de fii nu se îngrijeşte şi nu se străduieşte atât pentru copiii lui cât se îngrijeşte Creatorul nostru, încurajând prin toate mijloacele purtarea noastră față de El ca, întorcându-ne pe noi de la tot răul, linguşirea şi minciuna, de la toată necurăția trupească şi de la desfrânare, să ne facă fiii lui Dumnezeu şi moştenitorii împărăției nesfârşite şi ai bunătăților negrăite, precum este spus: „cele ce ochiul n-a văzut nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, acestea au gătit Dumnezeu celor ce Îl iubesc pe Dânsul." (I Cor. 2, 9), Pe acestea nimeni nu le poate dobândi altfel decât numai prin împlinirea cu râvnă a mântuitoarelor porunci ale lui Hristos. Poruncile Lui sunt multe şi diferite însă trebuie să ne

îngrijim cu deosebire de respectarea a trei dintre ele care sunt: judecata, mila şi credinţa. Pentru nerespectarea acestora, cărturarii şi fariseii sunt osândiţi de Hristos Mântuitorul care spune: „Vai vouă, Cărturarilor şi Fariseilor făţarnici! Că zeciuiţi izmă, şi mărarul şi chimenul, şi aţi lăsat cele mai grele ale legii: judecata şi mila şi credinţa; acestea se cădea să le faceţi, şi acelea să nu le lăsaţi.", iar ceea ce este mai important în lege aţi lăsat, adică „judecata, mila şi credinţa" (Mt. 23, 23). Dacă cineva împlineşte cu sârguinţă aceste trei virtuţi, acela este împlinitorul, în general, a toată evanghelia dumnezeiască. Căci cine va crede din tot sufletul în cuvintele Mântuitorului, pe care El ni le spune în fiecare zi prin proorocii, apostolii şi învăţătorii Lui de pe tot pământul, vestind bunătăţile viitoare adică viaţa veşnică şi împărăţia fără de sfârşit de care sunt învredniciţi cei ce au petrecut viaţa aceasta în evlavie şi sfinţenie şi, de asemenea, va crede din tot sufletul ceea ce El ne-a spus despre a doua Sa venire înfricoşătoare şi despre încercarea pe care o vom avea şi judecata nemitarnică, despre chinurile veşnice, în care se chinuie necontenit călcătorii sfintelor Lui porunci, cine crede, spun, în toate acestea sincer şi fără îndoială şi le are permanent sădite în adâncul inimii lui, acela trebuie să se păzească întotdeauna de tot răul, de nedreptate, cămătărie, necurăţie, minciună, linguşire, invidie, iubire de câştig, răpirea averilor străine şi, dimpotrivă, să îi miluiască pe toţi, să îi iubească pe toţi, să îi considere pe toţi mai buni decât el, să îi ajute pe cei asupriţi iar pentru asupritori să se mâhnească şi, după măsura puterilor sale, să îi îndrepte şi cu cuvântul şi cu fapta şi cu rugăciunea către Dumnezeu pentru ei. Spus mai pe scurt, [să împlinească - n. n.] tot ce e plăcut lui Dumnezeu „câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt iubite, câte sunt de bună laudă; orice faptă bună şi orice laudă, acestea să gândiţi", după cuvântul Sfântului Apostol (Filipeni 4, 8). La acestea să se gândească şi să cugete şi să le facă, acestea să le caute întotdeauna, cu acestea să trăiască şi să se veselească, urând mereu din tot sufletul orice nedreptate şi orice viclenie. Un asemenea om, lăudându-se în Domnul, spune împreună cu acel drept: „Nedreptatea am urât şi am scârbit, iar legea Ta am iubit" (Ps. 118, 163). Şi tot el spune în alt loc: „Bună este mie legea gurii Tale, mai vârtos decât mii de aur şi argint" (Ps. 118, 72). Cine îl ascultă fără făţărnicie pe acest drept, acela trăieşte în lumea aceasta ca un străin, amintindu-şi întotdeauna de viaţa veşnică şi dorind-o, după cuvântul proorocului: „Cât sunt de iubite locaşurile Tale, Doamne al puterilor! Doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu spre curţile Domnului. Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu." (Ps. 83, 1-2). Şi în alt loc: „Una am cerut de la Domnul, aceasta voiu căuta: ca să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieţii mele, ca să văz frumuseţea Domnului şi să cercetez Biserica cea sfântă a Lui" (Ps. 26, 7-8). Cel care a spus acestea a fost un împărat vestit ce avea o avere uriaşă de aur şi argint şi era înconjurat de slavă şi cinste. Cu toate acestea, nici una din bunătăţile trecătoare nu l-a încântat atât cât îl ardea în inimă dorinţa bunătăţilor pregătite în cer. De aceea, cu mare râvnă spune: „În ce chip doreşte cerbul spre izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu spre Tine, Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul cel tare, cel viu;" (Ps. 41, 1-2). Apoi, ca şi cum s-ar fi întristat pentru faptul că, trăind multă vreme în viaţa de aici, este lipsit de vederea slavei lui Dumnezeu, spune în continuare: „când voi veni şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu?" (Ps. 41, 2). Aceşti bărbaţi iubitori de Dumnezeu au fost nişte râvnitori atât de fierbinţi cu toate că au trăit cu femei şi au fost înconjuraţi de nenumărate griji lumeşti iar ce este mai uimitor decât toate este faptul că ei au trăit înaintea venirii Mântuitorului Hristos şi au fost îndrumaţi numai de legea lui Moise care „n-a desăvârşit nimic", după cuvântul dumnezeiescului Pavel „Că nimic n-a săvârşit legea, ci aducere este numai la mai bună nădejde; prin care ne apropiem de Dumnezeu." (Evr. 7, 19).

Având asemenea modele adevărate de trăitori iubitori de Dumnezeu, putem şi noi, trăind în lume, să facem pe plac Stăpânului ceresc numai dacă dorim sincer să dobândim împărăţia veşnică şi viaţa nesfârşită şi să scăpăm de chinurile veşnice. Şi noi putem, asemenea bărbaţilor acelora fericiţi, prin intermediul tuturor virtuţilor, să ne înstrăinăm de viciile înşirate mai sus şi să le urâm din tot sufletul la fel ca şi toată necinstea, şi să ne menţinem cu sârguinţă în faptele şi virtuţile mântuitoare şi plăcute lui Dumnezeu, având mereu în minte

cuvântul dumnezeiesc, care spune: „Nedreptatea am urât şi am scârbit, iar legea Ta am iubit" (Ps. 118, 163). Şi iarăşi: „Mai înainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clătesc." (Ps. 15, 8). Aşadar, dacă cineva are permanent toate acestea în minte şi crede cu tot sufletul în ele, Îl iubeşte pe Hristos Mântuitorul ca pe un Stăpân bun şi iubitor de oameni şi se teme de El ca de un Judecător înfricoşător Care fără milă îi predă chinurilor pe călcătorii sfintelor Lui porunci. Acela, datorită faptelor sale potrivite cu voia lui Dumnezeu este, într-adevăr, fericit şi în veacul acesta şi în cel viitor; trăind bine şi plăcut lui Dumnezeu în această viață trecătoare. El va auzi în viitor glasul cel dumnezeiesc care vesteşte: „bine, slugă bună şi credincioasă; peste puține ai fost credincios, peste multe te voiu pune; intră întru bucuria Domnului tău" (Mt. 25, 21). Să nu pierdeți nădejdea mântuirii voi cei care trăiți după lege cu femei şi educați copii şi să nu căutați să vă despărțiți de ele împotriva poruncii dumnezeiescului Pavel, care spune: „Legatu-te-ai cu femeie? Nu căuta dezlegare" (I Cor, 7, 27) căci „cinstită este nunta întru toate şi patul nespurcat; iar pe curvari şi pe preacurvari va judeca Dumnezeu." (Evr. 13, 4). Însă dacă voi doriți cu adevărat mântuirea atunci lepădați-vă de tot răul, de nedreptate, viclenie, cămătărie, prădarea averilor străine, minciună, clevetealǎ, invidie, iubire de câştig şi lipsă de omenie, iubiți toată dreptatea, iubirea de oameni, bunătatea şi sfințenia. Aceasta înseamnă să fiți mulțumiți de soțiile voastre şi să nu doriți altele căci desfrânații şi adulterii care păcătuiesc cu alte femei, sunt osândiți în chinul veşnic împreună cu locuitorii din Sodoma şi Gomora unde viermele nu doarme, focul nu se stinge şi este plânsul cel mai îngrozitor şi scrâşnirea dinților pe veci. Dacă cineva dintre voi, în nesocotința lui, nu ascultă această învățătură şi gândeşte să se dedice vieții călugăreşti şi să se despartă de soția lui, împotriva poruncii Sfântului Apostol Pavel, să asculte următoarele: mai întâi să se încerce în viața lumească dacă poate să păzească virtuțile şi faptele drepte cu frică de Dumnezeu şi cu sinceritate. Şi dacă, cu ajutorul lui Dumnezeu, păzeşte acestea după voia lui Dumnezeu, atunci să nu se despartă de soție ci, mulțumind lui Dumnezeu, să trăiască în împlinirea faptelor bune, rugându-se cu râvnă lui Dumnezeu să îl facă plăcut Lui. Un asemenea om să ştie că viața călugărească pe care el o doreşte, nu este nimic altceva decât numai împlinirea cu sârguință a poruncilor mântuitoare ale Evangheliei dumnezeieşti a lui Hristos adică: toată dreptatea, mila, milostenia, dragostea nefățarnică, smerenia inimii, blândețea, înțelepciunea, disprețuirea bogăției pieritoare, a slavei deşarte şi a cinstei lumeşti, lepădarea de slavă deşartă şi de cămătărie. Şi dacă în viața lumească cineva împlineşte aceste virtuți aşa cum e plăcut înaintea lui Dumnezeu, acela nu e departe de viețuirea şi fericirea călugărească. La fel şi invers: dacă este îmbrăcat în rasa monahală dar disprețuieşte poruncile Mânuitorului şi învățăturile Părinților şi îşi petrece viața în nepotrivire cu ele şi în necuviință, îmbătându-se permanent şi îmbuibându-se fără înfrânare, fiind biruit de iubirea de argint, de cămătărie, de iubirea de câştig şi de viclenie, acela numai prin haină se deosebeşte de mireanul necuviincios, după cuvântul apostolului: „Tăierea împrejur nimic este; şi netăierea împrejur nimic este, ci paza poruncilor lui Dumnezeu" (I Cor. 7, 19). Aşadar, cine împlineşte cu sârguință, credință neîndoielnică şi dorință fierbinte poruncile Mântuitorului Hristos cu intenția de a face pe plac lui Dumnezeu iar nu oamenilor, acela va fi numit de El călugăr chiar dacă şi-ar sfârşi viața aceasta în lume. Căci nu în schimbarea hainelor şi nici în înfrânarea de la anumite bucate constă evlavia creştină ci în renunțarea la obiceiurile rele şi păgâne şi în înfrânarea de la tot răul şi de la patimile trupeşti şi sufleteşti. Căci „cela ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele", adică le împlineşte cu fapta, „acela este care Mă iubeşte pe Mine; şi cela ce mă iubeşte pe mine, iubi-se-va de Tatăl meu, şi eu îl voiu iubi pe el, şi mă voiu arăta lui." (Ioan 14, 21), ceea ce înseamnă că este prietenul Meu iubit. Şi iarăşi: „Nu tot cel ce îmi zice mie: Doamne! Doamne! va intra în împărăția cerurilor, ci cela ce face voia Tatălui Meu carele este în ceruri" (Mt. 7, 21). În ce constă voia Lui ne-a învățat apostolul Pavel prin câteva cuvinte atunci când zice în epistola către Tesaloniceni: „Căci aceasta este voia lui Dumnezeu, sfințirea voastră; a vă feri voi de toată curvia, a şti fiecare din voi a-şi stăpâni vasul său întru sfințenie şi cinste, nu întru patima de poftă ca şi păgânii, care nu cunosc pe Dumnezeu. A nu trece şi a se lacomi în lucru asupra fratelui său; de vreme ce

răsplătitor este Domnul pentru toate acestea, precum şi mai înainte am zis vouă şi am mărturisit.” (I Tes. 4, 3-6), ceea ce înseamnă nu numai să nu îşi dorească alte femei şi desfrânate ci şi cu soțiile lor să se unească din când în când iar un timp să se înfrâneze de la ele „ca să vă îndeletniciți în post şi în rugăciune şi iarăşi să vă împreunați” adică să vă uniți, precum scrie acelaşi apostol către Corinteni, zicând: „ca să nu vă ispitească pe voi satana, pentru neînfrânarea voastră.” (I Cor. 7, 5). Prin aceasta apostolul înțelege patima trupească şi patima păgânească, ceea ce înseamnă oamenii necredincioşi care nu se tem de Dumnezeu şi nu îl cunosc, a căror viață întreagă, dorință, grijă şi faptă constau în desfrânare necontenită, în toată necurăția, nedreptatea şi cămătăria. Voi însă, ca şi creştini, fiind sfințiți prin luminarea neprihănitei vederi dumnezeieşti şi curățați prin Sfântul Botez, care aşteptați judecata înfricoşătoare şi nemitarnică, să nu vă asemănați lor ci, cu frică de Dumnezeu, petreceți viața voastră în curăție. Acest lucru l-a exprimat el prin cuvintele: „ca să ştie fiecare dintre voi să-şi stăpânească vasul său”, adică soția, „în sfințenie şi cinste” ceea ce înseamnă să trăiască cu înfrânare, stăpânindu-şi patima, punându-i frâu iar nu să se supună ei şi să fie mereu condus de ea, ca animalele cele necuvântătoare. Atunci, într-adevăr, se va numi cu dreptate „nuntă cinstită întru toate şi patul nespurcat”, când cineva este potolit şi se foloseşte de acestea cu înfrânare, punându-şi frâu şi pentru unire şi pentru înfrânare, păzindu-se un timp curați pentru Creatorul preaînțelept care ne-a unit cu El şi pentru preabunul Dumnezeu şi Stăpânul tuturor, Iisus Hristos. A Lui este slava şi cinstea împreună cu Tatăl Său şi cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XV

Ca şi cum ar fi din partea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu către cămătari, desfrânați şi făcătorii tuturor relelor care prin canoane şi diferite cântări nădăjduiesc să Îi fie bineplăcuți Ei.

O, creație a preaînțeleptului Dumnezeu, care Îmi cânți adesea „bucură-Te”, Îmi vei fi plăcută atunci când voi vedea că împlineşti cu fapta poruncile Celui Născut de Mine. [Când voi vedea - n. n.] că te-ai lepădat de tot răul în general: de desfrâu şi minciună, de mândrie, de linguşire şi de răpirea nedreaptă a avutului străin. Iar atât timp cât trăieşti în aceste fapte şi te desfeți cu ele, atât timp cât, datorită dobânzilor îndoite bei cu bucurie sângele celor ce trăiesc în sărăcie şi storci măduva lor prin nenumărate munci copleşitoare, pentru Mine tu nu te deosebeşti cu nimic de un străin ucigător de Hristos, chiar dacă te lauzi cu Botezul. Eu nu te recunosc deloc chiar de Mi-ai cânta canoane şi stihiri nenumărate cu glas plăcut. Domnul spune: „Că milă voiesc, şi nu jertfă, şi cunoştința lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot” (Osea 6, 6). Tu, precum porcul, te predai cu lăcomie oricărei fapte ruşinoase şi, ca lupul prădător, răpind avutul altuia şi asuprind văduvele sărace, fiind îndestulat în toate şi preaplin de fărădelegi, ca un tătar care îi urăşte pe creştini, ocupându-te cu jocuri şi îmbătându-te, dansând mereu şi desfătându-te cu cântece desfrânate şi ticăloase, alungând definitiv din suflet frica de Dumnezeu, crezi oare, că Îmi eşti bineplăcut prin mulțimea canoanelor şi stihirilor pe care le cânți cu voce puternică? Oare nu îl auzi pe propovăduitorul care spune clar că cei care fac aşa moştenesc nu împărăția lui Dumnezeu ci mai repede acele chinuri amare şi veşnice de sub pământ? Să nu te înşeli! Însă dacă doreşti să te izbăveşti de chinuri şi să moşteneşti împărăția lui Dumnezeu împreună cu toți drepții, atunci renunță cu hotărâre la toate fărădelegile şi faptele tale rele şi iubeşte cu tot sufletul virtuțile opuse lor, sădeşte în gândul tău frica de Dumnezeu, iubirea şi dorința bunurilor cereşti. Căci altfel, nu este posibil nici să te izbăveşti de chinuri, nici să faci pe plac Judecătorului înfricoşător. Dacă nu asculți de aceste sfaturi ale Mele, o nebunule, ci vei continua să te ții de obiceiul tău nelegiuit, vei cunoaşte nebunia ta atunci când vei fi legat cu lanțuri de mâini şi de picioare ca cel ce nu are

haină potrivită pentru nunta duhovnicească şi vei fi aruncat în chinurile focului nesfârşit din cele mai de jos ale pământului, când vei fi aruncat împreună cu peştii de cei nefolositori ca unul care nu a crescut în apele curate ale bunei credințe ci în mlaştina murdară a păcatelor şi s-a săturat cu desfrâul, socotind că pentru sine viața este desfătarea cu patimile, când vei auzi acea sentință: „Amin grăiesc vouă, nu vă cunosc pe voi”, pieriți de la Mine făcători ai fărădelegii, când ți se va închide cămara tainică pentru că nu ai avut untdelemn în vasul tău ci, fiind biruit de iubirea de argint, nu ai încetat niciodată să-i asupreşti pe toți şi să-i urăşti pe săraci. Atunci, o nesăbuitule, vei cunoaşte fără îndoială şi degeaba vei plânge când vei înțelege pe deplin că sunt adevărate acele făgăduințe ale Celui Născut de Mine prin care El a vestit mai dinainte chinurile şi bunătățile veşnice şi că celor care au ascultat întotdeauna de cuvântul Lui le este pregătită veselia, iar celor care nu au ascultat, focul ce nu se stinge niciodată.

Aşadar, dacă doreşti sincer să dobândeşti de la Mine ajutor şi să placi lui Dumnezeu, Împăratului tuturor, atunci străduieşte-te cu înțelepciune şi dărnicie față de săraci [şi aşa - n. n.] să Îmi cânți întotdeauna: „bucură-Te”.

CUVÂNTUL XVI

Cu privire la făgăduința postului.

Este bine şi foarte plăcut lui Dumnezeu şi mântuitor pentru noi dacă sfârşim cu bunăvoință făgăduințele pe care le-am făcut lui Dumnezeu. În acest caz noi împlinim chiar cu fapta cele spuse de proorocul Iona: „Iar eu cu glas de laudă şi de mărturisire, voi jertfi ție; câte am făgăduit voi da ție Domnului pentru mântuirea mea!” (Iona 2, 10). Dacă ajungem la capătul puterilor din cauza bătrâneții sau din cauza bolilor dese şi nu putem să petrecem fără hrană o zi întreagă miercurea sau vinerea, atunci să aşteptăm ora serii şi să ținem post cu hrană simplă şi uşoară şi aceea nu până la îmbuibare ci numai pentru a uşura puțin neputința trupească. Aşa ne învață şi marele apostol Pavel, care scrie către Timotei, zicând: „De acum nu mai bea apă, ci puțin vin primeşte pentru stomacul tău şi pentru cele dese slăbiciunile tale.” (I Tim. 5, 23). Să ştii şi faptul că postul ne este legiuit pentru omorârea patimilor trupeşti care murdăresc omul cel lăuntric, precum spune proorocul: „Iar eu, când mă supărau aceia, m-am îmbrăcat cu sac şi am smerit cu post sufletul meu, şi rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce.” (Ps. 34, 12). Când trupul este istovit de bătrânețe sau de boli, atunci trebuie să îl întărim cu hrană uşoară ca să fie în stare să slujească sufletului în pornirile lui duhovniceşti, participând la rugăciune prin plecăciuni, statul în picioare şi îndeplinirea slujirilor necesare. Acestea trebuie să le împlinim cu sârguință ca să postim şi duhovniceşte. Înfrânându-ne de la toate patimile sufleteşti care sunt: invidia, gelozia, iubirea de avuție, viclenia, şiretenia, minciuna, fățărnicia, jidoveasca iubire de argint şi cămătăria cea urâtă de Dumnezeu şi de la pricina tuturor relelor - mândria. Deplina înfrânare de la aceste patimi dăunătoare sufletului este postul adevărat şi bineplăcut lui Dumnezeu iar înfrânarea singură la mâncare nu numai că nu ne aduce foloase dar slujeşte şi ca motiv pentru o mai mare osândire, asemănându-ne diavolilor, precum se spune în stihiră: „De la mâncăruri înfrânându-te, suflete al meu, şi de patimi necurățindu-te, te bucuri numai de nemâncare. Căci greşeala ta nu va fi spre îndreptare pentru că, mincinosule, vei fi urât de Dumnezeu şi te vei asemăna cu demonul cel rău, sortit iadului”[14] . De fățărnicia lor să ne izbăvească pe noi Domnul.

[14] Stihiră la stihoavna din Miercurea din Săptămâna Brânzei - la utrenie. Triodul din perioada de post.

CUVÂNTUL XVII

Îndemn la pocăinţă

Focul şi viermele care mestecă neîncetat şi plânsul necontenit şi întunericul şi bezna şi scrâşnirea puternică a dinţilor ne aşteaptă, suflete, după plecarea de aici, în cele mai de jos ale pământului şi în prăpăstiile întunecate ale pământului dacă trăim în fărădelegi. Să ne temem, aşadar, să plângem, să ne lepădăm de faptele noastre rele, să facem fapte de pocăinţă adevărată atât cât mai este timp. Căci veacul acesta este timpul făptuirii iar cel viitor al răsplătirii, precum spune Pavel, înţelepciunea cea adevărată şi gura lui Hristos. Să-l asculţi pe el şi să te cureţi mereu prin lacrimi fierbinţi. Să nu aştepţi după moarte purgatoriul. Aceasta este părerea cea nebună a răucredincioşilor, născocită de ei pentru mângâierea lor, în aparenţa conştiinţei faptelor lor rele.

CUVÂNTUL XVIII

Scrisoare către un prieten care a stat în închisoare şi care l-a întrebat cum să se izbăvească de ispita satanică, de nălucirile ticăloase avute în vis, de senzaţiile şi de gândurile desfrânate şi de laşitate.

Am fost surprins de rugămintea ta că, fiind cuprins de un asemenea necaz, cu râvnă îmi ceri tratament sufletesc pentru ispitele pricinuite ţie din invidie drăcească. Eu, fiind lipsit de orice virtute şi incapabil să dau un astfel de tratament, cum aş putea să te ajut, mai ales că eu însumi am nevoie de un astfel de tratament? Totuşi, după credinţa ta, întrucât Dumnezeu luminează mintea mea cea neînţeleaptă, îţi amintesc că ştii şi tu însuţi [cum să procedezi n. n.]. Pornirile asemănătoare animalelor şi pângărirea din timpul nopţii care urmează după ele, provin ori din căldura obişnuită prea mare, ori din îmbuibarea fără măsură cu mâncăruri gustoase, ori din satisfacerea deasă dinainte a acestei patimi şi deprinderea faţă de ea. Se mai întâmplă şi din mândrie, atunci când îl osândim pe aproapele nostru, de asemenea şi din acţiunea permanentă împotriva noastră a viclenilor diavoli care aprind în inimile noastre patima animalică. Primele două cauze ale acestei ticăloşii urâte de Dumnezeu se sting şi se distrug complet prin înfrânarea de la prisosul mâncării şi a somnului, precum ne învaţă cel ce spune: „Iar eu, când mă supărau aceia”, adică diavolii şi gândurile desfrânate, „m-am îmbrăcat cu sac şi am smerit cu post sufletul meu” (Ps. 34, 12). Prin „sac” să înţelegi plânsul şi căinţa şi lepădarea de confortul trupesc. Acelaşi ne învaţă din nou, zicând: „Am căzut în suferinţă când ghimpele tău mă împungea” (Ps. 34, 4). Prin „ghimpe” să înţelegi săgeata patimii desfrânării, prin căderea „în suferinţă”, epuizarea de bunăvoie, atunci când cineva se nevoieşte prin nemâncare îndelungată, priveghere şi diferite nevoinţe duhovniceşti, smerita înţelepciune a inimii şi rugăciunea curată, despre care este spus în amănunţime în alt loc: „chinuitu-m-am şi m-am gârbovit până în sfârşit”, adică m-am epuizat prin post şi „toată ziua”, adică toată viaţa mea, „mâhnindu-mă umblam”, ceea ce înseamnă: pomenind întotdeauna păcatul meu, nu am încetat niciodată să jelesc, să mă mâhnesc şi să plâng pentru păcătoşenia mea. Şi aceasta de ce? „Că şalele mele s-au umplut de ocări”, adică de desfrânări „şi nu este vindecare în trupul meu” (Ps. 37, 7). Însă despre aceasta s-a spus destul. Iar pentru că tu spui: „eu sunt laş”, te voi mângâia cu cuvintele aceluiaşi drept care spune: „Iată m-am depărtat fugind şi m-am sălăşluit în pustie” (Ps. 54, 7). Iar cum s-a ajutat el atunci când îl neliniştea lipsa de curaj şi viforul, ascultă cu atenţie: „Aşteptat-am pe Dumnezeu, Cel ce mă mântuieşte de împuţinarea sufletului şi de vifor” (Ps. 54, 8), de viforul neliniştilor tuturor

gândurilor aduse de diavoli. Să-l imiți şi tu, după puterea ta, pe acest drept, înarmându-te cu credință şi cu nădejde fără de ruşine [în sensul cel bun - n. n.] în iubirea de oameni a Mântuitorului şi vei dobândi ajutor de la El căci „Drept este Domnul întru toate căile sale, şi cuvios întru toate lucrurile sale. Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El, de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr. Voia celor ce se tem de El o va face şi rugăciunea lor o va auzi şi-i va mântui pe dânşii" (Ps. 144, 18-19). Iar pentru că spui: „nu pot să sap" şi altele, iată ce îți spun: nu înceta să sapi numai pe pământul pe care creşte iarbă iar din inima şi conştiința ta dezrădăcinează intențiile rele lumeşti şi deprinderile şi gândurile necuviincioase care zac acolo din pricina obiceiului rău şi îndelungat. De asemenea, nu te ruşina să ceri Mântuitorului iertarea păcatelor tale de dinainte, ca să te îndrepți pe viitor şi să duci o viață bună şi plăcută lui Dumnezeu. Mântuitorul îi iubeşte pe aceşti rugători şi cicălitori, căci El Însuşi a spus: „Cereți şi se va da vouă; căutați şi veți afla; bateți şi se va deschide vouă" (Mt. 7, 7). Bunăstarea pentru un călugăr, constă în a merge întotdeauna cu tot sufletul şi cu toată dorința inimii, pe calea poruncilor Mântuitorului şi a hotărârilor Sfinților Părinți.

CUVÂNTUL XIX

Împotriva celor care se predau de fără minte păcatelor sodomiei ticăloase şi urâte de Dumnezeu, păcate care îi duc la pieire şi la chinul cel veşnic.

„Începutul înțelepciunii este frica de Domnul; şi înțelegerea bună este tuturor celor ce o fac pe dânsa; lauda lui rămâne în veacul veacului." (Ps. 110, 10), spune dumnezeiescul psalmist. Cum este acela care se conduce cu frica Domnului, ne învață acelaşi psalmist în alt psalm, zicând: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte" (Ps. 111, 1), ceea ce înseamnă că le iubeşte [pe porunci - n. n.] şi îşi va conduce viața cu râvnă după ele şi se va deprinde permanent cu ele, precum spune acelaşi psalmist: „Cât am iubit legea Ta, Doamne, toată ziua gândirea mea este"; şi iarăşi: „Cât sunt de dulci gâtlejului meu, cuvintele Tale, mai mult decât mierea gurii mele!" (Ps. 118, 97;103) Dacă rațiunea e bună pentru toți cei ce au frică de Domnul, adică pentru cei ce împlinesc cu fapta sfintele Lui porunci, atunci pentru cei ce le încalcă nu există rațiune bună ci nebunie cumplită şi pieire veşnică, precum spune acelaşi prooroc: „Departe este de la păcătoşi mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat" (Ps. 118, 155); de asemenea: „Defăimat-ai pe toți cei ce se depărtează de la îndreptările Tale, că nedrept este gândul lor" (Ps. 118, 118). Dacă cei ce se îndepărtează de la îndreptările lui Dumnezeu sunt defăimați de El, atunci este evident că vor merge în chinul veşnic. Care alții sunt defăimați mai mult şi vor fi îndepărtați de Dumnezeu, dacă nu aceia care în marea lor nebunie cred că cei ce fac fărădelegi nu vor fi osândiți la fel ca sodomiții rău credincioşi din vechime pe care judecata lui Dumnezeu i-a distrus împreună cu oraşele lor prin foc, dându-i exemplu pentru aceia care mai târziu vor dori să necinstească asemenea lor, precum spune dumnezeiescul apostol Petru în a doua sa epistolă? De aceea, creştinii care au astfel de exemplu înfricoşător al mâniei lui Dumnezeu, ar trebui să socotească umilitoare această ticăloşie urâtă de Dumnezeu care Îl mâniează pe Cel de Sus mai mult decât toate celelalte fărădelegi şi îi arde cu foc şi îi predă anatemei pe aceia care fac o astfel de ticăloşie şi nu o consideră încălcare - cu toate că această ticăloşie urâtă de Dumnezeu stârneşte mânia neîndurătoare a lui Dumnezeu asupra ortodocşilor deoarece sunt blestemați de Dumnezeu, Care spune: „Şi cu bărbat să nu dormi ca cu femeie; că spurcăciune este" (Lev. 18, 22). Pe aceia care nu se leapădă de ticăloşia lor urâtă de Dumnezeu, să nu îi învrednicească de nici o binecuvântare creştină ci să se înstrăineze de ei, după porunca apostolului care spune: „să nu vă amestecați dacă vreunul, numindu-se frate, va fi curvar, sau lacom, sau slujitor idolilor, sau ocărâtor, sau bețiv, sau răpitor. Cu unul ca acesta nici să nu mâncați." (I Cor. 5, 11). Dacă această ticăloşie nu ar fi foarte urâtă de Dumnezeu, atunci El nu ar fi ars cu mânie

neînduratoare oraşele Sodoma şi Gomora şi nu ar fi transformat pământul lor într-un lac cu miros greu pentru a arăta şi a da în vileag ticăloşia lor infamă. Cât de scârbos şi neruşinat este păcatul sodomiei a arătat şi dumnezeiescul apostol Pavel în Epistola către Romani, zicând: „Pentru aceea i-au şi dat Dumnezeu pe ei întru poftele inimilor lor în necurăție, ca să se spurce trupurile lor întru sineşi. Carii au mutat adevărul lui Dumnezeu întru minciună, şi au cinstit şi au slujit fãpturi în locul făcătorului, care este binecuvântat în veci. Amin. Pentru aceea I-au dat pe ei Dumnezeu întru patimi de ocară; că şi muierile lor şi-au schimbat rânduiala cea firească întru ceea ce este împotriva firi; aşijderea şi bărbații, lăsând cea după fire rânduială a părți femeieşti, s-au aprins întru pofta lor unul spre altul; bărbați cu bărbați ruşinea lucrând-o, şi răsplătirea ce li se cădea a rătăciri lor, întru sineşi lucrând-o.” (Rom. l, 24 - 27). Şi dacă în viața aceasta Dumnezeu i-a predat patimii de ocară şi necurăției, atunci e limpede că şi pe viitor El îi va închide în chinurile veşnice şi în suferințele neînduratoare împreună cu complicii lor din vechime - sodomiții. O, ce blestemăție, ce depravare nemăsurată şi nebună! Luați seama, blestemaților, cărei desfătări ticăloase v-ați predat! Lepădați-vă mai repede de ea atât cât vă mai dă timp pentru pocăință bunătatea nespusă a lui Dumnezeu! Trăind de bunăvoie în necinste, oare nu vă gândiți că săpați groapa de gunoi şi luați stricăciunea urât mirositoare care iese de acolo şi vă hrăniți cu ea şi o înghițiți? O, ce nesimțire nemăsurată şi ce blestemăție! O, în ce chinuri neînduratoare veți fi aruncați! Făcând unul cu altul o asemenea fărădelege scârboasă care nu există nici la animalele necuvântătoare, voi ați devenit mai josnici decât necuvântătoarele. Luați seama, blestemaților, luați seama că voi ați fost creați după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu pentru a lucra fapte bune, ca Dumnezeu Care v-a creat să fie preamărit de voi şi, de asemenea, voi să fiți preamăriți de El prin intermediul darurilor duhovniceşti primite de la El. Voi însă, fiind orbiți şi ademeniți de patima voastră trupească urâtă de Dumnezeu, nu numai că pierdeți această demnitate şi frumusețe a chipului lui Dumnezeu cu care ați fost onorați, ci deveniți mai nebuni şi mai josnici decât animalele necuvântătoare, îndrăznind să faceți fără ruşine înaintea ochilor preacurați ai Creatorului vostru ticăloşia urâtă de Dumnezeu care nu există nici la animalele necuvântătoare. Mi se pare că cei care îndrăznesc să facă fără ruşine o asemenea ticăloşie urâtă de Dumnezeu vor fi predați chinurilor mult mai grele decât cele ale sodomiților din vechime căci aceia, fiind înainte de Lege şi înainte să fi fost dată porunca ce interzicea această ticăloşie odioasă, au făcut cele de necinste înaintea lui Dumnezeu din neştiință. Iar cei care astăzi, asemenea lor, săvârşesc această faptă scârboasă, aceia păcătuiesc nu din neştiință, ci din cauza nesimțirii şi nebuniei lor mari, în deplină cunoştință a ceea ce urmează să fie la înfricoşătoarea judecată a lui Dumnezeu. De aceea, ei vor fi predați chinurilor mai grele, potrivit cu cuvântul evanghelic amenințător care spune: „sluga, văzând voința stăpânului său şi nefăcând-o, va fi bătută mult”, adică va fi chinuită puternic pe veci, pe când „cea care nu o vede, făcând ceva demn de pedeapsă, va fi bătută puțin”, adică va fi încercată mai uşor de chinurile veşnice. De aceea este vrednic de laude şi de pomenire împăratul Iustinian cel Mare din vechime care, fiind însuflețit de o mare râvnă pentru Dumnezeu, a fost supus diferitelor chinuri din partea celor care făceau această ticăloşie în timpul domniei sale. Nu mai puțin decât el vrednic de laudă este şi un anumit al vestitului oraş Veneția (dogele Veneției) care, de asemenea, din râvnă dumnezeiască a trecut prin foc mulți asemenea oameni şi alături de ei şi pe fiul său care a fost defăimat de un tânăr siluit de el şi el nu l-a cruțat deloc ci, aşa cum transmite povestirea, l-a spânzurat, folosind pentru aceasta un lanț de aur. Există părerea că dovada obținută din partea opusă este socotită mai de încredere. De aceea, nici eu nu voi tăcea cu privire la ce am auzit de la agarenii care îi urau pe creştini. Deşi la ei această ticăloşie era foarte frecventă totuşi, cei care erau mai înțelepți, au afirmat că cei ce săvârşesc această ticăloşie nu vor vedea fața lui Dumnezeu ceea ce înseamnă că vor fi osândiți la pieire fără vreo judecată şi fără cercetare. Ascultați şi ruşinați-vă, nebunilor care considerați că această ticăloşie urâtă de Dumnezeu este nevinovată. Şi dacă nici o scriere inspirată de Dumnezeu, care amenință cu chinul veşnic, nu poate să vă îndrepte atunci, deşi e scurt acest răspuns pentru agarenii care îi urau pe creştini, convingeți-vă şi lepădați-vă de acest desfrâu urât de

Dumnezeu. „Luați învățătură, ca nu cumva să se mânie Domnul şi să pieriți din calea cea dreaptă, când se va aprinde degrab mânia Lui!" (Ps. 2, 12). „Înfricoşător lucru este să cădem în mâinile Dumnezeului Celui viu". Şi cum să nu fie înfricoşător când nu se poate să te ascunzi nicăieri de El, după cuvântul dreptului David: „Unde mă voi duce de la Duhul Tău şi de la fața Ta unde voi fugi? De mă voi sui în cer, Tu acolo eşti. De mă voi pogorî în iad, de față eşti. De voi lua aripile mele de dimineață şi de mă voi sălăşlui la marginile mării şi acolo mâna Ta mă va povățui şi mă va ține dreapta Ta" (Ps. 138, 7-10). „Şi să nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; ci să vă temeți mai vârtos de acela ce poate să piarză şi sufletul şi trupul în gheenă" (Mt. 10, 28). Când auziți gheenă, să nu socotiți că aceasta este focul cel curățitor (purgatoriul), aşa cum afirmă latinii care îl urmează pe ereticul Origen, ci să ştiți că aceasta este focul nestins care îi chinuie pe cei rău credincioşi şi pe păcătoşii nepocăiți în vecii vecilor, pe măsura viciilor lor. Căci Domnul nu a spus: cel ce poate şi sufletul şi trupul să le curețe în gheenă, ci „să le piardă", adică să le chinuie fără sfârşit şi să le predea morții veşnice. Dacă vă place să fiți predați la o astfel de moarte şi la cele mai grele chinuri pe veci atunci mențineți-vă în această desfătare scârboasă a voastră şi zăceți în ea cu plăcere, ca porcul care se tăvăleşte în tina murdară. Dacă doriți sincer, ca nişte creştini evlavioşi, să dobândiți desfătarea bunurilor veşnice, pregătite pentru sfinți, atunci străduiți-vă să vă lepădați mai repede de această desfătare ticăloasă a voastră şi să o urâți. Cine afirmă că ea este nevinovată, pe acela să-l predați anatemei veşnice, ca pe un potrivnic al Evangheliei Mântuitorului Hristos şi ca pe un călcător al învățăturii Lui. Curățați-vă prin pocăință sinceră, lacrimi fierbinți, milostenie după puteri şi rugăciune curată neîmprăştiată, ca să vă învredniciți şi voi să intrați împreună cu fecioarele înțelepte, care au candelele aprinse, în cămara tainică a Mirelui nemuritor Care spune: „Veniți către Mine toți cei osteniți şi însărcinați" în deşertăciunile acestei vieți „şi împovărați" cu diferite păcate „şi Eu vă voiu odihni pe voi" (Mt. 11, 28). Eu am spus deja în repetate rânduri şi nu voi înceta să spun: urâți din tot sufletul această necinste a voastră, ca să nu fiți fiii blestemului şi chinului veşnic. Voi sunteți creştini şi vă numiți aşa pentru că ați dobândit acest nume minunat de la Hristos, Dumnezeul preacurat şi atotsfânt. Trăiți deci demn de Hristos în toată sfințenia şi nevinovăția, mulțumindu-vă cu unirea firească cu femeia dată vouă de bunul Creator. Nu vă asemănați cu ismaelitenii rău credincioşi care au ieşit din sclava Agar şi care nu au parte de moştenirea cerească împreună cu Isaac, fiul Sarrei. Să nu pierdeți fără minte această moştenire dată de Dumnezeu a bunurilor veşnice negrăite, din cauza desfătării ticăloase, scârboase şi urâte de Dumnezeu, prin acest blestem al ticăloşiei voastre. Nu fiți „ca un cal şi ca un catâr la care nu este pricepere" ca să nu fie „cu frâiele", adică cu mânia şi furia lui Dumnezeu „sfărâmate fălcile voastre", ceea ce înseamnă că din pricina neascultării sufletelor voastre, voi ați fi lipsiți de libertate, ca unii care nu vor să se apropie de bunăvoie de El prin pocăință deplină şi sinceră - căci numai prin ea se curăță păcătoşenia sufletului în viața aceasta iar nu prin focul curățitor viitor. Căci viața aceasta este vremea făptuirii, adică vremea pentru săvârşirea faptelor bune, iar veacul viitor este vremea răsplății şi nu a curățirii. Dumnezeiescul apostol ne porunceşte să nu ne lăsăm ademeniți de speranțele deşarte şi vorbele înşelătoare ale oamenilor eretici. De aceea, să ne ținem cu putere de învățătura evanghelică şi apostolică şi de tradiția Sfinților Părinți şi astfel să ne învrednicim să dobândim desfătarea bunurilor veşnice, prin mila şi iubirea de oameni a Domnului Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos Căruia I se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XX

Despre mărturisirea pe care ar trebui să o facă episcopul din Tver înaintea Creatorului tuturor, după ce au fost mistuite de foc catedrala şi toată curtea ei cu tot avutul şi însuşi oraşul Tver - unde a ars o mulţime de alte biserici şi case ale locuitorilor pedepsiţi de mânia lui Dumnezeu pe 22 iunie în anul 1537. Şi despre răspunsul care i-ar veni de la Domnul, la care trebuie să ia seama cu frică şi credinţă nefăţarnică.

Iartă-mă şi fii milostiv, Stăpâne, faţă de mine care îndrăznesc să spun înaintea măreţiei Tale cuvinte de jale şi sminteală din cauza întristării mari provocată de relele care mă hărţuiesc. Eu niciodată nu am fost cuprins de nepăsare - Tu îmi eşti martor, Stăpâne - pentru cântările Tale dumnezeieşti şi pentru bună rânduiala slujirii Tale, săvârşind întotdeauna sărbătorile Tale duhovniceşti cu cântare bineglăsuită, cu o mulţime de preoţi slujitori, cu dangătul clopotelor răsunătoare, cu mireasma diferitelor arome parfumate. Cinstitele Tale icoane şi ale Preacuratei Maicii Tale sunt împodobite minunat de mine cu aur şi argint şi pietre preţioase. Însă prin ceea ce am crezut să fiu bineplăcut Ţie, Împărate, se pare că eu mai mult Te-am mâniat - de aceea am şi simţit mânia Ta cea dreaptă. Fiind drept şi bun din fire, nespus de darnic şi iubitor de oameni, Tu sub nici un chip nu ai distruge dintr-o dată, prin focul mistuitor, toată frumuseţea şi toată bunătatea aceasta dacă noi înşine nu am mânia bunătatea Ta cea mare prin călcarea poruncilor Tale. De aceea noi, robii Tăi, te implorăm: spune-ne prin ce am păcătuit ca, prin pocăinţă vrednică, potrivită păcatelor noastre, să putem să Te înduplecăm pe Tine, Judecătorul nostru drept şi înfricoşător?

La aceasta, Domnul şi Creatorul tuturor, a răspuns cu voce blândă aşa: pentru ce voi, oamenii, defăimaţi în zadar şi fără recunoştinţă dreapta Mea judecată? Deşi ar trebui să vă căiţi înaintea Mea pentru păcatele pe care le faceţi întotdeauna fără ruşine, voi mâniaţi mai mult bunătatea Mea, arătându-Mi cântările voastre bineglăsuite şi dangătul clopotelor, împodobirea multpreţioasă a icoanelor şi mireasma diferitelor arome care, dacă le aduceţi din câştiguri cinstite şi din munca voastră dreaptă cu bunăvoinţă, ca Abel de demult, atunci ele Îmi sunt plăcute şi Eu am grijă de ele şi vă răsplătesc prin darurile Mele duhovniceşti căci Eu sunt răsplătitor drept şi nu las fără răsplată nici chiar o cană de apă rece. Dar dacă voi, oamenii, Îmi aduceţi acestea din dobânzile nedrepte şi urâte de Dumnezeu şi din câştigurile obţinute prin răpirea avutului străin, atunci nu numai că Îmi este urât acest lucru, unit cu lacrimile orfanilor şi plânsul văduvelor şi cu sângele săracilor, dar şi stârneşte mânia Mea împotriva voastră, a celor care Îmi aduceţi acestea ca jignire pentru dreptatea Mea şi iubirea Mea de oameni şi Mă obligă ori să le distrug prin focul puternic ori să le dau barbarilor spre jefuire, ca fiind îngăduit de Mine, după mânia Mea cea dreaptă, pentru alte popoare mai bune decât voi care, asemenea vouă, au făcut fărădelegi cu beţia, mândria, cămătăria şi desfrâul. Pieirea neaşteptată a minunatei şi puternicei împărăţii greceşti care a fost atinsă de mânia Mea cea dreaptă cu câţiva ani înainte, să vă facă să renunţaţi să Mă mai mâniaţi dacă nu vreţi să fiţi supuşi aceluiaşi lucru. Amintiţi-vă ce cântare bineplăcută, cu ce dangăt răsunător al clopotelor şi cu ce miresme parfumate Mi se făcea acolo din belşug în fiecare zi; câte cântări de toată noaptea se făceau în zilele sărbătorilor şi praznicelor împărăteşti; ce biserici înalte şi minunate Mi s-au înălţat acolo şi câte moaşte ale mucenicilor şi apostolilor se păstrau în ele - adevărate izvoare pline de vindecare; ce comori de cea mai înaltă înţelepciune se păstrau acolo. Şi toate acestea nu le-au adus nici un folos deoarece „pe văduvă şi pe sărac au omorât şi pe nemernic au ucis.”, precum este scris (Ps. 93, 6). Părăsind nădejdea în binefacerile Mele, ei au pus totul pe seama stelelor: şi sănătatea lor şi bunăstarea şi belşugul roadelor pământeşti şi biruinţele asupra duşmanilor. Fiind biruiţi de iubirea de aur, au urât orice lege a dreptei judecăţi. îndreptăţindu-se pentru mita de la orice asupritor. De asemenea, în rangurile preoţeşti nu îi ridicau pe aceia care erau vrednici de aceasta, ci pe cel care aducea mită foarte mare, pe acela

îl puneau învățător peste oamenii Mei.

Temeți-vă de acest exemplu, încetați să săvârşiți fărădelegi şi străduiți-vă ca, prin pocăință adevărată, să potoliți mânia Mea cea dreaptă, căci Eu sunt „Dumnezeu, Care nu voiesc fărădelegea; Nici vor petrece călcătorii de lege în preajma ochilor tăi;” (Ps. 5, 5) şi îi urăsc din suflet pe toți cei ce o săvârşesc şi alung de pe pământ pomenirea lor „urât-ai pe toți cei ce lucrează fărădelege”. Pe cei drepți îi iubesc şi îi răsplătesc în veacul acesta şi în cel viitor îi preamăresc. Prin ce slujire puteți voi să îmi faceți pe plac? Văzându-Mă înfățişat în icoană, voi împodobiți chipul Meu cu cunună de aur iar pe Mine Însumi, Care trăiesc printre voi, Mă lăsați să mor de foame şi de frig deşi voi înşişi vă hrăniți întotdeauna cu bucate gustoase şi vă îmbătați şi vă împodobiți cu diferite veşminte. Înzestrați-Mă cu ceea ce doresc Eu! Nu îți cer cunună de aur căci podoaba Mea de aur şi cununa făcută Mie sunt acestea: să îi cercetezi pe săraci, orfani şi văduve şi să îi îndestulezi cu hrană. Lipsa lor în cele necesare constituie pentru Mine o jignire din partea voastră şi o necinste foarte mare chiar dacă voi ați răsuna cu nenumărate glasuri şi cântări minunate în bisericile Mele căci Eu nu voiesc jertfă, ci milă. Ce bucurie Îmi poate aduce cântarea voastră dulce glăsuită atunci când se uneşte cu bocetele şi suspinele săracilor Mei care strigă către Mine din cauza foamei celei mari? Eu sunt Judecătorul văduvelor şi Părintele orfanilor şi mă numesc apărătorul săracilor celor nenorociți. Imitați-Mă şi cu cuvântul şi cu fapta şi aveți grijă de ei, aşa cum am Eu, şi nu îi disprețuiți văzându-i că îndură sărăcia cruntă din cauza foamei şi frigului ci, ca şi fraților voştri, dați-le cele de trebuință cu mână darnică. Şi atunci Eu, cu față blândă şi ochi milostiv, voi privi la voi şi vă voi apăra în viața aceasta şi vă voi preamări în cea viitoare.

Iar pentru că vă lăudați cu faptul că Mă cinstiți solemn cu miresme diferite şi răsunetul clopotelor, ascultați cu atenție şi cu râvnă această învățătură mântuitoare a Mea şi păziți-o cu tărie în inimile voastre. Nu nădăjduind în clopote răsunătoare şi cântări şi arome prețioase, o oamenilor, am coborât Eu pe pământ, m-am întrupat şi am îndurat chinuri grele, supărări şi îngropare de trei zile. „Că a Mea este lumea şi plinirea ei” (Ps. 49, 13), după cugetarea dumnezeiască. Eu umplu cerul şi pământul cu toate bunătățile şi cu toate miresmele, deschid mâna Mea şi de bunăvoință satur pe toți cei vii (Ps. 144, 16), aşa cum este scris, cântări şi laude minunate răsună neîncetat în jurul tronului Meu de la mulțimea nenumărată de cântăreți fără de trup. Însă, dorind cu putere mântuirea voastră, față de care nu se află nimic mai de cinste pentru Mine din tot ce există, Eu am îndurat cu dragoste toate acele chinuri ca să vă izbăvesc de robia diavolească şi de tot răul şi, cu ajutorul credinței curate şi neprihănite, a vieții demne de laudă şi a obiceiurilor îngereşti, să vă aduc la Singurul Dumnezeu adevărat, atotînțelept şi veşnic. Pentru aceasta, Eu am poruncit să se scrie în cărți poruncile Mele mântuitoare, învățăturile şi pedepsele, ca voi să ştiți cum trebuie să faceți voia Mea. Voi împodobiți cartea Mea pe dinăuntru şi pe din afară cu aur şi argint din belşug iar puterea poruncilor Mele scrise în ea nu o primiți şi nici nu vreți să le împliniți ci, dimpotrivă, prin faptele voastre dovediți că toate acestea le socotiți false şi deşarte. Deşi Eu poruncesc să mergeți pe calea cea strâmtă şi dureroasă care îi duce la viață pe cei ce trăiesc în înfrânare şi rugăciune, în răbdarea necazurilor şi năpastelor, voi alegeți calea cea largă pe care merg şi popoarele păgâne: în fiecare zi vă hrăniți din belşug cu bucate gustoase şi petreceți timpul în râsete şi beții, în diferite jocuri şi aplauze, fără a crede că ceva din acestea va fi supus cercetării la înfricoşătoarea Mea judecată şi alungați cu desăvârşire pomenirea ei din sufletele voastre. De asemenea: Eu îi fericesc pe cei ce plâng pentru ei iar celor care se îmbuibă şi trăiesc în desfrâu le vestesc dinainte dezastrul. Voi însă vă mângâiați întotdeauna cu jocul în hore, timpane şi tamburine şi cu refrenele ticăloase ale oamenilor desfrânați, asemenea păgânilor. Vrednic de mare plâns este faptul că voi, îndrăznind să faceți asemenea fapte dăunătoare sufletului şi urâte de Dumnezeu, trăiți mereu fără pocăință, nădăjduind să vă îndreptățiți înaintea Mea printr-o căință rece chiar la ultima voastră suflare. Voi primi şi această ofrandă a voastră dacă: ea va fi pecetluită cu porunca Mea adică, dacă înapoiați celui asuprit ceea ce i-ați luat fără milă, ca tâlharii, dacă curățați sufletul vostru prin lacrimi fierbinți cu suspin din adâncul inimii prin spovedania cu inimă curată a faptelor voastre ticăloase şi

prin milostenii către săraci, dacă, lepădând beţia şi toate faptele ticăloase, iubiţi viaţa neprihănită. Pocăinţa lipsită de aceste fapte bune nu este pocăinţă ci profanare venită de la diavolii care se silesc prin această plasă dăunătoare sufletului să vă coboare împreună cu ei în cele mai de jos ale pământului. Şi iarăşi: aveţi poruncă de la Mine să nu ascundeţi în pământ comori de aur şi argint. De asemenea, v-am poruncit prin proorocul Meu: „bogăţia de ar curge nu vă lipiţi inima de ea" şi „nu nădăjduiţi spre nedreptate" şi de răpirea avutului străin nu vă bucuraţi - „şi spre jefuire nu poftiţi" (Ps. 61, 10), să aveţi mereu toată dragostea şi raţiunea îndreptate sus, către cer. Voi îi jefuiţi pe săraci, pe orfani şi pe văduve fără milă (de parcă Eu nu am nici o grijă faţă de ei), îi asupriţi şi îi omorâţi prin diferitele mijloace ale cămătăriei urâte de Dumnezeu. Eu, prin gura proorocului ameninţ cu asprime, zicând: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voiu scula, zice Domnul, pune-mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru el." (Ps. 11, 5) ca să îi răzbun, voi însă, rămâneţi surzi la toate ameninţările şi poruncile Mele - precum vipera surdă - îi asupriţi şi îi jefuiţi fără măsură, fără să vă ruşinaţi şi să vă temeţi de Mine şi nu numai că nu le daţi din bogăţia voastră văzând că suferă puternic de foame, frig şi toate nenorocirile, ci îi lipsiţi, fără nici un fel de lege şi pe deplin, chiar şi de acea parte care este destinată lor de biserica Mea şi care este primită de la prinţii binecredincioşi pentru hrănirea sărmanilor, săracilor, orfanilor şi văduvelor. Voi însă folosiţi acea parte pentru diferitele voastre plăceri, pentru împodobirea voastră cu veşminte, pentru petreceri luxoase şi cadouri bogate dăruite dregătorilor vestiţi. Cu mare asprime v-am poruncit să nu chemaţi la ospăţ nici vecinii bogaţi, nici rudele voastre, nici prietenii, ci chemaţi pe cei orbi, neputincioşi, şchiopi, săraci şi, în general, pe toţi sărmanii (Luca 14, 12-13). Voi însă, aţi încălcat şi această poruncă a Mea şi faceţi întotdeauna ospeţe luxoase împreună cu cei bogaţi şi le dăruiţi cu mare generozitate cadouri din averile săracilor şi orfanilor iar pe Mine, Care slăbesc de foame şi de frig stând la porţile voastre şi plângând cu amar din cauza sărăciei, Mă împroşcaţi de la început cu ocări grele şi Mă goniţi, aruncându-Mi o bucată de pâine mucegăită. Voi înşivă, prin intermediul câştigurilor şi dobânzilor ticăloase şi nelegiuite, vă îngrămădiţi argint peste argint şi aur peste aur, punându-vă nădejdea în acestea mai mult decât în Dumnezeu şi lăudându-vă cu ele în loc să vă acuzaţi prin ele. Dacă voi aţi asculta cu supunere cuvintele Mele, aţi nădăjdui în binefacerile Mele şi aţi iubi cu tot sufletul bunătăţile Mele veşnice. Atunci nu v-aţi asupri fără milă unul pe altul din cauza dorinţei de a aduna bogăţie mare ci, nici pe cele adunate nu le-aţi păstra cu putere în locuri tainice şi în adâncurile pământului ci, precum propovăduitorul Meu dumnezeiesc şi preaînţelept Pavel, aţi socoti toate acestea gunoaie ca să dobândiţi mereu adevărata bogăţie care există şi viaţa cea veşnică. Acum însă voi, asemenea păgânilor care nu Mă cunosc pe Mine, Dumnezeu, v-aţi lipit cu tot sufletul de strângerea bogăţiei, v-aţi predat beţiei, nedreptăţii, desfrâului, ca unii care nu cred deloc că vor fi judecaţi pentru acestea de Mine, înfricoşătorul Judecător. Şi iarăşi: Eu îi fericesc pe făcătorii de pace şi îi numesc fiii lui Dumnezeu. Voi însă vă invidiaţi unul pe altul, sunteţi geloşi unul pe altul şi, ca fiarele sălbatice, vă ridicaţi unul împotriva altuia cu mânie şi vrajbă necontenită. Aşa fac şi cei care se numesc preoţii Mei, învăţătorii noului Meu Israel care ar trebui prin viaţa lor exemplară să fie lumina iar prin învăţătura lor să fie sarea şi ar trebui să fie model de viaţă neprihănită atât pentru cei credincioşi cât şi pentru cei necredincioşi. Astăzi voi - o, ce ruşine nespusă! - aţi devenit învăţătorii a toată necinstea, piatră de încercare şi de sminteală pentru credincioşi şi necredincioşi căci vă îmbuibaţi la fel ca oamenii simpli şi inculţi şi vă îmbătaţi fără nici o înfrânare şi, cu mare furie, vă jigniţi unul pe altul atunci când, din cauza beţiei, se iscă certuri între voi care vă şi duc la mânia cea puternică. Şi acest lucru se petrece la voi în zilele praznicelor Mele dumnezeieşti când ar trebui cel mai mult să fiţi treji, să trăiţi cu bunăcuviinţă şi, prin exemplul vieţii voastre, să îi atrageţi pe ceilalţi pe calea mântuirii. Voi aţi făcut praznicele rânduite prin porunca Mea spre slava şi cinstea Mea, iar vouă spre sfinţirea şi îndreptarea bunei vieţuiri - prilej de beţie şi dezmăţ, necinstind cu mare necuviinţă aceste zile. Oare aşa Îmi răsplătiţi pentru grija Mea bună faţă de voi, pentru moartea Mea şi îngroparea de trei zile, pe care Eu le-am îndurat de dragul mântuirii voastre? Oare aşa vă străduiţi să Mă preamăriţi şi să Mă cinstiţi cu vrednicie

pe Mine Care vă preamăresc pe voi cu slava Mea dumnezeiască? Într-adevăr, voi sunteţi veşnic nerecunoscători Mie şi foarte potrivnici, fără să râvniţi la slava Mea dumnezeiască. Voi sunteţi în toate slăviţi şi cinstiţi şi v-aţi îmbogăţit din belşug cu toate bunurile. Credinţa Mea şi slava dumnezeiască le îndreptaţi spre marele râs al păgânilor care văd că obiceiurile voastre şi viaţa voastră sunt conduse nu după poruncile Mele ci, dimpotrivă, sunt asemenea cu obiceiurile şi fărădelegile lor şi sunt pline de toate viciile: beţie, mândrie, cămătărie, desfrâu, datorită cărora, aşa cum e scris, „vine mânia Mea" peste voi şi nu conteneşte să vină până ce nu distrugeţi tot răul definitiv din voi. Dacă vă place să primiţi mereu bătăi şi lovituri de la Mine, dreptul Judecător, atunci continuaţi să trăiţi în fărădelegile voastre obişnuite. Dacă însă vă supuneţi bătăii şi simţiţi durerea, atunci veţi înceta să mai faceţi fărădelegi. Căci iubindu-vă, ca un părinte pe copiii săi, vă pedepsesc puţin ca să dobândiţi bucuria veşnică. Aţi auzit doar că „pe carele iubeşte Domnul, îl ceartă şi bate pe tot fiul pe care primeşte." (Pilde 3, 12). Iar Eu nu în pilde, ci pe faţă vă implor: „De nu vă veţi întoarce şi să vă faceţi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor" (Mt. 18, 3). Voi aţi nesocotit şi această ameninţare puternică şi vă străduiţi să vă întreceţi unul pe altul în patimi, cu cinstea şi slava trecătoare, de asemenea cu împodobirea veşmintelor şi mulţimea slugilor şi, dorind cu tot sufletul toate acestea, vă străduiţi mereu să ajungeţi pe trepte mari - şi aceasta nu pentru ca să Mă preamăriţi mai mult pe Mine prin viaţa voastră demnă de laudă şi cu slavă şi ca să îi îndreptaţi pe oameni spre împlinirea poruncilor Mele, ci ca să vă îngrămădiţi mai multe comori şi să primiţi slavă mai mare de la oameni. Şi toate acestea vi le îngăduiţi, neţinând seama de faptul că auziţi cuvântul Meu despre bogatul care mânca fără înfrânare şi se îmbrăca în porfiră şi vison şi care, pentru lipsa lui de omenie, arde în foc şi nu se învredniceşte nici măcar de o picătură de apă, iar despre săracul Lazăr auziţi că el, pentru răbdarea bărbătească, cu recunoştinţă, pentru sărăcia cruntă şi boala cea groaznică este primit în sânul lui Avraam! Câţi nu sunt şi acum asemenea oameni care, la fel ca şi acest sărac, îndură foamea şi frigul şi diferite boli şi, asupriţi de voi, locuiesc pe străzi. Iar voi, asemenea celui care îi ura pe săraci, vă înfrumuseţaţi şi vă hrăniţi cu tot felul de bucate pe socoteala averilor săracilor şi orfanilor, fără să vă cutremuraţi şi să luaţi seama la ameninţarea Mea: tăierea în două şi osândirea în focul cel nestins a robului viclean care îi bate pe săraci şi pe orfani, lăsându-i să îndure sărăcia în cele de trebuinţă vieţii! Ce răspuns puteţi să daţi împotriva tuturor acestora când veţi sta goi şi cutremuraţi înaintea Mea, când Eu vă voi judeca şi vă voi cerceta puternic în tot ce aţi păcătuit? Sau nădăjduiţi să vă îndreptăţiţi cu credinţa în Mine sau cu Sfântul Botez sau cu aceste rase negre pe care le puneţi pe voi în ultimul ceas? Amintiţi-vă ce au scris ucenicii Mei şi străduiţi-vă să vă lepădaţi de tot răul: „Că judecata fără de milă este celuia ce nu face milă" (Iac. 2, 13); şi „Nu tot cel ce îmi zice Mie: Doamne, Doamne, va intra întru împărăţia cerurilor" împreună cu fecioarele înţelepte, ci numai acela, care „face voia Tatălui Meu, Carele este în ceruri." (Mt. 7, 21) adică, cine respectă poruncile Mele. De aceea, pentru credinţa voastră şi veşmântul negru, străduiţi-vă să dobândiţi şi fapte plăcute lui Dumnezeu. Cine nu are fapte bune şi mântuitoare, pe acela credinţa şi rasa neagră nu îl pot ajuta căci Judecătorul nu se uită la hainele ce putrezesc ci la virtuţile care împodobesc sufletul. Să vă cutremuraţi de tăierea smochinului neroditor care nu a adus nici un folos atunci când a fost sădit în vie, nedând stăpânului său, roadele virtuţilor; „Şi zicea pilda aceasta: oarecine avea un smochin în via lui sădit şi a venit căutând roadă întru el şi nu a aflat" (Luca 13, 6). Să vă temeţi, de asemenea, de exemplul celui alungat din cămara nunţii duhovniceşti pentru că nu a dobândit veşmântul potrivit acestei nunţi. Prin veşmântul vrednic de nunta dumnezeiască să înţelegeţi harul Botezului mântuitor pe care voi, prin lenea şi nebunia voastră şi prin neascultarea cuvintelor Mele către voi, îl murdăriţi şi, prin toate patimile ticăloase ale trupului, îl faceţi urât şi nefolositor. Să vă temeţi de judecata Mea cea înfricoşătoare care nu îi îndreptăţeşte nici pe cei ce au făcut minuni şi nici pe fecioare - dacă nu şi-au adunat untdelemn în vasele lor, adică nu au avut grijă de săracii care sufereau de foame, frig şi toată sărăcia. Căci credinţa dreaptă şi faptele bune, fiind lipsite una de cealaltă, separat nu aduc nici un folos.

Iată, aţi auzit în puţine cuvinte motivele mâniei Mele celei drepte asupra voastră.

Străduiți-vă să vă lepădați de ele dacă doriți sincer să trăiți pe viitor fără daună şi să vă învredniciți mereu de apărarea Mea. Dacă însă, în marea voastră nebunie şi nesupunere, vă întoarceți de la această învățătură mântuitoare a Mea plină de binefaceri şi veți trăi cu nesimțire în viciile, păcatele şi desfrâul vostru, atunci şi Eu voi întoarce fața Mea de la voi - precum am întors-o de la celelalte popoare ale Mele care, asemenea vouă, m-au mâniat prin beție, desfrâu şi toate nedreptățile - şi voi lua de la voi dreapta Mea care vă apăra de toate nenorocirile. Şi atunci veți şti cu adevărat care rele şi dezastre se întâmplă din pricina mâniei Mele. Pe cât sunt Eu de darnic şi de iubitor de oameni din fire, pe atât sunt şi Judecător înfricoşător care nu se uită la față şi nici la haină, ci la îndreptarea sinceră a sufletului şi la ura cu care el îşi urăşte păcatele. Eu sunt Dumnezeu care nu ucid ci mântuiesc şi îmi pare rău pentru păcatele celor ce vin la Mine şi înainte de sfârşitul lor arată roade vrednice de pocăință. Iar pe cei care în marea lor neruşinare încalcă de bunăvoie cinstitele Mele porunci, nădăjduind ca prin ultima lor mărturisire a păcatelor să se izbăvească de osânda Mea, pe aceia şi în viața aceasta nu contenesc să îi pedepsesc, până când distrug definitiv răutatea lor, şi în veacul viitor voi face acest lucru dacă nu se leapădă de gândurile urâte de Dumnezeu şi de obiceiul lor rău. Am spus o dată pentru totdeauna că „sluga aceea care a ştiut voia domnului său, şi nu a gătit, nici a făcut după voia lui, se va bate mult. Şi cea care n-a ştiut, dar a făcut lucruri vrednice de bătaie, se va bate puțin. Şi tot căruia I s-a dat mult, mult se va cere de la el; şi căruia I s-a încredințat mult, mai mult vor cere de la el.” (Luca 12, 47-48). Voi însă care ştiți voia Mea şi fără ruşine păcătuiți făcând fărădelegi, cum nădăjduiți să fugiți de cercetarea Mea prin care şi „dreptul abia se mântuieşte”, precum e scris (l Petru 4, 18)? Înțelegeți şi îngroziți-vă, o nepricepuților, şi hotărâți-vă să vă lepădați de înşelăciunea voastră! Căci dacă cel ce trăieşte drept şi cuvios abia se mântuieşte de chinurile veşnice de dedesubt, atunci voi, fiind întotdeauna plini de toate ticăloşiile şi fărădelegile urâte, cum nădăjduiți să dobândiți mântuirea dacă nu ați făcut roade vrednice de ea? Sau voi nu l-ați auzit şi nu îl ştiți pe propovăduitorul care strigă: „orice pom care nu face roadă bună se taie” de la rădăcină „şi se aruncă în foc” (Luca 3, 9)? Străduiți-vă, aşadar, să aduceți roade vrednice de pocăință înainte de plecarea voastră ca să fiți precum „finicul” înflorit răsădit în casa Mea şi să vă înmulțiți precum „cedrul cel din Liban” în curțile Mele (Ps. 91, 12-13).

CUVÂNTUL XXI

Cuvânt de mulțumire pentru Domnul nostru Iisus Hristos cu prilejul biruinței preamărite asupra hanului din Krîm, adus înaintea Stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu prin marele şi binecredinciosul cneaz Ioan Vasilievici, în anul 1541.

„Cine va grăi puterile Domnului, auzite va face toate laudele Lui.” (Ps. 105, 2) Într-adevăr, nimeni nu este în stare să le spună şi să le aducă la cunoştință - nu numai din rândul celor puternici în cuvânt şi preaînțelepți care se află pe pământ ci cred că şi dintre puterile îngereşti. Căci aşa cum ființa şi natura Lui dumnezeiască sunt pe deplin neînțelese şi nespuse pentru orice făptură cu rațiune şi simțire, tot aşa şi măreția faptelor şi rânduielilor Lui din veac întrece orice minte şi orice pricepere. Însă, aşa după cum vedem, în Sfânta Scriptură a Vechiului Testament şi a Noului Testament, găsim oameni - ca vestitul Moise care avea din belşug înțelepciune şi sfințenie, de asemenea Daniil, Isaia şi Ieremia şi alți prooroci sfinți ai lui Dumnezeu care au fost după ei - care au strălucit prin toată înțelepciunea şi sfințenia, care nu s-au lenevit şi, atât cât a fost posibil neputinței omeneşti, au cântat lucrarea Atotțiitorului şi au spus despre ea urmaşilor ca să se preamărească întotdeauna prin toți şi în toate Creatorul tuturor. De aceea şi noi, „în cele de la sfârşitul veacului acestuia” - dacă spunem cu cuvintele dumnezeiescului apostol, să nu nesocotim, după puterea noastră, preamărirea marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos ci, din tot sufletul, să cântăm şi să preamărim

bunătatea şi iubirea Lui de oameni nemăsurată, pentru noi. Căci El niciodată nu conteneşte să aibă grijă de noi, rânduind pentru noi totul spre mai bine. Nu se îngrijeşte părintele de copiii săi atât cât se îngrijeşte preabunul nostru Creator de aceia care cred drept în El şi nădăjduiesc cu tărie în El. Cei care ne-au născut şi ne-au educat, adesea ne îndepărtează de ei, se întorc de la noi şi nu mai vor să ne ştie dacă noi ne purtăm urât sau îi necinstim. Iar Cel ce ne-a creat, chiar dacă noi L-am supăra fără număr prin încălcarea poruncilor Lui mântuitoare, chiar de L-am respinge pe El Însuşi şi binefacerile Lui față de noi, totuşi El nici atunci nu ne respinge şi nu conteneşte să ne facă bine, ci continuă prin toate mijloacele să încurajeze îndreptarea noastră şi îndreptarea purtării noastre față de El. Şi acest lucru reiese din nenumăratele Lui binefaceri pe care încă de la început ni le-a arătat nouă, celor ce ne-am rătăcit de El datorită invidiei drăceşti, fiind înşelați de şarpe. El ne-a pus nouă păzitori şi îndrumători pe îngeri, a trimis prooroci şi judecători, a făcut diferite semne şi minuni mai presus de fire în văzduh, pe pământ şi în mare, toate pentru a sădi în mintea noastră neînțeleaptă, cunoştința măreției Dumnezeirii Sale şi a puterii atotțiitoare, pentru ca să ne preamărească şi să ne izbăvească de cei ce ne asupresc (ca pe israeliți din mâinile faraonului). Cea mai importantă dintre binefacerile Lui nenumărate față de noi şi darurile Lui nespuse este faptul că El, de dragul nostru, s-a dus la moarte, o moarte jalnică şi ruşinoasă, întrupându-se şi făcându-se asemenea nouă, neascultătorilor şi apostaților, luând trup din Preacurata Fecioara Maria Care este acoperământul şi înainte stătătoarea tuturor creştinilor ortodocşi de pretutindeni. Primind moartea ca om şi fiind pentru toți, în general, viața şi învierea din morți, El, timp de patruzeci de zile după Învierea Lui, a locuit în taină cu ucenicii Săi „învățându-i despre împărăția lui Dumnezeu" şi încredințându-i prin diferite mijloace de Învierea Lui şi ridicându-Se cu slavă la cer în văzul ucenicilor Săi şi „a şezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte" „Care fiind strălucirea slavei, şi chipul ipostasului Lui, şi purtând toate cu cuvântul puterii Sale, prin Sine singur făcând curățirea păcatelor noastre, au şezut de-a dreapta măririi întru cele înalte." (Evr. l, 3), „plecându-se Lui îngerii şi stăpâniile şi puterile" (I Petru 3, 22). Nu i-a uitat pe ucenicii Lui ci, aşa cum le-a promis când era cu ei, a primit de la Tatăl darul Sfântului Duh şi l-a revărsat din belşug peste ei. Înarmându-i cu acesta şi umplându-i de tot harul, rațiunea şi înțelepciunea, El i-a trimis în toată lumea, zicând: „Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învățându-i pe dânşii să păzească toate câte v-am poruncit vouă, şi iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului. Amin. Mergeți în toată lumea şi propovăduiți Evanghelia la toată zidirea." (Mt. 28, 19-20; comp. Marcu 16. 15). Dacă El le-a făcut aceste făgăduințe, oare nu le-a împlinit? Le-a împlinit şi, prin ele, ca soarele prin razele sale, luminează tot ce e sub soare şi ivindu-se la răsărit, a strălucit prin ele la toate popoarele de pretutindeni lumina neprihănită a vederii lui Dumnezeu şi le-a învățat adevărata înțelepciune, izbăvindu-le de vrăjitoria idolească. Şi cu mulți ani înainte, unul dintre bărbații inspirați de Dumnezeu a prevestit acest lucru, zicând: „În tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor" (Ps. 18, 4). Aceasta s-a spus despre Apostoli şi despre propovăduirea Evangheliei. Despre Acela Care i-a trimis, el ne învață mai clar în chip tainic, zicând: „Bucura-se-va ca un uriaş, să alerge cale, din marginea cerului ieşirea lui, şi întâmpinarea lui până la marginea cerului; şi nu este cine să se ascundă de căldura lui" (Ps. 18, 6-7), adică de harul Sfântului Duh care aprinde în sufletele credincioşilor iubirea lui Dumnezeu şi le face asemenea cu Dumnezeu, mereu pline de lumină dumnezeiască şi înțelepciune adevărată.

Pentru toate aceste lucruri, ce recunoştință aducem noi nevrednicii, bunătății şi iubirii Lui nespuse față de noi, [ce recunoştință avem noi - n. n.] pentru toate faptele Lui minunate pe care El ni le-a arătat permanent, şi în special astăzi, izbăvindu-ne în chip minunat din „mâinile celor ce ne urăsc", ale ateilor care, ca fiarele sălbatice, s-au repezit asupra noastră, intenționând să ne omoare şi să distrugă moştenirea cea aleasă şi iubită de Dumnezeu prin care cu evlavie şi dreaptă mărire se preamăreşte El Însuşi, Fiul Unul Născut şi Cuvântul Tatălui Celui fără de început, Iisus Hristos, Împăratul împăraților şi Domnul domnilor, împreună cu Tatăl şi Sfântul Duh şi cu Preacurata Stăpâna noastră, Născătoarea de Dumnezeu

şi Fecioara Maria, Maica Lui neprihănită? Ea stă permanent înaintea Lui şi ne sprijină şi se roagă Fiului său Cel Unul născut şi Creatorului tuturor, cerându-I neîncetat să ne ierte în ceea ce noi, ca oamenii, mâniem bunătatea şi iubirea Lui de oameni. Fiind înduplecat de Ea prin sfintele ei rugăciuni, Fiul Unul Născut le-a dat prin Ea conducătorilor şi domnitorilor moştenirii Lui, curaj şi succes, vigoare şi iscusinţă în luptă iar pe căpetenia dracilor şi pe fiarele mâncătoare de sânge care sunt împreună cu el i-a zdrobit cu frică şi cu cutremur şi i-a făcut să fugă cu mare ruşine, astfel încât nu au putut să stea împotriva primului atac al oştilor noastre asupra lor şi el doar că nu a pierit aici împreună cu toţi luptătorii lui când „Domnul a zdrobit în luptă cu braţul cel înalt" şi a dat curaj şi bărbăţie şi i-a povăţuit pe luptătorii noştri binecredincioşi să-l prigonească. Acela Care a înecat odată în Marea Roşie toată oastea faraonului prigonitor şi chinuitor, Care l-a izbăvit pe evlaviosul împărat Ezechia de ameninţările hulitoare de Dumnezeu şi de asediul puternic al ticălosului Senaherib, împăratul Asiriei, omorând într-o noapte prin îngerul său oastea sa de 185000 de luptători iar pe cel rămas l-a pus pe fugă. Cel Care a izbăvit de multe ori oraşul Constantinopol de atacurile şi asediul barbarilor puternici, Acela şi astăzi, singurul Atotputernic şi Nebiruit, apărând Moscova vestită care împărăţeşte peste oraşele ruseşti, l-a cercetat dintru înălţime şi pe împăratul ei binecredincios şi suveranul Rusiei întregi, pe tânărul cneaz, marele Ioan Vasilievici, pe care l-a hărăzit ca fără frică şi cutremur, să conducă oraşul împărat Moscova, l-a făcut curajos şi vrednic de încredere, trimiţându-i bărbaţi buni şi folositori. De asemenea, adunându-i în scurt timp pe apărătorii viteji ai statului lui cucernic, ostaşi şi voievozi, din toate oraşele, şi înarmându-i cu râvnă şi evlavie, i-a pus împotriva noului han care se năpustise asupra noastră cu mânie şi puteri mari şi a nimicit repede toate ameninţările lui şi mânia şi pornirile vijelioase ca pe o pânză de păianjen. Şi iată că el, ca un lup care deschide gura în zadar, venind cu mare mândrie şi laudă, este alungat cu mare ruşine şi cu mulţi morţi şi în ceea ce a nădăjduit să atingă, în aceea s-a înşelat, blestematul, şi a fost obligat să se osândească.

Aşa este iubirea de oameni, aşa este bunătatea faţă de noi, nevrednicii, a marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos - nu numai în vremurile de acum, ci chiar de la începutul credinţei noastre în El şi a purtării noastre faţă de El, precum spun cronicile! Aşa sunt de mari grija pentru noi, ajutorul puternic şi apărarea Stăpânei noastre, Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria în Care după Dumnezeu noi nădăjduim, pe Care o lăudăm, prin Care nădăjduim să ne mântuim, de Care ne bucurăm şi ne veselim nu mai puţin decât oarecând oraşul evlavios al lui Constantin cel Mare, primul împărat creştin vrednic de mărire. Acele minuni care au fost făcute de Ea cândva acolo, le arată astăzi şi nouă şi le va arăta şi în viitor dacă şi noi vom împlini cu tot sufletul poruncile mântuitoare ale Fiului Ei Cel Unul Născut, Iisus Hristos, Domnul şi Dumnezeul nostru, adică vom păzi „credinţa" dreaptă în El transmisă nouă de părinţi şi vom păstra neschimbată până la sfârşit iubirea nefăţarnică din toată inima, din tot sufletul, din toată puterea şi din tot cugetul şi vom iubi „judecata" ca să nu ne uităm la faţă şi la răsplată şi „mila" faţă de toţi nevoiaşii în general şi faţă de cei ce se află în necazuri. Dacă păzim cu frică de Dumnezeu până la sfârşit aceste trei porunci, atunci vom fi, într-adevăr, fericiţi şi slăviţi şi pentru toţi cei care sunt împotriva noastră şi ne urăsc vom fi puternici, deoarece Dumnezeu ne va apăra cu dreapta Lui cea atotputernică. Căci nu minte cel care zice: „Moise şi Aaron, între preoţii Lui şi Samuel între cei ce cheamă numele Lui. Chemat-au pe Domnul şi El i-a auzit pe ei, în stâlp de nor grăia către ei; căci păzeau mărturiile Lui şi poruncile pe care le-a dat lor. Doamne, Dumnezeul noştru, Tu i-ai auzit pe ei; Dumnezeule, tu milostiv te-ai făcut lor, şi izbândind spre toate izvodirile lor." (Ps. 98, 6-9). Aceasta înseamnă că împotriva oricăror duşmani din împrejurimi nu au mers cu luptă deoarece Tu i-ai ajutat şi le-ai dat biruinţa asupra acelora. Şi în alt loc spune ceva asemănător: „De M-ar fi ascultat norodul Meu, Israel ar fi umblat în căile Mele", adică în poruncile Mele, „Întru nimic aş fi smerit pe vrăjmaşii lor, şi asupra celor ce-i necăjea pe dânşii aş fi pus mâna mea." (Ps. 80, 12-13). Şi în alt loc: „Că nu va lăsa Domnul toiagul păcătoşilor peste soarta drepţilor, ca să nu-şi tinză drepţii întru fărădelegi mâinile lor" (Ps.

124, 3). Însă noi vom fi numiți atunci, de Însuşi Domnul, drepți, vom fi apărați de El şi păziți cu tărie în pace dacă vom respecta în inimile noastre cu frică şi cu dragoste sfintele Lui porunci şi dacă le vom împlinim cu fapta, precum e scris: „Pace este multă celor ce iubesc legea ta, şi nu este lor sminteală.” (Ps. 118, 165). Dacă pentru cei ce iubesc legea, adică pentru cei ce împlinesc cu fapta poruncile Stăpânului Hristos, e „pace multă”, atunci e limpede că pentru cei care nu Îl iubesc, nu este numai „sminteală”, ci şi durere şi strâmtorare şi mânie, precum spune dumnezeiescul Pavel: „Pentru ca să descopere mânia lui Dumnezeu din cer peste toată păgânătatea şi nedreptatea oamenilor, care țin adevărul întru nedreptate.” (Rom. 1, 18), aşa cum şi Dumnezeu Însuşi şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos ne amenință din partea Lui pe noi cei care credem în El şi ne botezăm, spunând clar: „De vor părăsi fiii lui (adică noi, cei ce credem în Hristos) legea Mea şi după judecățile Mele nu vor umbla (adică nu vor începe să trăiască după poruncile Mele), de vor spurca dreptățile Mele şi poruncile Mele nu vor păzi, certa-voiu cu toiag fărădelegile lor şi cu bătăi strâmbătățile lor. Iar mila Mea nu o voi depărta de la el” (Ps. 88, 30-33).

Având asemenea făgăduințe bune şi amenințări aspre de la Creatorul şi Stăpânul tuturor, să ne împodobim întotdeauna cu fapte bune, adică cu dreapta judecată şi smerita înțelepciune, cu iubirea nefățarnică şi buna înțelegere între noi şi ceilalți, buna ascultare şi supunerea fără împotrivire către binecredinciosul Împăratul şi Domnitorul nostru cel păzit de Dumnezeu, marele cneaz vrednic de laudă al Rusiei întregi, Ioan Vasilievici. De asemenea, [să arătăm supunere - n. n.] şi către cel ce vă susține din toate părțile şi vă sfințeşte cu sfintele rugăciuni, preasfințitul Mitropolit al întregii Rusii, Macarie şi către ceilalți episcopi iubitori de Dumnezeu deoarece „aceia”, spune apostolul, „veghează” - ceea ce înseamnă că se îngrijesc şi se trudesc „pentru sufletele voastre”, ca unii care trebuie să dea răspuns Păstorului lor conducător Care este Hristos Dumnezeul nostru. Mai presus de acestea, să ne împodobim cu binefacerile şi milostivirea către toți săracii în general şi către cei ce au nevoie de ajutor, căci pentru nici o altă faptă bună preabunul nostru Mântuitor nu ne răsplăteşte aşa de repede şi milostiv şi nu ne primeşte rugăciunile şi nu ne dă iertare ca pentru binefacerile şi milostivirea față de cei ce se află, într-adevăr, în sărăcie. Dacă noi ne vom purta aşa, dacă vom trăi aşa şi ne vom strădui să slăvim prin asemenea fapte ale noastre numele Lui preasfânt şi închinat, atunci şi El ne va preamări pe noi nu numai în ceruri ci şi pe pământ în toată vremea vieții noastre. Căci gura Lui nemincinoasă spune atât de clar: „Şi pentru că ai căutat la tămâia mea şi la jertfa mea cu ochiul fără de ruşine, şi ai mărit pe fiii tăi mai mult decât pe mine, ca să vă îngrăşați din pârga a toată jertfa lui Israel înaintea mea.” (1 Regi 2, 30).

Deoarece prin rugăciunile şi cererile Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria, noi suntem izbăviți în chip minunat de atacurile sălbatice ale necredincioşilor care ne amenință - dar au pierit cu mare ruşine şi necaz din țara noastră, iar noi suntem păziți nevătămați şi apărați de dreapta puternică a Celui de Sus - trebuie ca şi noi să spunem cu veselie duhovnicească şi cu mare recunoştință, împreună cu fericitul împărat şi prooroc David: „Binecuvântat este Domnul, Care nu ne-a dat pe noi spre vânare dinților lor. Sufletul nostru a scăpat ca o pasăre din cursa vânătorilor; cursa s-a sfărâmat şi noi ne-am izbăvit. Ajutorul nostru este în numele Domnului, Cel ce a făcut cerul şi pământul” (Ps. 123, 8). „Unii se laudă cu căruțele lor, alții cu caii lor, iar noi ne lăudăm cu numele Domnului Dumnezeului nostru. Aceştia s-au împiedicat şi au căzut, iar noi ne-am sculat şi ne-am îndreptat. Domnul întru mânia Sa va tulbura pe ei, şi-i va mânca pe ei focul. Doamne, mântuieşte pe împăratul” nostru binecredincios (Ps. 19, 8-10), pe robul Tău Ioan, marele cneaz vrednic de mărire al Rusiei întregi, pe acest iubit al moştenirii Tale. Şi învredniceşte-l Doamne, să cârmuiască bine şi plăcut înaintea Ta cu sceptrul împărăției pământeşti până la bătrânețe adâncă şi cinstită şi să se învrednicească de împărăția Ta cea veşnică dimpreună cu toți împărații cucernici care au bineplăcut Ție din veac. Pentru ea Doamne Dumnezeule, Cel Unul milostiv şi iubitor de oameni, ține-l în toată sănătatea şi veselia duhovnicească, în pace şi linişte, şi pe toți cnejii şi boierii, guvernatorii şi conducătorii care sunt puşi de el şi toată oastea lui iubitoare de Hristos care Îți cântă mereu şi Îți grăiesc:

„Dreapta Domnului m-a înălțat, dreapta Domnului a făcut putere!” (Ps. 117, 16) „Dreapta Ta, Doamne, s-a proslăvit întru tărie. Mâna Ta cea dreaptă, Doamne, pe vrăjmaşi i-a sfărâmat. Cu mulțimea slavei Tale ai zdrobit pe cei potrivnici” (Exod 15, 6-7). Fiind preaslăvit prin ei, Stăpâne, numele Tău cel sfânt, fă să cunoască toți potrivnicii că Tu eşti Împăratul lor şi Tu stăpâneşti toate în cer şi pe pământ, astfel încât ei se laudă cu numele Tău şi pe Tine singur Te ştiu Dumnezeu adevărat şi în afară de Tine pe altul nu au cunoscut. De aceea, rugăm bunătatea Ta bunule Doamne: fii bun cu moştenirea Ta şi fii milostiv întotdeauna față de greşelile noastre căci Tu eşti Dumnezeu milostiv şi iubitor de oameni şi Ție slavă Îți înălțăm împreună şi Tatălui Tău Celui fără de început şi Sfântului şi Bunului şi de viață Făcătorului Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XXII

Cuvânt de laudă pentru restaurarea şi reînnoirea clădirii bisericii de către episcopul Tverului, Acachie, după incendiul care a fost.

Cu privire la târnosire există o lege veche, foarte bine aşezată, spune Sfântul Grigorie Teologul. Şi cum să nu recunoaştem că este bine aşezată când prin ea se ating două mari țeluri: în primul rând, se fac văzute pentru toți oamenii voia şi grija față de noi a Creatorului şi Stăpânului tuturor prin care se şi rânduiesc toate spre folosul nostru; în al doilea rând, acțiunile şi construcțiile mărețe ale arhiereilor buni şi iubitori de Dumnezeu, ale împăraților binecredincioşi şi ale tuturor autorităților, râvna lor îndreptată către cinstea şi slava lui Dumnezeu, străduința lor şi grija pentru acestea, se preamăresc şi devin pentru totdeauna de neuitat, se transmit din neam în neam, încurajându-i pe urmaşi să imite faptele lor cele bune. Aşa stând lucrurile, am considerat şi eu, netrebnicul, că este drept să nu dau uitării [cele de mai jos - n. n.] ci, printr-un cuvânt scurt, să fac cunoscut pentru generațiile viitoare ceea ce a avut loc, datorită judecăților tainice ale Stăpânului tuturor, în slăvitul oraş Tver, în timpul domniei marelui cneaz binecredincios al Rusiei întregi Ioan Vasilievici şi în timpul episcopului iubitor de Dumnezeu Acachie care conducea minunat şi cu evlavie eparhia din Tver.

În anul 1537, într-o după amiază, prin judecățile nespuse ale lui Dumnezeu, nu se ştie din ce cauză, s-a aprins pe neaşteptate focul care, datorită vântului vijelios şi ticălos, a distrus în scurt timp tot zidul din jurul oraşului, măreața catedrală cu toate sfintele icoane şi cu vasele sfințite şi cu toate veşmintele şi cărțile precum şi o mulțime de alte sfinte biserici şi case. Era o privelişte îngrozitoare, vrednică de lacrimi mari: focul, grăbit de vântul puternic, a cuprins totul într-o clipă şi a ars mulți oameni care nu au mai putut să fugă de flăcările lui care i-au ajuns. O, ce neînțelese sunt judecățile Tale Hristoase Dumnezeule! Cine este în stare să înțeleagă şi să ne învețe şi pe noi care este pricina supărării Tale atât de mari pe noi, pentru păcatele noastre? Cine poate îndeosebi, prin rugăciunea lui, să potolească supărarea Ta cea dreaptă şi atât de mare pe noi pentru că mâniem bunătatea şi iubirea Ta nemăsurată față de noi prin încălcarea poruncilor Tale mântuitoare? „Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecățile Tale” (Ps, 118, 137), precum glăsuieşte cuvântul Tău dumnezeiesc. Ca să ne înveți şi să ne îndrepți pe noi, Tu nu cruți nici chiar sfintele şi slăvitele Tale biserici şi icoanele Tale şi ale Preacuratei Maicii Tale şi ale tuturor sfinților Tăi ci, pe toate acestea, ori le predai barbarilor spre jefuire, ori le nimiceşti definitiv prin foc, arătându-ne astfel nouă, celor nesimțitori, mânia Ta cea dreaptă şi neîndurătoare împotriva noastră ca să ne cunoaştem pe noi înşine şi păcatele noastre şi, cunoscându-le, să-Ți aducem pocăință potrivită fărădelegilor noastre. Doamne, dă-ne nouă să cunoaştem greşelile noastre şi să ne căim înaintea Ta din tot sufletul, cu toată smerita înțelepciune, cu săvârşirea faptelor drepte şi a milosteniei pentru săraci! Mulțumim Stăpâne din tot sufletul, bunătății Tale față de noi, datorită căreia nu numai că ne

învredniceşti de milă şi binefaceri, pedepsindu-ne cu asprime şi părinteşte în acelaşi timp ci, şi pe arhiereul Tău credincios şi păstorul şi părintele nostru Acachie, îl umpli întotdeauna de bunătate şi înțelepciune duhovnicească spre slava Ta şi spre binefacerea noastră, a celor ce credem şi nădăjduim în Tine. Fiind sfinţit şi întărit cu harul Tău, el nu a deznădăjduit din cauza nenorocirilor atât de îngrozitoare care l-au lovit ci s-a îngrijit, după puterea lui, de înfrumusețarea şi bunăstarea sfintelor Tale icoane şi a întregului locaş dumnezeiesc al slavei Tale celei neapuse (Ps. 25, 8), de vasele şi veşmintele sfinţite necesare pentru săvârşirea Tainelor şi de toate lucrurile bisericeşti, atât pentru altar cât şi pentru toată biserica. Cu mare râvnă s-a apucat să redea forma de dinainte a sfintei Tale biserici care fusese distrusă de foc, imitându-l în aceasta pe acel drept care a spus: „Cum s-a jurat Domnului şi a făgăduit Dumnezeului lui Iacob: nu voi intra în locaşurile casei mele, nu mă voi sui pe patul aşternutului meu, nu voi da somn ochilor mei şi genelor mele dormitare şi odihnă tâmplelor mele, până ce nu voi afla loc Domnului, locaş Dumnezeului lui Iacob” (Ps. 131, 2-5). Cu o astfel de râvnă pentru Dumnezeu s-a apucat şi acesta de lucru şi, cu ajutorul harului Tău, mai presus de puterile lui, a înfrumusețat biserica Ta cu icoane sfinte zugrăvite de pictori iscusiți, cu podoabe dragi pe ele din aur şi argint, astfel încât ea are o înfăţişare minunată şi care desfată privirea credincioşilor, înveselind în chip minunat sufletele lor şi chemându-i la slavoslovie şi la mulțumire pentru harul şi iubirea Ta nemăsurată față de noi deoarece Tu, pedepsindu-ne ca un Stăpân şi străduindu-Te să ne întorci de la toate viciile, iarăşi ne faci bine ca un părinte iubitor de fii. Chiar dacă prin mânia Ta cea dreaptă Tu ne-ai întristat mult, nimicind prin foc frumusețea cea veche a sfintei Tale biserici, totuşi ne-ai înapoiat-o iarăşi nu într-un fel mai urât decât înainte, şi aceasta prin grijile şi eforturile plăcutului Tău credincios Acachie, episcopului Tău iubitor de Dumnezeu, păstorului şi părintelui nostru drag pe care, după plecarea lui de aici, să-l numeri cu primii Tăi preoți aleşi şi să-l învredniceşti să-Ţi cânte împreună cu ei în vecii nesfârşiţi, în biserica sfântă şi preaminunată a slavei Tale celei dumnezeieşti (din cer), ca pe unul care a iubit din tot sufletul bunăstarea sfintei biserici a slavei Tale ce se află pe pământ şi a reînnoit-o. Iar pe noi, prin sfintele lui rugăciuni, învredniceşte-ne să petrecem restul vieții noastre în a-Ți face Ţie pe plac prin fapte bune, cu smerită înțelepciune, şi să-Ţi cântăm sincer cu toată curăția şi să Te binecuvântăm pe Tine, Tatăl fără de început, Cuvântul fără de început şi Duhul pururea fiitor, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XXIII

Glas ca din partea amvonului către preoții şi diaconii care urcă în el.

Eu, amvonul, sunt construit şi împodobit în chip meşteşugit şi minunat cu desene în diferite culori şi pus în mijlocul bisericii pentru propovăduirea Scripturilor insuflate de Dumnezeu către binecredincioşii ortodocşi. Voi, robii lui Dumnezeu, care vă urcaţi pe mine! Luați seama cum urcați: sunt, oare, sufletele voastre împodobite potrivit cu acea predică pe care o spuneți cu voce tare celorlalți pentru ca, fiind împlinitorii poruncilor lui Dumnezeu, să primiți de la El cununa neveştejită şi să vă numiți mari în împărăția Lui?

CUVÂNTUL XXIV

Despre inscripția ce ar trebui să se facă pe amvon.

În rândul celorlalte podoabe deosebite şi minunate ale acestei biserici dumnezeieşti, pe care le-a ales slăvitul episcop al Tverului, Acachie, aparține şi această construcție prin care v-a întrecut şi pe tine Proorocule ce L-ai văzut pe Dumnezeu şi pe tine Veseliil.

CUVÂNTUL XXV

Cu privire la traducerea Psaltirii tâlcuite care are următoarea notă în textul slav: „Cu smerenie în Domnul, fac metanie binecredinciosului şi înaltului împărat şi Domnitorului celui păzit de Dumnezeu şi Marelui Cneaz, Vasili Ioanovici al Rusiei întregi eu, cel mai mic între călugări, Maxim de la Sfântul Munte.

„Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor la care nu este schimbare sau umbră de mutare." (Iac. 1, 17), ne învață luminos Scriptura insuflată de Dumnezeu. Altfel nici nu poate fi. Chiar şi Platon, primul filosof, fiind învățat de dumnezeiasca Scriptură sau de lumina rațiunii fireşti care a fost sădită de la început în ființa omenească, atribuie lui Dumnezeu începutul şi cauza oricărui bine, zicând: „într-adevăr, bun este Dumnezeu şi de aceea El se numeşte săvârşitorul oricărui bine iar răul nu îl pricinuieşte El nicicum". După primul bine adevărat care este Însuşi Dumnezeu, urmează nenumărate bunuri care se revarsă peste noi de la El şi dintre care două sunt cele mai mari: preoția şi împărăția, precum afirmă împăratul Iustinian cel Mare care vorbeşte despre acestea aşa: „preoția şi împărăția sunt cele mai mari daruri ale lui Dumnezeu pentru neamul omenesc, date de marea Lui iubire de oameni. Dintre acestea, preoția slujeşte pentru rânduiala lucrurilor dumnezeieşti iar împărăția rânduieşte treburile omeneşti, având grijă de ele. Prin acestea, şi una şi cealaltă, ieşind dintr-unul şi acelaşi început, înfrumusețează viața omenească". Ca dovadă pentru adevărul acestor cuvinte dumnezeieşti, slujesc mulți preoți şi împărați care au fost în Vechiul Testament şi dintre ei deosebit de minunați au fost: proorocul Moise şi preotul Aaron pereche aleasă de Dumnezeu, de asemenea: Isus Navi şi preotul Eleazar; proorocul Samuel şi împăratul David precum şi alți drepți care au cârmuit în acelaşi timp şi în bună înțelegere preoția şi împărăția. Astfel de exemple au fost multe şi în Legea Noului Testament, precum: papa Silvestru şi împăratul Constantin cel Mare, Grigorie Teologul şi împăratul Teodosie cel Mare, Ioan Gură de Aur şi împăratul Arcadie - şi restul persoanelor acelor bărbați pururea pomeniți şi fericiți, arhierei şi împărați ai noului Israel. În neamul nostru, ca exemplu şi dovadă pentru adevărul cuvintelor spuse mai sus, slujeşte fără îndoială statul tău păzit şi încununat de Dumnezeu, cel mai slăvit în evlavie şi virtuți care, adunând virtuțile desăvârşite ale bărbaților preaînțelepți ce au domnit înainte, le arată în sine ca şi într-o oglindă curată care răspândeşte pretutindeni strălucirea adevăratei evlavii şi dreptăți. Fiind împodobit cu înțelepciunea unită cu blândețea cucernică, tu eşti în sărbătorile dumnezeieşti, naționale şi cele de sine stătătoare, reprezentantul şi podoaba cea mai înțeleaptă a acestor festivități. În sfaturile pentru treburile conducerii statului, cu privire la bunăstarea supuşilor, de asemenea şi cele ce privesc organizarea armatei, cine dintre împărații de astăzi şi cei ce au fost înainte este mai înzestrat decât Vasili Ioanovici, marele şi slăvitul cneaz al Rusiei întregi? Aşadar, am zis bine mai sus că puterea ta minunată şi slăvită este întruchiparea cuvintelor lui Iustinian tocmai spuse deoarece tu ai tronul arhieresc al lui Varlaam, cel slăvit între arhierei şi preasfințitul Mitropolit al Rusiei întregi, părintele duhovnicesc al statului tău şi întotdeauna rugătorul către

Dumnezeu. Prin acordul vostru comun privind cârmuirea, străluceşte curat evlavia unită cu dreptatea şi legea bună, astfel încât prin voi se împlinesc în mod limpede cele spuse de împăratul David: „Adevărul din pământ a răsărit şi dreptatea din cer a privit. Că Domnul va da bunătate şi pământul nostru îşi va da rodul său; dreptatea înaintea Lui va merge şi va pune pe cale paşii Săi” (Ps. 84, 12-14). Aşadar, bunăstarea împărătească ce vine de la primul şi Singurul Bine adevărat, precum s-a spus mai sus, a ajuns până la puterea ta împreună cu alte bunuri nenumărate cu care s-a îmbogăţit din belşug raţiunea ta împărătească. Aceasta a îndreptat puterea ta acum spre traducerea tâlcuirii psalmilor care au fost mulţi ani închişi în depozitul de cărţi, fără să aducă nici un folos oamenilor. Însă împărăţia ta, luminată la minte de harul care locuieşte în tine, precum am spus mai sus, şi plină în suflet de râvnă dumnezeiască, dă imediat sfat părintelui său în Domnul, preasfinţitului Mitropolit Varlaam al Rusiei întregi şi, primind de la el rugăciune şi binecuvântare, se adresează imediat - nu cu scrisori goale ci pline de iubire de oameni ca spicele de grâu care aduc rod îmbelşugat - către cel mai bătrân - protul - şi către călugării care trăiesc în Sfântul Munte, invitându-l din cinstita mănăstire Vatoped pe un oarecare Sava, unul dintre preoţii respectaţi care se aflau în ea. Iar pentru că el din cauza bătrâneţii a refuzat să meargă în slăvitul oraş Moscova, care împărăţeşte în toată Rusia, în locul lui a fost trimis cel care scrie acestea, Maxim, cel mai mic monah, care, ajungând aici şi primind de la puterea ta această carte, cu binecuvântarea preasfinţitului Varlaam şi cu ajutorul lui Dumnezeu s-a învrednicit ca în decursul unui an şi cinci luni să termine traducerea tâlcuirii din limba greacă în limba rusă.

Cu această ocazie găsesc necesar să fac o introducere de câteva cuvinte acestei cărţi pentru explicarea demnităţii şi semnificaţiei ei şi doresc să spun despre învăţătorii bisericeşti, care au alcătuit-o - cine anume au fost ei, câţi au fost, care este ordinea tâlcuirii lor - ca, în primul rând, puterea ta păzită de Dumnezeu şi apoi toată mulţimea credincioşilor, să poată şti: cu cine discută, cum şi despre ce. Dacă pentru cunoaşterea obiectelor sau faptelor supuse simţului vederii nădăjduim să ne fie explicate de oameni pricepuţi şi ascultăm cu plăcere povestirile lor despre acestea, cu atât mai mult se cuvine nouă să ne purtăm aşa faţă de lucrurile dumnezeieşti, pătrunse de raţiune, şi acest lucru este atât de necesar, întrucât lucrurile dumnezeieşti sunt mai presus de cele omeneşti şi cele raţionale sunt mai presus de cele sentimentale. Făcând lămurirea aceasta, eu am avut în vedere să urmez exemplul acelora, care, terminând o oarecare călătorie neobişnuită şi îndepărtată, de obicei, la întoarcerea acasă, povestesc celor ce întreabă despre tot ce au auzit deosebit de minunat. Imitându-i pe aceşti călători vestesc şi eu ceea ce am văzut în această călătorie. Şi dacă sunt lung la vorbă, atunci nimeni să nu se mire de aceasta căci cine povesteşte despre un singur lucru, acela poate să exprime mult şi cu puţine cuvinte. Iar cine vorbeşte despre lucruri multe şi diferite, acela nu numai că nu poate să facă aceasta ci, dacă ar proceda aşa, atunci povestirea lui ar fi foarte greu de înţeles pentru ascultători deoarece le-ar provoca o pierdere nu mai puţin decât acela care ar râvni să explice printr-un singur cuvânt o oarecare comoară împărătească nemăsurată. Aşadar, eu voi trece la tâlcuire.

Această carte sfântă a fost alcătuită de bărbaţi din vechime, înzestraţi cu toată înţelepciunea şi cu pricepere adâncă. Ea este în tot cuprinsul ei aşa de plină de înţelepciune insuflată de Dumnezeu şi de înţelegerea cea mai înaltă, încât nu numai că întrece puterile mele ci, dacă ea ar fi încredinţată pentru traducere altuia, care este mult mai sus decât mine, nici el nu ar putea să o desăvârşească fără un efort deosebit şi trudă multă. Spun aceasta nu cu privire la marele număr al operelor care se află în ea - nu! Căci nu cantitatea singură face un lucru cunoscut potrivit sau nepotrivit ci deseori calitatea alcătuieşte esenţa lucrului. Diamantul aparţine categoriei celor mai mici pietre şi în comparaţie cu pietrele mari este precum ţânţarul înaintea elefantului dar, cu toate acestea, el este mai puternic decât orice ciocan şi nicovală şi, fiind izbit de altă piatră, aceea se sfărâmă şi se împrăştie în praf. Aşa este şi explicaţia adâncului înţelepciunii şi a sensului diferiţilor tâlcuitori pe care eu nu o socotesc foarte uşoară nici chiar pentru aceia care se laudă cu multă ştiinţă. Cu atât mai puţin pentru mine care sunt puţin învăţat. Aceşti bărbaţi sfinţi care s-au cufundat o dată pentru totdeauna în adâncul

acestei proorocii, au aparţinut categoriei celor mai învăţaţi şi înalţi oameni în înţelepciune şi pricepere. Stând mai sus de cele scrise şi cercetând cu sârguinţă, cu ajutorul Sfântului Duh, raţiunea tainică ce se ascunde în scrieri, unii dintre ei au explicat sensul alegoric, alţii pe cel mai înalt iar câţiva au explicat pur şi simplu sensul literal al scrierii astfel încât, în general, cel ce citeşte această carte se poate desfăta şi cu dulceaţa duhovnicească a sensului literal al scrierii şi cu explicaţia sensului ei alegoric şi, prin învăţătura ei ziditoare de suflet, se poate conduce şi spre obiceiuri mai bune; prin raţiunea înaltă şi strălucitoare se poate înălţa în mod delicat spre vederile cereşti şi poate dobândi de acolo luminarea minţii. De aceea, nu greşeşte cel care ar numi această carte seif duhovnicesc, plin de daruri diferite sau rai tainic, îmbelşugat în grădini veşnice şi flori duhovniceşti. [De ce?] Pentru că în ea noi găsim nu numai învăţătură, care varsă din belşug tot ce este folositor de obicei, ci şi raţiune teologică şi adâncul fără sfârşit al dogmelor. Găsim nu numai ceea ce au tâlcuit învăţătorii-teologi despre Înalta şi Fericita Treime, ci şi ceea ce ne învaţă toată creaţia văzută şi nevăzută adusă de Ea din nefiinţă la nefiinţă prin iubirea de oameni. De asemenea, găsim învăţătură şi despre rânduiala cea de două feluri care îi aşteaptă pe oameni în viitor, urmând să dobândească ori nemurirea şi slava veşnică pentru viaţa evlavioasă şi virtuoasă, ori ruşinea şi chinurile neîndurătoare din cauza mulţimii faptelor rele. Găsim de asemenea, dacă vom citi cum se cuvine această carte, faptul că ea în multe locuri are din belşug explicaţii ale legilor fireşti ale naturii şi arată nu numai ordinea diferită şi greu de explicat a naşterii, creşterii şi educaţiei noastre, ci şi a făpturilor minunate din cer şi de pe pământ şi care este rânduiala şi armonia lor şi cum trăieşte fiecare din aceste făpturi şi cum se poartă ele una faţă de cealaltă. Această carte poate să ofere cititorilor ei arma destul de puternică împotriva ereticilor, astfel încât ei [cititorii - n. n.] vor fi în stare să scoată din rădăcină pleava lor satanică şi să îi arunce în focul veşnic. Şi ce mult trebuie să-ţi vorbesc şi să-ţi copleşesc auzul tău împărătesc! Ea este edificatoare pentru teologi şi luminătoare pentru cei ce se ocupă cu ştiinţele naturale. Pentru cei ce discută - armă, pentru cei ce tac - pază, pentru cei ce exersează în vederea minţii - ajutor, pentru cei mâhniţi - mângâiere, pentru cei bolnavi sufleteşte - vindecare. Şi, ca să spun mai pe scurt: în ea găsesc cei ce doresc tot binele adevărat, ea este grădina care are din belşug toate roadele şi este vasul plin cu miere duhovnicească şi cu toată dulceaţa, care îi desfată pe cei ce gustă din ele. Ea nu a fost alcătuită dintr-o dată în felul acesta, ci a fost pusă mai târziu într-o asemenea ordine de un anumit bărbat evlavios şi sârguincios care a adunat la un loc tâlcuirile bărbaţilor înţelepţiţi de Dumnezeu care au muncit la ea şi au adăugat, cu foarte mare cuviinţă, la proorocie părerile lor. Însă despre carte s-a spus destul şi este timpul să arătăm numele bărbaţilor înţelepţiţi de Dumnezeu care au alcătuit-o şi să explicăm trăsăturile tâlcuirilor lor.

Tâlcuitorii cei mai importanţi care s-au ridicat la înalta vedere dumnezeiască, au fost: Origen, Didim, Apolinarie şi Asterie, de asemenea şi Eusebiu. Primul dintre ei este Origen care, datorită eforturilor sale neîncetate în scriere, citire şi tâlcuire este numit „Diamantul". El, pe cât s-a bucurat înainte de mare slavă pentru înţelepciunea lui şi dreptatea dogmelor, pe atât a devenit mai târziu urât de oameni pentru renunţarea lui la dogmele adevărate. Dar să nu ne tulburăm din această cauză şi să nu socotim tâlcuirile lui dăunătoare pentru sufletele noastre căci acestea au fost scrise de el mai înainte de aplecarea lui spre rău, când el se bucura încă din belşug de inspiraţiile înalte ale Mângâietorului şi pornea vitejeşte la luptă împreună cu noi, ortodocşii, retezând, ca cu o sabie cu două tăişuri, cetele ereticilor, nimicindu-le ca pe o pânză de păianjen. De înţelepciunea şi puterea cuvintelor lui într-atât a fost de uimit Grigorie cel Mare, Teologul, încât l-a numit piatră de încercare pentru toţi bărbaţii înţelepţi care au trăit în vremea lui, zicând: „Origen este pentru noi toţi - piatră de încercare". De aceea, citind împreună cu Vasile cel Mare, toate cărţile lui, a făcut din ele o culegere de dogme scrise de el deosebit de frumos şi a alcătuit din ele o carte pe care a numit-o „Filocalie" şi care se păstrează şi acum.

După el urmează Didim şi Eusebiu, bărbaţi mult învăţaţi şi luminaţi şi după Origen slăviţi, iubitori ai tâlcuirilor înalte. Însă nu pot să vă spun cu încredere de unde este Didim,

care a fost funcţia lui şi când a păstorit, în afară de faptul că el s-a distins prin ortodoxie şi înaltă înţelepciune şi i-a dat în vileag pretutindeni pe ereticii rău credincioşi. Vorba lui era scurtă însă se deosebea printr-o asemenea adâncime a înţelepciunii încât trebuia ca ascultătorul să fie întotdeauna treaz [cu mintea - n. n.] şi atent la el. Eusebiu se află mai jos decât el, atât în toate celelalte cât şi în tâlcuirea înaltă. El a fost episcopul Cezareii Palestinei în timpul lui Constantin cel Mare şi pentru prietenia lui deosebită cu mucenicul Pamfil a primit denumirea Pamfilov. Despre acest Eusebiu mulţi gândesc diferit: unii spun că el a osândit erezia ariană, de care fusese mai înainte molipsit, şi a înfăţişat la Sinodul din Niceea expunerea mărturisirii ortodoxe; alţii neagă acest lucru. Chiar dacă a prezentat sau nu o asemenea dezicere, totuşi se pare că în tâlcuirile sale el nu a adus nimic dăunător nicăieri ci, dimpotrivă, apără pretutindeni adevărul, luptă pentru el şi cele spuse neclar de proorocul despre întruparea Domnului şi ceea ce se referă la Dumnezeirea Unului Născut sau la omenitatea Lui şi ceea ce se cuvine unirii celor două firi, pe acestea le-a explicat într-un anumit mod minunat şi prin cele mai clare expresii aşa cum se cuvine după legătura lui cu Mântuitorul şi a înlăturat neclaritatea vorbirii.

Imediat după ei urmează Apolinarie şi Asterie - bărbaţi plini de toată înţelepciunea şi evlavia. Apolinarie a fost episcop în Laodiceea Siriei, contemporan cu Vasile cel Mare şi Grigorie Teologul, fiind ajutătorul lor şi apărătorul adevărului Evangheliei, precum reiese din istoria arianului Filostorg unde se spune: „Apolinarie păstorea în acea vreme în Laodiceea Siriei, Vasile în Cezareea Capadociei şi Grigorie în Nazianz. Aceşti trei bărbaţi luptau atunci pentru deofiinţime şi i-au întrecut pe toţi apărătorii ereziei dinaintea mea şi din vremea mea. Atanasie în comparaţie cu ei se socoteşte a fi un adolescent.” Aşa scrie despre Apolinarie arianul Filostorg. Prin urmare, acest Apolinarie nu este eretic, ci ortodox, contemporan cu Vasile şi Grigorie şi apărătorul adevărului. Asterie, de asemenea, este cunoscut ca unul dintre cei ce au atins în vremea aceea cea mai înaltă înţelepciune. După cuvintele fericitului Fotie, Patriarhul Constantinopolului, au fost în acelaşi timp doi Asterie: unul, apărătorul ereziei ariene iar celălalt a fost educat în dogmele evlaviei şi a mers de tânăr la marele Iulian[15]. El a dus practic o viaţă călugărească în nevoinţe şi mai târziu a fost egumenul unei obşti monahale. Acesta susţine pretutindeni în operele sale dogmele ortodoxiei, dovedind fiinţa eternă a Cuvântului lui Dumnezeu şi sălăşluirea Lui veşnică cu Tatăl.

Aşadar, cu privire la tâlcuirea care ne înalţă către raţiunea cea mai înaltă, bărbaţii pomeniţi mai sus îi întrec pe toţi ceilalţi, în explicarea sensului alegoric al proorociilor şi cu privire la ortodoxie, ce sens al tâlcuirii aduce cel mai mare folos ascultătorilor astfel încât această învăţătură să intre în obiceiurile lor? Acest lucru le aparţine mai mult decât tuturor celorlalţi lui Vasile cel Mare şi lui Ioan Gură de Aur, a căror slavă privind înţelepciunea şi sfinţenia, coerenţa vorbirii lor, tâlcuirile lor preaînţelepte şi minunate, sunt atât de cunoscute tuturor încât în cuvântul de faţă nu găsesc că este necesar să vorbesc despre acestea celor ce le ştiu deja. Căci tot pământul şi marea şi toate insulele sunt pline de sfinţenia lor şi de înţelepciunea dată lor de Dumnezeu şi nu există nimeni care să nu fi auzit aceste trâmbiţe glăsuitoare de Dumnezeu. De aceea, eu am hotărât să-i cinstesc prin tăcere pe aceşti bărbaţi întocmai ca îngerii.

Imediat după ei urmează preasfinţiţii Alexandriei, Atanasie cel Mare şi Chiril, de asemenea şi Isihie. Dintre ei, Atanasie a iubit cel mai mult blândeţea în cuvânt - pricina acestei blândeţi în cuvânt însă, mi se pare că nu trebuie să o atribuim acelui sfeşnic care era obişnuit să reverse mai mult decât râul Nil pretutindeni propovăduirea dumnezeieştii Scripturi şi să lumineze cu razele învăţăturii minţile credincioşilor. Această sărăcie a lui în cuvânt trebuie atribuită cel mai mult culegătorului cărţilor cu tâlcuiri. Dumnezeiescul Chiril explică mai pe larg decât Atanasie, înfrumuseţând pretutindeni tâlcuirea sa cu învăţături teologice şi

[15] Într-adevăr, pomenirea lui se cinsteşte pe 18 octombrie. El a trăit pe muntele Sinai şi a clădit Biserica pe piatra aceea pe care Dumnezeu I s-a arătat proorocului Moise. El s-a rugat pentru moartea apostatului Iulian şi a auzit glasul despre împlinirea rugăciunii lui.

ziditoare de suflet însă nu se întâlneşte în toţi psalmii, ca dumnezeiescul Atanasie. Isihie, precum albina, propune cititorilor, pentru toate proorociile, fagurele cu miere dulce din belşug, înţelegând şi explicând proorociile în chip moralizator şi alegoric, raportându-le la Persoana lui Hristos şi la Biserica Lui. Nu pot să spun cu certitudine de unde era el şi când a păstorit, decât numai că este pe deplin ortodox prin înţelepciune şi învăţătură şi aparţine cinului monahicesc. A explicat limpede cele spuse tainic despre Mântuitorul nostru.

De sensul istoric şi literal s-a ocupat Teodoret, bărbat mult învăţat şi virtuos. Dintre cei doi Teodor şi Diodor, Teodoret a fost episcopul oraşului Cir care constituie una din eparhiile supuse arhiepiscopului Antiohiei. El a fost contemporan cu Marele Chiril - cu care s-a aflat în vrajbă o perioadă din pricina excomunicării rău credinciosului Nestorie, pe care Sfântul Chiril l-a dat afară împreună cu cei ce erau cu el la al treilea Sinod Ecumenic, fără să aştepte sosirea lui Ioan, arhiepiscopul Antiohiei şi a acestui Teodoret. Din această cauză el, ca un om, a fost biruit de mânie şi a scris o ripostă împotriva celor douăsprezece capitole alcătuite de fericitul Chiril contra lui Nestorie, spre întărirea credinţei ortodoxe. Însă Teodoret nu a rămas în duşmănie faţă de învăţătura apostolică şi faţă de fericitul Chiril căci imediat s-a dezmeticit şi s-a împăcat iarăşi cu el şi la Sinod a fost socotit cu ortodocşii. În tâlcuirile lui, el a depus mare strădanie şi în explicarea sensului alegoric al Scripturii; de asemenea şi în a aduce folos cititorului prin învăţătura moralizatoare cuviincioasă. Vorbirea lui pur grecească se deosebea prin claritate şi era plină de harul înţelepciunii. Aşa era Teodoret. Dintre Teodori unul a fost episcopul Antiohiei iar celălalt nu pot să spun de unde a fost. Episcopul Antiohiei, Teodor, ocupându-se cu sensul literal, a vorbit pretutindeni despre întruparea lui Hristos şi, cu privire la această proorocie, consimte şi o dezvăluie clar. Celălalt, nu ştiu din ce cauză, s-a ocupat pur şi simplu de sensul literal şi raportează totul la evrei, analizând proorociile gramatical; tâlcuirile lui ajung numai până la psalmul 80. După el urmează Diodor care, de asemenea, tâlcuieşte psalmii *ad litteram*, raportând totul la evrei şi nicăieri nu se întâlneşte ca el să explice alegoric anumite proorocii şi să le raporteze la Mântuitorul.

În anumite locuri se întâlnesc şi tâlcuiri scurte ale lui Severian al Antiohiei, bărbat evlavios şi dreptmăritor, de asemenea şi ale lui Grigorie Teologul - foarte scurte şi ale prietenului său credincios Sfântul Grigorie de Nyssa care se întâlnesc în toată cartea nu mai mult de patru sau cinci ori. De asemenea, în carte mai există tâlcuirile unui alt Chiril, pe care eu îl consider fostul patriarh al Ierusalimului. Acest lucru este dovedit de faptul că există şi alte tâlcuiri minunate ale lui la Apocalipsa Evanghelistului Ioan unde vorbirea lui şi armonia ei [a vorbirii - n. n.], în general, sunt mai prejos decât vorbirea lui Chiril al Alexandriei care se deosebeşte prin măreţie şi adevăr şi prin faptul că în multe locuri este împodobită cu învăţături înalte.

Tâlcuirile minunate ale dumnezeiescului părinte Ioan Gură de Aur se întâlnesc şi în alţi psalmi, oferind o bună mireasmă duhovnicească; cu deosebire sunt tâlcuiţi de el psalmii istorici (începând cu psalmul 119 şi până la sfârşitul cărţii), despre care toţi ceilalţi tâlcuitori au tăcut. El însă explică sensul lor istoric după esenţă şi după obişnuinţa lui, adăugând pretutindeni învăţături folositoare de suflet. Cele spuse de proorocul în sens istoric către evrei sau despre evrei, el le înfăţişează foarte înţelept în sens pilduitor, învăţându-l pretutindeni pe ascultător să se folosească de ceea ce s-a întâmplat cu ei cândva (amintindu-le nenorocirile lor sau faptele lor bune), sfătuindu-l să se îndepărteze de vicii pentru care, după vederea lui Dumnezeu, vine pedeapsa iar uneori încurajează prin exemplul lor la virtuţi şi la întrecerea lor. Undeva în carte există tâlcuirile scurte, dar evlavioase şi minunate, ale unui alt Ioan, Patriarhul Alexandriei. Trebuie să spun şi că în cartea grecească, în tâlcuirile psalmilor istorici până la sfârşit, numele lui Ioan Gură de Aur nu este scos în evidenţă şi aceasta pentru că cel ce a transcris cartea a lăsat acest tâlcuiri fără semnătura numelui tâlcuitorului. Noi însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, fiind încredinţaţi de învăţător datorită curgerii vorbirii lui şi a felului învăţăturii, de asemenea având mărturie veche despre aceasta, am aşezat numele lui la tâlcuirile lui.

În tâlcuirile psalmilor de mulţumire se pare că, în afară de cei pomeniţi, mai sunt alţi

patru tâlcuitori: presbiterii Victor şi Nicolae şi un oarecare Eudoxie numit filosof - bărbați sfinți şi vrednici de laudă. Nu pot să spun însă de unde au fost şi când. De asemenea, există şi câteva expuneri scurte ale Sfântului Maxim Mărturisitorul. Însă despre fericiții bărbați care au tâlcuit psalmii prooroceşti şi despre care eu am crezut că este necesar să-i vestesc puterii tale, s-a spus de ajuns. Mai spun ceva şi închei vorba.

Ar trebui ca această carte plină de valori mari, să aibă şi un traducător mai priceput în arta cuvântului care ar putea nu numai să redea cu vrednicie cuvântările adânci ale bărbaților înțelepțiți de Dumnezeu dar şi să desăvârşească şi să corecteze pe deplin ceea ce s-a denaturat din cauza timpului sau a neştiinței copiştilor şi e omis de ei. Cu toate că noi înşine suntem greci la origine şi la dialect şi am învățat la profesori renumiți, totuşi ne aflăm undeva jos, la poalele muntelui Tabor împreună cu cei nouă ucenici deoarece, din cauza grosolăniei minții, nu suntem în stare să cuprindem vederile Strălucitorului Iisus de care se învrednicesc numai cei ce strălucesc prin înălțimea virtuților, precum spune cântarea sfântă (Condacul Schimbării la Față). Spun aceasta pentru că limba greacă, datorită abundenței sensurilor cuvintelor şi a diferitelor mijloace de exprimare născocite de retorii vestiți din vechime, prezintă destule greutăți la traducere şi pentru înțelegerea lor deplină ne trebuie mult timp şi muncă. Cu toate acestea, atât cât ne-a ajutat de sus Dumnezeu prin harul Său şi atât cât am putut noi înşine să înțelegem, după puterea noastră, nu am lăsat nimic şi cele spuse bine şi au dobândit explicație corectă şi uşor de înțeles iar ceea ce a fost denaturat de copişti sau de vremea îndelungată, unde am putut, prin asemănarea cu cărțile îndreptate sau cu ajutorul propriei priceperi, ne-am străduit din toate puterile, cu ajutorul lui Dumnezeu, să întregim ce s-a omis şi să îndreptăm cum se cuvine ceea ce s-a stricat. Iar unde nu am putut să găsim nici un ajutor din cărți şi nu am putut să adăugăm de la noi, acolo a rămas aşa cum a fost înainte.

Vestesc puterii tale şi despre faptul că, pentru îndreptările făcute de noi spre folos şi spre plăcerea lui Dumnezeu, vor să ne mustre ca pe unii care am făcut aceasta din îndrăzneală. Pentru a îndepărta o asemenea mustrare nedreaptă, socotesc că e necesar să arătăm două sau trei îndreptări, ca prin aceste exemple să poată aceia judeca şi despre celelalte. În prefața la Psalmul 12, fericitul Atanasie spune: „acest psalm îl cântă proorocul aflându-se în căință pentru cele în care se găsea" - dar ar trebui scris: pentru păcat. Căci ce poate fi comun între pocăință şi cele în care te găseşti? Nu doar pentru că te găseşti în ceva anume trebuie să te căieşti, ci pentru ceea ce greşeşti înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Fericitul David însă, datorită greşelii lui foarte mari înaintea lui Urie, s-a umilit şi a compus acest psalm. În Psalmul 36, cineva, explicând cuvintele,: „sabia lor să intre în inima lor şi arcele lor să se zdrobească" (Ps. 36, 15), spune: „cu David s-a întâmplat acest lucru şi trupeşte". Însă ca David să fie ucis de sabia lui, pe care au ridicat-o asupra lui David, nu este numai fals dar este şi necunoscut şi nepotrivit. Noi ştim din dumnezeiasca Scriptură că nu David ci Saul, care îl prigonea neîncetat pe David, a căzut singur în sabia lui, pe care a ridicat-o împotriva lui David şi a murit. Multe greşeli asemănătoare se întâlnesc în locuri diferite în toată cartea, locuri pe care nu e uşor să le enumerăm acum dar trebuie numai să spunem că multe asemenea locuri au dobândit, prin harul lui Hristos, îndreptarea cuvenită. De aceea, trebuie să fie clar pentru toți că nu din îndrăzneală şi nu din cauza mândriei, ci din râvnă pentru ce e mai bun, am pornit noi cu toată sârguința şi dragostea către adevărul îndreptării, spre slava lui Dumnezeu şi spre folosul celor ce citesc cartea - în parte, şi în nădejdea noastră de a dobândi o oarecare răsplată de la iubitorul de oameni Dumnezeu şi Stăpânul tuturor Care dă răsplată chiar şi pentru o cană de apă rece. Fiind întărit de harul Lui, m-am învrednicit şi eu să duc până la sfârşit acest lucru foarte greu, mai presus de orice aşteptare. Şi nu ascund adevărul că acesta nu este lucrul meu ci darul lui Dumnezeu şi el aparține puterii şi harului Lui atotînțelept iar nu slăbiciunii şi neputinței mele. De aceea, îi rog pe cei ce vor citi cu râvnă lucrarea noastră, să fie îngăduitori cu neputințele noastre - dacă a fost ceva uitat sau nebăgat în seamă de noi sau neîndreptat din cauza nepriceperii, deoarece uitarea este proprie tuturor. Aşadar, gândindu-se la neputința omenească, să aducă de la ei o posibilă îndreptare - dacă sunt din rândul celor puternici în cunoaşterea limbii greceşti profunde, dacă sunt înarmați destul cu ştiința

gramaticii şi cu forța retoricii şi au dobândit acestea nu de la ei înşişi ci de la profesori experimentați; şi iarăşi, dacă ştiu sensul diferit al cuvintelor greceşti, ortografia şi alte lucruri referitoare la această ştiință, de asemenea deosebirea expresiilor variate şi greu de înțeles şi a diferitelor cuvinte polisemantice. Căci deseori una şi aceeaşi expresie are sens diferit şi poate fi potrivită cu un lucru sau cu altul şi, dacă nu păzim cu atenție sensul propriu, putem să ne abatem de la adevărata înțelegere a scrierii şi să o strâmbăm complet sau să introducem în ea anumite greşeli. Şi una şi cealaltă sunt mare păcat. Spun aceasta nu ca să mă laud, ci pentru că doresc să-i îndemn la atenție pe cei care mai târziu vor să aducă vreo îndreptare în lucrarea noastră. Însă despre aceasta am spus destul.

Tu însă, o suflete împărătesc cinstit şi iubit mai ales de Dumnezeu, întocmai cu împărații de demult, podoabă şi stea pentru cei de astăzi iar pentru cei din viitor obiectul povestirilor celor mai plăcute care desfată auzul, împărat evlavios vrednic să se numească împărat nu numai de Rusia ci şi de tot ce e sub soare, mare şi minunatule cneaz Vasili Ioanovici! Primeşte cu bucurie şi veselie această carte inspirată şi dăruită de Dumnezeu pe care ne-a dat-o cândva harul Mângâietorului din iubirea lui de oameni prin fericitul părinte David iar mai apoi, prin fericiții bărbați care au strălucit în toată înțelepciunea şi virtutea, a scos la lumină înțelesul ce era ascuns în ea prin nenumăratele luminări ale harului şi, ca şi cum ar fi dezgropat cu sapa cea tainică acea comoară ascunsă a minții, a adus-o la lumină. Astăzi, pe această carte tradusă de noi, nevrednicii, în limba voastră, acelaşi har o dăruieşte puterii tale încununate de Dumnezeu ca un dar folositor sufletului şi mântuitor. Primeşte-o cu bunăvoință şi desfată-te cu evlavie în Domnul şi înfățişeaz-o tuturor ortodocşilor ce se află în statul tău ca pe o mâncare duhovnicească, pentru ca Dumnezeu Creatorul şi Stăpânul tuturor să se preamărească prin mulți - sau mai bine prin toți! - şi ție să ți se adune din belşug roadele rugăciunilor făcute de toți. Să nu fie ascunsă din nou, ca mai înainte, în cufăr această comoară strânsă de Dumnezeu, ci să strălucească tuturor, prin harul Mângâietorului, razele Soarelui tainic. Să se desfete cu aceasta toată mulțimea ortodocşilor ca să te preamărească şi generațiile următoare, ca pe binefăcătorul lor şi ca numele tău nemuritor să fie cinstit de gurile lor. Pe cei ce s-au trudit împreună cu mine şi au colaborat la această lucrare: pe traducătorii Vlasie şi Dimitrie şi pe copiştii Mihail Medovarțev şi pe fratele nostru, călugărul Silvan, slugile tale mici, să binevoieşti să-i cunoască împărăția ta şi să-şi amintească munca lor. Mie însă, şi fraților ce se află cu mine, binevoieşte ca pentru toată munca noastră să ne dăruieşti întoarcerea la Sfântul Munte cerută de noi şi astfel să ne izbăveşti de tristețea despărțirii îndelungate. Trimite-ne înapoi iarăşi în siguranță la cinstita mănăstire Vatopedu care ne doreşte de mult şi aşteaptă întoarcerea noastră ca a unor pe pui hrăniți de ea, ca să nu pierdem nevoințele de mulți ani de acolo şi eforturile noastre pe care le-am depus în nădejdea că vom sfârşi acolo, în Domnul, viața noastră. Dă-ne voie, tu cel mai evlavios şi milostiv împărat, să împlinim înaintea lui Dumnezeu făgăduințele noastre călugăreşti acolo unde le-am rostit înaintea lui Hristos şi a înfricoşătorilor Lui îngeri în ziua tunderii noastre în monahism. Nu e lipsit de primejdie să minți oamenii. Cu atât mai mult este pătruns de ruşine nespusă cel care Îl minte conştient pe Dumnezeu „cel înfricoşător şi care ruşinează sufletele împăraților”. Fii grabnic înaintea lui Hristos în lucrarea mântuirii noastre tu care eşti cel mai înfocat apărător al Bisericii! De asemenea, aminteşte-ți şi de sărăcia sfintei mănăstiri Vatopedu, datorită căreia noi am fost trimişi şi am îndurat nenumărate nevoințe şi nenorociri. Să faci aceasta nu pentru noi căci nu noi înşine am hotărât să venim aici (să nu fie în noi un asemenea rău diavolesc) ci, fiind trimişi de toată obştea noastră şi întăriți de dragul lui Hristos, am primit această lucrare ca să împlinim şi porunca lor şi porunca ta. Aceasta este ideea noastră şi pe ea o păstram. Slobozeşte-ne mai repede în pace de dragul binefacerilor iubitorului de oameni Dumnezeu. Hristos acolo ne-a chemat pe noi (la slujirea Lui) şi ne-a numit să venim aici un timp, dăruindu-ne pe noi puterii tale, Căruia tu să ne şi înapoiezi, lăsându-ne să mergem iarăşi la părinții noştri ca şi Hristos Însuşi să fie datornicul tău pentru acest dar al tău şi noi să putem povesti ortodocşilor ce se află acolo despre cârmuirea minunată a împărăției tale pe care am văzut-o. Să afle de la noi creştinii cei sărmani care viețuiesc acolo că mai au un împărat care

nu numai că stăpâneşte peste popoare nenumărate şi este îmbelşugat în toate celelalte lucruri împărăteşti şi este vrednic de uimire, ci se şi preamăreşte mai mult decât toți prin dreptate şi ortodoxie deosebit de înaltă, astfel încât se aseamănă cu Constantin cel Mare şi Teodosie cel Mare, cărora le urmează puterea ta. Dacă ne-ar fi şi nouă dat cândva să ne eliberăm prin tine de jugul rău credincioşilor şi să dobândim împărăția noastră! - căci totul este posibil şi uşor de îndeplinit pentru Stăpânul tuturor Care, înălțându-l odată pe marele între împărați Constantin asupra galilor, a izbăvit vechea Romă strâmtorată puternic de rău credinciosul Maxențiu! Aşa şi astăzi pe noua Romă, năpădită puternic de agarenii necredincioşi, să binevoiască El să o elibereze prin puterea cucernică a împărăției tale şi să îl arate pe moştenitorul tronului tău părintesc şi prin tine să ne dăruiască nouă, sărmanilor, lumina libertății, a milei şi a binefacerilor Sale. Lui I se cuvine toata slava, cinstea şi închinăciunea, împreună şi Tatălui Său fără de început şi preasfântului şi bunului şi de viață făcătorului Său Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XXVI

În care sunt înfățişate pe larg şi cu durere, neorânduiala şi necuviința împăraților şi dregătorilor din vremurile de pe urmă.

Mergeam eu pe un drum greu şi îndurerat şi am văzut o femeie care stătea în drum cu capul aplecat pe mâini şi pe genunchii ei şi plângea nemângâiată cu amar. Era îmbrăcată într-o haină neagră, potrivită văduvelor, şi era înconjurată de fiare sălbatice: lei, urşi, lupi şi vulpi. Eu, cu toate că m-am îngrozit în timpul acestei întâlniri neaşteptate şi înspăimântătoare, totuşi am îndrăznit să mă apropii de femeie şi, salutând-o în mod obişnuit, am întrebat-o cine este, cum o cheamă, de ce stă pe acest drum pustiu şi care este pricina plânsului şi tânguielii ei? Ea mi-a răspuns cu un oftat greu, zicând: „Degeaba mă împiedici, călătorule. Te rog, treci în tăcere pe lângă mine căci necazurile mele nu numai că sunt greu de arătat, dar sunt de nevindecat prin puterile omeneşti. Să nu-ți doreşti să le auzi căci nu vei avea nici un folos din aceasta ci, dimpotrivă, vei intra în nenorocire. În rândul multelor mele necazuri de nevindecat se află şi faptul că cei ce sunt cârmuiți de mine astăzi, din cauza cruzimii lor mari, nu primesc deloc sfaturi folositoare de la cei ce le vor binele. Prin aceasta, mai mult decât prin celelalte patimi crescute în ei, m-au făcut netrebnică şi subiect al profanării iar ei înşişi devin uşor stăpânii tuturor celor din jur. De aceea mergi, călătorule, cu bucurie pe drumul tău şi nu cerceta în zadar ceea ce mă priveşte pe mine căci nu poți să-mi dai nici o vindecare şi nici să îmi aduci vreun folos”. Eu am început mai puternic să stărui şi să o rog să-mi dezvăluie cauza nenorocirii ei şi am spus: „Tu care eşti cea mai cinstită! Deşi eu nu pot să îți aduc nici un folos, totuşi tu însăți, dezvăluind necazul tău, poți prin aceasta să îți aduci puțină alinare în boala ta apăsătoare. De asemenea şi eu şi aceia care vor auzi de la mine acestea vom dobândi un mare folos căci, de obicei, oamenii care aud despre faptele demne de laudă ale altora, se pornesc astfel la întrecerea lor. La fel şi când aud de necazurile altora, se înarmează cu băgare de seamă ca să nu cadă în aceleaşi nenorociri. De aceea te rog: spune cu îndrăzneală cele despre tine, fără să ascunzi nimic”. Fiind convinsă de aceste cuvinte, ea a ridicat puțin capul şi, uitându-se la mine, a zis: „Eu nu am vrut, o străine, să-ți dezvălui ceea ce mă priveşte pentru că mă tem ca tu, scriind acestea, să nu atragi asupra ta ura din partea celor care s-au întors de la învățăturile Stareților şi le pizmuiesc [pe învățături - n. n.] şi care atrag astfel mai mult decât orice altă boală obişnuită, pieirea definitivă a conducătorilor şi celor care stăpânesc popoarele. Însă, punându-mi toată nădejdea în iubirea de oameni şi bunătatea Creatorului şi Stăpânului tuturor, îți vestesc toate motivele tristeții mele. S-ar putea ca unii oameni înțelepți, prin mila lui Dumnezeu, auzind acestea, să se căiască şi să se lepede de nesimțirea şi obrăznicia lor atât de mare şi să se îndrepte spre faptele plăcute lui Dumnezeu care pot să le

aducă slavă şi cinste şi sporirea puterii lor. Ascultă, aşadar, cu atenţie, ceea ce ai vrut să auzi de la mine.

Eu, o străine, sunt una dintre cele mai nobile şi slăvite fiice ale Împăratului, Creatorului şi Stăpânului tuturor de la Care „toată darea cea bună şi tot darul cel desăvârşit" coboară peste aceia dintre fiii oamenilor care Îl caută prin toate faptele bune şi prin curăţenia vieţii pe El Care este Părintele tuturor în cer şi pe pământ. Eu nu am un singur nume ci mă numesc în diferite moduri: mă numesc Conducere, Putere, Stăpânire şi Domnie. Numele meu adevărat, în care se cuprind toate cele spuse mai sus, este Vasilia (ceea ce înseamnă „împărăţie", după traducerea din limba greacă). Această denumire minunată eu am primit-o de la Cel de Sus, aşa că cei stăpâniţi de mine trebuie să fie o forţă şi un sprijin pentru supuşii lor şi nu o pagubă şi o zăpăceală permanentă. Acesta este înţelesul numelui „Vasilia" în limba greacă însă mulţi oameni, neînţelegându-l şi cârmuind viaţa supuşilor lor în chip nedemn de numele meu împărătesc, în loc de împăraţi devin tirani, fapt prin care şi pe mine mă necinstesc şi ei intră în mari necazuri şi boli, primind de la Cel de Sus pedeapsă vrednică de nebunia lor".

Auzind aceste cuvinte, eu am căzut la cinstitele picioare ale femeii şi m-am închinat ei cu respect adânc şi cu ruşine, rugând-o să mă ierte pentru că mai devreme, din neştiinţă, nu i-am oferit cinstea cuvenită împăraţilor şi am mai rugat-o să îmi explice amănunţit motivul plânsului şi şederii ei pe drumul cel pustiu, ca să cunosc mai clar ceea ce o priveşte pe ea. Atunci ea cu bucurie şi bunăvoinţă mi s-a adresat şi a spus: „Pentru că văd, o străine, că tu - râvnind după Dumnezeu şi fiind însufleţit de dragoste nefăţarnică pentru neamul omenesc - doreşti să afli despre mine ceea mă priveşte ca, prin cercetarea ta sârguincioasă, ceilalţi să dobândească un oarecare folos, atunci ascultă şi fie ca prin tine toţi cei evlavioşi cu adevărat şi care doresc să facă voia Celui de Sus, să se învrednicească să dobândească împărăţia Lui cea fără de sfârşit. Pe mine, fiica Împăratului şi Creatorului tuturor, precum am spus mai sus, se străduiesc să mă supună lor toţi iubitori de plăceri şi putere dar sunt foarte puţini aceia care, într-adevăr, s-ar sili pentru mine şi m-ar împodobi şi care ar rândui viaţa oamenilor ce trăiesc pe pământ în mod vrednic de Tatăl meu şi de numele meu împărătesc. Marea parte a supuşilor mei, fiind biruiţi de iubirea de argint şi de cămătărie, îi chinuie pe cei încredinţaţi lor prin perceperea banilor şi prin muncile forţate la înălţarea clădirilor preţioase care nu contribuie cu nimic la întărirea statului lor, ci slujesc doar pentru propriul lor confort şi satisfacerea dorinţelor sufletelor lor desfrânate. Aceştia sunt, într-adevăr, o străine, aceia pe care îi mustră cel ce a fost râvnitorul meu adevărat, împăratul David, care spune: „că s-au umplut cei întunecaţi ai pământului de casele fărădelegilor" (Ps. 73, 21). Şi i-a numit bine pe ei: „ascunzişurile pământului" iar casele lor: „locuinţele fărădelegilor", deoarece sunt construite cu ajutorul câştigurilor nedrepte şi sunt întotdeauna pline de toată cămătăria şi necuviinţa, îndepărtând din sufletele şi gândurile lor sfatul aceluiaşi râvnitor drept al meu care porunceşte celor puternici: „nu nădăjduiţi spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiţi, bogăţia de ar curge nu vă lipiţi inima de ea", ei se înrobesc patimii iubirii de argint şi cămătăriei şi s-a întunecat inima lor neînţeleaptă căci lumina dumnezeiască ce „luminează pe tot omul care vine în lume" s-a stins în ei. Cei care iubesc cu adevărat - nu cu făţărnicie - această lumină, nu mint înaintea Stăpânului tuturor atunci când, în rugăciunile lor, spun ca şi cum s-ar lăuda: „Făclie picioarelor mele este legea Ta şi lumină cărărilor mele" (Ps. 118, 105). Aceia care spun sincer acest lucru Stăpânului tuturor când se roagă, nu se abat de la dreptate spre patima cămătăriei şi a nedreptăţii nici cu „picioarele" lor, adică cu concepţiile drepte şi evlavioase, nici cu „cărările" lor, adică cu gândurile şi intenţiile, care nu se pângăresc cu patimile trupeşti ci se luminează prin „lege", adică prin poruncile Celui de Sus, ca printr-o făclie şi împlinesc toate virtuţile. Ei iubesc şi păzesc curăţenia şi sfinţenia sufletului şi trupului şi se bucură de toată dreptatea, iubirea de oameni, blândeţea, bunătatea supuşilor lor şi, fiind împodobiţi cu toate faptele bune, spun cu îndrăzneală: „Făcut-am judecată şi dreptate; nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate" (Ps. 118, 121) - adică oamenilor vicleni şi diavolilor. Şi iarăşi: „Nedreptatea am urât şi m-am scârbit, iar legea Ta am iubit" (Ps. 118, 163), legea care îmi

spune: „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui; fericiți cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate, că aceia se vor sătura". Acesta înseamnă că se satură de Dumnezeu Însuşi şi de Mântuitorul lor Care, după cuvântul dumnezeiescului apostol, „pentru noi s-a făcut înțelepciune de la Dumnezeu şi dreptate şi sfințire şi izbăvire" (I Cor. 1, 30). Ei Îl găsesc întotdeauna cu dorință mare, ca un om chinuit puternic de foame şi sete care doreşte mai înainte de toate să îşi sature pântecele său cu pâine şi să îşi potolească setea chinuitoare cu apă. Aşa au fost toți râvnitorii mei din vechime între care primul este acel fericit împărat şi preot cucernic al Celui de Sus, pururea pomenitul Melchisedec care l-a binecuvântat pe marele iubitor de străini şi săvârşitor al tuturor virtuților pe patriarhul Avraam, întâmpinându-l cu pâine şi vin atunci când acesta s-a întors biruitor după înfrângerea lui Kedarlaomer. „Şi a ieşit împăratul Sodomei întru întâmpinarea lui, după întoarcerea lui de la tăierea lui Hodologomor şi a împăraților, cari erau cu el în valea lui Savi: acesta era câmpul împăraților. Şi Melhisedec împăratul Salimului I-a adus pâine şi vin, şi era el preot lui Dumnezeu celui preaînalt." (Fac. 14, 17-18). Acest Melchisedec, asemănător cu dumnezeiescul propovăduitor al Fiului lui Dumnezeu (Pavel), neavând - în Sfânta Scriptură - nici începutul zilelor, nici sfârşitul vieții sale, se tâlcuieşte mai întâi împăratul Sedec, ceea ce înseamnă împăratul dreptății, apoi împăratul Salem, ceea ce înseamnă pace. Pentru ce a aşezat el dreptatea înaintea păcii? Ca să arate că acolo unde este dreptate este negreşit şi pace din belşug şi nu invers; căci mulți dintre cei care s-au logodit pe jumătate cu mine au iubit pacea şi le place să aibă pace cu puterile păgâne vecine iar pe supuşii lor îi asupresc prin toate birurile nedrepte şi cămătărie. Aşa sunt toți cei care cu dreptate se numesc asupritori, despre care proorocul lui Dumnezeu spune: „Păstori mulți au stricat via mea, spurcat-au partea mea, făcut-au partea mea cea dorită pustie neumblată." (Ier. 12, 10). „Vai" vouă, „păstorilor", că voi vă săturați, iar oile Mele le-ați lăsat să moară de foame; „O păstori! Cei ce pierdeți şi risipiți oile păşunii mele. Iată laptele îl mâncați şi cu lână vă îmbrăcați, şi ce este gras junghiați, şi oile mele nu le paşteți; pe cea slabă nu o ați întărit şi pe cea bolnavă nu o ați vindecat şi pe cea zdrobită nu o ați legat şi pe cea rătăcită nu o ați întors-o şi pe cea pierită nu o ați căutat şi pe cea tare o ați asuprit cu osteneală." (Ier. 23, 1; Iez. 34, 3-4). Şi prin alt prooroc spune: „Cum s-a făcut curvă cetatea cea credincioasă Sionul cea plină de judecată, întru care a adormit dreptatea, şi acum sunt ucigaşi. Domnii tăi sunt neascultători părtaşi furiilor, iubitori de daruri şi umblă după mită, săracilor nu fac judecată, şi judecata văduvelor nu o au socotit. Pentru aceasta aşa zice stăpânul Domnul Savaot, vai! Cei puternici ai lui Israel, că nu va înceta mânia mea asupra celor potrivnici, şi judecată din vrăjmaşii mei voiu face." (Isaia 1, 21; 23-24). Cine este în stare să îi plângă îndeajuns pe cei care suferă de nesimțire şi Îl mâniază atât de puternic pe Dumnezeu Care i-a învrednicit de o cinste aşa de mare şi de asemenea ranguri? După atâtea învățături şi sfaturi ale apostolilor inspirați de Dumnezeu, după amenințări aşa de aspre, după atâtea exemple de dezastre şi ruinări definitive ale împărățiilor nedrepte, ei nu se cutremură şi nu se tem de Domnul Atotțiitorul Care „stă împotriva celor mândri", în „mâna" Căruia este „paharul plin cu vin curat", adică paharul furiei şi mâniei neîndurătoare, din care „vor bea toți păcătoşii pământului" (Ps. 74, 9) care, prin cămătărie şi prin toate nedreptățile, nimicesc cinstitul rang împărătesc şi ale căror „picioare sunt grabnice spre vărsare de sânge" din cauza mâniei nedrepte de fiară. Stând cu atâta neruşinare împotriva Celui de Sus, cum nu se tem ei de cel care spune: „Acestea ai făcut şi am tăcut, ai cugetat fărădelegea, că voi fi asemenea ție. Ai socotit fărădelege, că voi fi ție asemenea; mustra-te-voiu şi voiu pune înaintea feței tale păcatele tale." (Ps. 49, 22). Aceasta înseamnă că tu ai gândit în sine să te porți cu nesimțire în toate fărădelegile şi nedreptățile şi, văzându-i pe cei asupriți, să taci şi să nu ai nici o treabă cu aceia care, potrivit cu concepția ta nedreaptă, îi asupresc pe ceilalți şi să nu te răzbuni pe ei pentru că îi asupresc. Gândeşti tu, oare, că şi Eu, asemenea ție, trec cu vederea nedreptățile voastre şi ticăloşiile urâte de Dumnezeu şi nu Mă răzbun pe voi pentru cei ce strigă către Mine neîncetat şi plâng cu amar din cauza necazurilor lor, pe care le îndură din partea voastră? Nu! Nu! Eu sunt dreptul Judecător şi „te voi mustra şi voi pune înaintea feței tale păcatele tale" (Ps. 49, 21). Oare nu Mă auzi când spun: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum

Mă voi scula, zice Domnul, pune-mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru el.” (Ps. 11, 5). Cum nesocoteşti şi următorul cuvânt al Scripturii care spune: „Pentru ce a mâniat necredinciosul pe Dumnezeu?” Apoi, arătând nebunia ta, explică: „Că a zis în inima lui: nu va întreba!” (Ps. 9, 33). Nu vă înşelaţi fără să gândiţi. Eu pedepsesc, pedepsesc! Căci Eu sunt „Dumnezeul izbândirilor, Domnul, Dumnezeul izbândirilor cu îndrăzneală au stătut.” (Ps. 93, 1). Cum nu vă cutremuraţi fiind învinuiţi de dreptul împărat, care Îmi spune despre voi cu mânie: „Pe norodul Tău, Doamne, l-au împilat şi moştenirea Ta o au dosădit. Pe văduvă şi pe sărac au ucis şi pe nemernic au omorât” (Ps. 93, 5-6)? Nu este aşa oare, şi voi nu vă purtaţi mai rău astăzi datorită nemilostivirii voastre? Nu îl auziţi, oare, pe acel drept care Mă îndeamnă cu tot sufletul împotriva voastră, zicând: „Le va răsplăti lor Domnul după fărădelegea lor şi după răutatea lor îi va pierde pe ei Domnul Dumnezeul nostru” (Ps. 93, 23)? De ce nesocotiţi voi porunca lui în care spune: „Şi acum împăraţi, înţelegeţi! Învăţaţi-vă toţi, care judecaţi pământul! Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi de El cu cutremur. Luaţi învăţătură, ca nu cumva să se mânie Domnul şi să pieriţi din calea cea dreaptă, când se va aprinde degrab mânia Lui! Fericiţi toţi cari nădăjduiesc spre dânsul.” (Ps. 2, 10-12).

Când ea a vrut să mai continue, eu am întrerupt-o, spunând: „Toate cele spuse de tine sunt pe deplin sfinte şi înfricoşătoare pentru cei care se tem sincer de Dumnezeu şi doresc să dobândească împărăţia Lui fără de sfârşit. Însă eu, robul tău, te rog să-mi explici: cum poate cel ce lucrează cu frică pentru Cel de Sus să se şi bucure în acelaşi timp de El cu cutremur? Căci de unde locuieşte frica adevărată de Dumnezeu se îndepărtează bucuria, precum spune cuvântul proorocesc: „Păzit-am şi s-a spăimântat inima mea de glasul rugăciunii buzelor mele, şi a intrat cutremur în oasele mele, şi întru mine s-a turburat vârtutea mea; odihni-voi în ziua necazului meu, ca să mă sui eu la poporul nemerniciei mele.” (Avacum 3, 16). Dacă „putreziciunea a cuprins oasele” acestui bărbat dumnezeiesc şi „picioarele au şovăit”: atunci cum poate el să se bucure? La aceasta ea mi-a răspuns: „Tu nu l-ai auzit, oare, o străine, pe dumnezeiescul Evanghelist, care spune: „În iubire nu este frică, ci iubirea desăvârşită alungă frica; că frica pedeapsă are. Iar cela ce se teme, nu este deplin întru dragoste.” (I Ioan 4, 18) ceea ce înseamnă că alungă frica robului, nu pe a fiului. Căci atunci când omul se desăvârşeşte în iubirea pentru Creatorul său cu ajutorul împlinirii sârguincioase a tuturor poruncilor Lui sfinte, dintre care prima şi cea care cuprinde în ea pe toate celelalte este: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată tăria ta; aceasta este porunca cea dintâi.” (Marcu 12, 30), atunci el lucrează pentru Creatorul lui, într-adevăr, cu frică, adică cu împlinirea sfintelor Lui porunci, ascultându-L pe El în toate, precum fiul pe tatăl său, cu toată bucuria şi bunăvoinţa. Atunci el se bucură cu cutremur, ceea ce înseamnă că se umple de bucurie duhovnicească iar nu trupească. Spunând: „bucuraţi-vă de El cu cutremur”, proorocul se referă anume la bucuria duhovnicească ce se naşte din împlinirea sfintelor Lui porunci. Şi acest lucru reiese din cuvintele aceluiaşi prooroc Avacum care spune: „Iar eu întru Domnul mă voi bucura, veseli-mă-voi de Dumnezeu Mântuitorul meu” (Avacum 3, 18). Spune-ne nouă, dumnezeiescule prooroc, datorită cărei pricini? Pentru că „Domnul, Stăpânul meu, este tăria mea; El poartă paşii mei”, adică dorinţele evlavioase ale sufletului meu, „pe culmile” înţelepciunii în Domnul şi ale minţii neprihănite. Acest: „bucuraţi-vă cu cutremur” - poate fi înţeles şi în alt sens. Dumnezeu, Care este Creatorul şi Stăpânul tuturor, fiind bunătate desăvârşită şi iubire de oameni şi milă, cunoscând neputinţa omenească şi faptul că noi, în mod firesc, nădăjduim uneori într-o oarecare bucurie şi veselie lumească cum ar fi: în praznice şi sărbători şi în adunări cu bucurie, parcă ne-ar spune: nu vă interzic adunările cu bucurie lumească în zilele rânduite cu masă comună. Ieşiţi împreună, bucuraţi-vă şi prăznuiţi dar cu cutremur faţă de Mine, adică în limitele poruncilor Mele mântuitoare, după cuvântul propovăduitorului Meu. „De aceea, ori de mâncaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceţi” (I Cor. 10, 31). Mâncaţi, vă spune, şi beţi împreună cu bucurie după voia Mea şi aşa cum Eu v-am poruncit prin acelaşi propovăduitor al Meu, care spune: „Că noaptea a trecut , iar ziua s-a apropiat; să lepădăm dar lucrurile întunericului, şi să ne îmbrăcăm în arma lumini. Ca ziua cu

bun chip să umblăm, nu în ospețe şi în beții, nu întru curvii şi întru fapte de ruşine, nu întru pricini şi pizmă. Ci vă îmbrăcați întru Domnul nostru Iisus Hristos, şi purtarea de grije a trupului să nu o faceți spre pofte." (Rom. 13, 12-14). Neascultând nimic din aceasta, cei ce se află astăzi la putere chefuiesc în chip nelegiuit şi potrivnic lui Dumnezeu în sunetele tamburinelor şi timpanelor, cu râsete, vorbe murdare şi întinări, fără să înțeleagă cuvântul proorocului lui Dumnezeu care îi dă în vileag, spunând: „Vai! Celor ce se scoală dimineața şi umblă după băutură bețivă, aşteptând până seara, că vinul îi va arde pe ei. Cei care doresc, la ospețele lor, chitară, harpă, tobă, flaut şi vin, ei nu iau în seamă faptele Domnului şi nu văd lucrurile mâinilor Sale" (Isaia 5, 11-12). Ospețele făcute de ei sunt mai degrabă potrivite pentru păgânii necredincioşi care nu Îl cunosc nici pe Dumnezeu, nici judecata Lui înfricoşătoare şi nici acele chinuri veşnice care îi aşteaptă pe cei ce l-au mâniat pe Cel de Sus prin aceste petreceri ale lor urâte de Dumnezeu. Aceste ospețe nu se deosebesc prin nimic de bețiile ticăloase şi ucigătoare ale lui Irod care, dacă nu şi-ar fi pervertit mai înainte mintea lui de împărat prin adulterul nelegiuit şi beția nemăsurată, nu ar fi tăiat capul sfânt al dumnezeiescului Înaintemergător şi Botezătorului Ioan şi nu l-ar fi dat ca răsplată tinerei care a dansat. La fel şi cu oamenii care au ieşit oarecând din Egipt: dacă nu şi-ar fi pervertit la început mințile lor prin asemenea dansuri nelegiuite şi beție, precum este scris: „a şezut poporul de a mâncat şi a băut şi pe urmă s-a sculat şi a jucat", atunci nu l-ar mai fi rugat pe primul preot Aaron, zicând: „Scoală şi ne fă dumnezei, care să meargă înaintea noastră, căci cu omul acesta, cu Moise, care ne-a scos din țara Egiptului, nu ştim ce s-a întâmplat" (Exod 32, 6;1). Înțelegeți, aşadar, la ce necinstiri au fost pricină acele ospețe şi jocuri nelegiuite. Dintr-o dată au uitat tot: şi pe Dumnezeu şi minunile Lui, pe care El le-a făcut în pământul Egiptului şi în Marea Roşie, şi hrana dată din cer şi izvoarele care curgeau prin putere dumnezeiască din piatră în pustiul fără de apă şi pe însuşi fericitul Moise care i-a scos din truda amarnică de mulți ani din Egipt şi, fiind nerecunoscători față de toate acestea, au început să ceară dumnezei făcuți de mână, „dumnezei pe care părinții lor nu i-au cunoscut". O asemenea răsplată şi o astfel de cinste dobândesc, de obicei, aceia care nesocotesc legea şi rânduielile Stăpânului şi Împăratului tuturor. Asemenea oameni strâng întotdeauna roade din cămătărie, beție şi necurăție trupească - împărații şi prinții şi toți râvnitorii iubirii de argint. Ei cad în necunoaşterea lui Dumnezeu, în uitarea morții şi a chinurilor în care urmează să ajungă după moarte rău credincioşii şi păcătoşii. La acestea li se adaugă: lipsa de judecată şi nebunia, mândria satanică şi trufia minții şi, în cele din urmă, propria voie şi propria plăcere. Ei nu se supun nici învățăturii preoțeşti folositoare sufletului, nici povețelor stareților pricepuți, nici amenințărilor aflate în scrierile insuflate de Dumnezeu. La toate acestea sunt surzi şi îşi acoperă urechile, precum viperele cele surde, şi se predau numai jocurilor satanice, îmbuibării şi beției şi se înrobesc patimilor trupeşti. De aceea sunt părăsiți de Dumnezeu şi se lasă în puterea duhurilor viclene şi de atunci înainte îi îndrumă dracii. Acest lucru reiese, o străine, din faptul că înşişi dracii vorbesc într-un psalm despre cei părăsiți de Dumnezeu: „Dumnezeu l-a părăsit pe el, goniți-l şi-l prindeți pe el, că nu este cel ce izbăveşte" (Ps. 70, 12). Iată ce atenție şi ce vioiciune au dracii în distrugerea oamenilor. Nu se îngrozesc atât de chinurile veşnice care îi aşteaptă în viitor, cât se veselesc de pieirea oamenilor nefericiți.

În asemenea nenorociri se aruncă şi la asemenea chinuri înspăimântătoare sunt supuşi aceia care, din cauza nesimțirii şi nebuniei lor mari, se împodobesc în chip fals cu rangul meu împărătesc. Iată că tu ai auzit deja, o străine, ceea ce ai dorit să afli despre mine. Mergi acum cu bucurie pe drumul tău cu toate că nu există nici un motiv pentru tine să te bucuri după ce ai auzit care sunt nenorocirile de care este cuprins pământul". Mâhnindu-mă pentru toate acestea, eu i-am cerut ei, zicând: „Nu zăbovi, doamna mea, te rog, mai învață-mă puțin: de ce stai pe acest drum pustiu înconjurată de aceste fiare înfricoşătoare?" La aceasta ea mi-a spus: „Acest drum pustiu înfățişează acest ultim veac blestemat deoarece este lipsit de împărați evlavioşi şi părăsit de râvnitorii Tatălui meu ceresc. Acum toți caută „pe ale sale" iar nu pe Dumnezeu - nu să Îl preamărească prin fapte bune, binefaceri şi luptă împotriva celor care se străduiesc permanent să şteargă de pe fața pământului adevărata credință în Dumnezeu şi

caută numai să-şi mărească hotarele statului lor şi din această cauză se înarmează cu duşmănie unul pe altul, se insultă unul pe altul, bucurându-se de vărsarea sângelui acelora şi a altor oameni credincioşi. Prin viclenia lor, îşi fac diferite daune unul împotriva altuia, ca fiarele, iar pentru Sfânta Biserică a lui Hristos, supusă diferitelor chinuri şi daune din partea ismaelitenilor care îi urăsc pe creştini nu au nici un fel de râvnă. Oare nu e drept să se compare cu drumul pustiu acest veac blestemat iar eu însumi cu o femeie văduvă, îmbrăcată în veşmânt de văduvă, şi să stau fiind înconjurată de fiare sălbatice, chinuită de ele, aşa cum ţi-am explicat întrucâtva şi înainte? Iar ceea ce mai mult decât toate mă aruncă în tristeţe veşnică, este faptul că nu mai am asemenea luptători pe care i-am avut înainte şi care m-ar apăra din râvnă dumnezeiască şi i-ar îndrepta pe logodnicii mei necuviincioşi. Nu îl mai am pe marele Samuel, preotul Dumnezeului Celui de Sus, care a stat cu îndrăzneală împotriva lui Saul ce nu mă mai asculta, nici pe Natan care printr-o pildă dumnezeiască l-a vindecat pe împăratul David şi l-a izbăvit de căderea puternică, nici râvnitori asemenea lui Ilie şi Elisei care nu se ruşinau de nelegiuiţii tirani, de împăraţii Samariei, nici pe minunatul Ambrozie, arhiereul lui Dumnezeu, care nu s-a temut de măreţia puterii împărăteşti a lui Teodosie cel Mare, nici pe Vasile cel Mare care a strălucit prin sfinţenie şi prin toată înţelepciunea şi care prin învăţătura lui cea preaînţeleaptă a adus dezastrul peste prigonitorul surorii mele, peste Valent, nici pe marele Ioan Gură de Aur care nu a răbdat şi nu a dispreţuit necazurile şi lacrimile fierbinţi ale văduvei sărace ci a dat la iveală iubirea de argint şi cămătăria împărătesei Eudoxia. Fiind lipsită de asemenea luptători şi râvnitori, nu e drept, oare, să mă asemăn cu femeia văduvă şi să stau pe drumul pustiu al acestui veac blestemat? Acestea sunt nefericirile mele cele vrednice de multe bocete! Tu, auzind acestea, roagă-te neîncetat Stăpânului şi Împăratului tuturor ca El, în iubirea Lui de oameni şi bunătatea cea nemăsurată, să binevoiască să le arate iubirea de oameni şi bunătatea mea, ca ei să se lepede de tot răul şi nedreptatea şi să îmbrăţişeze dreptatea, vieţuirea plăcută lui Dumnezeu şi binefacerile către cei supuşi, să dobândească pe pământ împărăţia fără de sfârşit împreună cu cei care au cârmuit cu evlavie şi în chip plăcut lui Dumnezeu această împărăţie pământească în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia I se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XXVII

Scrisoare trimisă către cârmuitorii ortodocşi despre conducere şi despre faptul că trebuie să judece în chip plăcut lui Dumnezeu şi cu milă.

Cerul şi tot ce este sub el, sunt înfrumuseţate şi luminate: ziua de soare iar noaptea de lună şi stele. Soarele care se iveşte la răsărit, alungă întunericul nopţii şi ridică toată creaţia raţională să Îl slăvească pe Creatorul şi Stăpânul tuturor şi să împlinească lucrurile necesare vieţii. Când ajunge la apus, atunci slobozeşte neamul omenesc de trudă oferindu-i odihna din timpul nopţii. Împărăţia pământească cea vrednică de laudă şi cucernică o înfrumuseţează şi o conduce întotdeauna spre bunăstare, înţelepciunea dăruită de Dumnezeu împăratului binecredincios, îmbinată cu toată dreptatea şi blândeţea, grija pentru supuşi şi bunăvoinţa faţă de ei. Un asemenea stat îl iubesc şi îl cinstesc toate popoarele vecine care îl înconjoară pentru dreptatea lui cea mare şi pentru dreptatea prinţilor şi boierilor dreptmăritori care îl ajută pe împărat la cârmuire şi judecă fără răsplată. Cu un asemenea stat, toate popoarele vecine doresc să se afle întotdeauna în pace datorită sârguinţei şi trezviei pe care le menţine în el sceptrul împărătesc pentru organizarea armatei dar mai ales datorită unităţii şi prieteniei dintre boieri şi guvernatori. Iar faţă de acestea nu există nimic mai puternic şi mai înfricoşător pentru duşmani. Unde este, din belşug, o asemenea armonie şi se păstrează cu sârguinţă, acolo, de obicei, vine de sus şi ajutorul dumnezeiesc care dă biruinţa asupra tuturor duşmanilor. Martorul vrednic de încredere al acestui lucru este psalmistul inspirat de Dumnezeu şi

minunatul împărat care, datorită dreptății şi blândeții lui mari şi a grijii permanente de a fi întotdeauna supus lui Dumnezeu, s-a învrednicit să se numească şi să fie părinte dumnezeiesc care, cu ajutorul nenumăratelor biruințe asupra celor de alt neam în lupte puternice, şi-a lărgit şi şi-a întărit împărăția israeliteană. Căci spune în psalmul 98: „Moise şi Aaron, între preoții Lui şi Samuel între cei ce cheamă numele Lui. Chemat-au pe Domnul şi El i-a auzit pe ei, în stâlp de nor grăia către ei". Apoi, acest minunat împărat, învățându-ne şi pricina pentru care preabunul Dumnezeu a ascultat rugăciunile lor, spune „căci păzeau mărturiile Lui şi poruncile pe care le-a dat lor" (Ps. 98, 6;7;8). În ce altceva constau mărturiile şi poruncile Domnului, dacă nu în credința dreaptă şi cucernică în El, în dragostea desăvârşită unită cu frica de Dumnezeu, în toată dreptatea şi mila față de toți nevoiaşii şi în a judeca fără mită. Mai departe, el ne învață mai clar care folos ne vine din dragostea şi credința în Dumnezeu şi din păzirea cu tărie a poruncilor Lui, zicând: „Doamne, Dumnezeul nostru, Tu i-ai auzit pe ei; Dumnezeule, Tu milostiv te-ai făcut lor, şi izbândind spre toate izvodirile lor." (Ps. 98, 9). Ce poate fi mai clar şi mai folositor decât această învățătură? Pentru că, spune el, Tu i-ai auzit atunci când ei Te-au chemat şi au căutat ajutorul Tău, că ei şi-au dus viața după poruncile Tale, poporul tău a trăit cu toată dreptatea, Te-a cinstit sincer şi nu a preferat nimic altceva dintre lucrurile minunate şi prețioase ale acestei vieți decât păzirea poruncilor Tale. De aceea, spune el, Tu i-ai apărat şi i-ai ajutat în toate faptele lor, Te-ai răzbunat pe vrăjmaşii lor care s-au înarmat împotriva lor iar pe ei i-ai preamărit şi i-ai ridicat în slăvi înaintea tuturor popoarelor vecine, detronându-i şi distrugându-i pe toți cei care au dorit să-i asuprească.

Aşadar, drepte sunt cele spuse de mine mai sus, că nu există nimic mai puternic şi mai înfricoşător pentru duşmani decât unitatea dintre boieri, dreptatea lor, prin care ei, pentru păzirea cu râvnă a poruncilor Celui ce stăpâneşte toate, se învrednicesc să Îl aibă pe El luptătorul şi apărătorul lor. De aceea spune şi în alt loc acelaşi împărat preaînțelept: „Nu se mântuieşte împăratul cu putere multă şi uriaşul nu se va mântui întru mulțimea vârtutei lui. Mincinos este calul spre mântuire, şi întru mulțimea puterii lui nu se va mântui." (Ps. 32, 16-17), ceea ce înseamnă că nu cu ajutorul mulțimii de ostaşi pedeştri, nici al mulțimii de călăreți aleşi şi de luptători puternici dobândesc împărații mântuire, adică biruință. De unde dobândesc ei ajutor? Să auzim cu atenție şi să primim cu supunere învățătura, care spune: „Iată ochii Domnului spre cei ce se tem de Dânsul, spre cei ce nădăjduiesc în mila Lui. Ca să izbăvească de moarte sufletele lor şi să-i hrănească pe ei în foamete" (Ps. 32, 18); de asemenea spune în alt loc: „Celui ce dă dobitoacelor hrană şi puilor corbilor celor ce-l cheamă pe el. Nu întru puterea calului va voi, nici în pulpele bărbatului bine îi va plăcea." (Ps. 146, 10-11). Această învățătură dumnezeiască ne-o dă pe scurt şi Apostolul purtător de Dumnezeu Pavel, zicând: „Care prin credință, au biruit împărății, au făcut dreptate, au dobândit făgăduințele, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat de ascuțişul săbiei, s-au împuternicit, din slăbiciune, s-au făcut tari în război, au întors taberele vrăjmaşilor pe fugă" (Evr. 11, 33-34). Aşa au fost Moise şi Aaron care nu au ieşit din Egipt cu ajutorul mulțimii nenumărate de ostaşi ci, cu credința şi nădejdea puternică în Cel de Sus, l-au înecat în Marea Roşie pe tiranul cel înfricoşător ce gonea după ei şi care nu a dobândit nici un ajutor de la nenumărații călăreți aleşi ai lui şi de la carele puternice căci nu a avut de sus ajutorul dumnezeiesc, pe care l-a pierdut datorită nesupunerii lui nebune față de Dumnezeu. Asemenea a fost şi minunatul împărat şi prooroc care s-a întărit nu cu arma luptătorilor puternici ce l-au ajutat ci, cu credința în Dumnezeu şi cu piatra aruncată din praştie, l-a doborât pe uriaşul cel înfricoşător pentru toată oastea israelită şi chiar cu sabia lui i-a tăiat capul. Cum să înfățişez marea faptă a credinței şi nădejdii în Dumnezeu a evlaviosului împărat Ezechia care L-a înduplecat pe Dumnezeu cu rugăciune şi cu lacrimi fierbinți şi l-a smerit şi l-a umilit definitiv pe mândrul Senaherib, împăratul asirian, nu cu ajutorul armatei puternice şi nenumărate ci cu ajutorul îngerului lui Dumnezeu care a nimicit într-o noapte 185000 de luptători ai lui Senaherib. Asemenea acestui lucru s-a săvârşit prin judecata înțeleaptă a iudeului Ghedeon care numai cu trei sute de oameni, nu foarte viteji, a învins şi a distrus definitiv mulțimea nenumărată a armatei madianiților, având ajutor de sus pentru nădejdea lui în Dumnezeu şi

ascultarea sfintelor Lui porunci. Căci, fiind aprins de râvnă pentru Dumnezeu, el a distrus idolii lui Baal, a devastat capiştea lui şi a tăiat dumbrava [sacră - n. n.]. Prin asemenea fapte minunate şi pururea pomenite îi preamăreşte Cel Preaînalt pe aceia care Îl slăvesc pe El pe pământ cu evlavie, cu toată dreptatea, binefacerile către săraci şi ocrotirea văduvelor şi orfanilor. Iar pe cei care încalcă poruncile Lui mântuitoare care săvârşesc fără ruşine orice rău şi Îl necinstesc pe El prin faptele lor rele, îi lasă să cadă în toate necazurile şi nenorocirile ca, fiind pedepsiţi astfel, să înveţe evlavia pentru Dumnezeu, fiecare dintre ei să se lepede de viciile sale şi să se îndrepte cu toată inima către El şi atunci El îi vindecă. Dacă şi după aceste nenorociri şi necazuri îngăduite asupra lor, ei nu vor să se lepede de neascultarea lor şi Îl vor mânia pe Cel de Sus ca mai înainte, atunci, fără milă şi îndurare, El va aduce asupra lor arma Lui cea puternică, va întoarce faţa Lui şi va trimite peste ei săgeţile Sale aducătoare de moarte (Ps. 7, 13-14), precum este scris: „Va ploua peste păcătoşi laţuri, foc şi iarbă pucioasă; şi duh de vifor este partea paharului lor" (Ps. 10, 6). Ninivitenii sunt dovada de netăgăduit a celor spuse. Căci aceştia, trăind în toată necinstea înaintea lui Dumnezeu şi săvârşind orice rău şi fărădelege, când au auzit ameninţarea dumnezeiască pe care le-a propovăduit-o proorocul lui Dumnezeu Iona, zicând: „încă trei zile şi Ninive va fi distrusă", atunci ei s-au lepădat fiecare de faptele sale rele şi, prin post de trei zile, rugăciuni şi multe lacrimi L-au înduplecat pe Cel de Sus, au primit de la El milă şi binefaceri şi nu au fost înecaţi. Însă când, după câţiva ani, fără să-şi mai pună nădejdea în binefacerile nenumărate ale Celui de Sus, s-au predat iarăşi cu toţii mai mult decât înainte viciilor lor şi necinstei, atunci nici judecata lui Dumnezeu nu a întârziat să vină şi a vărsat peste ei paharul mâniei dumnezeieşti, înecându-i prin revărsarea lacului din apropiere iar din altă parte a aprins în pădurea de stejari un foc puternic ce i-a ars şi în scurt timp a pustiit definitiv acest oraş slăvit şi foarte populat, împlinindu-se cu ei cuvântul dumnezeieştii Scripturi: „Însă pentru vicleşugurile lor le-ai pus lor rele, doborâtu-i-ai pe ei când s-au înălţat. Cum s-au făcut întru pustiire, îndată-şi s-au stins, pierit-a fărădelegea lui." (Ps. 72, 18, 19). „Domnul îi păzeşte pe toţi cei ce-L iubesc pe El şi toţi păcătoşii vor pieri". Cine sunt cei ce-L iubesc pe El aceasta ne învaţă Însuşi Domnul, zicând în Sfânta Evanghelie: „Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte, acela este care Mă iubeşte. Şi cela ce mă iubeşte pe Mine, iubi-se-va de Tatăl Meu, şi Eu îl voi iubi pe el, şi mă voi arăta lui. Cel ce nu Mă iubeşte nu păzeşte cuvintele Mele; şi cuvântul care auziţi nu este al Meu, ci al Tatălui celui ce M-au trimis pe Mine." (Ioan 14, 21; 24). De aceea, cine nu împlineşte cu fapta poruncile Mântuitorului, acela stă departe de iubirea dumnezeiască şi, fiind lipsit de ea, rămâne străin de ajutorul lui Dumnezeu şi devine pradă uşoară pentru toţi.

Concluzia tuturor celor spuse este aceasta: nu există nimic mai puternic şi mai tare pentru împăraţii pământeşti decât credinţa în Dumnezeu, dragostea şi nădejdea - când ei cred nu numai în El ci cred şi în cuvintele Lui, împlinind cu fapta sfintele Lui porunci. Atunci ei Îl iubesc cu adevărat şi de aceea vor fi şi ei înşişi iubiţi de El şi preamăriţi şi ridicaţi în slăvi acum şi în veacul viitor. Cei care cred în El şi Îl iubesc, aceia au şi nădejde adevărată şi nefăţarnică în El; „nădejdea nu o va ruşina", precum am auzit. Şi proorocul lui Dumnezeu spune: „Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu fiu ruşinat în veac; întru dreptatea ta izbăveşte-mă şi mă scoate." (Ps. 30, 1), „nici să râdă de mine vrăjmaşii mei. Pentru că toţi cei ce Te aşteaptă pe Tine nu se vor ruşina" (Ps. 24, 2-3).

Iată că ţi-am scris pe scurt, bunule Vasili, ramură nobilă a viţei nobile. Ştiu că tu eşti mult învăţat şi foarte înţelept şi ai nevoie de puţine cuvinte pentru a înţelege că ea [credinţa - n. n.] îl poate duce la desăvârşirea în toată dreptatea pe râvnitorul ei înfocat care eşti tu. Fii sănătos în Domnul!

CUVÂNTUL XXVIII

Scrisoare către împăratul cel binecredincios şi marele cneaz al întregii Rusii, Ioan Vasilievici.

Binecredinciosului şi iubitorului de Dumnezeu împărat al întregii Rusii, slăvitului domnitor şi marelui cneaz Ioan Vasilievici, săracul tău călugăr închinător, Maxim din Sfântul Munte, îndrăzneşte să-ți facă metanie.

Există multe trăsături prin care cei ce împărățesc cu evlavie pe pământ se aseamănă cu Stăpânul Ceresc şi care sunt: blândețea şi îndelungă răbdarea, grija pentru supuşi, bunăvoința mare față de boierii săi, dar - mai ales - dreptatea şi mila şi să nu îi disprețuiască pe cei obidiți ci, cu mare iubire față de ei şi cu râvnă dumnezeiască, să se ridice să îi răzbune. Acest lucru îi face pe cei ce domnesc asemănători lui Dumnezeu şi atunci nu numai că El întăreşte [lucrul acesta - n. n.] şi păzeşte în pace şi linişte adâncă statul lor dar îi şi preamăreşte prin biruințe slăvite, pogorând peste ei de sus ajutorul dreptei Atotțiitorului care supune sub picioarele lor pe toți potrivnicii. Dovada acestui lucru este în Vechiul Testament minunatul David - împăratul şi proorocul - şi cei ce au fost după el: Iezechia şi Iosia. În Noul Testament desăvârşit, Constantin cel Mare, primul împărat creştin, de asemenea Teodosie cel Mare şi evlaviosul lui nepot Teodosie numit cel Tânăr (adică cel Mic) şi mulți alți împărați evlavioşi şi drepți care prin marea lor dreptate, bună înțelepciune şi grijă cu râvnă pentru supuşi au bineplăcut Celui ce împărățeşte în cele de sus, au trăit întotdeauna în pace şi linişte adâncă şi au dobândit biruințe mărite asupra barbarilor, fiind acoperiți şi întăriți de dreapta atotputernică a Celui de Sus.

Apoi: în viața oamenilor există o mulțime de meşteşuguri diferite, arte şi ranguri înalte şi fiecare om se îngrijeşte permanent şi se străduieşte din tot sufletul să ajungă la desăvârşire în ceea ce doreşte: ori în acel meşteşug, ori în artă, ori în poziție înaltă şi, ca exemplu, îi are pe aceia care mai înainte au ajuns la desăvârşire într-una din cele spuse, dorind ca şi el însuşi să se învrednicească să dobândească asemenea laude şi să fie slăvit de toți pe viitor. Dar tu, cel mai evlavios şi vrednic de laudă monarh al Rusiei întregi, căruia Însuşi Cel de Sus ți-a încredințat sceptrul slăvitei împărății, pe cine altul poți să îl ai întotdeauna ca exemplu dacă nu pe Însuşi Cel ce împărățeşte în ceruri şi sfintele porunci ale Celui Care este singur înfricoşător şi atotputernic, Care pune împărații şi îi dă jos, Care „Domnul face sărac şi îmbogățeşte, smereşte şi înalță.” (I Regi 2, 7). Dacă îți pui în El singur toată nădejdea ta şi vei orândui împărăția încredințată ție după legile şi poruncile Lui mântuitoare şi vei face întotdeauna „judecată şi dreptate în mijlocul pământului”, precum este scris, atunci vei fi fericit nu numai în viitor ci şi în veacul acesta căci vei fi întotdeauna păzit de El în toată siguranța, pacea, sănătatea, slava, rațiunea duhovnicească şi binecuvântat de toți. Să nu preferi nimic în locul dreptății şi judecății Împăratului Ceresc, Iisus Hristos, Domnului şi Dumnezeului tău, căci prin nimic altceva nu poți să Îi faci Lui pe plac şi să atragi milostivirea şi binefacerea Lui asupra statului tău păzit de El decât prin dreptatea ta față de supuşi şi prin dreapta judecată, de asemenea prin binefaceri şi blândețe față de toți nevoiaşii în general. Rugăciunea şi postul sunt, într-adevăr, bune şi foarte mântuitoare căci prin post se sting şi se omoară patimile trupeşti şi se curăță mintea iar rugăciunea îl uneşte cu Dumnezeu pe cel ce se roagă, îl oferă Lui cu sufletul şi îl face asemenea lui Dumnezeu. Însă dacă prin acestea nu ajunge la virtuțile spuse mai sus, atunci acestea nu au înaintea dreptului Judecător nici o însemnătate căci este spus prin Sfântul prooroc al lui Dumnezeu Osea, ca şi cum ar fi din partea lui Dumnezeu: „Că milă voiesc, iar nu jertfă, şi cunoştința lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot” (Osea 6, 6). Şi iarăşi: „Nu tot cel ce-mi zice mie: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Carele este în Ceruri.” (Mt. 7, 21). Vezi, evlaviosule domnitor, că în mod clar El nu încuviințează pe acela care gândeşte să Îi

facă pe plac lui Dumnezeu numai prin rugăciune! De ce este aşa? Pentru că El Însuşi este din fire toată bunătatea, toată dreptatea, toată mila, toată dărnicia către toți cei ce trăiesc, în general, pe pământ; aşa doreşte El să fie şi în cei ce împărățesc pe pământ căci împăratul nu este altceva decât chipul viu şi vizibil, adică însuflețit, al Împăratului Ceresc Însuşi, precum a spus şi un oarecare filosof grec unui împărat, zicând: „dobândind cârmuirea împărăției fii vrednic de aceasta, căci împăratul este chipul însuflețit, adică, viu, al lui Dumnezeu". Nu există rugăciune mai plăcută şi ofrandă mai bună înaintea Lui decât păzirea şi împlinirea sfintelor Lui porunci, căci El însuşi spune: „Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este care Mă iubeşte pe Mine; şi cel ce Mă iubeşte pe Mine, iubi-se-va de Tatăl meu şi eu îl voi iubi pe el şi Mă voiu arăta lui. Cel ce nu Mă iubeşte pe Mine şi cuvintele Mele nu le păzeşte şi cuvântul care auziți nu este al meu, ci al Tatălui celui ce M-a trimis pe Mine." (Ioan 14, 2l; 24). Şi iarăşi: „Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce eu vă poruncesc vouă." (Ioan 15, 14).

Străduieşte-te aşadar, o cucernicule împărat, să fii prietenul Împăratului şi Stăpânului tuturor, Iisus Hristos şi al Dumnezeului tău şi să Îl preamăreşti pe pământ în timpul acestei domnii pământeşti şi vremelnice prin iubire de oameni şi bunătate şi dreaptă judecată, ca şi El să te preamărească pe tine cu slava Lui cea dumnezeiască pe pământ şi în ceruri, precum El Însuşi a promis prin proorocul, zicând: „căci Eu preamăresc pe cei ce Mă preaslăvesc pe Mine, iar cei ce Mă necinstesc vor fi ruşinați; pentru că ai căutat la tămâia mea şi la jertfa mea cu ochiul fără de ruşine, şi ai mărit pe fiii tăi mai mult decât pe mine, ca să vă îngrăşați din pârga a toată jertfa lui Israel înaintea mea." (I Regi 2, 30). Iar despre modul în care poți să Îl preamăreşti pe El şi să-I faci pe plac în toate, citeşte în scrisoarea fericitului Fotie[16], patriarhul Constantinopolului, pe care el a scris-o împăratului bulgar Mihail. Acolo găseşti înțelepciune adâncă şi dacă îl asculți, dobândeşti un mare folos. Cucernicule domnitor şi împărat! Eu trebuie să spun înaintea împărăției tale tot adevărul şi anume că împărații pe care noi, grecii, i-am avut în ultimul timp, nu au fost nimiciți de către Stăpânul şi Creatorul tuturor şi nu au distrus statul lor pentru nimic altceva decât numai pentru mândria lor cea mare şi pentru slăvirea lor, pentru iubirea de argint şi cămătărie de care au fost biruiți şi au răpit în chip nedrept averile supuşilor lor, i-au disprețuit pe cei ce trăiau în sărăcie şi în lipsa celor necesare şi au lăsat fără răzbunare asuprirea văduvelor, orfanilor şi săracilor. Pentru toate acestea şi cele asemănătoare a venit peste noi, blestemații, mânia dreptului Judecător şi acum noi rătăcim, fiind lăsați în foame şi sete şi goliciune şi ne aflăm sub ocările şi prigoana tuturor. Şi acestea le îndurăm pe drept căci este spus undeva în Sfânta Scriptură: „însă pentru vicleşugurile lor i-ai pus ei rele, doborâtu-i-ai pe ei când se înălțau. Cum s-au făcut întru pustiire îndată şi s-au stins, pierit-a fără de legea lui. Ca visul ce se deşteaptă Doamne în cetatea ta chipul lor de nimic l-ai făcut." (Ps. 72, 18-20). Aşa s-a întâmplat cu noi, sărmanii, pentru fărădelegile noastre şi ne-a lovit un asemenea sfârşit din partea dreptei judecăți a lui Dumnezeu. Aşadar tu, cucernicule împărat, nu urmări acest lucru ci, aşa cum eşti învățat de Însuşi Cel de Sus şi de Legea şi poruncile Lui mântuitoare, aşa să rânduieşti cele necesare şi folositoare pentru supuşii tăi, cu toată dreptatea şi bunătatea şi cu înțelepciune împărătească. Pe cel ce se află la tine, pe preasfințitul Mitropolit şi pe episcopii iubitori de Dumnezeu, învredniceşte-i de toată cinstea şi păzeşte-i ca pe împuterniciții către Dumnezeu şi oameni, pentru că se roagă neîncetat pentru împărăția ta păzită de Dumnezeu şi prin sfintele lor rugăciuni Îl înduplecă pe Stăpânul ceresc atunci când noi, ca oamenii, mâniem bunătatea Lui prin feluritele noastre păcate. Cinsteşte-i şi păzeşte-i şi când te vor sfătui spre folosul statului tău păzit de Dumnezeu ascultă-i căci ascultându-i, Îl asculți pe Însuşi Mântuitorul şi Împăratul tău Iisus Hristos, după hotărârea Lui dumnezeiască: „Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă

[16] Despre Sf. Fotie (820-891) a se vedea *Viața şi nevoințele celui între sfinți Părintelui nostru Fotie cel Mare,Ppatriarhul Constantinopolului*, Editura Egumenița, Galați, 2006. Traducede din engleză de Constantin Făgețan; Asterios Gerostergios, *Sfântul Fotie cel Mare*, Editura Sofia, Bucureşti, 2005. Traducere din engleză de Marius Popescu. Ambele lucrări pot fi găsite şi în format digital pe site-ul *Biblioteca Teologică Digitală* la adresa http://apologeticum.net (nota Apologeticum).

ascultă, şi cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine; iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine” (Luca 10, 16). Vezi, cucernicule domnitor, unde intră cinstirea arătată arhiereilor iubitori de Dumnezeu, de asemenea şi necinstirea! Este înfricoşător acest cuvânt, o cucernicule domnitor, şi vrednic de toată păstrarea şi împlinirea dacă ascultarea sau neascultarea noastră față de arhierei se referă la Însuşi Cel de Sus. De aceea şi fericitul Pavel ne porunceşte, zicând: „Ascultați pe învățătorii voştri şi vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie şi nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos” (Evr. 13, 17). De asemenea şi pe prinții vestiți şi boierii şi guvernatorii cu faimă şi pe ostaşii cei viteji, cinsteşte-i şi păzeşte-i şi răsplăteşte-i cu dărnicie căci, îmbogățindu-i pe ei, tu îți aperi şi îți întăreşti puterea din toate părțile. Nu nesocoti necazurile văduvelor, orfanilor şi săracilor care suspină şi varsă lacrimi amare înaintea Părintelui orfanilor şi a Judecătorului văduvelor şi a Ocrotitorului săracilor, căci un astfel de dispreț şi nepurtarea de grijă a lor sunt nefolositoare pentru puterea ta. Nici o altă greşeală a noastră nu mânie aşa bunătatea nemăsurată a Celui de Sus, ridicându-L la răzbunare pentru cei asupriți, ca suspinul şi lacrimile, precum este scris de Sfântul împărat şi prooroc David: „Pentru necazul săracilor şi suspinul mişeilor, acum Mă voi scula, zice Domnul pune-mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru el.” (Ps. 11, 5). Şi în alt loc spune tot el: „pe săracul şi pe văduva va primi şi calea păcătoşilor o va pierde” (Ps. 145, 9), ceea ce înseamnă că pe cei asupriți îi va apăra şi îi va izbăvi iar pe asupritori îi va nimici, căci este scris: „Ochii Domnului spre cei drepți şi urechile Lui spre rugăciunea lor. Iar fața Domnului spre cei ce fac rele, ca să piară de pe pământ pomenirea lor” (Ps. 33, 14-15), ceea ce înseamnă că ceea ce cer de la El cei care fac dreptate pe pământ aceea face El pentru ei, după cum este zis: „Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El, de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr”, adică de cei ce-L cheamă pe El cu cuvântul şi împlinirea tuturor poruncilor Lui sfinte, căci spune: „Drept este Domnul întru toate căile sale şi cuvios întru toate căile sale. Aproape este Domnul de toți cei cel cheamă pe el de toți cei ce-l cheamă pe el întru adevăr.” (Ps. 144, 18; 19). Ce poate fi mai bun decât aceasta? Nu pentru altceva a înălțat preabunul Dumnezeu împărăția lui Cirus, împăratul Persiei, chiar dacă era închinător la idoli, decât numai pentru marea lui dreptate, pentru blândețea şi milostivirea lui față de supuşii care de aceea l-au numit părintele lor. Şi într-atât l-a răsplătit Dumnezeu şi a cinstit virtutea lui încât a binevoit să-l numească prietenul Lui, precum auzim în cărțile care povestesc acest lucru. De asemenea: pentru nici o altă greşeală nu a nimicit Domnul împărăția lui Sedechia şi Iehonia, împărații Ierusalimului, chiar dacă erau în parte binecredincioşi, decât numai pentru toate fărădelegile lor, mândria satanică şi cămătăria urâtă de Dumnezeu. Căci este spus: „Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har”. Şi iarăşi: „Că drept este Domnul şi dreptatea a iubit, îndreptări au văzut fața Lui” (Ps. 10, 7).

Împărate cucernic! Rog puterea slăvită a bunei tale credințe: iartă-mă pentru că am îndrăznit să spun ceea ce este folositor pentru întărirea statului tău păzit de Dumnezeu şi a tuturor ajutoarelor tale slăvite. Eu am socotit datorie pentru mine să fac aceasta: pe de o parte, gândindu-mă la acel rob leneş care a ascuns în pământ talantul stăpânului său, iar pe de altă parte din cauza multor binefaceri şi a cinstei de care m-a învrednicit în decursul a zece ani stăpânul meu şi părintele tău cel pururea pomenit, marele cneaz şi monarhul Rusiei întregi, Vasili Ioanovici, care şi în continuare m-ar fi învrednicit de mare cinste dacă, pentru păcatele mele, nu m-ar fi defăimat înaintea lui câțiva răuvoitori, cărora să le fie Dumnezeu Judecător... Fie ca ceilalți să aducă împărăției tale binecredincioase fiecare ce poate din comorile prețioase ale acestei lumi trecătoare. Iar eu, cel sărman, îți aduc, mărețe împărat, ceea ce am dobândit mai bun: cuvântul, presărat cu sarea Scripturii. Tu însă, primindu-l cu blândețea ta obişnuită, răsplăteşte-mă pe mine, robul tău şi râvnitorul lui Dumnezeu, cu întoarcerea la Sfântul Munte şi, de dragul binefacerilor lui Hristos, slobozeşte-mă în pace de aici, ca eu să vestesc şi acolo cu tot sufletul şi cu inimă veselă şi să preamăresc slava împărăției tale binecredincioase şi, cu mintea limpede din inima plină de bucurie, să înalț rugăciuni către Împăratul ceresc, Iisus Hristos, Dumnezeul meu pentru întărirea împărăției tale. Eu nu folosesc la nimic pe pământul

Rusiei cel păzit de Dumnezeu. Ceea ce a trebuit să primească de la mine, cel rău şi nefolositor, deja a primit. Dar să primesc şi eu de la împărăţia ta binecredincioasă ceea ce doresc. Iată că sunt mulţi ani de când eu mă aflu cu necuviinţă aici, despărţit de părinţii şi fraţii mei, la care eu din tinereţe m-am trudit şi trupeşte şi sufleteşte în nădejdea de a-mi lăsa acolo oasele. Înapoiază-mă, împărate cucernic, cinstitei mănăstiri Vatoped a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, să se bucure duhovniceşte cuvioşii călugări care trăiesc acolo, robii tăi şi râvnitorii neîntrerupţi ai lui Dumnezeu. Să nu îţi doreşti să îi mâhneşti mai mult. Acolo este acum, împărate cucernic, mare sărăcie în toate cele necesare pentru întreţinerea şi orânduirea acelei mănăstiri cu mulţi călugări şi eu, blestematul, sunt foarte necesar pentru ei. Înapoiază-mă lor, căci ei doresc deja de mulţi ani să mă aibă la ei. Apleacă-te către rugăminţile lor umile pentru mine, adresate puterii tale păzite de Dumnezeu, împlineşte această cerere dreaptă a lor, bucurându-te astfel de rugăciunile şi cererile lor neîncetate pentru tine către Cel de Sus, pe care să le audă şi să le împlinească Dumnezeul şi Stăpânul ce se află deasupra tuturor, Iisus Hristos, şi să păzească şi să întărească mulţi ani împărăţia ta cea binecredincioasă. Amin, amin, amin. Deşi la început nu am îndrăznit, totuşi am îndrăznit apoi să scriu acest lucru.

CUVÂNTUL XXIX

Scrisoare către preasfinţitul Macarie, mitropolitul întregii Rusii

Cerul este înfrumuseţat în timpul zilei de lumina puternică a soarelui iar în timpul nopţii de lumina lunii şi strălucirea nenumăratelor stele. Sfânta Biserică apostolică a Creatorului şi Stăpânului tuturor, a Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos, este înfrumuseţată şi luminată şi condusă întotdeauna spre mai bine de către adunarea alcătuită de Dumnezeu a arhiereilor ortodocşi care se află pe tot pământul şi care sunt numiţi destul de bine de Păstorul conducător: lumina lumii şi sarea pământului. Mântuitorul a numit lumină - viaţa lor curată şi senină iar sare - tăria cuvântului lor de învăţătură cu ajutorul căruia sufletele ortodocşilor se menţin puternice şi nevătămate de putreziciunea oricărei erezii, răspândind permanent mireasma teologiei dogmelor ortodoxe. Aşa au fost fericiţii patriarhi şi robii Cuvântului lui Dumnezeu Celui întrupat, marii apostoli Petru şi Pavel şi ceilalţi apostoli dumnezeieşti şi arhiereii purtători de Dumnezeu care au fost după ei şi care au strălucit ca un astru pe tot pământul şi care, fiind îmbrăcaţi în Hristos şi inspiraţi de Duhul Sfânt, au salvat de multe ori credinţa neprihănită lăsată de apostoli atunci când ea se clătina şi era cuprinsă de eretici diferiţi, împotriva cărora s-au întrunit sinoadele ecumenice şi locale la care hulele cele urâte de Dumnezeu ale ereticilor, au fost îndepărtate din Biserică cu praştia Duhului Sfânt şi aruncate în adâncul uitării. Ca râvnitor al acestor bărbaţi fericiţi, inspiraţi de Dumnezeu, şi al arhiereilor întocmai cu apostolii, rog pe Sfinţia ta să nu te gândeşti că spun aceasta din linguşire. Te-ai arătat în ultimul nostru neam cel mai cuvios, care cârmuieşti în chip plăcut lui Dumnezeu şi întocmai cu apostolii, sfânta mitropolie a Moscovei şi a Rusiei întregi, precum aud şi de la mulţi alţi bărbaţi vrednici de crezare, îndeosebi de la însuşi episcopul iubitor de Dumnezeu din Tver, stăpânul meu Acachie, care propovăduieşte virtuţile sfinţiei tale, lucru de care eu mă bucur foarte mult duhovniceşte, auzind că tu faci din belşug multe bunătăţi minunate şi apostolice şi îi mulţumesc din tot sufletul mereu Întemeietorului Bisericii soborniceşti şi apostoleşti, lui Iisus Hristos Care este Dumnezeu asupra tuturor. Datorită sfinţiei tale şi a liniştii şi blândeţii asemenea lui Hristos, El a potolit şi a liniştit împotrivirea cea mare şi neorânduiala provocate în Biserica Lui cu puţini ani în urmă de câţiva răuvoitori. De aceea nu contenesc să fiu recunoscător bunătăţii Lui celei nemăsurate pentru noi şi să mă rog să ne învrednicească să fim păstoriţi mulţi ani de sfinţia ta şi să fim conduşi fără tulburare către acel adăpost liniştit şi potolit, unde se aude glasul curat al celor ce prăznuiesc şi

cuvintele de bucurie şi veselie nespusă ale celor ce cântă lui Hristos: „Binecuvântat eşti Dumnezeul nostru, Cel ce i-ai preamărit pe Sfinții Părinți!” Doamne Iisuse Hristoase! Învredniceşte-ne şi pe noi de acest har, ca să Îți aducem asemenea slavoslovie, pentru rugăciunile arhiereului Tău, stăpânului nostru Macarie. Ține-l, Doamne, mulți ani pentru împăratul binecredincios şi iubitor de Hristos, robul Tău şi domnitorul nostru, marele cneaz Ioan Vasilievici al Rusiei întregi. Păzeşte-i pe amândoi, Stăpâne, mulți ani şi dăruieşte-le lor să păstorească în pace şi cu toată puterea moştenirea Ta binecredincioasă după poruncile Tale mântuitoare: unuia dăruieşte-i să învețe din belşug în chip apostolic şi fără de sfială să-l sfătuiască pe împăratul Tău în chip plăcut Ție şi să ajute la îndreptarea şi întărirea ortodocşilor Tăi iar celuilalt dăruieşte-i să asculte şi să primească cu supunere sfaturile şi învățăturile arhiereşti şi să le împlinească cu fapta astfel, ca prin ei amândoi, să se preamărească numele Tău cel sfânt înaintea tuturor popoarelor din jur. Fie ca toți să afle cu încredințare despre ei că pe cât sunt de evlavioşi şi preamăriți pe atât sunt de drepți şi milostivi față de toți supuşii lor, în general, şi în special față de orfanii şi văduvele care au nevoie de milă şi ocrotire şi față de săracii şi sărmanii asupriți din partea cămătarilor fără de omenie; de asemenea față de străinii care vin din alte țări în rândul cărora mă număr şi eu.

Preasfințite stăpâne, care eşti numit fericire dumnezeiască (Macarios în limba greacă înseamnă fericit), şi, cu nădejde spun, moştenitorul ei, deoarece toate faptele tale, precum aud, sunt săvârşite în chip plăcut lui Dumnezeu şi după voia lui Dumnezeu! Imitându-l pe acel astru pământesc care, datorită invidiei primului preot şi a răutății nemăsurate a împărătesei celei iubitoare de argint, s-a sfârşit în temnița cumplită, ridică-te şi tu pentru orice asuprit şi îndură-i cu suflet nobil pe aceia care se împotrivesc fără minte râvnei tale pentru Dumnezeu. De aceea, alături de multe alte îmbunătățiri plăcute lui Dumnezeu care te împodobesc, poți să te lauzi înaintea Domnului împreună cu împăratul şi proorocul dumnezeiesc, zicând: „Făcut-am judecată şi dreptate; nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate” (Ps. 118, 121). Fericit, într-adevăr, şi preafericit eşti tu, preasfințite stăpâne, dacă vei trăi până la sfârşit în această înțelepciune, făcând ceea ce este plăcut înaintea ochilor Stăpânului tuturor şi ai Judecătorului nemitarnic de la Care vei auzi: „Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău” (Mt. 25, 21). Cele puține sunt cele de aici, deoarece sunt trecătoare şi supuse stricăciunii, cele multe sunt cele cereşti deoarece sunt veşnice. Acestea din urmă sunt ceea ce „ochiul nu a văzut şi urechea nu a auzit şi la inima omului nu s-a suit”; toate acestea [să] le dobândeşti împreună cu toți cei care din veac au plăcut lui Dumnezeu: patriarhii evlavioşi, proorocii şi toți drepții care au fost în Vechiul Testament iar în Noul Testament - apostolii şi evangheliştii şi arhiereii ortodocşi care au strălucit mai mult decât soarele şi cu care te asemeni şi tu în râvna ta pentru păzirea dogmelor ortodoxe ale credinței creştine apostolice şi neprihănite şi pentru împlinirea poruncilor dumnezeieşti ale Mântuitorului, de dragul cărora, aşa cum aud, sfântul tău suflet este supus în fiecare zi jignirilor din partea unora care se împotrivesc învățăturilor tale sfinte. Însă ei vor da răspuns pentru aceasta înaintea Judecătorului înfricoşător deoarece se împotrivesc Lui Însuşi, Care spune clar despre voi, preasfințiții arhierei: „Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, şi cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine; iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine” (Luca 10, 16). Însă tu, fiind plin de harul lui Dumnezeu, fii tare mereu în Hristos şi păzeşte cu putere poruncile propovăduitorului inspirat de Dumnezeu pe care el le-a lăsat ucenicului său, zicând: „Propovăduieşte cuvântul stă-i asupră-i cu vreme şi fără de vreme; mustră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga-răbdare şi învățătura” (II Tim. 4, 2). Şi tot el spune din nou: „Tu dar pătimeşte ca un bun viteaz ca al lui Hristos Iisus” (II Tim. 2, 3), „Iar tu priveghează întru toate, pătimeşte răul, fă lucru evanghelistului, slujba ta fă-o deplin” (II Tim. 4, 5) căci nimeni, spune el, nu se încununează dacă nu lucrează după lege (II Tim. 2, 5). Cuvântul lui Dumnezeu spune: „Întru Dumnezeu vom face putere şi El va urgisi pe cei ce ne necăjesc pe noi” (Ps. 59, 13). „Ce nu este cu putință la om este cu putință la Dumnezeu”. Şi iarăşi spune Pavel: „Credincios este cuvântul: căci dacă am murit împreună cu Hristos, vom şi învia împreună cu El; de răbdăm împreună

vom fi împărați, de ne vom lepăda de El şi El se va lepăda de noi" (II Tim. 2, 11-12). Este bine şi foarte mântuitor să ne supunem prigoanei împreună cu Hristos şi cu Sfinții Lui ucenici, spre slava Mântuitorului Hristos şi pentru Sfânta Lui Biserică, adică pentru mântuirea celor credincioşi. În acest caz, noi avem destulă mângâiere în cuvintele Lui: „Aduceți-vă aminte de cuvântul care am grăit vouă; nu este sluga mai mare decât Domnul său. Dacă m-au gonit pe Mine, şi pe voi vă vor goni; dacă au păzit cuvântul Meu, şi pe al vostru îl vor păzi" (Ioan 15, 20).

Însă pentru Domnul, iartă-mă sfinte stăpâne că eu, fiind mădularul stricat al capului sfânt, am îndrăznit să păşesc pe drumul slujirii cuvântului la care am fost obligat de dragostea pentru buna credință, căci Ioan Teologul spune că „iubirea desăvârşită alungă frica". Forțat de această iubire, eu am îndrăznit la ceea ce e mai presus de mine. Însă tu, o căpetenie sfântă şi fericită, asemănătoare Celui blând şi smerit cu inima, iartă îndrăzneala mea şi primeşte cu blândețe această înştiințare curajoasă a mea, aşa cum primesc părinții iubitori de fii gânguritul neînțeles al pruncilor lor, şi binevoieşte să îmi dăruieşti mie, robului tău netrebnic, împărtăşania cu dumnezeieştile Daruri ale lui Hristos, de care eu am fost lipsit, nu ştiu din ce pricină, timp de şaptesprezece ani [17].

Pun ca martor înaintea Sfinției tale pe Însuşi Cunoscătorul inimilor Care va dezvălui la a doua Sa venire înfricoşătoare mulțimea faptelor şi gândurilor tăinuite, că eu nu ştiu să fi făcut vreo greşeală şi hulă cu privire la credința ortodoxă a voastră şi a mea şi nimic asemănător nu am scris şi nu am vorbit, aşa cum mă ponegresc unii. Dimpotrivă, preasfințite stăpâne, dacă te străduieşti să afli, atunci vei găsi că eu m-am luptat puternic pentru credința noastră ortodoxă şi nu numai aici la voi am scris multe articole împotriva celor mai importante învățături mincinoase - adică împotriva iudeilor şi agarenilor şi chiar împotriva grecilor şi a acelora care îi atrag pe mulți dintre ortodocşi prin învățătura astrologică mincinoasă, pe care nu numai că trebuie să nu îi luăm în seamă ci şi să ne îndoim din tot sufletul şi să fugim de ei ca şi de cei ce ne molipsesc cu râie şi lepră - dar şi înaintea celor care sunt numiți puternici eu am propovăduit clar şi fără sfială credința noastră ortodoxă, fiind luminat şi întărit de harul Dumnezeiescului Duh. Ca să spun pe scurt: oriunde aş fi fost trimis din sfânta mănăstire Vatopedu, după voia cuvioşilor mei părinți pentru ajutoare, eu, luminat de harul Sfântului Duh, aş fi propovăduit pretutindeni curat credința ortodoxă şi aş fi fost lăsat cu cinstea cuvenită să plec iarăşi la Sfântul Munte şi nu aş fi fost nicăieri pus în lanțuri şi închis în temniță sau chinuit prin foamete, frig şi fum - aşa cum mi s-a întâmplat aici, după judecățile drepte ale lui Dumnezeu, pentru mulțimea păcatelor mele, într-adevăr, însă nicidecum pentru vreo erezie. Nădăjduiesc în mila Domnului meu Iisus Hristos că țarina inimii mele a fost, este şi va fi până la sfârşit curată prin harul Mântuitorului meu față de orice hulă eretică. Şi dacă eu în ocupațiile mele cu cărțile am greşit prin ceva anume împotriva bunei voastre credințe sau mint acum sau un lucru gândesc în inimă şi altul vă spun vouă şi vă scriu, atunci fie ca dreptul Judecător să trimită peste mine lepră sau acea moarte care l-a lovit pe Arie. Vai mie, blestematului, cu ce jurământ sunt obligat eu, blestematul, să mă leg! Însă Dumnezeu este Judecător drept şi puternic şi îndelung răbdător: El va da fiecăruia după faptele sale. A lui este slava în veci. Amin.

Dacă prin această explicație scurtă eu pot să vă încredințez de nevinovăția mea şi să mă arăt înaintea voastră vrednic de milă, atunci şi voi, fiind evlavioşi, spuneți singuri despre mine ceea ce au spus unii judecători înțelepți şi drepți chiar dacă au fost rău credincioşi: „Şi depărtându-se grăia unul către altul zicând: nimic vrednic de moarte sau de legături face omul acesta. Iar Agripa a zis lui Festus: se putea slobozi om acesta, dacă n-ar fi chemat pe Chesatul." (Fapte 26, 31-32). Eu chem ca martor al sufletului meu înaintea voastră nu pe cezarul muritor şi rău credincios al stăpânirii pământeşti, ci pe Însuşi Creatorul şi Stăpânul tuturor Iisus Hristos, singurul cunoscător al inimilor, că sunt curat în tot ce au spus împotriva mea duşmanii mei, cărora Dumnezeu le este Judecător, şi pentru că eu aşa cum am fost la

[17] În viața Cuviosului Maxim, tipărită în anul 1909, este spus greşit că lui i-a dat voie să se apropie de Sfânta Împărtăşanie mitropolitul Ioasaf, care a fost înaintea lui Macarie.

început sunt şi acum binevoitorul rugător lui Dumnezeu pentru puterea voastră şi aşa voi fi până la sfârşit, aici şi pretutindeni, după porunca Mântuitorului, pe care dacă cineva o nesocoteşte acela nu dobândeşte mântuirea. Binevoiţi aşadar, binevoiţi, de dragul Domnului, să faceţi milă cu mine, sărmanul: îngăduiţi-mi să revăd Sfântul Munte - cel ce se roagă pentru tot pământul - înapoiaţi-mă rugătorilor voştri înaintea lui Dumnezeu, cuvioşilor părinţi şi fraţilor mei, înduraţi-vă ca nişte creştini de rugămințile şi lacrimile lor îndreptate către voi pentru mine. Nu fiţi neascultătorii patriarhului ecumenic, ce vă roagă pentru mine. El este un arhiereu drept şi plăcut lui Dumnezeu şi oricine poate cu îndrăzneală să îl numească mărturisitorul lui Iisus Hristos, deoarece el îndură zilnic cu bărbăţie nenumărate necazuri şi ponegriri din partea agarenilor păgâni, datorită bunei nădejdi şi de dragul slavei lui Iisus Hristos, Dumnezeului nostru. Se cuvine şi este drept ca şi voi, înzestraţi cu credinţă curată, să-l ascultaţi pe acest Sfinţit al lui Dumnezeu, care vă roagă pentru oaia lui ce s-a rătăcit de la turma lui cea sfântă, aşa cum şi mulţi alţi puternici ortodocşi îl ascultă, ca să fiţi şi voi în toate supuşi acelui învăţător care spune: „Ascultaţi pe învăţătorii voştri şi vă supuneţi lor, fiindcă ei privegheză pentru sufletele voastre, ca cei ce vor să dea de ele seamă, ca cu bucurie aceasta să facă şi nu suspinând; căci aceasta nu v-ar fi de folos” (Evr. 13, 17).

CUVÂNTUL XXX

Scrisoare pentru împăcarea cu fostul mitropolit Daniil, deja excomunicat.

Noi toţi care ne supunem fără îndoială şi făţărnicie poruncilor mântuitoare ale Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, avem de la El poruncă şi testament ca să fie pace între noi, fără de care nu ne este îngăduit să Îi aducem nici un dar, adică nici o jertfă sau prinos. Aceasta El ne învaţă clar, zicând: „Deci, dacă îţi vei aduce darul tău la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta”, ceea ce înseamnă că dacă el te-a supărat sau tu l-ai supărat cu ceva şi aveţi unul împotriva altuia vreo nemulţumire dreaptă sau nedreaptă, „lasă darul tău acolo, înaintea altarului, şi mergi întâi şi împacă-te cu fratele tău şi apoi, venind, adu darul tău” (Mt. 5, 23; 24). Aceasta porunceşte Dumnezeu Cuvântul cel întrupat, ca Stăpân al tuturor celor ce cred în El. Oare nu acelaşi lucru ne porunceşte şi strămoşul Lui, numit în dumnezeiasca scriptură „Părinte dumnezeiesc”, spunându-ne clar aşa: „Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram” (Ps. 119, 7)? De asemenea şi tânărul Veniamin[18] - care a fost cu mulţi ani după el şi a fost în uimire şi din iudeu s-a transformat în evanghelistul lui Hristos, făcându-se din prigonitor înfricoşător propovăduitorul slăvit şi apostolul înfocat al Aceluia Care l-a condus până aici - porunceşte cu tărie tuturor credincioşilor, zicând: „Pacea să urmaţi cu toţi şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14); şi tot el spune din nou: „De este cu putinţă, încât este despre voi, cu toţi oamenii având pace” (Rom. 12, 18).

Dând ascultare acestei învăţături, şi celor asemenea ei, şi eu, cel mai mic frate al vostru, ca un creştin cucernic şi cu originea din părinţi evlavioşi - care de dragul acestei evlavii am îndurat de multe ori necazuri, precum vede Ochiul atoatevăzător - am socotit că este drept ca prin omul pus să mă păzească, ce are bunăvoinţă pentru mine, să aflu despre Sfinţia ta, preasfinţite stăpâne şi părinte Daniile, care este gândul tău despre mine păcătosul, şi din răspunsul tău am înţeles că sfântul tău suflet mai este supărat pe mine. Eu socotesc că acest lucru este nefolositor şi dăunător pentru sufletul tău dacă nu mă străduiesc printr-o scurtă scrisoare să vindec această părere rea a ta despre mine pe care o ai de mulţi ani. Numesc această părere „rea” deoarece eu nu am vorbit, nu am scris şi nu am învăţat nici o

[18] Aici se înţelege apostolul Pavel, căruia Sfântul Ioan Gură de Aur îi atribuie cuvântul părintelui dumnezeiesc David: „Acolo era Veniamin cel mai tânăr, în uimire” (Ps. 67, 28).

şiretenie şi nici o hulă despre credinţa noastră ortodoxă, aşa cum ştie numai Cunoscătorul inimilor, iar voi m-aţi osândit ca pe un hulitor şi dăunător al Sfintelor Scripturi numai pentru nişte greşeli neînsemnate care apar în traducerea făcută de mine. Şi aceste greşeli eu le-am explicat atunci Sfântului vostru Sinod, pentru că nu sunt din erezie ci din viclenia cuiva faţă de mine - Dumnezeu mi-e martor - sau oarecum întâmplător sau datorită uitării sau vreunui necaz mintea mea s-a aflat atunci în tulburare sau poate din cauza copleşirii provocată de prea mult vin a fost atunci scris aşa[19].

Şi eu nu am explicat atunci pur şi simplu ci m-am aplecat până la pământ de trei ori înaintea Sfântului vostru Sinod, cerând iertare pentru greşelile făcute din neştiinţă. Însă preasfinţia voastră, nu ştiu din ce pricină, în loc de iertare şi milă, m-aţi pus iarăşi în lanţuri şi eu am fost iarăşi întemniţat şi supus diferitelor răutăţi. S-a întâmplat aşa cu mine pentru că dreptul Judecător, Care vrea să îl mântuiască pe tot păcătosul, a trimis asupra mea asemenea necazuri din pricina păcatelor mele multe şi grele, însă nicidecum pentru vreo erezie sau hulă. Ştie Acela, Care vede tot şi Care cunoaşte inima, că eu nu mint înaintea Lui şi înaintea voastră, domnii mei, şi că până acum am trăit prin harul şi iubirea de oameni şi bunătatea Lui în hotarele dogmelor celor drepte ale credinţei noastre ortodoxe lăsate nouă de Părinţi; dar şi până la ultima mea suflare voi sta cu tărie în ele, fiind păzit de harul Lui. Pentru această bună-credinţă eu m-am învrednicit nu o dată să lucrez în multe locuri şi nu am fost ruşinat. Cu deosebire am lucrat împotriva latinilor care sunt puternici în Sfintele Scripturi şi în ştiinţele morale. Despre acestea pot să vă mărturisească, domnii mei, scrierile mele nemincinoase împotriva lor, alcătuite nu numai împotriva grecilor, care au fost mai înainte învăţătorii mei iar acum nu mai sunt, ci şi împotriva vrăjitoriei necurate, născocite de diavoli a ticălosului Mahomed, ereticul ismaelitean. Din aceste scrieri ale mele nu vă este greu, domnii mei, dacă binevoiţi să ascultaţi răspunsul meu, să cunoaşteţi adevărul cuvintelor mele, că în mine nu există nici un vicleşug şi nici o hulă împotriva credinţei creştin-ortodoxe. Şi care va fi nădejdea mea de mântuire după atâtea necazuri ale mele şi veşminte şi nevoinţe călugăreşti despre care vă vorbesc în slăbiciunea mea, dacă sufăr în taină de ceva anume şi mă asemăn, după cum spune dumnezeiescul glas „Şi tot cela ce aude cuvintele mele acestea şi nu le face pe ele, asemăna-se-va bărbatului nebun care şi-a clădit casa pe nisip şi a căzut ploaia şi au venit râurile mari şi au suflat vânturile şi au lovit în casa aceea şi, a căzut, şi era căderea ei mare” (Mt. 7, 26, 27) sau dacă mă asemăn, cu dreptate, aceluia care la temelia pusă de un arhitect înţelept zideşte „lemne de foc, fân şi paie” din cauza cărora şi lucrul meu va fi ars şi eu, vai, voi primi chinul cel veşnic, pierzând bucuria credincioşilor drepţi şi făcându-mă „părţi vulpilor”? Însă Tu, Stăpâne iubitorule de oameni, rog bunătatea Ta nespusă, nu trimite asupra mea ceva asemănător ci, precum ai binevoit să mă păzeşti pe mine, făptura cea nerecunoscătoare a preacuratelor Tale mâini până în momentul acesta în hotarele credinţei creştin-ortodoxe, aşa să binevoieşti Stăpâne preabun, şi până la sfârşit să mă păzeşti în ea neclintit, având în mine „marea taină a evlaviei Tale”. Tu ştii, Stăpâne, că eu am iubit acestea din tinereţea mea cu tot sufletul şi nu greşesc în dorinţa mea, iar prin marea Ta iubire de oameni şi prin harul Tău m-am învrednicit să fiu şi numărat în adunarea plăcută lui Dumnezeu a călugărilor. Aceste cuvinte ale mele sunt spuse Creatorului şi Stăpânului tuturor. Iar sfinţiei tale îi spun următorul lucru: rog Sfinţenia ta, părinte cinstite: binevoieşte să Îl asculţi pe Acela care porunceşte: „Nimănui rău pentru rău răsplătind; făcând purtare de grije de cele bune înaintea tuturor oamenilor” şi iarăşi: „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruieşte răul cu binele” (Rom. 12, 17; 21). Ştiu şi înţeleg bine că am întristat sufletul tău sfânt de două sau de trei ori, fără să te ascult în ceea ce mi-ai poruncit atunci. Am cunoscut acest lucru din cuvintele tale pe care tu mi le-ai spus cu mânie la judecată atunci când am fost judecat de tine şi întrebat la sinod: „Te-au ajuns, blestematule, păcatele tale, deoarece ai refuzat să traduci pentru mine cartea sfântă a fericitului Teodoret”. Cu privire la această neascultare explic Sfinţiei tale adevărul că pentru nici un alt motiv nu te-am ascultat atunci decât numai pentru că m-am

[19] Trebuie înţeleşi aici colaboratorii la traduceri care şi-au permis acest lucru.

temut că această traducere poate să fie piedică şi sminteală pentru unii ortodocşi deoarece conține în ea scrisorile lui Arie şi Macedonie şi ale altor eretici pe care ei le-au trimis ucenicilor lor, proslăvind în ele concepția lor cea rău credincioasă şi în acelaşi timp vorbind de rău şi respingând dogmele drepte ale credinței apostolice şi sobornicești. Iată de ce nu te-am ascultat eu atunci, temându-mă de simplitatea unor credincioşi şi de neputința lor de a înțelege corect fiecare scriere şi ca, prin traducerea mea, să nu fiu eu pricină de sminteală pentru ei şi în loc de binecuvântare să nu atrag asupra mea blestemul veşnic, căci este zis: „vai lumei de smintele! Că nevoie este să vie smintelile; dar vai omului acela prin care vine sminteala" (Mt. 18, 7). Însă tu, ca învățător al credinței şi săvârşitor al tainelor Sfântului Duh, ca râvnitor al viețuirii cereşti şi ucenic al blândului Iisus, Care spune: „Luați jugul meu peste voi şi învățați de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima şi veți afla odihnă sufletelor voastre." (Mt. 11, 29) - nimiceşte supărarea ta de mulți ani împotriva mea şi arată mie, sărmanului, iubirea cea sfântă, ascultând de Judecătorul Care spune apostolului celui mai mare: „Grăita Iisus lui: nu-ți zic ție: de până de şapte ori, ci: până de şaptezeci de ori câte şapte" (Mt. 18, 22). Şi tot El spune iarăşi: „Tot aşa şi Tatăl Meu cel ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta - fiecare fratelui său - din inimile voastre greşalele lor" (Mt. 18, 35). Este înfricoşător acest cuvânt, cinstite părinte şi stăpâne, şi vrednic de toată împlinirea din partea noastră. Dacă eu am greşit în ceva înaintea ta prin neascultarea mea, atunci mă căiesc pentru acest lucru înaintea ta: iartă-mă, de dragul lui Dumnezeu, ca şi tu însuți să te învredniceşti de iertare şi binecuvântare de la Dumnezeu, căci şi tu, ca un om, eşti vinovat prin ceva anume înaintea Lui şi Scriptura spune: „Că cine e curat de întinăciune? Nimeni măcar şi o zi de va fi viața lui pe pământ, că numărate sunt de tine lunile lui, hotărât-ai vreme şi nu întrece." (Iov. 14, 4-5). Dacă sfinția ta continuă să se supere pe mine şi spune: nu pentru vreo neascultare te-am oprit de la împărtăşirea cu tainele dumnezeieşti, ci am făcut aceasta din râvnă dumnezeiască - pentru răstălmăcirea unui cuvânt bisericesc şi a unei învățături corecte şi te-am excomunicat, ca pe un hulitor al lui Dumnezeu; atunci, la acestea, sfinte stăpâne, eu răspund iarăşi: pun ca martor înaintea voastră pentru mine pe Însuşi Acela, Care este Judecătorul nemitarnic al tuturor, precum am spus şi înainte, că din partea mea nu s-a produs nici un vicleşug - nici atunci, nici acum. Este străină de mine o asemenea intenție dăunătoare! Citiți cu blândețea asemănătoare lui Hristos răspunsul scris de mine despre credința mea ortodoxă şi convingeți-vă pe deplin de adevăr şi părăsiți supărarea pe care o aveți de mulți ani pe mine, ticălosul. Dacă nici după ce aflați toată dreptatea şi adevărul nu binevoiți să îmi arătați iubirea cea sfântă mie, păcătosului şi veți continua să mă opriți de la împărtăşirea Tainelor dumnezeieşti, atunci eu voi tăcea şi să nu vă învinuiască dumnezeiescul glas, care spune: „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea şi cine nu adună cu Mine risipeşte" (Mt. 12, 30). Cine este cel care risipeşte dacă nu acela care fără minte îi îndepărtează de Hristos pe cei ce cred în El, aruncându-i în prăpastia de moarte a blestemului pe aceia pentru care „a murit şi a înviat Hristos, ca să stăpânească şi peste morți şi peste vii" (Rom. 14, 9)? Însă dacă cineva, în marea sa cruzime, fiind biruit de patima iubirii de sine, îi îndepărtează de Hristos pe cei ce cred drept în El şi nădăjduiesc să se mântuiască prin harul Lui ce altceva va auzi de la El atunci dacă nu acest lucru: „Atunci chemându-l pe el Domnul lui i-a zis lui: Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o, fiindcă m-ai rugat. Dar ție nu se cădea, să-ți fie milă de cel împreună slugă cu tine, precum şi eu am avut milă de tine? Şi mâniindu-se stăpânul lui, l-a dat pe mâna chinuitorilor, până ce-i va plăti toată datoria" (Mt. 18, 32-34). Iată, eu am împlinit ceea ce ne porunceşte Sfânta Scriptură: m-am smerit înaintea lui Dumnezeu şi înaintea ta - cu inimă curată şi cuvinte sincere, aşa cum ştie Singurul Cunoscător al inimilor. Iar tu, stăpânul meu, dacă te îndreptățeşti şi te superi pe mine în zadar, atunci vei vedea tu însuți când vom sta amândoi înaintea înfricoşătorului şi nemitarnicului Judecător şi va da răspuns fiecare pentru el. Spun şi următorul lucru: în zadar mă acuzi de erezie şi mă opreşti de la împărtăşirea cu sfintele lui Hristos Taine. Celelalte păcate nenumărate ale mele mă lasă fără răspuns. Cu toate acestea nu trebuie să deznădăjduiesc ci, cu nădejdea în mila Lui nespusă, trebuie să săvârşesc întotdeauna binele ca să fie mila Lui asupra mea şi în veacul acesta şi în cel viitor. Amin.

CUVÂNTUL XXXI

Scrisoare către împăratul întregii Rusii, Ioan Vasilievici

Celui mai evlavios, prealuminat şi păzit de Dumnezeu şi celui vrednic de mărire şi marelui monarh al Rusiei întregi şi domnitor al altor popoare, Ioan Vasilievici. Eu, călugărul ticălos de la Sfântul Munte şi rugător înaintea lui Dumnezeu pentru împărăția ta cea puternică, am îndrăznit să îți vestesc acestea cu durere în inimă şi cu lacrimi amare. Căci doar nici pe acea femeie cu scurgeri de sânge care a furat în taină vindecarea bolii ei de mulți ani, nu a mustrat-o Stăpânul tuturor, Mântuitorul oamenilor şi Doctorul sufletelor şi al trupurilor ci, dimpotrivă, a lăudat-o pentru credința ei cea mare. De asemenea şi pe canaaneanca ce L-a rugat să o vindece pe fiica ei, nu a îndepărtat-o definitiv ci, pentru smerenia ei cea mare, deoarece ea s-a comparat cu câinii şi a ascultat cu mulțumire şi a primit acea ponegrire dreaptă, El s-a milostivit de ea, spunând: „o femeie, mare este credința ta, fie ție după cum voieşti". La fel şi pe leprosul acela care I s-a închinat şi L-a rugat să îl curățească, nu l-a lăsat fără vindecare ci i-a spus cu milă: „voiesc, curățeşte-te". Şi eu, blestematul, cunoscând iubirea de oameni şi mila acelui Stăpân, îndrăznesc cu nădejdea de a mă lipi de piciorul tău domnesc, rugând puterea ta cucernică: binevoieşte să îți faci milă şi să vindeci boala de mulți ani a sufletului meu blestemat care suferă de lipsa şederii mântuitoare şi în tăcere la Sfântul Munte, unde m-am nevoit zece ani şi trupeşte şi sufleteşte cu nădejdea de a-mi lăsa acolo oasele. Eu nu mai sunt necesar la nimic în oraşul Moscova cel credincios şi vrednic de mărire. Ceea ce au dorit să dobândească prin mine, păcătosul, aceea au dobândit deja şi mă refer la comoara nesecată şi mântuitoare a înțelepciunii care constă în culegerea tâlcuirilor la cei o sută cincizeci de Psalmi insuflați de Dumnezeu. Să binevoiască puterea ta binecredincioasă să răsplătească eforturile mele, pe care eu le-am depus la traducere, prin eliberarea mea de reținerea forțată care a durat mulți ani şi în care mă aflu şi prin voia de a pleca la Sfântul Munte. Dreptatea cere, aşa cum se cuvine şi este folositor puterii tale binecredincioase, să faci milă cu mine şi să mă slobozeşti cu pace într-acolo, de unde m-a luat prin scrisoarea lui şi prin cuvântul de împărat, domnitorul meu pururea pomenit şi părintele tău, marele cneaz Vasili Ioanovici al întregii Rusii. Aceasta cere dreptatea deoarece eu, fiind chemat de el, nu am nesocotit porunca lui împărătească; am făcut mult efort şi am fost supus multor necazuri pe drum până am ajuns aici. Însă acest lucru va fi folositor căci, făcându-ți milă şi slobozindu-mă către acei rugători înaintea lui Dumnezeu pentru tine, părinții şi frații mei, puterea înălțimii tale va dobândi roade foarte mari din rugăciunile lor. Fie ca Împăratul şi Domnul tuturor să te păzească, înălțimea ta, în vecii vecilor în toată pacea şi liniştea şi să te întărească prin biruințe slăvite asupra tuturor vrăjmaşilor.

Noi avem poruncă de la Stăpânul tuturor: „să nu te arăți înaintea Mea gol"; tu eşti pus în locul Lui de către El împărat şi domnitor pe pământ ca să îi cârmuieşti cu vrednicie pe credincioşii Lui ortodocşi, având grijă de ei cu toată dreptatea şi în chip plăcut lui Dumnezeu. De aceea şi eu, neînțeleptul şi sărmanul rugător înaintea lui Dumnezeu pentru puterea ta, îi aduc ei cu nădejde o mică ofrandă - caietul de cuvinte din care puterea ta cea păzită de Dumnezeu poate să se încredințeze că eu, păcătosul, am fost rugător înaintea lui Dumnezeu şi sluga statului rusesc binecredincios, aşa cum am rămas prin harul lui Hristos şi voi rămâne până la sfârşitul meu.

CUVÂNTUL XXXII

Scrisoare către preotul Silvestru.

Celui mai cinstit între preoții Celui de Sus, împodobit cu toate florile virtuților şi minunat gânditor în cunoaşterea şi înțelegerea Sfintei Scripturi, preotului Silvestru, binefăcătorului meu, cunoscutul călugăr i se închină mult până la pământ.

Consider că este o mare osândă pentru mine să îți ascund ceea ce mi-a insuflat Duhul Sfânt pentru întărirea adevărului credinței noastre creştin-ortodoxe. Însă, îndrăznesc să fac aceasta dând ascultare cuvintelor stihiri care zice: „Înțelegând osândirea celui ce a ascuns talantul, suflete al meu, nu ascunde cuvintele lui Dumnezeu ci vesteşte minunile Lui", de asemenea, auzind cuvintele acelui propovăduitor care a fost ridicat până la al treilea cer: „Tu, deci, fiul meu, întăreşte-te în harul care e în Hristos Iisus, şi cele ce ai auzit de la mine, cu mulți martori de față, acestea le încredințează la oameni credincioşi, care vor fi destoinici să învețe şi pe alții" (II Tim. 2, 1-2). Primeşte de la mine cu dragoste următoarele cuvinte şi dacă în timpul citirii lor ele se arată a fi demne de respect înaintea înțelepciunii tale celei mari, atunci dă slavă Celui ce m-a luminat. Dacă însă în ele există vreun neajuns, atunci corectează-mă, te rog, potrivit cu propria ta înțelepciune. Dacă apostolul Pavel, vas ales, a găsit că este necesar să înfățişeze lui Petru şi lui Iacov Evanghelia pe care el o propovăduia neamurilor, dorind să se încredințeze dacă propovăduieşte corect sau nu, spune: „ca nu cumva să alerg sau să fi alergat" (Gal. 2, 2), cu atât mai mult eu, neînvățatul şi neînțeleptul, sunt obligat să caut o asemenea părere din partea ta, care eşti atât de mult învățat şi te apleci cu milostivire către cei ce au nevoie de ajutor, precum aud de la toți. De aceea şi eu cu bună nădejde îndrăznesc să mă îndrept cu o rugăminte către îngăduința ta cea bună, ca să binevoieşti să îi aminteşti împăratului binecredincios şi monarhului întregii Rusii despre copiii răposatului Nichita Borisovici, ca domnitorul să se milostivească de ei, pentru că ei se află în mare lipsă şi sărăcie. Ei au o mare datorie precum şi trei surori, pe care nu le pot mărita. Milostiveşte-te, de dragul lui Dumnezeu, şi întinde-le o mână de ajutor, după propria ta milă asemănătoare cu cea a lui Dumnezeu. Te rog, cinstite părinte, ajut-o pe văduva mult îndurerată şi pe orfanii ei, stinge cu roua bunăvoinței tale necazul lor şi usucă lacrimile amare care curg neîncetat. Fii ocrotitorul văduvelor şi părintele orfanilor, ca acel mucenic drept, şi să nu uităm cele spuse de apostol: „Buna credință cea curată şi nespurcată înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl, aceasta este: să cercetăm pe sărmani şi pe văduve întru necazurile lor, şi să ne păzim pe sine nespurcat de către lume" (Iacov 1, 27). Domnul Dumnezeul nostru Iisus Hristos, să te țină întotdeauna în bunătatea ta.

CUVÂNTUL XXXIII

Scrisoare către Adaşev despre tafii[20]*.*

Domnul meu, iubite rob al lui Hristos şi omul lui Dumnezeu Alexie, cuvioase părinte şi frate iubit în Hristos Iisus Domnul nostru. Îți doresc să fii întotdeauna sănătos şi bucuros. Să te răsplătească Domnul pentru iubirea ta duhovnicească, pentru că tu mă respecți pe mine, cel sărman, lucru despre care m-am înştiințat din scrisoarea ta plină de toată dragostea asemănătoare lui Hristos şi de adevăr. De asemenea, şi sluga voastră Andrei Semenov a

[20] Podoabe pentru cap, folosite de turci.

povestit amănunţit despre sârguinţa ta în folosul meu. Şi cu ce recunoştinţă vrednică pot să te răsplătesc pentru bunăvoinţa ta faţă de mine? Tu eşti ucenicul adevărat al lui Hristos şi urmaşul ascultător al lui Pavel care spune: „ Rogu-vă dar pe voi să fiţi mie următori” (I Cor. 4, 16). De aceea şi Hristos te face moştenitor al împărăţiei Cereşti împreună cu Pavel. O, Doamne Iisuse Hristoase, nu nesocoti bunăvoinţa lui faţă de toţi cei nenorociţi care au nevoie de ajutor! Eu însă părinte, potrivit cu scrisoarea ta am pregătit caietul după cum mi-ai arătat şi în plus încă alte zece caiete pe care le voi trimite Preasfinţitului nostru mitropolit şi ţie. Acestea, după părerea mea, nu sunt lucruri rele, deoarece conţin învăţătură despre îndreptarea obiceiurilor. De asemenea, sunt o armă puternică împotriva ereziei latine, a îndârjirii răutăcioase a iudeilor şi împotriva vrăjitoriei şi astrologiei greceşti. Cei care le citesc cu atenţie, minte trează, cu dragă inimă, cu credinţă şi dragoste, fără mândria minţii, îndoială şi vise copilăreşti şi îngâmfarea corintenilor, le găsesc pline din belşug de înţelepciune, raţiune duhovnicească şi putere. Aceasta o spun fără să mă refer la voi - să nu îmi fii mie, Doamne, cu mânie - căci în ce vă priveşte pe voi ştiu că sunteţi plini de toate virtuţile duhovniceşti, însă acest cuvânt al meu se referă la ceilalţi. Te rog, citeşte şi tu scrisoarea mea, pe care am scris-o Preasfinţitului şi înţelege din ea, cu încredinţare, toată minciuna şi adevărul despre mine ale clevetitorilor mei, cărora singur Dumnezeu le este Judecător şi să nu îi judece Domnul în acest păcat. Iar caietul în care sunt 27 de capitole, acela este scris de mine cu judecată foarte mare pentru cel mai mare stăpân. Ştii, domnul meu, că şi eu gândesc aşa cum gândeşte mitropolitul despre tafii şi, de asemenea, mi se pare umilitor când îi văd pe ortodocşi cu feţele bărbierite şi suspin din adâncul inimii deoarece creştinii se aseamănă cu cei ce îi urăsc pe creştini - cu turcii - şi nu numai prin tafii ci şi prin cizmele după model turcesc astfel încât, după nimic altceva nu poţi să recunoşti că sunt creştini, decât numai după semnul crucii. Grecii cei înrudiţi cu mine se află deja de mulţi ani sub stăpânire turcească şi noi trăim printre ei dar acest obicei nu există la noi. Mă tem, părinte Alexie că, vai, lor le plac şi turbanele turceşti. Ticălos este acest obicei, Alexie, şi pe deplin străin de credincioşii ortodocşi şi neplăcut lui Dumnezeu şi otrăvitor. Trebuie să se interzică printr-o rânduială severă cu putere apostolească această necuviinţă tuturor, în general dar cu deosebire meşterilor, care fac aceste lucruri, trebuie să li se interzică acest meşteşug. Iar dacă cineva nu ascultă, atunci să li se poruncească cu asprime preoţilor din parohie să nu îi dea Împărtăşania nici lui nici familiei lui şi să nu îi dea voie în biserică. Iar armenilor şi celorlalţi străini să li se poruncească cu asprime să nu aducă în Rusia o astfel de marfă iar dacă cineva aduce, acela să fie bătut în târg cu biciul şi să i se ia ceea ce a adus. Pentru Dumnezeu, nu fiţi nepăsători, ci faceţi ceva, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu râvnă apostolească şi cu putere. Este spus că „atunci Finees”, îndemnat de râvna pentru Dumnezeu, „s-a sculat din mijlocul obştii şi, luând în mână lancea sa, a intrat” la un oarecare israelit care trăia în desfrâu cu o femeie de alt neam, madianită, şi i-a ucis pe amândoi chiar în timpul ticăloşiei lor (Numerii 25, 7). Noi să luăm sabia duhovnicească, cea care este cuvântul lui Dumnezeu şi să ne înarmăm cu râvna lui Finees şi a lui Ilie, ca să facem şi noi pe plac Domnului. Nu a tăcut Pavel în faţa vrăjitorului Elimas care l-a îndepărtat de la el pe Sergius Paulus ci, oprindu-l cu puterea apostolească, i-a luat vederea (Fapte 13, 2-11). Aşa de sever să îi oprim şi noi atât pe cei care cos aceste veşminte cât şi pe cei ce le poartă, oricine ar fi ei. Să nu ne temem de cei ce ucid trupul iar sufletul nu pot să îl distrugă. Însă, înainte de a-i opri, să ne îndreptăm spre ei cu povăţuirea cuvenită rugându-i cu dragoste şi nu cu cuvinte de ocară zise din inimă, căci „şi slugii Domnului nu i se cade să se fălească ci să fie blând faţă de toţi, învăţătură, suferitor” (II Tim. 2, 24). După prima şi a doua învăţătură să le spunem aşa: «să ştiţi că, dacă nu ascultaţi cuvântul lui Dumnezeu şi pe mine, părintele vostru, atunci de acum încolo cine vine la mine în tafie pentru blagoslovenie nu va auzi şi nu va vedea de la mine blagoslovenie. Ceea ce nu porunceşte şi nu laudă Sfânta Scriptură a lui Dumnezeu, aceea nici eu nu laud. Sau credeţi că degeaba s-a zis în Sfânta Scriptură despre israeliţii care au încălcat poruncile lui Dumnezeu: „Şi s-au amestecat între păgâni, şi au deprins lucrurile lor şi au slujit celor ciopliţi ai lor şi li s-au făcut lor spre sminteală. Şi au jertfit pe fiii săi şi pe fetele sale dracilor.”» (Ps. 105, 35-36). Însă despre aceasta am spus

destul.

Pe mine, pentru Dumnezeu, vă rog stăruitor împreună cu Iisus Hristos, nu mă lăsați fără împărtăşanie. Eu, domnul meu, nu am cerut şi nu cer judecată, ci milă. Arătați-mi milă ca şi voi să primiți de la Mântuitorul acel har. Căci este spus: „că judecata este fără milă pentru cel care n-a făcut milă şi se laudă asupra judecății" (Iac. 2, 13). Pe lângă aceasta vă rog, pentru Dumnezeu, trimiteți-mi pentru un timp cartea lui Grigorie Teologul - cea grecească, cu tâlcuiri. Trimiteți-mi-o, de dragul lui Dumnezeu. Pe acest Andrei, sluga voastră credincioasă, nu îl lăsați în sărăcia lui ci faceți precum v-a aşezat Dumnezeu în inimă. Eu nu am un potcap grecesc aşa cum se cuvine. Pentru Dumnezeu trimiteți-mi unul... Iar eu vouă, domnilor mei, mă închin până la pământ. Pe cinstitul diacon Vassian îl sărut pe frunte cu tot sufletul. Darul lui l-am primit în întregime. Să îl răsplătească Mântuitorul.

CUVÂNTUL XXXIV

Scrisoare către diaconul Grigorie.

Fratele meu în Domnul, diaconul lui Hristos, Grigorie! Dacă, ştiindu-ți greşeala, te îndrepți, atunci nu te mira, pentru Hristos, de nebunia mea. Inima mea e bolnavă duhovniceşte pentru că tu trăieşti în necinste şi atât de necuviincios - şi aceasta o faci în mod conştient. În aceste zile sfinte, părăsind ceea ce e sfânt şi pe Dumnezeu, prăznuieşti potrivit cu pântecele care putrezeşte. Unde sunt frica de Dumnezeu şi amintirea morții şi a acelui chin înfricoşător care va fi la judecata lui Hristos? Sau tu l-ai uitat pe cel care spune: „nici bețivii, nici furii, nici lacomii, nici ocăritorii, nici răpitorii, împărăția lui Dumnezeu nu o vor moşteni" (I Cor. 6, 10). De asemenea porunca lui Dumnezeu care zice: „Ci luați aminte de sine-vă, ca să nu se îngreuieze inimile voastre cu sațiul mâncării şi cu beția şi cu grijile lumii, şi fără de veste să vie asupra voastră ziua aceea." (Luca 21, 34)? Aşa păzeşti tu, oare, Grigorie, poruncile lui Hristos şi rânduielile Părinților? Sau nu înțelegi că El ne va judeca aspru după poruncile Lui? Dar s-ar putea să spui: oamenii buni m-au obligat şi cum era să nu îi ascult? Grigorie! Oare, după părerea ta, Hristos nu este bun, Cel Care, prin Sfânta Scriptură, te cheamă la ospățul cel ceresc? Ce e mai necesar, spune-mi, dacă a mai rămas în tine o picătură de gândire creştină: Hristos şi toți sfinții Lui şi ospățul ceresc sau oamenii muritori şi petrecerile satanice? Nu te tulbura de acest cuvânt, el nu este al meu ci al Sfântului Ioan Gură de Aur. Dacă tu, fiind numit de Hristos sarea pământului, trăieşti într-o asemenea necinste, atunci pământul cu ce se va săra? „De nimic nu mai e bună decât să fie aruncată" din împărăția cerească „şi călcată în picioare de oameni" (Mt. 5, 13). Grigorie! Adu-ți aminte de cele spuse: „Iar sluga aceea care a ştiut voia stăpânului şi nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult" (Luca 12, 47). Dacă dai crezare acestui cuvânt, atunci îndreaptă-te înaintea Înfricoşătorului Judecător iar dacă nu crezi, atunci vei vedea tu însuți.

CUVÂNTUL XXXV

Scrisoare de mângâiere către cneazul Dimitrie. Despre răbdarea în necazuri.

Nu încetează niciodată diavolul, ucigătorul de oameni, cel ce urăşte binele şi este începător al răului, din pricina invidiei lui mari, să lupte şi să tulbure prin orice mijloc neamul omenesc, dorind să-l distrugă şi să transforme pieirea oamenilor în veselie şi sărbătoare deşi ştie, necuratul, că astfel îşi pregăteşte cel mai puternic şi amar chin. Însă acestea sunt, o nobile cneaz Dimitrie, vrăjmăşia şi mânia lui împotriva noastră. Cine l-a lipsit pe protopărintele

nostru de viața fericită şi îngerească din raiul lui Dumnezeu? Oare nu el, prin intermediul şarpelui puternic, a ademenit-o pe străbuna Eva iar prin ea pe primul om zidit şi, astfel, a adus în tot neamul nostru ticălos moartea trupească şi împreună cu ea şi pe cea sufletească, ce a durat până la întruparea Creatorului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, prin a Cărui viață iubitoare de oameni şi moarte mântuitoare s-a nimicit vraja duşmanului şi a căzut puterea morții sufleteşti când Mântuitorul nostru a coborât în adâncurile iadului şi a năruit întunericul de acolo, care nu este altceva decât lipsa luminii vieții în Dumnezeu? Cine a umplut de invidie şi de ucidere sufletul blestematului Cain şi cu mâna cea de frate a vărsat sângele acela drept? Este evident că acelaşi luptător al lui Dumnezeu - diavolul - l-a invidiat pe acel drept, recunoscând în el, prin jertfa lui bineprimită de Dumnezeu, pe începătorul şi îndrumătorul oamenilor care putea să îi învețe cum să Îl înduplece asupra lor pe Creator. Cine a condus toată lumea dintâi la potop? Oare nu tot el, îndemnându-i pe oameni ca prin desfrâul asemănător animalelor şi toate fărădelegile să-L mânieze pe Creatorul lor? Cine a împărțit în graiuri diferite singura limbă care a fost până atunci? Oare nu tot el, ticălosul, sfătuindu-i pe oameni să îşi construiască cel mai înalt turn, ca în cazul în care Dumnezeu s-ar hotărî să aducă a doua oară peste ei potopul, să nu îi poată îneca, nădăjduind, nebunii, ca prin intenția lor omenească să biruiască atotputernicia lui Dumnezeu? Cine l-a vândut ismaelitenilor pe strănepotul credinciosului patriarh Avraam, pe minunatul Iosif, când era copil, cu mâinile fraților lui? Tot el, ticălosul, a râvnit să-l omoare pe cel drept, temându-se că prin el se va înmulți seminția cea dreaptă a credinciosului Avraam şi se va umple tot pământul de binecuvântarea lui Avraam, Isaac şi Iacov, adică de cunoaşterea adevărată a lui Dumnezeu, potrivit cu făgăduința făcută de Dumnezeu fericitului Avraam: „De aceea te voi binecuvânta cu binecuvântarea Mea şi voi înmulți foarte neamul tău, ca să fie ca stelele cerului şi ca nisipul de pe țărmul mării şi va stăpâni neamul tău cetățile duşmanilor săi; şi se vor binecuvânta prin neamul tău toate popoarele pământului, pentru că ai ascultat glasul Meu" (Fac. 22, 17-18). Aici Creatorul numeşte binecuvântare cunoaşterea neprihănită a lui Dumnezeu şi darul Sfântului Duh, despre care Sfântul Apostol Pavel spune: „Pentru că n-ați primit iarăşi un duh al robiei, spre temere, ci ați primit duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte!" (Rom. 8, 15). Şi cel mai mare Apostol, Petru, spune: „Pocăiți-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, şi veți primi darul Duhului Sfânt. Căci vouă este dată făgăduința şi copiilor voştri şi tuturor celor de departe, pe oricâți îi va chema Domnul Dumnezeul nostru. Voi sunteți fiii proorocilor şi ai legăturii care au pus Dumnezeu către părinții voştri grăind către Avraam; şi întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile pământului." (Fapte 2, 38-39; 3, 26). Din aceste cuvinte ale Apostolului reiese că Dumnezeu nu făgăduieşte bogăție şi belşug în averile trecătoare lui Avraam şi tuturor popoarelor care vor crede în Hristos, Cel ce a trebuit să se întrupeze în vremurile din urmă, ci cunoaşterea neprihănită a lui Dumnezeu şi credința şi dreptatea şi plinătatea tuturor virtuților lui Avraam, prin lucrarea Sfântului Duh. Cine l-a pus pe acel drept, despre care Însuşi Cel de Sus a mărturisit că este neîntinat şi cinstitor de Dumnezeu, în afara cetății dezbrăcat, lipsit de tot avutul, pribeag, fără copii, neştiut, lipsit de slugi şi de orice mângâiere, plin cu totul de puroi din cap până în picioare? Oare nu cel ce Îl urăşte pe Dumnezeu l-a defăimat pe el înaintea Celui de Sus, zicând: „Oare degeaba se teme Iov de Dumnezeu?" Cine l-a aruncat pe Proorocul lui Dumnezeu, Daniil, în groapă şi l-a închis cu leii iar pe cei trei tineri i-a băgat legați în cuptor? Oare nu acelaşi necurat i-a cuprins cu invidia inimii pe dregătorii persani din pricina slavei şi cinstei deosebite de care se învredniciseră acei sfinți din partea împăraților lor? Cine l-a silit pe alesul lui Dumnezeu, David, în decursul multor ani să pribegească şi să se mute din loc în loc, de la un popor la altul? Oare nu acelaşi ticălos, ridicându-l împotriva lui pe invidiosul Saul, împăratul israelit? Cine i-a tăiat capul celui mai mare dintre toți proorocii - Înaintemergătorului Ioan? Oare nu tot el, înfuriind-o împotriva lui pe ticăloasa adulteră Irodiada? Cine L-a pironit pe cruce pe Însuşi Mântuitorul şi Începătorul vieții noastre şi L-a omorât ca om, iar nu ca Dumnezeu - căci firea dumnezeiască este nemuritoare şi nepătimitoare? Oare nu tot diavolul, înarmând cu

invidie şi mânie sufletele ticăloase ale cărturarilor şi fariseilor potrivnici lui Dumnezeu? Oare nu tot el, prin împărații necredincioşi ai vechii Rome, înarmați cu duşmănie înverşunată împotriva credincioşilor lui Hristos, a umplut tot pământul cu sângele mucenicilor? Având un asemenea duşman înverşunat, cel mai crud prigonitor şi invidios vânător al sufletelor noastre, o nobile cneaz şi domnul meu Dimitrie, să nu ne mirăm de necazurile ce ne lovesc. Este imposibil pentru orice om, care trăieşte în această lume, chiar de a ajuns la cea mai mare bunăstare, să petreacă această viață mult îndurerată fără necazuri. Nu minte cel ce mărturiseşte acest lucru, psalmistul[21], care spune: „Care plăcere lumească nu este părtaşă la tristețe, care slavă este pe pământ neschimbată? Toate sunt umbră trecătoare, toate sunt vis fermecat, căci moartea care vine nimiceşte totul".

De asemenea şi fericitul David spune: „Multe sunt necazurile drepților şi din toate acelea îi va izbăvi pe ei Domnul" (Ps. 33, 18). Dacă cei drepți, prin judecățile lui Dumnezeu, rabdă o mulțime de necazuri, atunci eu, cel mult păcătos, cum pot să duc această viață fără necazuri şi tristețe? Şi aceasta o înțeleg în cazul în care există grija dreptului Judecător pentru mântuirea mea. Însă eu ştiu şi sunt convins cu putere că El se îngrijeşte de mântuirea noastră, a tuturor celor ce credem în El şi rânduieşte totul spre folosul sufletelor noastre. Să nu ne întristăm fără măsură şi să nu deznădăjduim. Sfânta Scriptură spune: „Fericit este omul pe care îl vei certa, Doamne, şi din legea Ta îl vei învăța pe el, ca să-l linişteşti pe el în zile rele, până ce se va săpa groapă păcătosului" (Ps. 93, 12-13). Şi altă învățătură: „Fiule nu defăima învățăturile Domnului şi nici slăbi fiind certat de dânsul. Că pe care iubeşte Domnul îl ceartă şi bate pe tot fiul care le primeşte" (Pilde 3, 11-12). Şi fericitul Pavel spune: „De veți suferii certarea, ca unor fii vouă se va afla Dumnezeu; căci care este fiul pe care tatăl său nu-l ceartă? Iar dacă sunteți fără de certare, de care toți au parte, atunci sunteți fii nelegitimi şi nu fii adevărați". Şi puțin mai departe spune: „Toată certarea în vremea cea de față se pare că nu este de bucurie ci de mâhnire iar mai pe urmă roadă de pace a dreptății dă celor lipsiți prin dânsa." (Evr. 12, 7-8; 11).

Nobilul meu domn şi cneaz, Dimitrie! Iartă-mă, pentru Dumnezeu, căci din marea iubire duhovnicească pe care o am față de toți, eu am îndrăznit să scriu pe scurt domniei tale această puțină mângâiere. Din ceea ce eu însumi am îndurat mulți ani am putut să îi învăț şi pe alții să aibă o astfel de răbdare în necazurile neaşteptate care vin asupra lor prin judecățile tainice ale lui Dumnezeu, pentru unele păcate ale noastre. Căci noi toți, ca oamenii, greşim în fiecare zi prin încălcarea poruncilor lui Dumnezeu înaintea dreptului Judecător, Care răsplăteşte fiecăruia dintre noi după faptele sale. Să te păzească Domnul întotdeauna sănătos la suflet şi la trup şi să te izbăvească de aceste necazuri. Amin. Pentru Dumnezeu, nu te întrista, ci „îmbărbătează-te şi să se întărească inima ta şi ai răbdare în Domnul" cu toată recunoştința, cu credință neîndoielnică şi cu nădejde nestrămutată. Fac plecăciune domniei tale eu, sărmanul rugător înaintea lui Dumnezeu pentru tine.

CUVÂNTUL XXXVI

Scrisoare către unele călugărițe.

Eu, Maxim Grecul, călugărul cel mult păcătos, fac plecăciune până la pământ cinstitelor călugărițe.

De la dragostea voastră, pe care mi-ați arătat-o în Domnul după bunăvoința voastră, eu nu am cerut şi nici prin minte nu mi-a trecut niciodată să primesc un asemenea dar pe care l-am primit de la voi mai presus de aşteptări. De aceea, eu socotesc că este drept să răsplătesc iubirea voastră cea mare pentru mine cu un caiet în care se vorbeşte despre viața călugărească.

[21] Sf. Ioan Damaschin, la slujba înmormântării.

Voi sunteți pline de înțelepciune şi rațiune dumnezeiască ca unele care faceți pe plac Dătătorului a toată înțelepciunea şi rațiunea - lui Iisus Hristos, mirelui duhovnicesc al sufletelor voastre, Care vă luminează neîncetat cu lumina oricărei înțelepciuni şi rațiuni înalte. Primiți această mică înştiințare, cu iubirea duhovnicească şi blândețea voastră obişnuită, chiar dacă în ea veți întâlni undeva şi vorbe nu prea uşoare. Nu vă mirați de acest lucru şi nu vă tulburați, căci eu mă tem de Acela Care spune prin Proorocul Său Isaia: „Vai de cei ce zic răului bine şi binelui rău care numesc lumina întuneric şi întunericul lumină; celor ce pun amarul dulce şi dulcele amar!" (Isaia 5, 20) „Înfricoşător lucru este să cădem în mâinile Dumnezeului Celui viu" (Evr. 10, 31). Deşi sunt mai păcătos decât toți păcătoşii totuşi, sunt obligat să propovăduiesc tuturor adevărul evanghelic cu tot sufletul, toată inima şi gura. Dacă cineva se supără din cauza sincerității acestui caiet, acela va vedea el însuşi, căci fiecare îşi duce povara sa, după cum e spus în dumnezeiasca Scriptură şi, de asemenea, fiecare culege ceea ce a semănat. Să fiți mereu sănătoase în Domnul şi nu mă uitați în sfintele voastre rugăciuni!

TOT CĂTRE ACELEAŞI

Despre modul în care trebuie să se petreacă viața călugărească şi despre faptul că împlinirea poruncilor evanghelice este frica adevărată de Dumnezeu.

Mie, celui sărac în virtuți şi în cultură, îmi cer cinstitele şi preaînțeleptele fiice ale Împăratului Ceresc învățătură despre viața plăcută lui Dumnezeu, ca şi cum nu ar fi îndestulate cu înțelepciune şi rațiune dumnezeiască - deoarece ele sunt cele mai silitoare ucenice ale Înțelepciunii Ipostatice, ale Creatorului şi Stăpânului tuturor, Dumnezeu. De unde să iau eu, cel sărac în toate acestea, cele de trebuință pentru a le pune lor masă folositoare sufletului şi hrană nesecată? Trebuie ca acela care porneşte să îi învețe pe ceilalți cum să facă pe plac lui Dumnezeu, mai înainte de toți să împlinească el însuşi acest lucru cu fapta, ca viața lui să fie în toate potrivită cu învățătura lui despre Dumnezeu, pentru ca cei învățați de el să creadă în el şi el însuşi să dobândească răsplată de la Dumnezeu ca unul care a împreună-lucrat cu El la mântuirea celor credincioşi. Aşa ne învață şi cuvântul tainic al lui Dumnezeu, spunând: „Fățarnice, scoate întâi bârna din ochiul tău şi atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău" (Mt. 7, 5). De asemenea spune: „Cine face şi învață, acela mare se va chema în împărăția cerurilor". Însă eu, având în ochii minții nu numai o singură bârnă ci o mulțime nenumărată de bârne, cum voi putea să scot paiul din ochii altora, eu însumi având nevoie de doctor? Dar precum făgăduieşte cuvântul lui Dumnezeu, zicând: „deschide-vei gura ta şi Eu o voi umple" şi iarăşi: „Domnul dă grai celor ce binevestesc cu putere multă", atunci şi eu, dând ascultare acestora şi nădăjduind în ele, îndrăznesc să încep învățătura cu toate că întrece puterile mele şi rangul. Căci este spus „nu veți grăi voi, ci Duhul Tatălui" Meu Ceresc. Chemându-L să mă ajute pe acest Ajutor Dumnezeiesc, încep învățătura în felul următor.

„Începutul înțelepciunii este frica de Domnul; înțelegere bună este tuturor celor ce o fac pe ea; lauda lui rămâne în veacul veacului." (Ps. 110, 10). Prin înțelepciune noi înțelegem aici nu bogăția rațiunii sau a cunoaşterii tuturor scripturilor, dumnezeieşti şi omeneşti, ci împlinirea cu fapta a poruncilor dumnezeieşti, aşa cum Însuşi Domnul ne învață, zicând: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri" (Mt. 7, 21), adică cel ce împlineşte cu râvnă mântuitoarele Lui porunci prin cuvânt şi prin faptă. Căci cine Îi aduce numai rugăciuni lungi şi nu se îngrijeşte să Îi aducă roadele poruncilor lui Dumnezeu care sunt iubirea, dreptatea şi mila, acela va auzi de la El: „de ce Îmi spuneți Doamne, Doamne", iar ceea ce vă poruncesc Eu nu împliniți. Aceasta ne învață El şi prin dumnezeiescul Prooroc care spune: „Iar păcătosului", adică celui care nu trăieşte după poruncile Lui, „i-a zis Dumnezeu: Pentru ce tu istoriseşti dreptățile Mele şi iei

legământul Meu în gura ta?" (Ps. 49, 17). Iată că prin aceste cuvinte El îl umilește și îl îndepărtează pe acela care se împodobește numai cu cunoașterea dumnezeieștii Scripturi și crede că astfel Îi este bineplăcut lui Dumnezeu, făcând ceea ce este împotriva acestui lucru.

Căci după cuvintele pomenite urmează: „Tu ai urât învățătura și ai lepădat cuvintele Mele înapoia Ta" (Ps. 49, 18), ceea ce înseamnă că încalci și nesocotești poruncile Mele mântuitoare și furi cu cei ce fură - deși Eu îți poruncesc să nu furi - asuprești împreună cu cei ce asupresc, iei camătă cu cămătarii și îl osândești pe cel nevinovat, primind daruri de la asupritor deși Eu urăsc din suflet toate acestea și te îndepărtez de la ele prin poruncile Mele dumnezeiești, poruncindu-ți astfel: „nu nădăjduiți în nedreptate și spre jefuire nu poftiți, bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima de ea", adică nu vă adunați cu ajutorul nedreptății comori mari pe pământ, „unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură". De aceea bine și drept spune cuvântul lui Dumnezeu că „începutul înțelepciunii este frica de Domnul", ceea ce înseamnă că începutul mântuirii sufletului este păzirea și împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Acestea se numesc frica de Domnul - așa cum ne învață în chip tainic și prin proorocul, zicând: „Veniți fiilor, ascultați-mă pe mine, frica Domnului vă voi învăța pe voi; cine este omul cel ce voiește viața, care iubește să vadă zile bune?" (Ps. 33, 11-12). Aceasta este ca și cum ar spune: dacă cineva are o astfel de dorință, să-și oprească „limba de la rău" - adică de la clevetealǎ, minciună, hulă, defăimare, vorbe murdare și vorbe deșarte - iar „buzele să nu grăiască vicleșug" ci să vorbească numai adevărul și dreptatea. Un asemenea om „să se ferească de rău și să facă bine" - adică să urască orice necurăție a trupului și a sufletului, și să facă bine - ceea ce înseamnă să iubească toată curățenia și sfințenia sufletului și a trupului. Să se ferească de nedreptate și să iubească adevărul; să se ferească de cruzime și nemilostivire și să fie milostiv, darnic, iubitor de săraci, milos față de toți cei care se află în sărăcie și în diferite nenorociri; dacă cineva este înfometat, să îl sature, dacă este însetat, să îl adape, dacă este gol, să îi acopere oasele lui vrednice de milă și pe cel ce îngheață de frig să nu îl disprețuiască și să nu îi evite pe aceia care se află în astfel de nenorociri. Căci „toată legea și proorocii", adică toate cele zece porunci ale lui Dumnezeu și tot ceea ce proorocii vă poruncesc prin multe și diferite sentințe, toate sunt cuprinse în aceste două porunci: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată tăria ta. Aceasta este cea dintâi poruncă. Iar a doua e aceasta: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. Mai mare decât acestea altă poruncă nu este." (Marcu 12, 30-31). Cine împlinește cu fapta aceste două porunci, acela a împlinit toată legea și toate proorociile iar cine le nesocotește și se laudă în zadar, zicând: Îl iubesc pe Dumnezeu, acela s-a amăgit cu mintea, căci buzele nemincinoase ale lui Hristos spun: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; și cela ce mă iubește pe Mine, iubi-se-va de Tatăl Meu, și Eu îl voi iubi pe el, și Mă voiu arăta lui... Cel ce nu Mă iubește nu păzește cuvintele Mele. Și cuvântul care auziți nu este al Meu, ci al Tatălui Celui ce M-au trimis pe Mine." (Ioan 14, 21;24). De asemenea spune fericitul Ioan Teologul în prima epistolă sobornicească: „Cel ce zice: L-am cunoscut, dar poruncite Lui nu le păzește, mincinos este și întru el adevărul nu se află" (I Ioan 2, 4). Prin urmare, nici Hristos nu este în el, căci adevărul este Hristos. Și dacă Hristos nu este în noi, atunci vai nouă, căci lucrăm în zadar, nădăjduind să ne mântuim numai prin înfrânarea de la mâncare, rugăciuni lungi și priveghere. „Căci împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt" după Sfântul Apostol Pavel (Rom. 14, 17). Aici el numește împărăția lui Dumnezeu noua lege a Evangheliei care nu este altceva decât numai dreptate, iubire desăvârșită și sfințenie, de asemenea milă și dărnicie către tot cel ce se află în necazuri și sărăcie. Apostolul Pavel spune: „Iar cel ce slujește lui Hristos, în aceasta este plăcut lui Dumnezeu și ales oamenilor." (Rom. 14, 18). Prin toate acestea, noi ne încredințăm că începutul înțelepciunii, adică al mântuirii sufletului, este frica de Dumnezeu care constă în păzirea Sfintelor Lui porunci, așa cum spune și dumnezeiescul psalmist: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte" (Ps. 111, 1), ceea ce înseamnă că îi va plăcea să trăiască cu tot sufletul după ele și prin împlinirea neîncetată a lor se va strădui să fie bineplăcut lui Dumnezeu. Iar cui ia în seamă gândurile cele

dăunătoare sufletului care spun că astăzi oamenii sunt slabi din fire şi trebuie să îngăduim neputința omenească, aceluia îi spun acelaşi lucru; pot fi îngăduite numai cele în care îngăduința nu este potrivnică poruncilor lui Dumnezeu şi nu încalcă regulile monahale ale Sfinților Părinți care constau în sărăcie, tăcere, viață fără griji lumeşti, neiubirea de argint şi de camătă, smerită înțelepciune şi blândețe, în dragoste nefățarnică, milostivire şi părere de rău pentru toți cei care se află în nenorociri. Orice îngăduință unită cu încălcarea acestor porunci şi rânduieli este pieirea definitivă a sufletului, nu mântuirea. Ce mântuire poate fi în a dobândi iarăşi, împotriva făgăduințelor făcute de noi, averi şi comori mari pe pământ prin încălcarea poruncii evanghelice, nedreptate şi cămătărie, din care se naşte mulțimea nenumărată de neorânduieli şi gânduri necuviincioase şi fapte lumeşti, certuri, lupte, din cauza cărora noi ne deosebim de mireni numai prin călugărie şi veşmântul cel negru. Însă despre aceasta s-a spus destul pentru aceia care iubesc sincer să meargă pe drumul Evangheliei cel îngust şi îndurerat, fără îndreptățirea de sine. Iar pentru cei care nu se supun adevărului Evanghelic şi merg pe calea cea largă, am zis destul în alt cuvânt; să ia de acolo îndreptare dacă vor. Noi, însă, ne întoarcem la celelalte porunci ziditoare de suflet ale Sfântului Duh.

Dorind să ne încurajeze către frica de Dumnezeu, adică poruncile Stăpânului, Cuvântul lui Dumnezeu ne înfățişează roadele darurilor duhovniceşti care se nasc de aici şi de care s-au învrednicit fericiții lor lucrători. Aceştia sunt cei care I-au bineplăcut lui Dumnezeu din veac: patriarhi, prooroci, apostoli, mucenici şi părinții noştri purtători de Dumnezeu, întemeietorii şi îndrumătorii vieții monahale. Ascultă care sunt acele daruri de care se învrednicesc astfel de oameni: „Puternică va fi pe pământ seminția Lui; neamul drepților se va binecuvânta." (Ps. 111, 2). Puternică nu prin aur, argint sau belşugul avuțiilor lumeşti, aşa cum gândesc unii în chip nedrept, ci puternică prin credință şi dreptate şi iubirea către Dumnezeu şi către aproapele, precum a fost acela care spune: „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau goana, sau foametea, sau golătatea, sau nevoia, sau sabia? Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici căpeteniile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici înălțimea, nici adâncul şi nici o alta făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru" (Rom. 8, 35; 38-39). Şi în alt loc: „Pentru că în trup umblând, nu ne oştim trupeşte. Căci armele luptei noastre nu sunt trupeşti, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, spre surparea tăriilor. Noi surpăm iscodirile minții, şi toată înălțarea care se ridică împotriva ştiinței lui Dumnezeu şi tot gândul îl robim, spre ascultarea lui Hristos" (II Cor. 10, 3-5). Prin sămânța lor înțelegem cu dreptate predica evanghelică cea care, fiind semănată pe tot pământul de mulțimea nenumărată a dreptcredincioşilor, puternici în toată sfințenia şi dreptatea şi cuviința, aduce roade Lucrătorului Ceresc: mucenici, călugări cuvioşi şi toți drepții care, prin tăria credinței şi căldura iubirii pentru Mântuitorul Hristos, au alungat de pretutindeni întunericul idolatriei urâte de Dumnezeu şi au adus lumina evlaviei adevărate dată de Dumnezeu. Ei au fost puternici atât în lupta cea duhovnicească cât şi în cea trupească, pornind la luptă cu credința în Hristos Dumnezeu şi cu dragostea pentru El nu numai împotriva începătorilor şi puterilor întunericului veacului acestuia şi împotriva duhurilor viclene, ci şi împotriva prigonitorilor rău credincioşi, a grecilor, romanilor şi iudeilor şi au smerit şi au doborât la pământ mânia lor pentru Hristos şi mândria lor nemăsurată şi ca praful de pe drum le-au spulberat, dacă vorbim ca psalmistul (Ps. 17, 46). Aşadar, bine a spus dumnezeiescul David că puternică va fi pe pământ seminția celui drept, după care a adăugat: „slavă şi bogăție în casa lui", adică în casa celui ce se teme de Domnul şi împlineşte cu fapta poruncile Lui. Prin bogăție şi slavă nu trebuie să înțelegem cele trecătoare şi pământeşti care pier repede ci slava care este trimisă de sus cuvioşilor plăcuți lui Dumnezeu şi bogăția darurilor duhovniceşti cu care au fost înzestrați Apostolii purtători de Dumnezeu, cuvioşii şi drepții încă din viața aceasta. Se înțelege de asemenea şi moştenirea bunurilor celor veşnice pe care „ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit", precum este scris (I Cor. 2, 9). Despre această bogăție vorbeşte undeva Psalmistul către Creatorul şi Stăpânul tuturor: „Cercetat-ai pământul", adică ființa omenească, „şi l-ai îmbătat

pe dânsul”, adică l-ai umplut de veselie şi bucurie duhovnicească, „bogățiile lui le-ai înmulțit” (Ps. 64, 9), adică ai binevoit să ocroteşti şi să împodobeşti ființa omenească prin puteri şi semne şi toate darurile duhovniceşti. Ea se afla în sărăcie cumplită, fără să aibă cunoştință despre Dumnezeu, Creatorul ei şi Atotțiitorul, era bogată în toată vraja diavolească, în necinste, în nebunie şi toată răutatea. Refuzând adevărata rațiune şi frică de Dumnezeu şi înrobindu-se definitiv dracilor vicleni, ea a fost condusă de ei ca un animal necuvântător şi a fost atrasă către prăpastia necredinței şi a desfrâului animalic. Însă preabunul Dumnezeu, nu a disprețuit până în sfârşit ființa omenească ci, milostivindu-se, a venit la ea care suferea de necredință şi nu a venit la ea pur şi simplu, ci a alinat-o şi a înzestrat-o, împodobindu-o cu toate darurile Sfântului Duh, aşa cum am spus mai sus. De aceea „şi dreptatea lui va rămâne în veacul veacului”, ceea ce înseamnă că faptele lui bune nu vor muri împreună cu sfârşitul acestei vieți vremelnice, precum faptele rele ale oamenilor rău credincioşi şi păcătoşi, ci îi urmează pe cei evlavioşi după plecarea lor din această viață şi vor fi veşnic cu ei. Cu asemenea daruri este împodobit de Dumnezeu tot omul care este cu adevărat al lui Dumnezeu, adică tot cel ce se teme de Domnul. „Răsărit-a în întuneric lumină drepților”. Aşa cum lumina soarelui care străluceşte împrăştie întunericul nopții, aşa şi dreptul prin razele faptelor sale bune şi plăcute lui Dumnezeu, îi luminează la minte pe cei ce se află în întunericul necunoaşterii lui Dumnezeu dacă ei se numără în rândul celor drepți şi sunt vrednici de acest har, precum a spus Petru, cel mai mare apostol: „Cu adevărat înțeleg că Dumnezeu nu este fățarnic. Ci, în orice neam, cel ce se teme de El şi face dreptate este primit de El” (Fapte 10, 34-35). Aceasta înseamnă că este învrednicit de El de harul şi propovăduirea Evangheliei, de rațiunea în Hristos şi de credința în El. Şi aceasta aşa este. Dar să ascultăm despre îndreptările din trecut ale celui ce se teme de Domnul: „milostiv, îndurat şi drept. Bun este bărbatul care se îndură şi împrumută”. O astfel de bunăstare dăruieşte frica de Dumnezeu celui care împlineşte cu fapta poruncile lui Dumnezeu şi primeşte cu credință neîndoielnică cele spuse de Domnul: „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui”; şi iarăşi: „Fiți, dar, voi desăvârşiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este” (Mt. 5, 48). Într-adevăr, nu există nici o altă faptă bună, săvârşită de noi care să fie atât de puternică încât să Îl aplece către noi pe Creatorul tuturor decât iubirea de oameni şi mila față de cei săraci şi față de cei care se află în nenorociri. Acest lucru reiese din multe locuri ale Scripturii, în special din faptul că Însuşi Dreptul Judecător pentru nici o altă faptă nu îi va lăuda atunci la judecată pe cei ce vor sta de-a dreapta Lui şi le va dărui împărăția cerească, decât numai pentru că ei L-au hrănit când era înfometat, L-au adăpat când era însetat, L-au îmbrăcat când era gol, L-au primit când era străin. Înseamnă că L-au primit cu milă în casa lor şi L-au alinat din toate puterile. Când s-a aflat în temniță, au venit la El şi L-au mângâiat şi L-au cercetat când era bolnav. Pentru toate aceste fapte bune, săvârşite față de cei ce trăiesc în necazuri, îi va încununa atunci pe cei drepți, Cel Drept şi pe cei milostivi. Cel Milostiv şi Iubitor de oameni, lăsând în tăcere celelalte îndreptări ale lor şi nevoințe duhovniceşti, precum: marele post, rugăciunea, privegherile şi însingurarea în pustiurile îndepărtate şi nelocuite. Prin acestea El, cel multmilostiv, a dorit să arate că fără mila şi iubirea de oameni către cei ce se află în nenorociri, toate acele nevoințe nu aduc nici un folos şi înaintea Lui nu sunt vrednice de pomenire. Căci El Însuşi spune: „Că milă voiesc iar nu jertfă, şi cunoaşterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot”. Prin aceasta Mântuitorul spune cam aşa: „Dacă mergi la biserică să te rogi Mie şi să aduci o jertfă şi pe drum întâlneşti un sărac ce are nevoie de ajutor sau îți cere milostenie, dă-i săracului ceea ce ai vrut să-i dai preotului Meu la săvârşirea Sfintei Slujbe şi nu disprețui nevoia şi lipsa celui sărac, preferând în locul lui rugăciunea şi Sfânta Slujbă aduse Mie. Căci mila arătată lui, este acea jertfa bineprimită şi rugăciune bineplăcută din partea ta către Mine dacă Mă asculți fără îndoială, aşa cum şi Eu L-am ascultat fără îndoială pe Tatăl Meu Cel Ceresc şi M-am adus pe Mine Însumi ca jertfă şi ofrandă pentru Adam cel căzut şi pentru tot neamul omenesc născut din el”. Încă şi mai clar ne-a învățat pe noi Judecătorul nemitarnic prin pilda despre cele cinci fecioare neînțelepte, lăsate în afara cămării dumnezeieşti pentru că nu au luat cu ele în vase destul untdelemn.

Fecioarele neînțelepte, aşa cum ne învață dumnezeieştii Părinți, sunt sufletele bărbaților credincioşi şi ale femeilor evlavioase care fac întotdeauna noaptea rugăciuni şi se nevoiesc mult cu postul pentru curățirea lor de toată murdăria trupului şi a sufletului; untdelemnul, prin care se înțelege mila față de săraci şi de cei ce trăiesc în nenorociri, nu numai că nu s-au îngrijit să-l dobândească ci, dimpotrivă, i-au chinuit pe săraci cerându-le în fiecare zi dobânzi copleşitoare. De aceea, pe drept sunt numite aceste suflete ale credincioşilor de către Judecătorul Înfricoşător - neînțelepte căci biruind patimile care sunt mai presus de firea şi puterea omenească şi potolind în ei poftele trupeşti asemănătoare animalelor, au fost biruiți de patima iubirii de argint a iudeilor şi s-au înrobit cămătăriei fără măsură, neîngrijindu-se de milă, iubirea de oameni şi bunătatea date lor în chip firesc, ci au transformat firea lor în fiară sălbatică, adunând diferite averi prin toate mijloacele nedrepte.

Cine poate să îi plângă cu vrednicie pe aceşti oameni care nu numai că nu îi miluiesc pe săraci, după porunca dumnezeiască a Mântuitorului, ci le şi răpesc avutul care le-a mai rămas prin cererile de dobânzi copleşitoare în fiecare an. Dar există şi oameni care într-atât au fost biruiți de patima iubirii de argint şi a cămătăriei, încât născocesc cu rea intenție diferite cleveteli împotriva unor oameni bogați care nu i-au jignit cu nimic. Cine poate să descrie blestemul unor astfel de oameni? Nici o artă a oratoriei nu este în stare să înfățişeze acest rău care nu se compară cu nimic. Însă, să lăsăm îndreptarea şi vindecarea lor în seama Mântuitorului şi Doctorului tuturor, Domnului nostru Iisus Hristos; noi ne întoarcem la cele dinainte. „Întru pomenire veşnică va fi dreptul; de vorbire de rău nu se va teme” (Ps. 111, 6). Prin aceasta psalmistul sau, mai corect focul cel dumnezeiesc ce l-a înflăcărat al Sfântului Duh, ne-a arătat cum sunt răsplătiți cei drepți pentru săvârşirea poruncilor Lui cu frică de Dumnezeu. Ce înseamnă acest lucru? Acest lucru înseamnă că ei nu vor cădea niciodată în uitare ci se vor învrednici să fie pomeniți în vecii vecilor - adică prin ei se va da întotdeauna laudă lui Dumnezeu şi Mântuitorului Hristos. Căci aşa cum pomenirea răucredincioşilor şi a păcătoşilor piere cu vuiet, precum spune Scriptura, aşa şi pomenirea drepților dăinuie în vecii vecilor cu laude înaintea lui Dumnezeu şi ei se desfată neîncetat cu slava dumnezeiască, cu vederea şi împreună-vorbirea cu Dumnezeu. „De vorbire de rău nu se va teme”. Căci celor ce vor sta de-a stânga Judecătorului le va spune acel glas amarnic şi înfricoşător (vorbirea de rău): „Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui” (Mt. 25, 41). Ce poate fi mai înfricoşător şi mai dureros decât această osândă veşnică? De această „vorbire de rău” nu se va teme atunci cel drept căci el va auzi acea binecuvântare nesfârşită şi adevărată care va fi spusă către cei ce vor sta de-a dreapta Lui: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moşteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii” (Mt. 25, 34). Această milă le-o arată lor dreptul Judecător şi bogatul Răsplătitor pentru iubirea de oameni şi mila lor pe care ei le-au arătat față de toți cei săraci şi față de toți cei ce se aflau în nenorociri, precum spune dumnezeiescul Psalmist: „Risipit-a, dat-a săracilor; dreptatea lui rămâne în veacul veacului” (Ps. 111, 8). Prin această cugetare scurtă, Sfântul Duh ne-a învățat clar în ce mod se învredniceşte de pomenire veşnică la Dumnezeu cel ce se teme de Domnul şi împlineşte cu fapta poruncile Lui şi faptul că nu se va teme de acea vorbire de rău. De aceea spune că „întru pomenire veşnică va fi dreptul; de vorbire de rău nu se va teme” - pentru că el împlineşte cu fapta porunca Mântuitorului care spune: „Dacă voieşti să fii desăvârşit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor şi vei avea comoară în cer şi vino, urmează mie.” (Mt. 19, 21). Cine iubeşte pe Domnul şi bunătățile Lui cele nespuse cu tot sufletul şi cu tot cugetul, cu toată inima şi cu toată puterea, acela nu numai că împarte toată averea sa ci şi urăşte definitiv toate patimile sale trupeşti şi îşi taie toate voile şi va creşte în fiecare zi în virtuțile plăcute lui Dumnezeu, lepădând pe deplin tot ce este lumesc şi care îl poate întoarce de la Dumnezeu. Căci nimeni „nu poate să slujească la doi domni - lui Dumnezeu şi lui mamona”, ceea ce înseamnă că nimeni dintre cei ce lucrează pentru bogăție nedreaptă nu poate să fie plăcut lui Dumnezeu. Iar cine este iarăşi înconjurat de grijile lumeşti după ce s-a lepădat de ele o dată pentru totdeauna înaintea lui Dumnezeu şi a îngerilor Lui aleşi, acela să Îl audă pe Dătătorul legii, Care spune clar: „Nimeni care pune mâna pe plug şi

se uită îndărăt nu este potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu" (Luca 9, 62). Şi iarăşi spune: „oricine aude aceste cuvinte ale Mele şi le îndeplineşte asemăna-se-va bărbatului înțelept care a clădit casa lui pe piatră. A căzut ploaia, au venit râurile mari, au suflat vânturile şi au bătut în casa aceea, dar ea n-a căzut, fiindcă era întemeiată pe piatră." (Mt. 7, 24-25). Iar cine aude şi nu face, adică nu împlineşte cu fapta poruncile Mele, acela se va asemăna „bărbatului nechibzuit care şi-a clădit casa pe nisip. Şi a căzut ploaia şi au venit râurile mari şi au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea, şi a căzut. Şi căderea ei a fost mare" (Mt. 7, 26-27).

Cred că Dătătorul legii numeşte casă cugetul bun, judecata şi bunăvoința care s-au arătat în mine atunci când eu am hotărât în mine însumi să părăsesc viața lumească cea necuviincioasă şi toate deşertăciunile şi să încep viețuirea călugărească cea liniştită care aduce nenumărate bunuri duhovniceşti. Şi dacă împlinesc această hotărâre bună a mea şi o săvârşesc după poruncile Domnului şi nu contenesc să mă lipesc de El prin toată dreptatea, tăcerea şi lipsa grijilor, lepădându-mă de plăcerea şi desfătarea trupului şi iubesc până la sfârşit sărăcia desăvârşită şi viețuirea călugărească aspră, atunci, într-adevăr, eu mi-am clădit casa, adică viața monahală, pe piatra care este Însuşi Hristos Mântuitorul, Cel ce se numeşte piatră duhovnicească şi este tăria şi puterea tuturor celor care Îl iubesc. El îi păzeşte nevătămați de atacurile tuturor uneltirilor drăceşti care sunt numite în sens alegoric vânt şi ploaie şi râuri puternice. Dacă din pricina slăbiciunii cugetului meu eu, după ce m-am unit cu Hristos şi m-am lepădat de deşertăciunile lumeşti, sunt iarăşi înconjurat de ele şi încep să dobândesc din nou averi şi comori pe pământ - aur şi argint - şi mă dedic grijilor deşarte de care sunt lipite certurile şi procesele iar din acestea se nasc invidia, pomenirea răului, duşmănia şi norii nenumărați ai gândurilor rele şi dăunătoare sufletului, atunci, într-adevăr, voi fi asemănat de dreptul Judecător cu bărbatul nechibzuit care şi-a clădit casa sa pe nisip, adică pe încălcarea şi neascultarea poruncilor evanghelice mântuitoare şi voi fi prins uşor de potrivnicul meu şi la fiecare atac al gândurilor necurate asupra mea voi fi neputincios în lupta cu ele şi cu totul nepriceput. Ajungând în această stare din pricina nesimțirii şi nebuniei mele celei mari, eu nu voi găsi pe nimeni mai blestemat decât mine. „Cel ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera. Mergând mergeau şi plângeau, aruncând semințele lor, dar venind vor veni cu bucurie, ridicând snopii lor" (Ps. 125, 6). Această cugetare sfântă rostită de Duhul Sfânt nu se referă numai la Mucenici şi Martiri, ci şi la călugării cuvioşi care rabdă de bunăvoie orice necaz şi strâmtorare şi păşesc cu sârguință pe calea ce duce către Dumnezeu şi care, prin multele lacrimi şi nevoințe ale postului, aruncă semințele lor duhovniceşti, adică faptele cele bune. De aceea şi la vremea învierii celei de obşte „venind vor veni cu bucurie, ridicând snopii lor", ceea ce înseamnă că vor primi de la dreapta Stăpânului răsplata veşnică pregătită lor: desfătarea cu bunătățile cele veşnice pregătite drepților. Aceste bunătăți sunt: nemurirea, Împărăția nesfârşită a lui Dumnezeu, umplerea minții cu înțelepciunea lui Dumnezeu şi cu bucurie nespusă. De care să ne învrednicim şi noi şi să dobândim mila şi binefacerile şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Părintele Lui Cel fără de început şi cu Preasfântul şi Bunul şi de viață Făcătorul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XXXVII

Scrisoare către cneazul Petru Şuiski[22]

Domnului meu celui nobil şi înţelept, cneazului Petru Ivanovici Şuiski, eu, călugărul Maxim, îi doresc să se bucure în Domnul.

Să nu se mire nobleţea ta cea mare, vestitule cneaz şi domnul meu iubit, pentru că din pricina celor întâmplate cu mine, datorită mulţimii păcatelor mele şi a împrejurărilor triste, eu, cel mai nedrept om, îndrăznesc să compar necazul meu cu necazul acelui drept care a suferit de la început din partea fraţilor lui, fiind vândut de ei ca un rob netrebnic iar apoi, din cauza clevetelii desfrânatei celei răutăcioase, a fost închis în temniţă şi legat. Şi acest lucru s-a întâmplat aceluia care era vrednic de hrana cerească şi de locaşurile cereşti mai mult decât mulţi alţi drepţi. Eu am îndrăznit să scriu astfel nu pentru că mă socotesc în ceva anume asemănător cu acel drept - să nu îmi fie mie o asemenea nebunie - căci eu mă socotesc prin răutatea mea cea veche şi prin ticăloşia mea o putreziciune şi nevrednic să mă numesc călugăr. Însă, am vrut numai să explic domniei tale că ceea ce se referă la acel martir nevinovat a fost rânduit de voia dumnezeiască, desigur, şi că doi dregători au căzut sub mânia împăratului lor şi au fost închişi în aceeaşi temniţă iar acest tânăr fericit le-a tâlcuit corect şi clar visele avute de ei şi l-a rugat pe acela, căruia i-a prezis că împăratul îi va înapoia rangul şi cinstea lui de mai înainte, să îi pomenească împăratului de întemniţarea lui nedreaptă. Când acela a povestit despre el împăratului, Faraonului, atunci acest drept a fost slobozit din lanţuri şi temniţă şi s-a învrednicit din partea împăratului de cinstea de a fi primul după el, precum spune dumnezeiasca Scriptură: „trimis-a împăratul şi l-a slobozit, căpetenia poporului şi l-a eliberat pe el. Pusu-l-a pe el domn casei lui şi boier peste toată avuţia lui" (Ps. 104, 20). Exact aşa, cred, s-ar putea să fi fost rânduit şi pentru mine, după marea iubire de oameni a lui Dumnezeu şi după bunătatea Lui faţă de mine, blestematul, ca domnia ta, în marea ta înţelepciune şi smerenie să mă cauţi şi să vii la mine, netrebnicul, şi eu să mă învrednicesc să te văd şi să vorbesc cu tine. Nu trebuie să te miri de acest lucru. Dumnezeu, Care dintru început a fost darnic şi milostiv şi iubitor de oameni, este întotdeauna darnic şi milostiv şi iubitor de oameni chiar dacă la un moment dat îngăduie cuiva să cadă în diferite năpaste, însă aşa cum spune Sfânta Scriptură „nu până în sfârşit se va iuţi, nici în veac se va mânia" (Ps. 102, 9). Şi în alt loc spune: „Vedeţi, vedeţi că Eu sunt şi nu este Dumnezeu afară de Mine; Eu voi ucide şi voi face viu, bate-voiu şi Eu voi vindeca, şi nu este cine să scoată din mâinile Mele." (Deut. 32, 39). El, Creatorul nostru al tuturor şi Doctorul cel Sfânt al patimilor noastre sufleteşti. El singur ştie bine ce este fiecăruia dintre noi folositor. El „Domnul omoară şi face viu, pogoară în iad şi ridică. Domnul face sărac şi îmbogăţeşte, smereşte şi înalţă." (I Regi 2, 6-7). Şi acest lucru se întâmplă nu prin cercul norocului şi prin poziţia planetelor, aşa cum spune învăţătura mincinoasă a caldeilor păgâni, a egiptenilor şi a elinilor, ci prin judecăţile tainice şi negrăite ale lui Dumnezeu, precum ştie El singur. „Cine a cunoscut gândul Domnului, şi cine a fost sfetnicul Lui care să-L înveţe pe El?" (Isaia 40, 13} Acestea sunt iubirea Lui de oameni şi bunătatea Lui către mine, în care şi nădăjduiesc. Pe lângă acestea, învrednicindu-mă de marea ta bunăvoinţă pe care o ai faţă de mine, cel sărman, şi cunoscând înţelepciunea şi blândeţea ta, eu am îndrăznit să-ţi amintesc, domnul meu, în puţine rânduri despre nevoile mele. Şi nu cer să fiu slobozit către Sfântul Munte, cel mult dorit şi cinstit de toţi credincioşii - căci ştiu că această cerere a mea nu e uşoară pentru voi - însă cer de la

[22] Această scrisoare şi scrisorile care urmează după ea: *„Către tânărul Mihail"*, *„Către fratele Grigorie"* şi *„Domnului şi fratelui Gheorghe"* sunt publicate (de Academia Duhovnicească din Kazan) după manuscrisul de la Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie cu numărul 200. În manuscrisele bibliotecii din Soloveţ aceste scrisori nu există.

luminăţiile voastre numai să mă învredniciţi de împărtăşirea cu Sfintele şi de viaţă făcătoarele Taine ale lui Hristos, fără de care am trăit şaptesprezece ani. Lipsa lor de mulţi ani a fost pricina atacurilor tuturor gândurilor necuviincioase şi a tuturor năvălirilor vrăjmaşilor nevăzuţi care îl luptă şi îl pângăresc neîncetat pe omul lăuntric, cel creat de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Lui. Iar despre pedeapsa puternică a aceluia care vatămă acest om lăuntric - despre aceasta ştiţi voi înşivă mai bine decât mine. Dăruiţi-mi acest dar, vă rog cu binefacerile Celui singur drept şi înfricoşătorului Judecător Care răsplăteşte fiecăruia după faptele lui. Izbăviţi sufletul care moare, ca să se împlinească şi cu voi cuvântul şi binecuvântarea Scripturii care spun: „de te vei întoarce şi te vei aşeza, şi înaintea feţei mele vei sta, şi vei osebi pe cel ce este cinstit, de cel ce nu este cinstit, ca gura mea vei fi, şi ei se vor întoarce către tine, şi nu te vei întoarce către ei.” (Ier. 15, 19). Pentru Dumnezeu, dobândiţi acest har şi această răsplată şi binecuvântare de la Dumnezeu. Staţi cu dreptate înaintea judecăţii Celui ce îi judecă pe toţi, căci „Tatăl nu judecă pe nimeni”, spune cuvântul lui Dumnezeu, „ci toată judecata a dat-o Fiului” (Ioan 5, 22). Vă mai cer şi un alt dar: daţi-mi cărţile greceşti pe care eu le-am adus cu mine de acolo pentru zidirea mea şi pentru alinarea duhovnicească a sufletului meu blestemat. Arătaţi-mi şi mie mila creştină aşa cum aţi arătat-o, după înţelepciunea voastră, la mulţi alţii. Prin acestea veţi aduce mare slavă fericitului suflet al împăratului vostru pururea pomenit şi al domnului şi binefăcătorului meu, marelui cneaz Vasili Ioanovici al întregii Rusii. Binevoiţi, ca unii care sunteţi ajutoarele lui cele înţelepte şi credincioase în conducerea binecredinciosului stat rusesc, să adăugaţi la slava sufletului său fericit acea milă a voastră pe care mi-o arătaţi mie. Cea mai clară dovadă a înţelepciunii şi credincioşiei cnejilor şi boierilor este ca ei să se îngrijească să îi aducă domnului lor mare slavă cu ajutorul iubirii de oameni şi al diferitelor milostenii făcute de ei aici în numele lui pentru toţi cei sărmani şi care suferă în temniţe. Acest cuvânt nu este al meu, ci al tuturor Părinţilor insuflaţi de Dumnezeu. Eu am gândit că nu este foarte potrivit să înfăţişez aici mărturiile lor care vă sunt cunoscute. Căci voi cunoaşteţi bine şi sunteţi foarte pricepuţi în dumnezeiasca Scriptură mai mult decât oricare altul şi de aceea nu aveţi nevoie de pomenirea lor peste măsură. Să vă ţină pe voi toţi Domnul Iisus Hristos în sănătate, în toată liniştea şi puterea. Amin.

CUVÂNTUL XXXVIII

Scrisoare către tânărul Mihail, fiul cneazului Petru Şuiski, despre Hristofor.

Nobilului tânăr Mihail, sărmanul vostru rugător înaintea lui Dumnezeu, Maxim, de la Sfântul Munte, vă face plecăciune până la pământ. Să vă dea Dumnezeu vouă, domnilor, să fiţi sănătoşi mulţi ani. Din mila lui Dumnezeu sunt şi eu viu, chiar dacă mă chinui pentru păcatele mele precum este spus: „multe răni va avea cel păcătos”. Iar pentru că mă întrebi despre mucenicul Hristofor, să ştii că în ţările păgâne există un popor care în greceşte se numeşte „Chinocefal”, ceea ce înseamnă cap de câine. Din acest popor a ieşit acest sfânt mucenic care a fost luminat prin voia nepătrunsă a lui Dumnezeu, a cunoscut Taina sfintei credinţe, a fost chinuit şi i s-a schimbat numele în Hristofor, ceea ce înseamnă Purtător de Hristos sau cel ce este purtat de Hristos; iar numele lui dinainte era Reprev.

CUVÂNTUL XXXIX

Scrisoare către fratele Grigorie, despre cugetarea: „Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă”.

Frate Grigorie! Să te mântuiască Domnul pentru toată bunăvoința ta față de mine şi pentru dragostea ta duhovnicească. Am auzit dintr-o parte că stăpânul nostru, episcopul Tverului, s-a supărat pe mine, sărmanul, din cauza expresiei: „Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă” (Ps. 89, 2) şi spune, învinuindu-mă pe mine în zadar, că Părintele Maxim face pe deşteptul prin această traducere a Scripturii, că pentru noi nu există scăpare la Dumnezeu. Izbăveşte-mă, Doamne, de o asemenea hulă iar cel care învață aşa, să fie anatema în veci. Amin. Această expresie: „Te-ai făcut” nu ne îndepărtează de voia lui Dumnezeu, aşa cum tâlcuieşte episcopul ci, dimpotrivă, arată cu putere grija lui Dumnezeu pentru noi, spunând clar că nu numai acum Tu ne eşti nouă scăpare, Doamne, ci ai fost scăparea noastră de la începutul neamului omenesc. Acest lucru ni-l explică următoarele cuvinte: „din neam în neam”, ceea ce înseamnă întotdeauna, adică de la început şi până astăzi Tu ai fost scăparea noastră şi până la sfârşitul veacului vei fi cu noi şi noi cu Tine, aşa cum spune făgăduința cea adevărată: „iată, Eu cu voi sunt în toate zilele” până la sfârşitul vieții voastre. Aşadar, fără motiv se supără pe mine bunul nostru stăpân cu privire la expresia pomenită. Fie voia lui Dumnezeu cu el. Iar deosebirea dintre aceste expresii este următoarea: când aceste cuvinte se referă la persoana întâi adică atunci când, mulțumindu-I Creatorului pentru milostivirea Lui față de noi, vorbim către El Însuşi, trebuie să spunem aşa: „Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă în neam şi în neam”, ceea ce înseamnă: întotdeauna. Iar când ele se zic la persoana a doua se referă atunci când, lăudându-ne înaintea altora, povestim binefacerea Lui cea către noi şi spunem: „Doamne, scăpare să fii nouă”, aşa cum este spus şi în alt loc: „puterea mea şi cântarea mea este Domnul şi îmi este mie spre mântuire”. Iar expresia „a se face” nu se foloseşte în Scriptură în locul expresiei „întotdeauna”, aşa cum tâlcuieşte episcopul această expresie. Despre acest lucru, ascultați-l cu atenție pe Evanghelistul care spune: „Toate prin El s-au făcut; şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”. Aşadar cugetați: toate au luat ființă odată şi nu se fac întotdeauna ceruri şi pământuri noi şi celelalte făpturi. Pentru Dumnezeu, nu vă supărați pe mine fără motiv. Episcopul a avut milă de mine mulți ani şi m-a liniştit cu mare mulțumire. Să aibă milă de mine şi până la sfârşit şi să mă păzească, de dragul lui Dumnezeu, ca să îi fie răsplata mare de la Domnul pentru aceasta.

Să spui, te rog, fără teamă de preasfințitul, o Grigorie, această încunoştințare şi închinare din partea mea. Eu mă aflu mereu în iubire duhovnicească față de Preasfinția sa şi nu pot uita legătura cu el prin rugăciune de mulți ani. Nu sunt eu într-atât de nebun şi nerecunoscător. Aş scrie mai pe larg explicația referitoare la expresia pomenită mai sus dar mă tem să nu se spună şi despre mine cunoscutul cuvânt proorocesc: „Chiar omul cu care eram în pace, în care am nădăjduit, care a mâncat pâinea mea, a mărit asupra mea vicleşug.” (Ps. 40, 9).

CUVÂNTUL XL

Către fratele Gheorghe.

Domnului şi fratelui meu iubit, Gheorghe. Cunoscutul călugăr îți doreşte să te bucuri în Domnul. Te rog, pentru Dumnezeu, nu te gândi că eu din lene sau din vreo nemulțumire sau supărare, nu ți-am trimis nimic vreme îndelungată. Eu sunt întotdeauna bucuros să

vorbesc cu tine şi nu numai prin cerneală şi hârtie ci şi față către față. Însă povara păcatelor mele se împotriveşte dorinței pe care o am şi eu sunt silit să viețuiesc în tăcere împotriva voinței mele, căci am petrecut o mare parte a timpului în boli şi diferite suferințe. De aceea te rog, dragul meu, să mă ierți că am tăcut mult timp fără să vreau. Primeşte cu dragoste mica mea ofrandă în cuvinte cu pomenirea următoarelor lucruri: sfârşitul primului cuvânt împotriva rătăcirii agarenilor şi al doilea cuvânt care este către cei evlavioşi, în care există ceva şi despre sfârşitul veacului acestuia. Un caiet este scris de mâna mea iar celelalte şase caiete şi patru liste de mâna lui Grigorie. În ele se află capitolele lui Samuel Evreul şi răspunsurile alcătuite de mine împotriva lor care sunt pe deplin vrednice de crezare. De asemenea, este şi un caiet special, alcătuit şi transcris de mine, foarte folositor. Îți înapoiez şi ceea ce mi-ai trimis să copiez însă eu nu am copiat deoarece nu am putut înțelege de unde începe şi unde se termină. Pe lângă aceasta, nu am destulă cerneală şi chinovar. De aceea, copiază tu însuți pentru tine, aşa cum îți place ție, iar pe mine nu mă osândi pentru aceasta, te rog.

Să te păzească Mântuitorul de toate năvălirile vrăjmaşilor văzuți şi nevăzuți şi să te îndrume să faci întotdeauna „voia Lui cea bună, plăcută şi desăvârşită”. Amin. Să-mi scrii despre sănătatea şi viața ta.

CUVÂNTUL XLI

Scrisoare către o călugăriță în care o învață să nu se întristeze pentru cei adormiți.

Precum mă aflu eu însumi în tristețe şi necaz trupesc şi sufletesc, tot aşa aud şi despre tine că ai fost supusă unor astfel de necazuri şi te mâhneşti puternic şi ceri tuturor o mângâiere. Cum să mă ajut pe mine şi să mă izbăvesc de necaz, aceasta o ştiu şi pot să o fac, căci de voință depind şi binele şi răul şi am puterea să mă dau şi la dreapta şi la stânga şi nimeni nu poate să mă împiedice în hotărârea mea cea bună atât timp cât Îl am stând de-a dreapta mea pe Cel ce mă veghează în gândurile şi faptele mele, pe Iisus Hristos, aşa cum mă învață dumnezeiescul Prooroc, zicând: „Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clătesc.” (Ps. 15, 8). Aşadar, pe mine mă mângâi astfel şi mă ajut în necaz. Dar sufletul tău cel sfânt care se află în mare tristețe, prin ce altceva să-l mângâi şi să-l izbăvesc de necazul ce îl apasă, decât numai prin cuvintele Apostolului Pavel care, mângâindu-ne, porunceşte zicând: „Fraților, despre cei ce au adormit, nu voim să fiți în neştiință, ca să nu vă întristați, ca ceilalți, care nu au nădejde, pentru că de credem că Iisus a murit şi a înviat, tot aşa (credem) că Dumnezeu, pe cei adormiți întru Iisus, îi va aduce împreună cu El” (I Tes. 4, 13-14). Acestea sunt cuvinte apostolice vrednice de respect. Înțelesul lor este următorul: taina credinței ortodoxe în legătură cu noi, cei evlavioşi, constă, mai ales, în trei dogme importante: prima este întruparea Unicului Fiu al lui Dumnezeu Care, fiind Dumnezeu netrupesc, nevăzut şi neatins, a binevoit, după mulțimea bunătății Sale, să se întrupeze şi să devină om văzut, apropiat şi uşor de atins. A doua constă în faptul că devenind om, El a murit ca un om pentru ca, prin moartea Lui, să dăruiască viață veşnică tuturor acelora care se închină în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, după porunca Lui care zice: „dacă are credință şi se închină, va fi mântuit”, ceea ce înseamnă că va trăi veşnic viața cea întocmai cu a îngerilor, izbăvindu-se de chinurile veşnice care îi aşteaptă pe cei păcătoşi. Apoi adaugă: „dacă nu are credință, va fi osândit” împreună cu diavolii cei necurați. A treia constă în faptul că, întrupându-se şi primind moartea ca un om, El a înviat a treia zi din morți, lepădând stricăciunea morții. În vederea tuturor acestor lucruri noi, cei care credem în Hristos şi ne închinăm în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, nădăjduim ca prin această credință să ne învrednicim de învierea cea din morți şi de viața veşnică. Dacă ne mâhnim puternic şi plângem peste măsură pentru moartea celor apropiați, atunci prin acestea ne vădim că mărturisim numai cu buzele credința în Hristos şi nădejdea în El iar nu cu

toată inima şi cu tot cugetul, aşa cum spune dumnezeiescul Prooroc: „Cred că voi vedea bunătăţile Domnului, în pământul celor vii” (Ps. 26, 19). Care sunt aceste bunătăţi şi cât sunt ele de minunate ne învaţă dumnezeiescul Pavel, zicând: „Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El” (I Cor. 2, 9). Dacă bunătăţile dumnezeieşti sunt cu totul nespuse şi nepătrunse, atunci în ce mod poate fericitul împărat David să dobândească o asemenea credinţă în ele? Prin nimic altceva decât numai prin iubirea desăvârşită cu care el L-a iubit din tot sufletul, din toată inima şi din tot cugetul şi puterea pe Creatorul tuturor, aşa cum spune el însuşi: „Iubi-Te-voi Doamne, vârtutea mea. Domnul este întărirea mea şi scăparea mea şi izbăvitorul meu” (Ps. 17, 2). Şi iarăşi spune: „Cât de iubite sunt locaşurile Tale, Doamne al puterilor! Doreşte şi se sfârşeşte sufletul meu după curţile Domnului. Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu.” (Ps. 83, 1-2). Şi tot el, arătând iubirea lui puternică şi dorinţa pentru Dumnezeu, explică acestea printr-un exemplu, zicând: „În ce chip doreşte cerbul izvoarele apelor, aşa Te doreşte sufletul meu pe Tine, Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul cel viu. Când voi veni şi mă voi arăta feţii lui Dumnezeu?” (Ps. 41, 1-2). Apoi, ca şi cum s-ar întrista pentru şederea lui îndelungată în această viaţă vremelnică, adaugă: „când voi veni şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu? Făcutu-mi-s-au lacrimile mele pâine ziua şi noaptea”, adică aşa cum doreşte omul înfometat pâine, aşa şi eu plâng cu lacrimi din pricina dorinţei neîncetate de a mă învrednici de vederea cea dulce a Dumnezeului meu şi de desfătarea frumuseţii Lui dumnezeieşti, precum spune şi în alt loc: „Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieţii mele, ca să văd frumuseţea Domnului şi să cercetez Biserica cea sfântă a Lui” (Ps. 26, 7-8). Cine vorbeşte aşa şi se roagă cu o asemenea înflăcărare, acela într-adevăr, a murit cu totul faţă de toată frumuseţea trecătoare şi dăunătoare sufletului a acestui veac şi s-a întărit cu tot cugetul său în dorinţa celor nepătrunse şi în iubirea pentru desfătarea cu bunătatea dumnezeiască. Şi deşi a fost un împărat vestit, înconjurat de toate plăcerile şi de slavă împărătească, totuşi nimic din acestea nu a putut să îl smulgă din iubirea dumnezeiască şi din dorinţa pentru bunătăţile cele veşnice. De aceea el a şi spus: „Că mai bună este o zi în curţile Tale decât mii” de zile ale acestei vieţi scurte şi mult îndurerate; de aceea: „ales-am a fi lepădat în casa lui Dumnezeu, mai vârtos decât a locui în locaşurile păcătoşilor” (Ps. 83, 11). Ce alte locaşuri ale păcătoşilor înţelege el dacă nu clădirile măreţe şi casele trufaşe ale acelora care au împărăţit după el în chip nelegiuit şi potrivnic lui Dumnezeu în Ierusalim şi în Samaria şi în toată Iudeea? Fiind plin de dar proorocesc, acest fericit împărat a prevăzut toată acea nefericire în care au trăit împăraţii rău credincioşi ce au urmat după el, dintre care mai rău decât toţi a fost cel ce i-a întrecut în necurăţie pe toţi cei dinaintea lui şi de după el, Manase, cel renumit după pocăinţă, care timp de cincizeci şi doi de ani a încălcat cu sălbăticie legea lui Dumnezeu şi a pângărit locaşul lui Dumnezeu prin jertfele idoleşti. Însă despre aceasta am zis destul.

Noi însă, având în Sfânta Scriptură asemenea sfaturi, mângâieri şi exemple de vieţuire plăcută lui Dumnezeu, să scoatem din cugetul nostru toată tristeţea şi laşitatea şi orice altă alipire pentru frumuseţile vremelnice şi nefolositoare ale acestei vieţi deşarte, ca pe unele care ne îndepărtează de desfătarea cu bunătăţile cele nespuse şi veşnice. Să iubim slava şi cinstea şi lauda pregătite în ceruri de Dumnezeu iar nu pe acelea care vin de la oameni după care noi, în marea noastră nebunie, alergăm, linguşind cu umilinţă de rob, pe toţi cei ce se află la putere, trecând cu vederea nedreptăţile lor deşi, dacă nu am fi strâmtoraţi de ei, noi am putea să primim de la Dumnezeu răsplată şi să îi întoarcem şi pe ei de la tot răul şi nedreptatea, spunându-le cuvânt de învăţătură despre înfricoşătoarea şi dreapta judecată a nemitarnicului Judecător, Iisus Hristos, când se va coborî „din cer mânia lui Dumnezeu peste toată necurăţia şi nedreptatea oamenilor”. Înfricoşător este acest cuvânt, o cuvioasă maică, şi vrednic de toată păstrarea pentru toţi oamenii în general iar cu atât mai mult pentru noi, cei credincioşi, care am luat asupra noastră urmarea legii desăvârşite a Mântuitorului Hristos, care ne porunceşte: „intraţi prin poarta cea strâmtă, că largă e uşa şi largă e calea, ceea ce duce în pierzare, şi mulţi sunt cei ce intră printr-însa.” (Mt. 7, 13), ceea ce înseamnă vieţuirea cinstită şi plăcută

lui Dumnezeu, înfrumusețată de bunăvoie prin lipsa trebuințelor lumești, pe care au iubit-o cu tot sufletul și au trăit-o și cu cuvântul și cu fapta nu numai mulțimea nenumărată a bărbaților cuvioși și purtători de Dumnezeu care au trăit în pustiuri îndepărtate, ci și multe femei virtuoase și cinstite care, disprețuind toate frumusețile lumești și avuția, bogăția și slava, pe părinți, rude și prieteni, patria și însăși tinerețea lor, au pornit de bunăvoie cu tot sufletul și cu toată inima pe urma Mirelui lor Cel nemuritor și preacurat, împărțind toată bogăția și toate averile la săraci și orfani, potrivit cu porunca mântuitoare a Mirelui lor Care a spus tânărului bogat: „Dacă voiești să fii desăvârșit", adică să trăiești în sfințenie și slavă cerească, „du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea, vino și urmează-Mi" (Mt. 19, 21). Această poruncă mântuitoare au împlinit-o multe femei virtuoase, precum: Singlitichia, Melania, Dionisia, pe care imitându-le, ai ales și tu același drum și să te învrednicească Domnul să petreci această viață până la sfârșit în toată cuviința, în dreptate și milă către cei săraci ca să dobândești și tu în ceruri de la Hristos, Mirele tău, cununa și slava și harul asemenea lor. Amin.

CUVÂNTUL XLII

Rugăciune către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu; tot aici și despre cauzele suferințelor lui Hristos.

Pe Tine cea care întreci prin curăția neasemuită cetele dumnezeiești cele fără de trup, te rog, Preaslăvită Stăpână: curățește ticălosul meu suflet de gândurile nelegiuite care se nasc în mine din pricina obișnuinței celei rele în patimile cele trupești, pe care o am de mult timp și pe care dracul cel viclean nu încetează să le sădească în cugetul meu, tulburându-l și pângărindu-l mereu prin gândurile cele ticăloase și viclene, fiind invidios pe mântuirea sufletului meu.

De aceea, te rog pe Tine Preacurată: nu mă disprețui pe mine, cel care mă scald în mod jalnic în această tină murdară, ci curățește-mă de acest miros greu cu mirul aromat al rugăciunilor Tale și, cu lumina cea dulce a dragostei dumnezeiești, alungă tot întunericul sufletului meu și cu lanțul fricii curate leagă pe veci pornirea necuviincioasă a trupului, păzindu-l pe el în curăție ca eu să mă pot ruga întotdeauna curat Mântuitorului meu Care este singur curat din fire și să Îi cer iertare pentru fărădelegile cu care L-am mâniat, trăind asemenea animalelor necuvântătoare, fără să mă tem de Judecata Lui înfricoșătoare, nici de focul cel nestins, nici de întunericul cel mai din afară, nici de viermele care mestecă neîncetat, nici de scrâșnirea dinților. Ci, precum calul furios ce mușcă zăbalele, am luat-o la goană - vai mie! - departe de bunul Păstor și Stăpânul meu Care nu Și-a cruțat sufletul Său ci l-a dat morții de ocară, îndurând pentru iubirea Lui de oameni chinuri puternice ca să mă elibereze pe mine de patimile cărora am fost supus și să dobândesc iarăși slava pe care o omorâsem. O, ce dărnicie nemăsurată și ce iubire de oameni are Stăpânul pentru cel osândit! Într-adevăr, acestea sunt mai presus de orice minte și cuvânt și sunt vrednice de toată uimirea celor ale căror gânduri sunt pline de frica lui Dumnezeu și care cred pe deplin că dacă Dumnezeu poruncește să Îl urmăm, atunci trebuie să închidem gura cu mâna credinței și să nu ne împotrivim nicidecum, asemenea pruncului neputincios care se supune cu dragoste și cu frică poruncilor mamei, șezând lângă ea. Acela Care a creat și stăpânește totul, Care este Lumină din Lumină și Soare din Soare, Dumnezeu Cuvântul, de o ființă cu Cel ce L-a născut, Care ține hotarele vieții și morții, la vederea Căruia pământul se cutremură iar marea cu frică fuge de la fața Lui, a fost osândit pentru cei nedrepți și pentru robi, pentru pământul fără de simțire care ca o umbră rătăcește puțin timp și apoi putrezește imediat în mormânt! Să se îngrozească, auzind acestea, toată creația! El a binevoit să rabde totul cu trupul muritor, pe care l-a luat din Tine Preacurată, ca să mă scoată pe mine din starea cea veche și să mă slobozească de

lucrarea cea drăcească şi să mă facă iarăşi părtaşul slavei Sale din care eu căzusem în chip jalnic datorită marii mele nebunii, aplecând urechea la şarpele cel mai rău - vai! - iar nu la Stăpânul. Iar dacă eu nu aş fi făcut acest lucru, atunci nici pe mine nu m-aş fi vătămat şi nici pentru Stăpânul tuturor nu aş fi pricinuit nenumărate suferinţe. De aceea mă şi aşteaptă cele mai grele chinuri dacă nu fac pocăinţă pe măsura fărădelegilor mele. Încălcarea poruncii Lui dătătoare de viaţă, datorită căreia eu ca un dumnezeu am dus o viaţă curată în raiul dumnezeiesc, a devenit pentru El pricina acestor suferinţe nemăsurate. Fiind bun şi darnic din fire - mai bine spus, fiind însăşi dărnicia şi însăşi bunătatea, datorită cărora a binevoit dintru început, luând ţărână, să mă facă după chipul Lui, împodobindu-mă cu cinste şi slavă şi viaţă nestricăcioasă, ca o avere dumnezeiască - El nu a răbdat să fiu dispreţuit atunci când eu, din invidia şarpelui, am căzut din slava cea dumnezeiască. Iar pentru că robul cel căzut a ajuns la capătul puterilor şi a devenit batjocura celui viclean, Stăpânul, în bunătatea Lui, a binevoit să se facă rob, îndemnat la această vedere negrăită, cunoscută numai Lui ca, primind în chipul omenesc toate trăsăturile unui rob în afară de rău, şi primind de bunăvoie moartea, ca un om, să îl elibereze astfel pe rob de ceea ce l-a ţinut, adică de stricăciunile patimilor şi să îl împodobească iarăşi cu frumuseţea nestricăciunii lui celei dintâi. Binecuvântaţi-L voi, credincioşii, iar voi cei ticăloşi, ori pieriţi ori dobândiţi minte trează şi, părăsind toată răutatea, primiţi cu credinţă taina dumnezeiască! Credinţa noastră nu este lucrarea cea rea a minţii omeneşti şi nu este vicleşugul dăunător şi urât de Dumnezeu al dracilor, aşa cum au fost învăţăturile elinilor de demult, pline de toată ticăloşia şi viclenia. Credinţa noastră este descoperirea Tainelor celor dumnezeieşti care ne străluceşte nouă, după bunăvoinţa lui Dumnezeu, din cele mai înalte comori şi este avuţia Celui viu, lumina şi viaţa, care dau celor ce cred în El nespusa bunătate a lui Dumnezeu, locaşul şi desfătarea cea veşnică şi cerurile împreună cu locuitorii lor. De aceea, tainele ei întrec orice înţelegere a învăţaţilor înţelepţi, fiind ascunse cu putere din toate părţile şi pecetluite cu peceţile trainice ale deplinei necunoaşteri. Căci, aşa cum coborând pe pământ, El a acoperit modul coborârii Sale cu întunericul necunoştinţei, aşa înălţându-Se de la pământ la cer, „Şi-a pus întunericul ascunderea lui, împrejurul lui cortul lui; întunecoasă apă în norii văzduhului.” (Ps. 17, 13). Numai prin credinţă poate fi înţeleasă această taină dumnezeiască de aceia care au mintea trează. Iar pentru cei care sunt conduşi de obiceiul cel rău şi ticălos şi de lauda deşartă a înţelepciunii greceşti şi se înalţă cu îndrăzneala minţii lor, ea este o lovitură năprasnică şi mare o întunecare a minţii, aşa cum este pentru ochii bolnavi raza soarelui şi pentru lilieci - lumina zilei. Aceştia se aseamănă omului care varsă veninul cel rău al pântecelui. Dumnezeiasca taină a credinţei, fiind primită de inimă cu iubire înfocată şi fiind încălzită şi crescută în fapte drepte, atrage imediat sănătatea şi lumina dumnezeiască, alungând din suflet tot răul. Dacă tu eşti înţelept şi cuminte şi râvneşti după evlavie, atunci nu cere Stăpânului explicaţii la cuvinte şi pricini - căci întrece şi mintea şi cuvântul tot ceea vine de la El - ci primeşte cu credinţă toate sfaturile Lui şi cinsteşte-le cu tot sufletul, închină-te cu frică, socoteşte-te şi numeşte-te întotdeauna înaintea Lui tină şi cenuşă şi pământ secat. Tu eşti, într-adevăr, vierme şi tină înmuiată puţin cu apă chiar dacă ai în tine ascunsă mintea, lucrul cel dumnezeiesc, ca o perlă în scoică. Vei înţelege negura nebuniei atunci când ea va fi alungată din tine prin lumina cea dumnezeiască. Şi lumina Sfântului Duh Mângâietorului, sălăşluindu-se în tine, te va lumina tot şi taina cea dumnezeiască va îndulci gâtul tău mai mult decât fagurele de miere. Fericit este acela care, primind aceasta cu credinţă neîndoielnică în inima lui, se îndepărtează de această viaţă. Un astfel de om, într-adevăr, va trăi ca un dumnezeu în vecii vecilor, desfătându-se mereu cu minunata vedere şi împreuna-vorbire dumnezeiască.

Eu însă, o Doamnă Împărăteasă, mă cutremur puternic şi mă tem şi mă chinui neîncetat în suflet cu dureri straşnice şi mă îngrozesc cu mintea pentru că până acum nu m-au uitat faptele judecăţii drepte a lui Dumnezeu. Doar eu cu mâinile mele L-am bătut în cuie pe Creatorul meu, ridicându-L pe Cruce, şi I-am dat oţet amestecat cu fiere, în marea mea lipsă de omenie, atunci când El era însetat şi am străpuns cu suliţa coasta Lui dumnezeiască fără să îmi fie milă de El - vai! - nici chiar când a murit şi L-am necăjit în tot felul: cu ocări, scuipat,

insulte și bătăi. O, ce bunătate nemăsurată a Stăpânului și ce răutate cumplită a robului! Toată creația s-a zguduit, suferind cu cel ce suferea ca om iar eu, nerecunoscătorul, nu puteam să mă satur de ocările pe care I le spuneam. Căci chiar și mort fiind și întins fără de suflare, m-am năpustit asupra Lui cu marea mea cruzime. Ar trebui ca eu să îmi cunosc păcatul meu și să fiu închis de viu în adâncurile întunecate ale pământului. Nu a mințit cel preaînțelept când a spus: „Când vine necredinciosul întru adâncul răutăților, nu bagă seamă; și îi vine lui necinste și ocară.” (Pilde 18, 3) și continuă să trăiască în fărădelegi. Vai mie! Vai mie! Cum voi scăpa de chinurile care mă așteaptă? Ce adânc pământesc mă va ascunde de fața lui Dumnezeu? Însă fii milostivă față de mine, te rog, Stăpână, și roagă-L pe Stăpânul pentru mine să fie milostiv față de păcatele mele, făcute de mine în marea mea nebunie și să îmi dea să fac pocăință pe măsura păcătoșeniei mele și astfel să mă slobozesc acum de chinul cel viitor și să mă izbăvesc de gura șarpelui celui puternic ce m-a înghițit cu totul și mă ține cu putere în plasele lui, învăluindu-mă, ca și cu un văl urât, cu mrejele lui rele, din care se nasc nenumărate vlăstare care, asemenea viperelor, chinuie sufletul meu. Însă Tu, Stăpână, ai milă de mine cel ce alerg către Tine și izbăvește-mă de puterea lor ticăloasă. Fiind robul Tău credincios, Stăpână, și nădăjduind în Tine, m-am supus cu bucurie jugului călugăresc, lepădându-mă de toate, ca astfel, să mă pot izbăvi de chinurile nesfârșite care mă așteaptă. Învrednicește-mă să duc fără piedici până la sfârșit jugul cel bun și lucrarea desăvârșită a țarinei încredințată mie de Stăpânul, ca să mă învrednicesc să dobândesc din mâinile Stăpânului răsplata pe care o dă lucrătorilor de la sfârșit egală cu cea a lucrătorilor de la început și să aud și eu atunci glasul ce îi cheamă pe cei vrednici să intre în bucuria Stăpânului de care se învrednicesc cei ce și-au țesut din fapte drepte veșmânt luminos și Îl întâmpină pe Mire cu candelele aprinse în miezul nopții.

Te rog, Preacurată Maică a Celui de Sus, dă-mi mângâiere, nădejde, acoperământ dumnezeiesc, lumină, apărare și mântuire sufletului meu! Învrednicește-mă să dobândesc acestea prin sfintele Tale rugăciuni! Tu, Stăpână, ești începutul mântuirii mele; Tu să binevoiești să rânduiești și sfârșitul cel bun și să mă faci părtaș al slavei neapuse a iubitului Tău Fiu, Celui născut din Tine, Preacurată, pentru ca eu, fiind mântuit de Tine, să mă învrednicesc să Îl preaslăvesc pe Dumnezeu, Cel Unul în ființă și Întreit în Persoane, pe Tatăl cel fără de început, pe Fiul cel fără de început și pe atotputernicul Duh, Căruia I se cuvine închinarea, slava, cinstea și puterea în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XLIII

Cântare de mulțumire către Preasfânta Treime, rostită în toată săptămâna luminată a Paștilor.

Slavă Ție, Dumnezeului Preabun și Părintelui Atotțiitor! Slavă Ție și închinare Îți aduce toată creația văzută și rațională, acum și în vecii vecilor! Cum aș putea eu, cel întinat și împătimit, făptura nerecunoscătoare a preacuratelor Tale mâini, să cânt cu vrednicie și să preamăresc puterea cea nespusă a măreției Tale celei dumnezeiești și harul nesecat și iubirea Ta de oameni față de noi, nerecunoscătorii? Fără să ții minte faptul că noi ne-am îndepărtat de harul Tău și l-am necinstit puternic prin toată răutatea și am supărat iubirea Ta de oameni prin neascultare și nesupunere, nu ai încetat să ne miluiești, să ai grijă de noi și să ne hrănești; nu ai încetat să ne întorci de pe drumul rătăcirii noastre pe drumul adevărului Tău prin minunile lucrate, prin Lege, Prooroci, porunci mântuitoare, semne din cer, pământ și mare. Noi, blestemații, și în această bunătate a Ta am continuat să rămânem în nesimțire și Te-am supărat în felurite chipuri prin toată necinstea și fărădelegile nespuse. Însă Tu nici după acestea nu Te-ai întors de la noi și nu ne-ai părăsit, căci bunătatea Ta este nesfârșită și fiind biruit de ea - Tu, Care ești singur nebiruit și atotputernic - ai binevoit să Îl trimiți pe Fiul Tău Cel fără de

început şi de o fiinţă cu Tine, pe Domnul nostru Iisus Hristos, pentru a ajuta şi a îndrepta neamul nostru cel blestemat şi nerecunoscător. Aceasta este marea dovadă a bunătăţii Tale desăvârşite faţă de noi, căci Tu nu L-ai cruţat pe unicul Tău Fiu iubit ci L-ai dat chinurilor de ocară şi morţii amare, ca să ne mântuieşti pe noi, nerecunoscătorii. Ce taină mare şi înfricoşătoare este aceasta! Ce iubire mare de oameni şi ce bunătate ai Tu faţă de noi, necuraţii şi nerecunoscătorii! Oare nu putea Cel Singur Atotputernic să mântuiască neamul nostru prin alt chip? Într-adevăr, Stăpânul putea să ne vindece şi printr-un singur semn dumnezeiesc al Său. Căci ce nu este cu putinţă pentru Tine? Ţie toate Ţi se supun şi Îţi lucrează ca unui Stăpân şi Creator; însă bunăvoinţa Ta a fost să se facă cunoscute iubirea Ta cea nemăsurată pentru noi, blestemaţii, şi adâncul binefacerilor Tale şi faptul că Tu nu numai printr-un semn al atotputerniciei Tale dumnezeieşti poţi să faci lucruri mari şi minunate, ci şi împlineşti aceasta prin mijloace socotite de noi neînsemnate şi slabe. Ce poate fi mai neputincios decât trupul omenesc, chinurile, crucea şi moartea prin care Tu ai ruşinat începătoriile şi puterile întunericului şi chiar pe cel ce avea puterea morţii, pe Satana şi dracul cel mândru care, prin diferite ticăloşii, ne-a omorât pe noi, cei nebuni, vreme îndelungată? Dar astăzi, Tu l-ai supus şi l-ai trimis să fie călcat în picioare de cei ce slujesc cu evlavie slavei Tale dumnezeieşti şi acum ei îl calcă în picioare şi îl ocărăsc, izgonindu-l, ca pe o pasăre netrebnică, prin semnul nebiruit al Crucii. Prin bunătatea Ta, este legată de semnul crucii o astfel de putere dumnezeiască încât ea îi pune pe fugă pe diavoli, alungă bolile şi învie morţii, trezindu-i ca din somn. Noi însă, cei neputincioşi şi sărmani, cum să mulţumim pentru toate acestea bunătăţii Tale faţă de noi? Tu nu ceri nimic de la noi căci toate ale Tale sunt: ceea ce este şi în cer şi pe pământ şi în mări şi în adâncuri. Tu eşti şi Ziditorul şi Împăratul tuturor acestora. În marea Ta bunătate un singur lucru ceri şi doreşti de la noi: mântuirea noastră, îndreptarea adevărată şi pocăinţa, de dragul cărora L-ai dat morţii pe singurul şi iubitul Tău Fiu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, prin a Cărui moarte făcătoare de viaţă noi, cei ce am fost morţi până atunci, am înviat, ne-am izbăvit de adâncurile întunecate ale iadului şi am dobândit urcarea la cer. Intrarea în rai, care fusese cândva închis prin neascultarea protopărintelui nostru, a devenit iarăşi posibilă pentru noi prin ascultarea celui de-al doilea Adam, a Domnului nostru Iisus Hristos, a Cărui Înviere dumnezeiască şi făcătoare de viaţă noi o şi prăznuim în fiecare an, umplându-ne sufletele de veselie dumnezeiască şi nespusă bucurie duhovnicească. De aceea cântăm şi strigăm din adâncul inimii: „Binecuvântat eşti Tu, Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, preamărit şi preaînălţat în veci şi binecuvântat este numele slavei Tale, preamărit şi preaînălţat în veci, amin”.

Tu ai binevoit să ne cercetezi prin răsăritul de sus, adică prin arătarea soarelui tainic al dreptăţii - a Domnului nostru Iisus Hristos. Noi am fost omorâţi de credinţa cea rea, Tu însă ne-ai înviat prin lumina bunei Tale credinţe. Noi am fost duşmanii Tăi, fiii diavolului şi, după fire, copiii mâniei. Tu ne-ai făcut prietenii, fiii şi copiii Tăi cei iubiţi prin harul Domnului nostru Iisus Hristos şi darul Sfântului Tău Duh, curăţindu-ne prin baia cea dumnezeiască. Pe noi, cei întunecaţi prin vrăjitoriile minţii falşilor înţelepţi, Tu ne-ai luminat prin razele bunei înţelegeri şi prin comorile teologiei adevărate şi ale înţelepciunii; fiind luminaţi din belşug de către ele, binecuvântăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh, un singur Dumnezeu în trei Persoane, fără început, necreat, pururea fiitor, nesfârşit, Creatorul tuturor celor văzute şi nevăzute, bun, iubitor de oameni, dătătorul şi pricinuitorul oricărui bine. „Înaintea Lui căzând cu frică, să strigăm şi să chemăm: Mântuieşte-ne pe noi cu harul Tău, Preasfântă Treime şi Doamne, Creatorule al tuturor şi Atotţiitorule! Dăruieşte-ne nouă să Îţi slujim cu credinţă în viaţa aceasta şi să împlinim mereu ceea ce este plăcut şi drag Ţie, cu toată mulţumirea şi cu viaţă curată. Iar în viaţa viitoare, învredniceşte-ne să fim număraţi cu aleşii Tăi acolo unde se aude glasul curat al celor ce prăznuiesc, glas de bucurie nespusă. Căci Tu eşti Dumnezeul nostru iubitor, credincios şi drept iar noi suntem robii Tăi, prin harul Tău, şi în afară de Tine pe altul nu ştim, numele Tău chemăm şi lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh, o singură Dumnezeire şi Împărăţie. Ţie se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL XLIV

Despre ce cuvinte se cuvenea să fie spuse de Petru atunci când s-a lepădat de Hristos şi „a plâns cu amar”.

Vai mie, vai mie! Vai, vai, vai! Cu ce râuri de lacrimi voi curăţa necinstea mea, eu, blestematul? Prin ce nevoinţe grele voi şterge fărădelegea mea? Într-adevăr, vai mie, căci m-am lepădat de trei ori de Hristos Care este viaţa şi lumina tuturor, Creatorul meu, dătătorul de viaţă şi Domnul, Care a coborât de sus să mă caute pe mine şi de dragul meu a predat morţii sufletul Său. Vai mie! că m-am speriat de servitoarea cea netrebnică şi am uitat toate darurile pe care le-am primit de la El. Vai mie! Ce am păţit eu şi ce s-a întâmplat cu mine? O, ce mare necredinţă şi nerecunoştinţă Ţi-am arătat eu Ţie Mântuitorule, fiind mai rău decât trădătorul Tău! Pentru că am fost învrednicit de Tine de cinste mai mult decât toţi ceilalţi ucenici ai Tăi, astfel încât mi-au fost încredinţate cheile împărăţiei cereşti şi am fost numit de Tine, Mântuitorul meu, cel mai mare şi conducătorul lor. Cum se cuvine să plâng acum pentru mine? Vai mie celui blestemat! Prin ce tânguieli umile Îl pot îndupleca şi milostivi pe Judecătorul cel nepărtinitor? Totuşi, eu ştiu adâncul binefacerilor Tale Stăpâne, şi că Tu ierţi imediat toate păcatele celor care fac pocăinţă adevărată cu râvnă. Ştiu că Tu i-ai cruţat şi pe desfrânata cea ticăloasă şi pe fiul cel risipitor. Pe aceea pentru că a spălat cu lacrimile ei preacuratele Tale picioare şi le-a şters cu părul ei iar pe acesta pentru că a spus: „am greşit tată, şi nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău”. Ştiu că şi vameşul cel nedrept a fost imediat iertat pentru că a spus numai: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului”. Şi pe mine Stăpâne, care strig la fel ca ei: „pentru că am greşit, milostiv fii mie, Dumnezeule!” primeşte-mă şi iartă-mă şi, Te rog, şterge necurăţia inimii mele. Nu o picătură de apă, ci un izvor de lacrimi şi suspine amare Îţi aduc umil în rugăciune şi Te rog: nu dispreţui, Doamne, izvorul lacrimilor mele şi durerile amare ale inimii mele care mistuie în mine, ca un foc, şi sufletul şi oasele şi măduva din ele. Căci Tu pentru cei păcătoşi şi necuraţi ai coborât din cer şi ai primit moartea cea cumplită.

CUVÂNTUL XLV

Cuvânt de laudă către Cuviosul Ioan, numit „cel Mare”.

Iată ce luptă puternică şi ce nevoinţă mai presus de fire care întrece orice minte, înţelegere, auz şi cuvânt, însuşi dracul cel rău şi dăunător, această fiară cumplită, purtându-i invidie bărbatului care aducea lui Hristos rugăciuni din adâncul sufletului său şi din toată inima, s-a îmbrăcat în asemănarea şarpelui şi s-a încolăcit tot în jurul lui de la picioare până la cinstitele lui plete cărunte şi până la gura lui cea sfântă. Însă, nici prin acest chip nu a putut să ademenească mintea lui cea sfântă şi să îl smulgă din starea de rugăciune sfântă. El a rămas fără frică în liniştea cea netulburată, desfătându-se cu acea lumină de care era legat. O, ce tărie a sufletului! O ce raţiune cuprinsă de Dumnezeu! Nu este mincinoasă cugetarea care spune că niciodată „răutatea nu biruie înţelepciunea” dată de Dumnezeu prin care tu, Părinte, te-ai arătat mai sincer decât ceilalţi. Tu ai dovedit în mod luminat că în trecut, căderea protopărintelui nostru în care el a tras toată omenirea, a avut loc din cauza neînţelepciunii lui faţă de Creator iar nu din cauza puterii şarpelui viclean. Acest ticălos este ponegrit de cel în care arde neîncetat iubirea dumnezeiască şi este treaz cu mintea şi inima şi este [dracul - n. n.] ca o vrabie slabă şi stă umilit sub picioarele celor credincioşi.

CUVÂNTUL XLVI

Cuvânt de laudă către dumnezeiasca Tomaida, pe care a omorât-o cu sabia socrul său.

Să o lăudăm pe Tomaida mieluşeaua cea cinstită a lui Iisus şi lauda cea mare a curăţiei pentru toate femeile! Aceasta, fiind păzită în frica lui Dumnezeu şi arzând de dorinţa curăţiei, a preferat mai bine să fie omorâtă cu sabia decât să se supună pornirii desfrânate a socrului său, socotind lucru urât de Dumnezeu să murdărească aşternutul bărbatului ei şi să-şi vatăme şi sufletul ei şi pe al socrului ei. Laudele ei întrec laudele Suzanei căci aceea s-a dezgolit şi s-a spălat în grădina unde au văzut-o bătrânii (care s-au lăsat ispitiţi) dar aceasta prin nimic asemănător nu a fost piedică pentru socrul său, ci în toate s-a arătat nevinovată: şi în cele din afară şi în cele din lăuntru a fost toată neîntinată şi credincioasă lui Hristos şi bărbatului ei. Pe cât este luna de luminoasă faţă de stele, pe atât este acest soare măreţ, sfânta Tomaida care a dobândit mai multă slava decât Suzana şi decât însuşi nevinovatul Iosif.

CUVÂNTUL XLVII

Cuvânt de laudă către o muceniţă biruitoare numită Potamia care înseamnă „apă curgătoare”.

Să o mărim pe roaba lui Hristos cea numită râu, care prin frumuseţea cea sufletească şi trupească a întrecut multe tinere şi prin nevoinţe muceniceşti a lucrat bărbăteşte pentru credinţă şi feciorie, cu sufletul arzând de iubirea dumnezeiască a lui Hristos. Aceasta a îndurat dintru început multe necazuri din partea stăpânului său, împotrivindu-se pornirii lui desfrânate, datorită căruia apoi a fost predată judecătorului potrivnic lui Dumnezeu să o chinuie pentru că Îl cinstea pe Hristos. Căci iubirea pătimaşă fiind dispreţuită, de obicei se transformă în ură. Răbdând pentru Hristos o mulţime de chinuri la judecată, ea a aflat la sfârşit că este osândită la cazanul încins, plin cu smoală care clocotea puternic. Dar nici atunci ea nu a uitat sfiala ei de fecioară şi, urându-i sănătate împăratului, l-a înduplecat pe judecător să nu poruncească slugilor care o chinuiau să o dezgolească ci să îi dea ei voie să facă acest lucru. Din voia lui Dumnezeu judecătorul a consimţit. Atunci ea, cu mare bucurie, ca şi cum s-ar fi dus să facă baie, a intrat în cazanul încins şi, cu cât se cufunda în el, treptat, îşi biruia duşmanul, cufundându-se până la gâtul ei cel neprihănit. Aşa şi-a sfârşit viaţa muceniţa lui Hristos, dobândind cununa şi începutul slavei şi vieţii nesfârşite cu care se desfătează acum în bucurie împreună cu toţi cei născuţi din nou.

CUVÂNTUL XLVIII

Cuvânt de laudă către un mucenic minunat din vechime, al cărui nume este necunoscut.

Şi Suzana de demult a dobândit multă slavă şi Iosif cununa vrednică de laudă a curăţiei. Însă pe cât întrece soarele cu lumina şi strălucirea lui nemăsurată şi luna şi stelele, pe atât a dobândit un sfânt mucenic al lui Hristos, prin dorinţa lui de feciorie, slavă mare şi laudă. Acesta, după multe chinuri îndurate de el pentru Hristos în floarea tinereţii şi într-un trup

minunat, a fost dus în cele din urmă într-o grădină plină cu flori parfumate, unde era pregătit un pat minunat pe care l-au aşezat şi i-au legat de el mâinile şi picioarele cu funii subțiri. Apoi au trimis la el o tânără care a început fără ruşine să îl stârnească spre ticăloasa împreunare trupească, pipăindu-l fără nici o ruşine. Însă el, arzând în suflet de dorința dumnezeiasca a fecioriei, şi-a strâns puternic limba cu dinții, a muşcat-o şi a aruncat-o în fața desfrânatei ticăloase, dobândind astfel trei cununi de biruință: s-a izbăvit de împreunarea nelegiuită cu desfrânata cea ticăloasă, alungând printr-o durere puternică pofta trupească, a ruşinat-o pe desfrânată, stropind-o cu saliva plină de sânge şi l-a preaslăvit în trupul său pe Hristos, Împăratul tuturor, de dragul Căruia a lepădat dintr-o dată toate frumuseţile acestei vieţi. O, ce ruşine i-ai făcut atunci, mucenice, şarpelui mândru prin biruinţa ta cea slăvită! Cum au cântat puterile cereşti ale Împăratului Hristos, Care te-a întărit şi împotriva idolilor şi împotriva ticăloasei desfrânate şi împotriva tuturor uneltirilor satanice, Care te-a şi încununat cu cununa cea cerească şi luminoasă! Într-adevăr, eşti fericit prin toate: şi prin nevoinţe şi prin slavă şi prin harul pe care l-ai dobândit de sus.

Pavel Tibeul - vestitul ucenic al pustiei - a povestit acestea întâistătătorului călugărilor - Antonie.

CUVÂNTUL XLIX

Scris către autorul acestei cărţi pentru mângâierea şi întărirea lui în răbdare atunci când a fost închis în temniţă şi s-a aflat în necaz.

Nu te întrista şi nu te necăji, iubitul meu suflet, pentru că suferi fără vină din partea acelora de la care ar trebui să primeşti toate bunătăţile deoarece i-ai hrănit la masa duhovnicească, plină de darurile Sfântului Duh, adică de tâlcuirile Sfinţilor Părinţi la Psalmii lui David insuflaţi de Dumnezeu, traduse de tine din limba greacă în limba rusă! De asemenea, mai sunt şi multe alte cărţi ziditoare de suflet dintre care unele sunt traduse de tine iar altele, în care s-au strecurat multe greşeli, sunt îndreptate de tine aşa cum se cuvine. Dimpotrivă, mulţumeşte-I Stăpânului tău, laudă-L şi slăveşte-L conştient fiind de faptul că El te-a învrednicit în viaţa aceasta ca prin necazuri trecătoare să dai cu prisos toată datoria ta şi acei mulţi talanţi, cu care i-ai fost dator. Ia seama şi nu socoti acest timp ca fiind timp de tânguială ci, dimpotrivă ca fiind timp de bucurie dumnezeiască pentru ca tu, blestematule, să nu suferi pierdere îndoită, chinuindu-te din cauza nerecunoştinţei. Dimpotrivă, veseleşte-te şi bucură-te cu înţelepciune, străduindu-te să duci întotdeauna viaţă smerită, cu recunoştinţă, cu bună nădejde şi cinste, prin care dobândeşti uşor împărăţia cerească, cu care nu se poate compara nimic din ceea ce există. Dacă te vei purta întotdeauna aşa şi te vei strădui să Îl ţii în tine pe Stăpânul tău atunci bucură-te şi veseleşte-te, precum porunceşte Domnul tău, căci răsplata ta multă este în ceruri.

SFÂRŞITUL PRIMULUI VOLUM

INDICE DE NUME

CUPRINS